

ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้

วารดา พุ่มผกา

คุณุณีพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

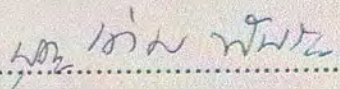
มิถุนายน 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

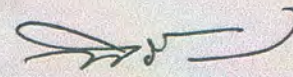
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณาคุษฎีนิพนธ์
ของ วารดา พุ่มผกา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

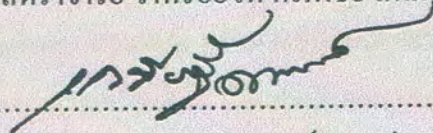
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์

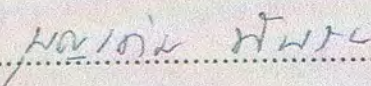

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง)

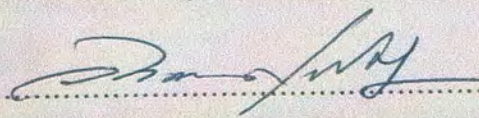

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ)

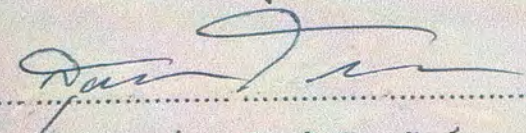
คณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดกิบาล)

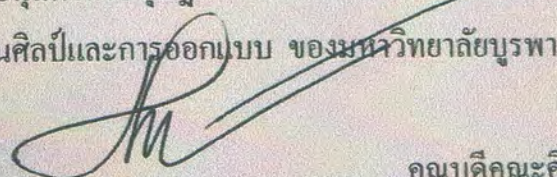

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ลัดดา สุขปรีดี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยชะวัฒน์)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่ได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดเจ็ทรีว (สาครกิจ โสภณ) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร คุณครูศศิตา ทับไกร ตลอดจนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการทดสอบชุดสื่อการเรียนรู้ ที่ใช้ในการวิจัยทำให้คุษฎีนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ปิยะ สุภวราสุวัฒน์ และดร.สุธาสินี บุรีคำพันธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับด้านสถิติการวิจัยและด้านสื่อการเรียนรู้

ขอขอบคุณมิตรสหายมอญ นางสาวสุกัญญา เบนนิศ อาจารย์อรรวรรณ เชื้อน้อย นายจักรพงษ์ หลอดทอง นายเกรียงไกร น้อยคำลือ และเพื่อน ๆ ทุกคนที่ทำให้กำลังใจและคำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลในการทำคุษฎีนิพนธ์

ขอขอบคุณบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีได้เอ่ยนามในที่นี้ทุกท่าน ที่มีอุปการะคุณในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและให้ความช่วยเหลือในการทำคุษฎีนิพนธ์

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่ป้า น้า อา น้องสาว และหลาน ๆ ที่คอยให้กำลังใจจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ขอคารวะแด่คุณูปการของบรรพชนมอญ ที่ได้สร้างสรรค์ศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้และได้นำมาเผยแพร่ให้ชนรุ่นหลังเพื่อเป็นประโยชน์สืบต่อไป

วารดา พุ่มผกา

54810096: สาขาวิชา: ทัศนศิลป์และการออกแบบ; ปร.ด. (ทัศนศิลป์และการออกแบบ)

คำสำคัญ: ศิลปกรรมมอญ/ สื่อการเรียนรู้/ ภูมิปัญญา/ ชุมชนไทยเชื้อสายมอญ

วารดา พุ่มผกา: ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ (ARTISTIC WISDOM OF MON COMMUNITY TO CREATE LEARNING MEDIA DESIGN) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพ: เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง, D.A.A., บุญเดิม พันรอบ, ศค.ม. 363 หน้า, ปี พ.ศ. 2560.

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาภาคเอกสารและภาคสนาม รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาภูมิปัญญาทางศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ วิเคราะห์เอกลักษณ์ทางศิลปกรรมมอญ นำไปสู่แนวทางการออกแบบสื่อการเรียนรู้ และประเมินความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมมอญของชาวมอญ ผลจากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมมอญเกี่ยวเนื่องถึงสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ พุทธศาสนา การรำลึกถึงอดีตของชนชาติมอญ และการนับถือผีบรรพบุรุษ ทั้งนี้ศิลปกรรมมอญ จำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ (1) ศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น เจดีย์มอญ เสาหงส์ สถาปัตยกรรมชั่วคราว เช่น เมรุปราสาทมอญ และศิลปหัตถกรรม เช่น การทำโลงศพ การปักสไบมอญ (2) ศิลปกรรมประเภทที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูดมอญ ประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ และองค์ความรู้และทักษะของช่างภูมิปัญญามอญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้แก่ การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมประเภทของที่ระลึก การสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมมอญ เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษาอัตลักษณ์ของศิลปกรรมมอญ เช่น ลวดลายจากงานจิตรกรรมสีดินจากเสื้อผ้าการแต่งกายของชาวมอญ มาเป็นแนวทางในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ คือ “ชุดปักสไบมอญ และชุด紗চিতรางตะขาบ” ซึ่งมีแนวคิดในการออกแบบ แสดงอัตลักษณ์มอญ มีความสวยงาม สืบสานภูมิปัญญามอญ และสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ง่าย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบทดสอบ Pretest-posttest เรื่องสไบมอญและธงตะขาบกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเจ็ดยี่สิบ ตำบลเจ็ดยี่สิบ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 20 คน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการประเมินความพึงพอใจของตัวแทนชุมชนมอญ 4 ชุมชน จำนวน 363 คน ที่มีต่อสื่อการเรียนรู้โดยใช้แบบสอบถามพบว่าค่าเฉลี่ยรายด้านดังนี้ ด้านเนื้อหา 4.05 ด้านออกแบบ 4.19 ด้านการเรียนรู้ 4.18 สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี

54810096: MAJOR: VISUAL ARTS AND DESIGN; Ph.D.

(VISUAL ARTS AND DESIGN)

KEYWORDS: MON ART/ LEARNING MEDIA/ LOCAL WISDOM/

THAI-MON COMMUNITY

WARADA PUMPAKA: ARTISTIC WISDOM OF MON COMMUNITY TO
CREATE LEARNING MEDIA DESIGN. ADVISORY COMMITTEE: KRIANGSAK

KHIAOMANG, D.A.A., BOONDEOM PANROB, M.A. 363 P. 2017.

For the research on the topic of the “Artistic Wisdom of Thai-Mon Community for the Designing of Learning Media”, the researcher conducted by literature study on-field study and in-depth interview. The objectives of this research aimed to 1) study the artistic wisdom of Mon community 2) analyze Mon artistic identity in order to design the learning media 3) evaluate the knowledge and understanding concerning Mon artistic wisdom of the sample group. The research findings revealed that Mon arts firmly cohere to 3 important things: Buddhism, remembrance of Mon ancestors and ancestor worship. Mon arts can be categorized into two main groups: 1) tangible art and culture: permanent architecture, such as Mon pagodas, swan pillar. temporary architecture, such as traditional monks’ funeral pyre. and handicraft; such as Mon’s confine making, breast cloth embroidery 2) intangible art and culture: Mon language, tale, myth, rite, life tradition, knowledge and skills of Mon craftsman. All of these arts were claimed to be ‘cultural capital’, which can be commercialized to the production of cultural souvenirs, establishment of tourist attractions and learning center of Mon art and culture, etc.

The researcher applied the results from study of Mon art’s identity regarding patterns of painting and colors of Mon’s costume to design the learning media—‘traditional Mon breast cloth embroidery kit and centipede flag demonstration kit’, which aimed to express Mon identity and esthetic, Mon artistic wisdom inheritance, and encouragement of easy self-learning media.

Evaluation on student’s understanding of Mon’s artistic wisdom on 20 Mathayomsuksa 1 (Grade 7) students of Wat Jed Riew School, Samut Sakorn Province by conducting pretest-posttest method on the traditional Mon breast cloth and centipede flag, the result revealed that the score of posttest is statistically significantly higher than that of pretest at the level of 0.05. In terms of satisfaction of the sample group towards the learning media, the averages derived from the evaluation are resulted as follows: 1) content aspect 4.05 2) design aspect 4.19 3) learning aspect 4.18. All of the values fall within the ‘good’ level, which means the learning media work appropriately to encourage the learning of users.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความเป็นมาเกี่ยวกับมอญ	9
การอพยพเข้ามาในประเทศไทย	10
ถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวมอญในเมืองไทย	11
สภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวมอญในพื้นที่ศึกษา	12
วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต	14
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
การศึกษาข้อมูลภาคสนาม	48
3 วิธีดำเนินการวิจัย	125
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญามอญด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ และบริบทที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคม ประเพณี วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม	127
ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล	128

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบสื่อการเรียนรู้	128
ขั้นตอนที่ 4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	134
ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนกลุ่มตัวอย่างชาวมอญ	140
4 การวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปกรรมมอญ	145
ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้	145
ศิลปหัตถกรรม	203
ทรัพยากรประเภทที่จับต้องไม่ได้	224
5 การออกแบบสื่อการเรียนรู้จากศิลปกรรมมอญ	237
สรุปการวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปกรรมมอญ	237
ผลสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน	238
การออกแบบสื่อการเรียนรู้	240
ผลการประเมินสื่อการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน	256
การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	260
ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้	261
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	265
สรุปผลการวิจัย	265
อภิปรายผลการวิจัย	268
ข้อเสนอ	269
บรรณานุกรม	271
ภาคผนวก	282
ภาคผนวก ก	283
ภาคผนวก ข	320
ภาคผนวก ค	336
ภาคผนวก ง	345
ภาคผนวก จ	359
ประวัติย่อของผู้วิจัย	363

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3-1	ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย	125
3-2	จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง	141
4-1	สรุปศิลปกรรมมอญประเภทจิตรกรรม	158
4-2	ภาพหงส์มอญและหงส์ไทยบนเสาดำตามวัดมอญ	163
4-3	ภาพหงส์มอญในลักษณะต่าง ๆ	167
4-4	สรุปศิลปกรรมมอญประเภทประติมากรรม	180
4-5	การเปรียบเทียบรูปแบบเจดีย์ในประเทศพม่า และเจดีย์มอญภาคกลาง	185
4-6	สรุปความแตกต่างระหว่างเมรุลอย และเมรุปราสาทมอญ	199
4-7	สรุปศิลปกรรมมอญประเภทสถาปัตยกรรม	200
4-8	การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญน้ำจืดสกุลช่างปทุมธานี	205
4-9	การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญน้ำจืดสกุลช่างปากลัด	206
4-10	การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญน้ำเค็ม (สมุทรสาคร)	207
4-11	การวิเคราะห์รูปแบบโลงญี่ปุ่น	208
4-12	การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญประยุกต์	209
4-13	การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญประเภทอื่น ๆ	210
4-14	การอธิบายรูปแบบของสไบปักมอญน้ำเค็ม	216
4-15	สรุปรูปแบบสไบมอญประเภทต่าง ๆ	218
4-16	การใช้งานของผ้าสไบ	219
4-17	สรุปศิลปกรรมมอญ ประเภทงานหัตถกรรม	220
4-18	คติความเชื่อด้านต่าง ๆ ของชาวมอญ	225
4-19	การวิเคราะห์งานศิลปกรรมมอญโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้	231
5-1	สรุปเกี่ยวกับกับการใช้งานศิลปกรรม วิธีการเรียนรู้การถ่ายทอด รูปแบบสื่อ	239
5-2	ขั้นตอนการประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์การออกแบบ 2 มิติ	244
5-3	การเลือกใช้โทนสีในการออกแบบ	245
5-4	สรุปความคิดเห็นเกี่ยวของผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนชุมชน	250
5-5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้าน การออกแบบสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” จำนวน 3 ท่าน	256

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5-6	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้าน การออกแบบสื่อการเรียนรู้ “ชุดสาริตตรงตะขาบ” จำนวน 3 ท่าน	257
5-7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน สื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไปมอญ”	258
5-8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน สื่อการเรียนรู้ “ชุดสาริตตรงตะขาบ”	259
5-9	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย สื่อการเรียนรู้ เรื่อง “สไปมอญ”	260
5-10	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย สื่อการเรียนรู้ เรื่อง “ตรงตะขาบ”	260
5-11	สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	261
5-12	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนมอญ 4 ชุมชน	263
ค-1	ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (D) ของแบบทดสอบเรื่องสไปมอญ	337
ค-2	ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (D) ของแบบทดสอบเรื่องตรงตะขาบ	338
ค-3	การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเรื่องสไปมอญ	339
ค-4	การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเรื่องตรงตะขาบ	340
ค-5	คะแนนในการทำแบบทดสอบของนักศึกษา 20 คน เรื่องสไปมอญ	341
ค-6	คะแนนในการทำแบบทดสอบของนักศึกษา 20 คน เรื่องตรงตะขาบ	342
ค-7	คะแนนของนักเรียน 20 คน ที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน ด้วย แบบทดสอบเรื่องสไปมอญ จำนวน 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 20 คะแนน	343
ค-8	คะแนนของนักเรียน 20 คน ที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนด้วย แบบทดสอบเรื่องตรงตะขาบ จำนวน 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 20 คะแนน	344

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
2-1	พิธีรำผีที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	15
2-2	โลงมอญน้ำเค็ม คือโลงมอญที่ทำในแถบจังหวัดสมุทรสาคร	18
2-3	ขบวนแห่นางสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์พระประแดง	19
2-4	เสาหงส์และเจดีย์มอญ วัดอาษาสงคราม อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ	22
2-5	ประเพณีการเล่นสบ้าของหนุ่มสาวพระประแดงในเทศกาลสงกรานต์	22
2-6	แผนที่เกาะเกร็ด	24
2-7	เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด	25
2-8	เจดีย์มอญ (เอียง) วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร สัญลักษณ์ของ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	25
2-9	แนวคิดการจัดการความรู้	31
2-10	การเปรียบเทียบความรู้ทั้งสองประเภทเหมือนปรากฏการณ์ธรรมชาติภูเขาน้ำแข็ง ..	32
2-11	เกลียวความรู้	33
2-12	สื่อการศึกษาประเภทสิ่งพิมพ์ของเว็บไซต์ The Metropolitan Museum of Art	37
2-13	ชุดสื่อการเรียนรู้ของสถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ	38
2-14	อุโบสถหลังเก่าวัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง ปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้ว	49
2-15	ภาพจิตรกรรมสาวมอญนุ่งผ้าแวบคล้องสไบมอญบนบานประตูโบสถ์ วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	50
2-16	ภาพจิตรกรรมหนุ่มชวามอญ หลังบานประตูด้านซ้าย พระอุโบสถ วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	50
2-17	ภาพจิตรกรรมอดีตพระพุทธเจ้า ผั่งด้านข้างทางทิศเหนือและทิศใต้ วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	51
2-18	จิตรกรรมฝาผนังฉากที่ พระโพธิสัตว์ลอยถาดเสียงทวย ณ แม่น้ำนเรศวรชลลา	52
2-19	จิตรกรรมฝาผนังแสดงภาพพระอดีตพุทธเจ้า และภาพตอนแห่พระบรมศพของ พระพุทธเจ้า ในพระอุโบสถวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	54
2-20	หีบพระบรมศพพระพุทธเจ้า มีการวาดเป็น โลงศพอย่างมอญ หรือ เรียกว่า “ลุ้ง” ใน พระอุโบสถวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	54

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2-21 ภาพถวายพระเพลิงพระพุทธรเจ้า จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	55
2-22 กลุ่มคนเชื้อชาติต่าง ๆ และมหรสพหน้าไฟ การละเล่นต่าง ๆ ในงานถวายพระเพลิง พระบรมศพพระพุทธรเจ้า จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	57
2-23 หนุ่มพม่าและสาวมอญจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	57
2-24 การแต่งกายของผู้หญิงและผู้ชายชาวมอญจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	58
2-25 การละเล่น ใต้ลวด หกคะเมน ในฉากตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธรเจ้า จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	58
2-26 เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า เป็นเจดีย์ทรงระฆังไม่มีบัลลังก์	60
2-27 เจดีย์มอญวัดโมก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	61
2-28 เจดีย์มอญวัดกลาง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	62
2-29 เจดีย์มอญ วัดกลางอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	63
2-30 เจดีย์มอญวัดอาษาสงคราม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	64
2-31 พระมหารามัญเจดีย์ วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	65
2-32 เจดีย์มอญใน โรงเรียนอานวยวิทย์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	66
2-33 เจดีย์มอญ วัดศาลาแดง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	67
2-34 เจดีย์มอญใหญ่ที่สุดในจังหวัดปทุมธานี วัดท้ายเกาะใหญ่ อำเภอสามโคก ปทุมธานี	69
2-35 เจดีย์มอญวัดเจดีย์ทองอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	70
2-36 แหล่งโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	71
2-37 เตาเผา ที่โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	71
2-38 ตุ่มอิฐสี่เหลี่ยมหรือตุ่มสามโคก ที่พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านในวัดสิงห์ อำเภอสามโคก	72
2-39 พระมหารามัญเจดีย์ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	73
2-40 พระเจดีย์มอญ เขียงริมแม่น้ำเจ้าพระยา วัดปรมัยยิกาวาสวร เกาะเกร็ด นนทบุรี	74

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
2-41	โลงมอญ จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานและหอไทยนิทัศน์ วัดปรมย์ยิกาवासรววิหาร	74
2-42	เครื่องปั้นดินเผา ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานและหอไทยนิทัศน์ วัดปรมย์ยิกาवासรววิหาร	75
2-43	เจดีย์มอญ วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	76
2-44	เจดีย์มอญจำลองบรรจุอัฐิเจ้าเมืองรามัญ รอบพระอุโบสถวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	77
2-45	กุฏิไม้สักเก้าห้องวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	77
2-46	เจดีย์มอญ วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	78
2-47	เครื่องใช้ในวิถีชีวิตชาวมอญ ในพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	79
2-48	เจดีย์มอญวัดมะขาม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	79
2-49	เจดีย์มอญขนาดเล็ก ที่วัดโพธิโสภาราม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	80
2-50	กลุ่มผ้าทอมือมอญ วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	81
2-51	ผลิตภัณฑ์ผ้าโสร่งลายตะแกรงของกลุ่มผ้าทอมือมอญ วัดม่วงอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	81
2-52	เสาหงส์ วัดกลาง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	83
2-53	ภาพวาดแสดงตำนานเรื่องการสร้างเมืองหงสาวดีในพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านมอญ วัดม่วง จังหวัดราชบุรี	84
2-54	หงส์มอญ ใช้ตกแต่งภายในวัดจันทร์กะพ้อ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	85
2-55	เสาหงส์วัดสังลาน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ใช้หงส์ลักษณะแบบหงส์ไทย ..	85
2-56	เสาหงส์และธงตะขาบ วัดคันลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	86
2-57	เรือสำเภابرทุกเจดีย์ วัดกลางวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ..	86
2-58	เรือนมอญในชุมชนมอญบ้านสระเร็น อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	87
2-59	เมรุปราสาทสกุลช่างพระประแดง ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระราชมงคลมุนี (ทองอยู่ ปัญญาพล) อดีตเจ้าอาวาสวัดโพชนคร์พลเสพย์ราชวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2558	88

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2-60	เมรุลอยชั่วคราว หรือ เมรุเช่าถอดประกอบใช้ซ้ำได้ สำหรับพระสงฆ์ หรือใช้กับ บุคคลสำคัญและบุคคลธรรมดาทั่วไป 89
2-61	โลงมอญน้ำจืดสกุลช่างปากลัด ลักษณะฝาชั้นเดียว มักทำฐานรองรับโลงเป็น พญานาค 92
2-62	โลงมอญน้ำจืด สกุลช่างปทุมธานี ฝีมือท่านพระครูปทุมวรคุณ เจ้าอาวาส วัดหษ์ปทุมवास จังหวัดปทุมธานี 92
2-63	โลงมอญน้ำเค็ม (สมุทรสาคร) ลวดลายมากและละเอียดกว่า หน้าต่างนิยมทำเป็น ซุ้มคล้ายประตูโบสถ์ 93
2-64	ฝาครอบโลงมอญน้ำเค็ม นิยมทำฝาสองชั้นตกแต่งด้วยกระจังทรงเจดีย์ และราชวัตร ฉัตรธง มียอดปราสาทเพียงยอดเดียว 93
2-65	โลงญี่ปุ่น สกุลช่างพระประแดง สมุทรปราการ 94
2-66	โลงมอญประยุกต์ บ้านสามเรือน อำเภอสามโคก ปทุมธานี ใช้สติ๊กเกอร์ลายไทย ตกแต่ง 95
2-67	สติ๊กเกอร์ลายไทยสำเร็จรูปแบบม้วนที่ใช้ตกแต่งบนโลงมอญประยุกต์ 95
2-68	นายบุญชู จันทร์แบบ ช่างโลงมอญประยุกต์ กำลังตกแต่งฝาครอบโลง 96
2-69	เครื่องแต่งกายละคร นำมาประยุกต์ตกแต่งส่วนบนของฝาโลง 96
2-70	การเขียนแบบ ส่วนประกอบต่าง ๆ ของโลงมอญ 98
2-71	การประกอบตัวโลงมอญ 98
2-72	การประกอบส่วนฝาโลง 99
2-73	การวาดลายลงบนกระดาษอังกฤษ 100
2-74	การต่อกลาย ของช่างมงคล สมประสงค์ ช่างโลงมอญพระประแดง 100
2-75	ลายหน้าต่างโลง ลายผ้าถุง ตีคบริเวณตีนโลง 102
2-76	ลายขอบหน้าต่างโลง 102
2-77	ลายเม็ดขนุน หรือลายเข็มขัด ตีคบริเวณ คอโลง 103
2-78	ลายบัว ตีคบริเวณขอบปากโลง 103
2-79	การสอดสีลาย 104
2-80	การตกแต่งลวดลายบนตัวโลง 104

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2-81	การทำดอกคูณ และการติดแวว เพื่อความสวยงาม 105
2-82	การตกแต่งฝาโลงมอญด้วย ธง และตกแต่งด้วยรามสูรย์ 107
2-83	การบูชา “ขอดครุ” ก่อนนำไปติดตั้งบนยอดสุดของโลงมอญ 107
2-84	การติดตั้ง “ขอดครุ” บนฝาครอบโลงมอญน้ำเค็ม 109
2-85	ลักษณะธงตะขาบตีความในทางปรีชาธรรม 112
2-86	นางบุญเรือง สิริรัฐเขตต์ ผู้สืบสานการทำหางหงส์ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 112
2-87	ส่วนหัวและหางของ ธงตะขาบใช้ไม้ไผ่สานขัดกัน 113
2-88	การตกแต่งส่วนหางโดยการใส่ผ้าที่มีลวดลายหุ้มปิดไม้ไผ่ที่สานขัดไว้ด้านใน 114
2-89	ส่วนท้ายของธงตะขาบติดตะกร้อ 3 ใบ ในส่วนหางใส่ผ้าผูกให้สวยงาม 114
2-90	การตกแต่งธงตะขาบด้วยลวดลายที่ทำจากกระดาษสีต่าง ๆ 115
2-91	ขบวนแห่ธงตะขาบของชาวมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 116
2-92	ธงตะขาบ เมื่อแขวนบนเสาหงส์ที่วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ 116
2-93	คุ่มสามโคก หรือคุ่ม “อีเล็ง” ที่วัดสิงห์ อำเภอสามโคก ปทุมธานี 117
2-94	หมอน้ำลายวิจิตร ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 119
2-95	ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี และตราหน่วยงานราชการที่นำเอกลักษณ์ ของหมอน้ำลายวิจิตรไปออกแบบ 119
2-96	เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดที่ปั้นขนาดเล็กลงเพื่อเป็นสินค้าของที่ระลึกขาย นักท่องเที่ยว 120
2-97	จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แสดงภาพหญิง- ชายชาวมอญใช้ผ้าสไบเป็นส่วนหนึ่งของการแต่งกาย 121
2-98	ผ้าสไบมอญแบบปักของชาวมอญน้ำเค็ม จังหวัดสมุทรสาคร 121
2-99	การห่มสไบแบบห่มเฉียงเมื่อไปวัด 122
2-100	การใช้สไบของ หม่อม-สาวมอญ 123
3-1	ขั้นตอนการออกแบบสื่อการเรียนรู้ 130
4-1	การจำลองวิหารเชตะวันและอุปกรณ์ประกอบพิธี “เทาะ อะ โยงจ้ำด” คือการทำบุญ ให้กับผู้ตาย 149

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-2	151
4-3	151
4-4	152
4-5	154
4-6	155
4-7	155
4-8	156
4-9	156
4-10	157
4-11	157
4-12	163
4-13	164
4-14	164
4-15	166
4-16	168
4-17	168
4-18	169
4-19	169
4-20	170
4-21	170

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-22	ภาชนะสำหรับใส่อาหาร (ชะอูบ) ฝาด้านบนสุดแกะสลักเป็นรูปหงส์มอญ 171
4-23	รูปปั้นพระสุรัสวดีนั่งบนหงส์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวมอญนับถือ 171
4-24	พระอุคุตปางแหงนหน้าจกบาตรที่วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 173
4-25	การใช้รูปมนุษย์สี่หะและหงส์ในธงชาติมอญสมัยอาณาจักรสะเทิม 174
4-26	รูปปั้นมนุษย์สี่หะตกแต่งหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์กรมทางหลวงชนบท สวนสุขภาพ คลองลัดโพธิ์ อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 175
4-27	มนุษย์สี่หะ หน้าบันศาลาการเปรียญ วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 175
4-28	รูปปั้นสฟิงค์หรือสิงโตมีศรัยะเป็นคน ศิลปะอียิปต์โบราณ มีความเชื่อในเรื่อง การปกป้องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือปิรามิด 176
4-29	รูปปั้นพระสุรัสวดีประทับนั่งบนหงส์ ตกแต่งหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์กรมทางหลวง ชนบทสวนสุขภาพคลองลัดโพธิ์ อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 177
4-30	หลวงพ่อดำใจ พระพุทธรูปแบบมอญ-พม่า วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 179
4-31	พระพุทธรูปแบบมอญ-พม่า ที่วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 179
4-32	เรือสำเภابرทุกเจดีย์ วัดกลางวรวิหาร อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 187
4-33	เรือสำเภابرทุกเจดีย์ วัดสามัคคิยาราม (วัดเมียง) อำเภสามโคก จังหวัดปทุมธานี 187
4-34	เรือสำเภابرทุกเจดีย์ วัดฉิมพลีสุทธาวาส เกาะเกร็ด นนทบุรี 188
4-35	ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ “เปาะห้สะมอดปาง” ของชาวมอญ อำเภสังขละบุรี และมอญ (เมืองมอญ) 188
4-36	ภาพถ่ายเก่าของวิหารวัดหงส์ปทุมมาวาส (วัดมอญ) อำเภเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งวิหารหลังนี้ได้รื้อถอนไปแล้ว ลักษณะของหลังคาแบบเซตะวัน 189
4-37	การสร้างหลังคาแบบ “เซตะวัน” ของอาคารสมัยใหม่ อาคารพิพิธภัณฑ์ กรมทางหลวงชนบท สวนสุขภาพคลองลัดโพธิ์ อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 190
4-38	การสร้างวิหารเซตะวันจำลอง เพื่อใช้ประกอบในพิธี เทาะ โจงจ้ำด หรือ พิธีการทำบุญให้กับคนตายของชาวมอญ 190
4-39	หอไตร วัดโพธิโสภาราม อำเภบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี หลังคาทรงปราสาท 191

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-40	192
4-41	193
4-42	193
4-43	194
4-44	194
4-45	195
4-46	196
4-47	198
4-48	198
4-49	199
4-50	211
4-51	212
4-52	212
4-53	213
4-54	214
4-55	217
4-56	217
4-57	227

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
4-58	คุณค่าของงานศิลปกรรมมอญ	234
5-1	กรอบแนวคิดในการออกแบบ	241
5-2	ขั้นตอนการออกแบบ	241
5-3	โมเดลวิธีการศึกษาวิจัยภูมิปัญญามอญเพื่อการออกแบบสื่อการเรียนรู้	242
5-4	แบบร่างกล่องชุดปักสไบมอญแบบที่ 1	245
5-5	แบบร่างกล่องชุดปักสไบมอญแบบลิ้นชักด้านหน้า-หลัง	246
5-6	แบบร่างคู่มือปักสไบมอญ	246
5-7	แบบร่างคู่มือปักสไบมอญ	247
5-8	แบบร่างกล่องชุด紗ตรงตะขาบแบบที่ 1	247
5-9	แบบร่างกล่องชุด紗ตรงตะขาบด้านหน้า-หลัง	248
5-10	แบบร่างคู่มือของตะขาบแบบที่ 1	248
5-11	แบบร่างคู่มือของตะขาบแบบที่ 2	249
5-12	กล่องชุดปักสไบมอญด้านหน้า-หลัง	251
5-13	กล่องชุดปักสไบมอญ	251
5-14	อุปกรณ์ชุดปักสไบมอญ ประกอบด้วย ผ้า ด้าย กรรไกร เข็ม สะติง และ ลายขอบสไบ	252
5-15	คู่มือปักสไบมอญขนาด 14 x 20 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า	252
5-16	กล่องฝาครอบ สำหรับใส่สไบที่ปักเสร็จเรียบร้อยแล้ว	253
5-17	วิดีโอ紗ตรงขั้นตอนการปักสไบมอญ ความยาว 10 นาที	253
5-18	กล่องชุด紗ตรงตะขาบด้านหน้า-หลัง	254
5-19	ชุดกล่อง紗ตรงตะขาบ	254
5-20	อุปกรณ์ที่บรรจุภายในกล่อง	255
5-21	คู่มือชุด紗ตรงตะขาบขนาด 14 x 20 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า	255
ง-1	คณะกรรมการสอบป้องกันคุณวุฒินิพนธ์	346
ง-2	การสอบป้องกันคุณวุฒินิพนธ์	347
ง-3	การสอบป้องกันคุณวุฒินิพนธ์	347
ง-4	การจัดงานวันชาติมอญครั้งที่ 69 ที่วัดบางกระดี่ บางขุนเทียน กรุงเทพฯ	348

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
ง-5	นิทรรศการสื่อการเรียนรู้อิงงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69 /2559	348
ง-6	แผ่นป้ายแสดงนิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69	349
ง-7	แผ่นป้ายแสดงนิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69	349
ง-8	นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69 /2559	350
ง-9	นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559	350
ง-10	นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559	351
ง-11	นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559	351
ง-12	นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559	352
ง-13	นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559	352
ง-14	การสอบ PRETEST-POSTTEST ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัด สมุทรสาคร	353
ง-15	การสอบ PRETEST-POSTTEST ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัด สมุทรสาคร	353
ง-16	การทดสอบสื่อ “ชุดสาริตถงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	354
ง-17	การทดสอบสื่อ “ชุดสาริตถงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	354
ง-18	การทดสอบสื่อ “ชุดสาริตถงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	355
ง-19	การทดสอบสื่อ “ชุดสาริตถงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	355
ง-20	การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	356
ง-21	การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	356
ง-22	การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	357
ง-23	การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	357
ง-24	การเผยแพร่ชุดสื่อการเรียนรู้อิงงานวัดชาติมอญ “ชุดปักสไบมอญ” ในรายการ “กลางเมือง: ตอน สไบมอญ แฟชั่น-รามัญ “ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559	358
ง-25	นางสาวสุกัญญา เบนนิค ผู้เชี่ยวชาญด้านการปักสไบมอญ แนะนำเกี่ยวกับ “ชุดปักสไบมอญ” ในรายการ “กลางเมือง: ตอน สไบมอญ แฟชั่น-รามัญ “ ทาง สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559	358
จ-1	การออกแบบกราฟิกอัตลักษณ์มอญบนของที่ระลึก	360
จ-2	การออกแบบกราฟิกอัตลักษณ์มอญบนของที่ระลึก	360

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
จ-3	การออกแบบการ์ดสำหรับสติ๊กเกอร์ไลน์	361
จ-4	การออกแบบปฏิทินแสดงการแต่งกายของชาวมอญ และสถานที่สำคัญของ ชุมชนมอญ	361
จ-5	ปกหนังสือ โลงมอญ ขนาด 23.5 x 23.5 เซนติเมตร จำนวน 104 หน้า	362

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มอญเป็นชนชาติเก่าแก่ที่สุดชนชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณพม่าตอนล่าง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ซึ่ง หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2549, หน้า 302) กล่าวว่า “ชนชาติมอญอยู่ทางภาคใต้ของพม่าและเคยอยู่ทางภาคกลางของประเทศไทยคืออาณาจักรทวารวดีด้วย เดิมเป็นรัฐอิสระแต่ถูกพระเจ้าอโนรุทมหหาราชกษัตริย์พม่าแห่งพุกามปราบปรามได้ และรบพุ่งทำสงครามกับพม่าเป็นเวลาช้านาน ด้วยเหตุนี้ศาสนาสถานของมอญจึงถูกตัดแปลงหรือบูรณะให้เป็นแบบพม่าเสียส่วนใหญ่”

อาณาจักรมอญมีความรุ่งเรืองอย่างมากและได้รับอารยธรรมของอินเดีย เช่น อักษรศาสตร์ ศิลปกรรม และศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนานิกายเถรวาท มอญเป็นชาติแรกที่ถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียให้แก่ชนชาติอื่นในเอเชียอาคเนย์ เช่น พม่า ไทย ลาว ไปจนถึงชาติอื่น ๆ ด้วย สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (2499) คนมอญสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไว้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย มอญได้อพยพเข้าเข้าสู่ดินแดนไทยหลายครั้ง ได้มีการบันทึกไว้เป็นทางการครั้งแรกใน พ.ศ. 2127 ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตน โกสินทร์ บริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ของมอญนั้นส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำ โดยเฉพาะตามลำน้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในสมัยธนบุรีได้โปรดเกล้าให้มอญไปอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และที่สาม โลก แขวงเมืองปทุมธานี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการสร้างเมืองใหม่ ชื่อว่า “นครเขื่อนขันธ์” และได้โปรดเกล้าให้ย้ายครัวมอญจากเมืองปทุมธานีไปไว้ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์นี้ เพราะฉะนั้นบริเวณที่มีชาวมอญอยู่เป็นจำนวนมาก คือปากเกร็ด นนทบุรี สาม โลก ปทุมธานี และปาดลัดหรือนครเขื่อนขันธ์ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันในนามอำเภอพระประแดงขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ (สุจริตลักษณ์ ดิผดุง, 2542, หน้า 8-9) สำหรับการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในกรุงเทพฯ และปริมณฑล อยู่กันอย่างกระจัดกระจาย จะพบเป็นกลุ่ม ๆ เนื่องจากการขยายตัวของเขตปริมณฑลกรุงเทพฯ ถิ่นฐานต่างที่เคยโดดเดี่ยว เช่น บางกระดี เขตบางขุนเทียน แขวงสามวา ตะวันตกเขต คลองสามวาเขตลาดกระบัง หรือ คลอง14 ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งหมดตั้งอยู่ริมคลอง

เมื่อชุมชนมอญมาตั้งบ้านเรือนในเมืองไทยก็ยังคงระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง มักนิยมตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อหมู่บ้านเดิมในเมืองมอญ เช่น กวานแวงสะราว (กวาน แปลว่าบ้าน) ชื่อชุมชนมอญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และมักสร้างวัดประจำชุมชนตนเอง เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ และพบปะญาติพี่น้อง ทำบุญตามประเพณี วัดมอญจึงเป็นสถานที่แห่ง ความจำร่วม (Collective memory) และนิยมสร้าง เสาหงส์ และเจดีย์มอญ เป็นอัตลักษณ์สำคัญของ ชุมชน รูปแบบของเจดีย์แบบมอญ คือฐานสูงไม่มีบันไดขึ้น เหนือองค์ระฆังก็สอบขึ้นไปจนถึงยอด ทีเดียว โดยไม่มีบัลลังก์สี่เหลี่ยมเหนือองค์ระฆังมาคั่นแต่ก่อนจะถึงยอดนั้ตรงยังมียอดหรือปลี รูปร่าง เหมือนปลีกล้วย” (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2549, หน้า 302)

แม้ว่าชาวมอญจะไม่มีแผ่นดินเป็นของตนเองแต่ก็พยายามที่จะรักษาเอกลักษณ์ทาง ศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะความยึดมั่นในพุทธศาสนา การนับถือผี และ การสืบทอดภูมิปัญญาในด้าน ภาษา อาหาร การแต่งกาย หัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทำโลงมอญ การทำธงตะขาบ สิ่งเหล่านี้จึงนับเป็นทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ชาวมอญพยายามที่จะถ่ายทอดและ ปลูกฝังไปสู่ลูกหลาน แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสของสังคมโลก การเข้าสู่สังคมแห่ง เทคโนโลยีและการสื่อสารที่รวดเร็ว การไหลบ่าของวัฒนธรรมภายนอก ส่งผลให้สังคมไทยมี ความเป็นวัตถุนิยม วัฒนธรรมที่ดั่งมาลดลง ประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน และมีการเปลี่ยนแปลง ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายมากขึ้น สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถูกละเลย และมองข้าม เช่น งานวิจัยของ เกศสิรินทร์ แพทอง (2546) ได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษา อัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญอำเภอพระประแดง พบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจุบันของมอญ พระประแดงพูดภาษามอญได้น้อยลง การแต่งกายเป็นแบบปัจจุบันจะแต่งกายแบบมอญเฉพาะ เทศกาลสงกรานต์ ลักษณะของอาหารที่ต่างจากคนไทย คือลักษณะอาหารจะเป็นเม็ด ๆ และมี รสเปรี้ยวสภาพบ้านเรือนปัจจุบันโดยมากจะเป็นแบบทรงไทยแต่เริ่มมีน้อยลง ด้านการละเล่น ดนตรีนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของมอญเริ่มหายไปได้ยากด้านภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องการรักษาโรค ปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็นแล้วส่วนการนับถือผีเริ่มน้อยลงโดยมากนับถือพระพุทธศาสนาอัตลักษณ์ ด้านประเพณีถือได้ว่าเข้มแข็งมากที่สุด โดยเฉพาะประเพณีทางศาสนาซึ่งเป็นอัตลักษณ์เดียวที่ไม่มี การปรับเปลี่ยนเป็นต้นสอดคล้องกับการประเมินความเสี่ยงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 10 ต่อเนื่องถึงฉบับที่ 11 ได้กล่าวถึงความเสี่ยงของสังคมไทยที่กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรม โลกที่เข้าไปในประเทศไทยส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เกิดภัยสังคมใหม่ๆ และความอ่อนแอของทุนสังคมที่ ยึดโยงกับวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิม ทำให้ผู้คนมุ่งแสวงหาความสุขส่วนตัวมากกว่าคำนึงถึง

ผลประโยชน์ของส่วนรวม ชุมชนเกิดภาวะต่างคนต่างอยู่ การบริโภคนิยม การอพยพละทิ้งถิ่นฐาน การละเลยภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น

เนื่องจากผู้วิจัยมีเชื้อสายมอญได้ซึมซับถึงวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญ มาตลอด และเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญามอญในด้านศิลปกรรม ที่เป็นความรู้ดั้งเดิมที่ผู้คน ในปัจจุบันอาจไม่เข้าใจ หลงลืม หรือมีผู้สืบทอดน้อยลง ขาดการสร้างสรรคองค์ความรู้ที่ต่อเนื่อง การขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เช่น ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม ประเภท งานฝีมือ เช่น การปักสไบมอญ การทำธงตะขาบ และด้านอื่น ๆ และขณะเดียวกันยังมีแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมมอญอีกมากมายที่ไม่ได้เข้าไปค้นคว้าศึกษา ซึ่งสายันต์ ไพชาญจิตร (2550, หน้า 76-77) ได้กล่าวว่า แหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมโดยทั่วไปมี 2 ชนิด ประเภทแรกได้แก่ ความรู้ ฟังลึก (Tacit knowledge) เป็นความรู้ติดตัวคน ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ สะสม ประสบการณ์ลองผิดลองถูก ค้นคว้าทดลองด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ ซึ่งเป็นทรัพยากร วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural resource) ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประเพณี พิธีกรรมคติความเชื่อ ทักษะฝีมือเชิงช่าง เป็นต้น ประเภทที่ 2 คือ ความรู้นอกตัวคนเป็นความรู้ ดิดของ (Explicit knowledge) คือความรู้ที่แฝงอยู่ในวัตถุสิ่งของ สิ่งก่อสร้าง ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ ประโยชน์ตามความรู้ ความสามารถในแต่ละยุคสมัย หรือแต่ละช่วงเวลา ซึ่งเป็นทรัพยากร วัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural resource) ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งสองประเภทนี้ จะต้องมีการศึกษา ค้นคว้า แปรผลความ สัจเคราะห์ เอาความรู้ออกมาและแปรรูปความรู้ให้สามารถ นำไปใช้งานได้อีกทอดหนึ่งโดยการถ่ายทอดผ่านสื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยเพิ่มพูนทักษะ การคิดวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และเน้นให้สื่อการเรียนรู้เพื่อการค้นคว้าหาความรู้ ด้วยตนเองทั้งของผู้เรียนและผู้สอน สามารถจัดทำหรือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง รวมทั้งนำสื่อที่มี อยู่รอบตัวมาใช้ในการเรียนรู้ อีกทั้งรูปแบบของสื่อการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายส่งเสริมให้ การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดเวลา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การวิจัยนี้มีความประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยภูมิปัญญามอญใน งานศิลปกรรม ที่กำลังสูญหายไป เพื่อรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ อนุรักษ์ และฟื้นฟู และที่สำคัญคือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญามอญด้วยการออกแบบ สื่อการเรียนรู้ (Learning media) เพื่อสร้าง องค์ความรู้ของมอญให้ต่อเนื่องเป็นการให้ข้อมูลแก่สาธารณะสอดคล้องกับที่ภาครัฐมีนโยบาย

ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็น วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเผยแพร่แก่คนไทยเชื้อสายมอญ หรือคนไทยเชื้อสายอื่น ๆ ในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน วัด พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น ดำรงคุณค่าและสืบทอดภูมิปัญญาของมอญให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญามอญทางด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ
2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมมอญ
3. เพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ชุดสื่อการเรียนรู้ “ชุดปกสไปมมอญ” และ ชุดสาธิต

ธงตะขาบ

4. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ผสมผสานแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม แนวคิด กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากร วัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ และทฤษฎีการออกแบบ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงภูมิปัญญาอมฤตในงานศิลปกรรม
2. ได้ทราบถึงอัตลักษณ์ของศิลปกรรมอมฤต
3. ได้ผลงานออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ชุดปกสไล่มอญและชุดสาธิตรงตะขาบ
4. ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

- 1.1 เขตเทศบาลเมืองพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ
- 1.2 ตำบลสามโคก อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี
- 1.3 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- 1.4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ชุมชน คือบริเวณภาคกลางที่มีคนมอญตั้งหลักแหล่งเป็นกลุ่มใหญ่มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีมอญอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันรวมถึงมีแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุสำคัญที่แสดงถึงรูปแบบของศิลปกรรมมอญ ได้แก่ วัดมอญ พิพิธภัณฑสถานบ้านเจดีย์มอญ เสาหงส์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ

2.1 ประวัติศาสตร์ของชุมชนมอญในพื้นที่ของการศึกษา ทั้ง 4 ชุมชน ประวัติความเป็นมา สภาพสังคมและวิถีชีวิต ด้านการศาสนา ด้านประเพณีพิธีกรรม ประเพณีของชุมชน และประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

2.2 ภูมิปัญญามอญด้านศิลปกรรม ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และศิลปหัตถกรรม งานที่ผลิตด้วยมือ โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.2.1 ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ วัตถุที่จับต้องได้และสัมผัสได้ด้วยมือและมองเห็นด้วยตามนุษย์ ได้แก่ ผลงานศิลปกรรมมอญ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม ความรู้ที่ได้รับมาจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา ป้ายนิเทศ นิทรรศการ เป็นเนื้อหานอกตัวคน ความรู้ติดของเป็นความรู้แฝงอยู่ในตัววัตถุ สิ่งก่อสร้างนั้น ๆ

2.2.2 ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นความรู้ความรู้อันลึกซึ้ง แฝงอยู่กับตัวบุคคล เช่น ทักษะฝีมือเชิงช่าง (Traditional craftsmanship) คติความเชื่อ ตำนาน นิทาน การแสดงออกในพิธีกรรมต่าง ๆ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนมอญ 4 ชุมชน เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา และแนวทางการทำวิจัยโดยการศึกษาจากแหล่งข้อมูล การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

3.2 ศึกษาข้อมูลจากภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประวัติความเป็นมาของชนชาติมอญการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยความเป็นมาของชุมชนมอญในภาคกลาง

3.3 ตำราวิจัยพื้นที่ศึกษา ชุมชนมอญ 4 ชุมชน ในด้านสภาพสังคมและวิถีชีวิตในปัจจุบันวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของมอญ ภูมิปัญญาและงานศิลปกรรมของมอญ แหล่งโบราณสถานที่สำคัญของชุมชน เช่น วัดมอญ เจดีย์มอญ เสาหงส์ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น แหล่งผลิตงานหัตถกรรมของชุมชน และงานหัตถกรรมใน ท้องถิ่น ช่างฝีมือพื้นถิ่นมอญ เช่น ช่างทำโลงมอญ ช่างปักสไบ ช่างทอผ้า

3.4 ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์และสอบถาม การสังเกตกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีมอญที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศิลปกรรม การสังเกตวิธีการการทำงานของช่างพื้นถิ่นมอญ

3.5 การศึกษาข้อมูล จากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อนำผลมาสรุป

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สรุปผล เพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้

3.8 การประเมินผลสื่อการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

คนไทยเชื้อสายมอญ หมายถึง ผู้ที่เป็นคนไทยโดยสัญชาติ แต่มีเชื้อชาติมอญจากบรรพบุรุษ อาศัยอยู่ในชุมชนมอญ ซึ่งมีการประพฤติปฏิบัติ การดำรงชีวิต การรักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมมอญ ประเพณี พิธีกรรมการแต่งกาย อาหาร ภาษาพูด อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม และมีภูมิลำเนาอยู่ใน 4 ชุมชน คือ ชุมชนมอญเขตเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนมอญตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ชุมชนมอญตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และชุมชนมอญตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภูมิปัญญามอญ หมายถึง องค์ความรู้ในการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชาวมอญที่สั่งสมและถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นมรดกทางวัฒนธรรม แสดงออกทั้งในทางนามธรรม และรูปธรรม มีความสุนทรีย์ภาพ แสดงเอกลักษณ์ของมอญ โดยระหว่างการศึกษาภูมิปัญญามีการปรับประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ศิลปกรรมมอญ หมายถึง ผลงานการประดิษฐ์หรือสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นโดยแสดง
 อัตลักษณ์ของมอญ ที่มีความงามและมีคุณค่า และยังปรากฏหลักฐานให้เห็นถึงปัจจุบันใน
 ชุมชนมอญพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งประเภทของผลงานออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) วิจิตรศิลป์ ได้แก่
 จิตรกรรม หมายถึง ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังในวัด สถาปัตยกรรม หมายถึง วัดมอญ เจดีย์ทรงมอญ
 เสาหงส์ (2) ศิลปหัตถกรรม ได้แก่ ผลงานที่ทำด้วยมือ เช่น โลงมอญ ชงตะขาบ เครื่องปั้นดินเผา
 สไบมอญ

สื่อการเรียนรู้ หมายถึง กล้องเครื่องมือและชุดอุปกรณ์ รวมถึงคู่มือสำหรับปักสไบมอญ
 และการทำชงตะขาบ โดยสื่อการเรียนรู้นี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาและทดลองฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง
 ตามความสามารถของแต่ละบุคคล

ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง ผลผลิตของวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดทั้งในอดีตและ
 ปัจจุบัน ที่มีค่าและเป็นตัวแทนที่สื่อถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ หมายถึง ซากสิ่งของ สิ่งก่อสร้าง รวมถึงวัตถุที่
 จับต้องได้และสัมผัสได้ด้วยมือและมองเห็นด้วยตามนุษย์ ซึ่งในงานวิจัย นี้ได้แก่ ผลงานศิลปกรรม
 มอญ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม

2. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง การแสดงออก การนำเสนอทักษะใน
 งานฝีมือเชิงช่างของชาวมอญรวมถึงวัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อ พิธีกรรม กฎเกณฑ์ ข้อห้าม
 เรื่องเล่า นิทานปรัมปรา ฯลฯ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับมอญ และภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ ไปสู่การศึกษาในส่วนอื่น ๆ ต่อไป โดยแบ่งหัวข้อการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาเกี่ยวกับมอญ
2. การอพยพเข้ามาในประเทศไทย
3. ที่อยู่อาศัยของชาวมอญในเมืองไทย
4. สภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวมอญในพื้นที่ศึกษา
5. วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต
6. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Filed study)

ความเป็นมาเกี่ยวกับมอญ

มอญ อดีตเคยเป็นชาติที่รุ่งเรืองและเจริญที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวมอญมีความผูกพันกับคนไทยมาแต่โบราณกาล มีการไปมาหาสู่กันเสมอ แต่ด้วยสาเหตุของสงครามที่ชาวมอญถูกกดขี่ข่มเหงจากพม่า เป็นเหตุให้ชาวมอญได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย มีการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยหลายระลอกด้วยกัน

ชาวมอญเรียกตัวเองว่า “มอญ” (Mon) คนไทยเรียกชาวมอญว่า “มอญ” หรือ “รามัญ” (Raman) คนพม่าเรียกชาวมอญว่า “มอญ” หรือ “ตะเลง” (Talaing) ชาวตะวันตกในสมัยโบราณ เช่น ชาวอังกฤษเคยเรียกชาวมอญว่า “เพกวน” (Peguan) เป็นชื่อที่เริ่มใช้เมืองหงสาวดี (Pegu) ได้รับการสถาปนาเป็นเมืองหลวงของบริเวณพม่าตอนล่าง ในช่วงหลังชาวตะวันตกใช้ชื่อนี้เรียกทั้งชาวมอญและชาวพม่า ปัจจุบันชาวตะวันตกก็เรียกชาวมอญว่า “มอญ” (Mon) ส่วนคำว่า Remen Raman Rman ได้ปรากฏมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 ดังมีหลักฐานอยู่ในศิลาจารึกหลายหลักในเขมร ก่อนเมืองพระนคร (สมทรง บุษย์พัฒน์ และคณะ, 2552, หน้า 67)

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลกล่าวถึงมอญ ว่าเป็นชนชาติที่สืบเชื้อสายมาจากชาวพยู ซึ่งเป็นเผ่ามองโกลอยด์ ตั้งถิ่นฐานอยู่ทั่วบริเวณทั่วไปทางตอนใต้ของพม่าและไทย มีผู้สันนิษฐานว่าชาวมอญอพยพมาจากเมืองเตलगานา (Telengana) ซึ่งอยู่บนฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอินเดีย ซึ่งนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชนชาติมอญสืบเชื้อสายมาจากอินเดีย แต่นักประวัติศาสตร์บางท่านบอกว่ามอญมีเชื้อสายทิเบต เหมือนพม่า (ไพโรจน์ โพธิ์ไทร, เศรษฐชัย ชัยสนิท, นิชาภา เนตรศิริ และกาญจนา รัตติสาร, 2555, หน้า 1-2)

การอพยพเข้ามาในประเทศไทย

การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกใน พ.ศ. 2127 คนมอญในดินแดนพม่าเดินทางไปมาหาสู่ เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งในดินแดนไทยเป็นปกติตั้งแต่โบราณกาล แต่มีการอพยพครั้งใหญ่ ๆ ทอยมาเป็นระลอก มี 9 คราว ด้วยกันสมัย อยุธยา 6 คราว สมัยธนบุรี 1 คราว และสมัยรัตนโกสินทร์ 2 คราว

1. การอพยพในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112-2133) คือหลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรได้ประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง ชาวมอญไม่สามารถทนความเดือดร้อนที่ได้รับจากพม่า ต่อมามีการอพยพอีกหลายครั้งในสมัยอยุธยา

2. สมัยธนบุรี เนื่องจากพระเจ้ามังระ จะมาตีกรุงธนบุรี จึงเกณฑ์พวกมอญมาเตรียมตั้งค่ายและทำทาง พวกมอญไม่พอใจ พวกกันอพยพหนี

3. สมัยรัตนโกสินทร์ อพยพครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในปี พ.ศ. 2358 เนื่องจากทนการกดขี่ของพม่าไม่ได้ และอพยพย่อยอีกตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2367 ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาโยธา (ทอเรียะ) คุมกองทัพรามัญไปรับครอบครัวมอญมาจากเมืองมอญ (สุภรณ์ โอเจริญ, 2541, หน้า 52-74)

การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ ประเทศไทย มาในลักษณะต่าง ๆ กันคือ

1. เข้ามาในฐานะเป็นเชลยสงคราม เช่น ใน พ.ศ. 2138 สมเด็จพระนเรศวรเสด็จยกกองทัพไปตีหงสาวดีแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เมื่อเสด็จยกทัพกลับ พระองค์ก็ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญมาเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก

2. เข้ามาโดยการหลบหนีออกจากกองทัพพม่า ซึ่งมักเกณฑ์ให้ไปทำสงครามอยู่เสมอ เช่น การอพยพในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ราว พ.ศ. 2205

3. เข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง ภายหลังจากที่ได้ก่อการกบฏและถูกพม่าปราบ เช่น การอพยพในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หรือลี้ภัยจากสงครามภายในประเทศ เพราะถูกพม่ากดขี่ เช่น การอพยพในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

มอญที่อพยพส่วนใหญ่มาจากเมืองมะตะมะ ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้พรมแดนไทย นอกจากนั้นยังมีมอญอพยพมาจากเมืองอื่น ๆ เช่น เมือง หงสาวดี เมืองมะละแหม่ง เมืองเร เมืองแครง เป็นต้น โดยใช้เส้นทางที่ใช้อพยพมี 4 เส้นทาง โดยตั้งต้นจากเมืองมะตะมะ คือ

1. ทางเหนือ อพยพ เข้ามายังเมืองตาก หรือเมืองระแหง ทางด่านแม่ละเมา เช่น ใน การอพยพสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีใน พ.ศ. 2317
2. ทางใต้ อพยพเข้ามายังเมืองกาญจนบุรี ทางด่านเจดีย์สามองค์ ซึ่งเป็นเส้นทางที่ใช้กัน มาก เช่น การอพยพในสมัยกรุงรัตน โกสินทร์ ราว พ.ศ. 2358
3. เข้ามาทางเมืองอุทัยธานี เช่น การอพยพในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตน โกสินทร์ ราว พ.ศ. 2353
4. เข้ามาทางเมืองเชียงใหม่ เช่นการอพยพในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พ.ศ. 2290 มีพระยาราม พระยากลางเมือง และพระยาน้อยวันดี เป็นหัวหน้า (สุภรณ์ โอเจริญ, 2552, หน้า 3-4)

ถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวมอญในเมืองไทย

ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย จะได้รับการต้อนรับและเลี้ยงดูอย่างดีจาก พระมหากษัตริย์ไทย โดยจัดหาหลักแหล่งที่เหมาะสมให้เป็นที่อยู่ส่วนมากจะอยู่ริมน้ำ โดยเฉพาะ บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือของกรุงเทพฯ ขึ้นไปบริเวณที่มีชาวมอญตั้งหลักแหล่ง อยู่เป็นกลุ่มใหญ่ได้แก่ ปากเกร็ด นนทบุรี สาม โลก ปทุมธานี และนครเขื่อนขันธ์หรือปากลัด พระประแดง รองลงมาได้แก่ตามลำน้ำแม่กลอง ในอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

นอกจากนั้นยังพบชาวมอญที่อยู่กันหนาแน่นในอีกหลาย ๆ จังหวัด เช่น ตามลำน้ำ มหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นชาวมอญที่เข้ามารับจ้างขุดคลอง และที่จังหวัดลพบุรี และ อุทัยธานี ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยจากประเทศพม่า ยังมีมอญซึ่งกระจัด กระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เช่น เพชรบุรี นครปฐม ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี อัญญา นครราชสีมา นครสวรรค์ และปราจีนบุรี เป็นต้น

ชาวไทยเชื้อสาย มอญ (รามัญ) ในทุกวันนี้มีเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีการสำรวจอย่างเป็นทางการ เท่าที่มีการสำรวจเอาไว้โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี เมื่อปี พ.ศ. 2512-2515 พบว่ามีประชากรมอญอยู่ในประเทศไทยประมาณ 100,000 คน และสถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ดำเนิน โครงการวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่ภาษา แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาโดยใช้ภาษาพูดในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว หรือภาษาที่ใช้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งจากแบบสอบถามที่ตอบกลับมา

พอประเมินได้ว่าในปัจจุบันมีผู้ใช้ภาษามอญในชีวิตประจำวันอยู่ประมาณ 70,000 คน (สุจิตร์ลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสะอาด, 2542, หน้า 9)

สภาพสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนมอญในพื้นที่การศึกษา

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาชุมชนมอญลุ่มน้ำภาคกลาง ที่มีกลุ่มคนมอญอาศัยอยู่หนาแน่นและยังรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีมีปรากฏให้เห็นถึงปัจจุบัน และมีแหล่งโบราณ เช่น วัดมอญ พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์วัฒนธรรม ที่เก็บรักษาวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาของชาวมอญไว้ ชุมชนมอญที่ผู้วิจัยเข้าศึกษามีทั้งสิ้น 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ชุมชนมอญตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนมอญ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยแต่ละชุมชนมีความสำคัญดังนี้

1. ชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศเหนือ เขตยานนาวา เขตคลองเตย เขตพระโขนง และเขตบางนา (กรุงเทพฯ)

ทิศใต้ อำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอพระสมุทรเจดีย์

ทิศตะวันออก อำเภอเมืองสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก เขตทุ่งครุและเขตราษฎร์บูรณะ

จำนวนประชากร 20,2989 คน (พ.ศ. 2555)

พื้นที่ 73,370 ตารางกิโลเมตร

สถานที่สำคัญ

1. วัดทรงธรรมราชวรวิหาร
2. วัดจวนดำรงราชพลชั้นซ์
3. วัดโมกข์
4. วัดแค
5. วัดกลาง
6. วัดอาสาสงคราม
7. วัดคันลัด
8. วัดพญาปราบปัจจามิตร
9. วัดบางน้ำผึ้งนอก
10. โรงเรียนอานวยวิทย์

2. ชุมชนมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ทิศเหนือ อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน

(จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

ทิศใต้ อำเภอเมืองปทุมธานี

ทิศตะวันออก อำเภอกลองหลวง

ทิศตะวันตก อำเภอลาดหลุมแก้ว

จำนวนประชากร 52,563 คน

พื้นที่ 94,967 ตารางกิโลเมตร

สถานที่สำคัญ

1. โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง
2. วัดสิงห์
3. วัดสามโคก
4. วัดเจดีย์ทอง
5. วัดท้ายเกาะ
6. วัดสะแก
7. วัดจันทร์กะพ้อ
8. วัดศาลาแดงเหนือ

3. ชุมชนมอญ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ทิศเหนือ ตำบลคลองพระอุดมมีแม่น้ำเจ้าพระยาคั่นกลาง

ทิศใต้ ตำบลท่าอิฐมีแม่น้ำเจ้าพระยาคั่นกลาง

ทิศตะวันออก ตำบลปากเกร็ดมีแม่น้ำลัดเกร็ดคั่นกลาง

ทิศตะวันตก ตำบลอ้อมเกร็ด มีแม่น้ำเจ้าพระยาคั่นกลาง

จำนวนประชากร 5,842 คน ชาย 2,750 คน หญิง 3,092 คน มีประชากรมอญร้อยละ 35

ของประชากรทั้งหมด

จำนวนหลังคาเรือน 1,254 หลังคาเรือน

สถานที่สำคัญ

1. วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารวรวิหาร
2. วัดไผ่ล้อม
3. วัดนิมพลี
4. พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารวรวิหาร

5. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

6. ศูนย์สินค้าเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

4. ชุมชนมอญอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ทิศเหนือ อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา (จังหวัดกาญจนบุรี)

ทิศใต้ อำเภอโพธาราม

ทิศตะวันออก อำเภอกำแพงแสนและอำเภอเมืองนครปฐม (จังหวัดนครปฐม)

ทิศตะวันตก อำเภอท่าม่วง (จังหวัดกาญจนบุรี) และอำเภอโพธาราม

ประชากร 171,199 คน

พื้นที่ 366.6 ตารางกิโลเมตร

สถานที่สำคัญ

1. วัดใหญ่นครชุมน์
2. วัดม่วง
3. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง

วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต

แม้กาลเวลาได้ล่วงเลยมานานแล้ว แต่ชาวมอญในชุมชนต่าง ๆ ยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ด้าน ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น การนับถือผี ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่หงส์ ชงตะขาบ ประเพณีการบวช ประเพณีเกี่ยวกับการตาย ประเพณีมอญของแต่ละชุมชนอาจมีความแตกต่าง ๆ กันไปบ้าง ประเพณีมอญบางอย่างก็กระทำ เฉพาะกลุ่มคนมอญ บางประเพณีก็ได้ผสมกลมกลืน ไปกับคนไทย และบางอย่างก็เริ่มสูญหายไป ในที่นี้จะขอกล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ที่ชาวมอญในแต่ละชุมชนยังมีการยึดถือและ ปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน

1. การนับถือผี

แม้ว่าชาวมอญจะเป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ก็ยังเป็นกลุ่มชนที่ยังมี การนับถือผี และมีการไหว้ผี ผีของชาวมอญแบ่งเป็นผีดีและผีร้าย ผีดีจะให้ความช่วยเหลือในเรื่อง เดือดร้อนต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันก็อาจให้โทษได้หากได้รับการกระทำที่ไม่พึงพอใจอันแสดง การไม่เคารพ หลบหลู่คู่มั่น ชาวมอญจึงต้องมีการเซ่นไหว้ หรือทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดง ความเคารพบูชา หรือเพื่อขมาลาโทษอยู่เสมอ ผีดีของชาวมอญได้แก่ผีบรรพบุรุษ หรือผีเรือน (จะหลกห้อย) ชาวมอญโดยทั่วไปจะมีผีประจำตระกูลที่ปรากฏอยู่ในรูปสัญลักษณ์เป็น พืช สัตว์ และ

สิ่งของหลายอย่าง เป็นต้นว่า ผิมะพร้าว ผิง ผิต่า ผิบรรพบุรุษสิงอยู่ที่เสาเอกของเรือน เรียกว่าเสาผี (สุจิตตลักษณ์ ตีฬดุง และคณะ, 2542, หน้า 16)

ภาพที่ 2-1 พิธีรำผีที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

การนับถือผีจะต้องรับการเป็นทอด ๆ จากบรรพบุรุษ และผู้ที่ทำหน้าที่รับคือ บุตรชาย คนหัวปีของตระกูล บุตรหญิงรับไม่ได้และเมื่อถึงคราวพิธีรำผี บุตรชายนั้นจะเป็นผู้เข้าพิธีและเรียกว่าเป็นต้นผี (ตอม-อะลก) บุตรสาวถ้าแต่งงานไปแล้วถือว่าเป็นสมาชิกของผีใหม่คือ ของสามี จะไม่มีสิทธิมาร่วมในพิธีรำผีของตระกูลเดิมของตนได้ นอกจากจะได้รับเชิญมาเป็นแขกในพิธี เท่านั้น พิธีรำผีจะไม่จัดเป็นประจำ แต่จะทำพิธีต่อเมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น เช่น การแก้งบ เมื่อคนเจ็บป่วย หรือเป็นการขอมา เมื่อมีการ “ผิดผี” เกิดขึ้น เช่น มีคนที่มีกรรมมานอนในบ้าน หรือสามี ภรรยาที่เป็นผีอื่นมานอนค้างในบ้าน เป็นต้น การรำผีมักทำในฤดูแล้งประมาณเดือน 4 ถึงเดือน 6 เว้นไม่ทำในวันพระ เพื่อให้ผียกโทษให้ สิ่งที่ต้องทำคือบอกกล่าวญาติผีเดียวกัน เชิญแขกอื่น ให้มาร่วมในพิธี จัดซื้อข้าวของและปลุกโรงพิธีภายในบริเวณบ้านของตน มีผู้อำนวยการพิธีเรียกว่า “ไต้ง” ซึ่งอาจจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้เป็นผู้ดำเนินงานพิธี (สุเอ็ด คชเสนี, 2551, หน้า 59)

ปัจจุบันจะพบพิธีรำผีน้อยลง อาจเนื่องด้วยคนรุ่นใหม่ไม่ได้รับความเชื่อดังกล่าวมา ปฏิบัติ และการรำผีมีระเบียบขั้นตอนค่อนข้างละเอียดซับซ้อน ประกอบกับขาดผู้รู้ หรือผู้ประกอบ พิธีดังกล่าว ชุมชนที่มีการสืบทอดพิธีรำผีพบได้ในบางชุมชนได้แก่ ชุมชนมอญบ้านโป่ง ราชบุรี และชุมชนมอญพระประแดง

2. ประเพณีสงกรานต์ (วัน-สง๊ะ)

ประเพณีสงกรานต์ คือประเพณีขึ้นปีใหม่ของชาวมอญและชาวไทยในสมัยก่อนในสมัยโบราณจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ชาวบ้านจะเตรียมทำความสะอาดบ้านเรือน พอใกล้วันสงกรานต์ชาวมอญจะเริ่มทำขนม คือ กาละแม (กวันสะกอ) เพื่อจะนำไปทำบุญในวันสงกรานต์ กาละแม เป็นขนมที่ทำยาก ใช้เวลาและแรงงานมาก นอกจากกาละแม ยังมีขนมอื่น ๆ เช่น ข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวแดงกา (สะเปียง) นอกจากนั้น จะมีการทำบุญโดยการนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระที่วัดทั้ง 3 วัน บ้างก็มีการทำบุญปล่อยนก ปล่อยปลา ช่วงเวลากลางวันลูกหลานก็จะพากันไปรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ คือ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ในตอนเย็นก็จะพากัน ไปสรงน้ำพระที่วัดในตอนกลางคืนคนหนุ่มสาวจะมี การละเล่น สะบ้า ตามประเพณี

อาหารสำคัญที่ทำประจำเทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญ คือข้าวแช่ (เป็งชงกราน) ชาวมอญเชื่อว่าข้าวแช่เป็นอาหารบริสุทธิ์ เป็นสิริมงคล ข้าวแช่ ใช้ข้าวสารที่เก็บจากข้าวและสิ่งสกปรกออกให้หมดแล้วนำไปชาน้ำ 7 ครั้ง จากนั้นจึงนำไปหุงแล้วขัดให้หมดเมือกขาว แล้วนำไปแช่น้ำอบดอกมะลิจนหอม กับข้าวที่รับประทานกับข้าวแช่นั้นจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น แต่ที่นิยม คือ หัวผักกาดผัดใส่ไข่ ปลาช่อนแห้งป่นคั่ว มะม่วงย่า เนื้อเค็มผัดหวาน ไข่เค็ม เป็นต้น

ชาวมอญจะแบ่งสำหรับข้าวแช่ออกเป็น 3 สำหรับ คือ สำหรับที่ 1 นำไปถวายบูชาเทวดา อารักษ์ ท้าวมหาสงกรานต์ เจ้าที่เจ้าทาง และนางสงกรานต์ที่ศาลเพียงตาซึ่งอยู่หน้าบ้าน สำหรับที่ 2 จะนำไปถวายพระที่วัด และสำหรับสุดท้ายจะนำไปส่งตามบ้านญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ (สุจิตร์ลักษณ์ ศีผดุง และคณะ, 2542, หน้า 22-23)

ประเพณีอื่น ๆ อันเนื่องด้วยประเพณีสงกรานต์ เช่น ประเพณีคำตันโพธิ์ (ท้อกส้อย) ประเพณีแห่กแห่ปลา (สะเหล่สะเจมสะเหล่ก๊ะ)

3. ประเพณีแห่หงส์ ชงตะขาบ (เกียะหยังโหนดมัว-อะลามเทียะกี)

ประเพณีแห่หงส์ ชงตะขาบ (เกียะหยังโหนดมัว-อะลามเทียะกี) หรือในบางชุมชนเรียกว่า ประเพณีแห่หางหงส์ ชงตะขาบ เป็นประเพณีสำคัญอันเนื่องมาจากประเพณีสงกรานต์ ชาวมอญเชื่อว่าหงส์เป็นสัตว์ที่สูงศักดิ์ และมีประวัติเกี่ยวกับกับคนมอญมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ตำนานเล่าต่อกันมาว่า หลังจากท้องศมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วพระองค์ได้เสด็จไปโปรดเวไนยสัตว์ในแคว้นต่าง ๆ จนกระทั่งวันหนึ่งได้เสด็จมาถึง ภูเขาสุทศนมรังสิต ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองสะเทิม ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกทอดพระเนตรเห็นเนินดินกลางทะเล และบนเนินดินนั้นยังมีหงส์เพศผู้ และเพศเมียเล่นน้ำ ตัวเมียเกาะบนหลังตัวผู้ เนื่องจากเนินดินมีขนาดนิดเดียว พระองค์จึงทรงทำนายว่ากาลสืบไปภายหน้าเนินดินที่หงส์ทั้งสองเล่นน้ำนี้จะเป็นมหานครชื่อว่า “เมืองหงสาวดี” และจะเป็นที่ตั้งสถูปเจดีย์พระศรีมหาโพธิ์ พระศาสนาจะ

เจริญรุ่งเรืองขึ้น ณ ที่นี้ ภายหลังจากพระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานล่วงไปแล้ว 100 ปี เนินดินกลางแม่น้ำก็กลายเป็นแผ่นดินขนาดใหญ่ มีพระราชบุตรของพระเจ้าเสนะคงคา ทรงพระนามว่า “สมลกุมาร” และ “วิมลกุมาร” เป็นผู้รวบรวมไพร่พลตั้งเมืองขึ้น เป็นเมือง “หงสาวดี” คนมอญจึงใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์ของประเทศรามัญนับแต่นั้นมา ชาวมอญในเมืองไทยก็รับเอาหงส์มาเป็นสัญลักษณ์เช่นกันดังที่พบเห็นได้ตามวัดของชุมชนมอญจะมีเสาหงส์อยู่ที่หน้าวัดเพื่อเป็นการระลึกถึงเมืองหงสาวดี เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ชาวบ้านจะช่วยกันทำธงตะขาบ ตกแต่งให้สวยงาม ทำพิธีแห่เพื่ออวยและแขวนธงตะขาบไว้ที่เสาหงส์หน้าวัด เพื่อเป็นพุทธบูชา เลยมักมีการเรียกรวมกันว่า เสาหงส์ธงตะขาบ (ประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์, ม.ป.ป., หน้า 16-18)

4. ประเพณีเกี่ยวกับความตาย

คนมอญมีประเพณีเกี่ยวกับงานศพที่มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างจากคนไทย โดยมีความเชื่อว่า งานตายเป็นเรื่องสำคัญ มอญแบ่งลักษณะการตายเป็น 2 อย่างคือ ตายดีและตายไม่ดี สาเหตุของการตายดี ได้แก่ โรคชราหรือป่วยมานาน ส่วนเหตุของการตายไม่ดี ได้แก่ โรคปัจจุบัน เช่น อหิวาตกโรค ถูกฟ้าผ่า ต้ออาวุธ จมน้ำ เป็นต้น แต่สำหรับงานศพของพระสงฆ์นั้น คนมอญจะให้ความสำคัญมาก มีความเชื่อในเรื่องอานิสงส์แห่งการเผาศพซึ่งพระมหาช่วง อุเจริญได้กล่าวไว้โดยอ้างคัมภีร์จากภาษามอญที่แต่งโดยอาจารย์ “พะ” นักปราชญ์มอญ (ประเพณีการจัดทำศพพระสงฆ์แบบของชาวมอญ, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการเผาศพพระไว้ว่า เผาศพพระภิกษุสงฆ์สาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้รับอานิสงส์ 5 โกฏิชาติ อานิสงส์นี้จะส่งให้ผู้ที่ไปเผาศพสมบูรณไปด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ได้ไปเกิดในพรหมโลก ไม่ต้องตกอยู่ในอบายมุข เป็นต้น

ภาพที่ 2-2 โลงมอญน้ำเค็ม คือโลงมอญที่ทำในแถบจังหวัดสมุทรสาคร

การจัดพิธีศพโดยเฉพาะพระผู้ใหญ่ จะมีการจัดงานยิ่งใหญ่ โดยจะมีการสร้างเมรุลอยปราสาท และโลงศพแบบมอญ (สะลาบ็อก) มีลักษณะปลายบาน ก้นสอบ มีฝาครอบเป็นยอดปราสาท ตัวโลงจะประดับตกแต่งด้วยกระดาษสีที่ฉลุวดลายอย่างวิจิตรบรรจง ในงานศพพระจะมีมหรสพสมโภช เช่น ปี่พาทย์มอญ มอญร่ำ มอญร้องไห้ และในพิธีเผาศพพระจะใช้การจุดลูกหนู เพราะคนมอญมีความเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์จึงไม่ควรเผาศพด้วยไฟจากมือคน (องค์ บรรจุน, 2551, หน้า 126)

ในปัจจุบันประเพณีการเผาศพด้วยลูกหนู ไม่นิยมทำกันแล้ว และการเผาศพคนมอญทั่วไปก็เผาด้วยเตาเผาสมัยใหม่ แต่คึกคักการสร้างโลงมอญ ก็ยังมีผู้สืบทอดการทำโลงมอญอยู่ โดยพบว่ามีการใช้โลงมอญกับพระสงฆ์ และคนธรรมดาทั่วไปที่เป็นคนมอญ และไม่ใช่มอญ

การศึกษาบริบทของชุมชนมอญ

1. ชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรเป็นอันดับสองของภาคกลาง รองจากกรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครทั้งในด้านการผลิต คืออุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากร ทำให้จังหวัดมีประชากรย้ายถิ่นมาจากที่อื่นมาอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554 มีประชากรตามทะเบียนราษฎรทั้งสิ้น

1,192,033 คน จังหวัดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ ได้แก่ เมืองสมุทรปราการ พระประแดง บางพลี พระสมุทรเจดีย์ บางบ่อ และบางเสาธง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะ อำเภอพระประแดง เพราะมีแหล่งโบราณสถาน เช่น วัดมอญ เจดีย์มอญ การสร้างปราสาทมอญ และมีผลงานด้านศิลปหัตถกรรม เช่น การทำโลงมอญ ชงตะขบ มีช่างฝีมือชาวมอญในชุมชนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

เทศบาลเมืองพระประแดงได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาล เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2548 ด้วยการยกฐานะเขตชุมชนในบางส่วนของตำบลเชิงใหม่ ตำบลทรงคนอง และตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รวมเป็นตำบลเดียว คือตำบลตลาด และยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลเมืองพระประแดง ทั้งนี้เนื่องจากตำบลที่ยกฐานะขึ้นนี้เดิมเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดมาก่อน นั่นคืออำเภอพระประแดง เคยเป็นจังหวัดพระประแดง ต่อมาได้ยุบจากจังหวัดเป็นอำเภอไปขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลมีพื้นที่ 0.6115 ตารางกิโลเมตร มีคลองลัดตะนงไหลผ่านมีแม่น้ำเจ้าพระยารอบอยู่ด้านตะวันออกและคลองลัดหลวงขนานอยู่ด้านตะวันตก มีตลาดสด และอาคารพาณิชย์ มีชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม มีแต่โรงเรียน สถานที่ราชการ และมีวัด อาชีพหลักของประชากร คือรับราชการ รับจ้าง ค้าขาย งานเอกชน

ภาพที่ 2-3 ขบวนแห่นางสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์พระประแดง

(www.painaidii.com/diary/diary-detail/000156/lang/th)

มอญพระประแดง หรือมอญปากลัด คำว่า “ปากลัด” มาจาก “คลองลัดโพธิ์” ซึ่งเป็นคลองขุดในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “นครเขื่อนขันธ์” หรือพระประแดงในปัจจุบัน มอญปากลัดสืบเชื้อสายมาจากชาวมอญที่อพยพเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทยอย่างน้อย 2 ครั้งด้วยกัน กล่าวคือครั้งแรกใน พ.ศ. 2316 สมัยกรุงธนบุรี มีเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นหัวหน้าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกำลังต้องการทหารป้องกันประเทศ จึงทรงโปรดให้รับไว้ เรียกมอญรุ่นนี้ว่า “มอญเก่า” ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 พ.ศ. 2358 นับเป็นการอพยพครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ เป็นจำนวนทั้งสิ้นราว 40,000 คน และรัชกาลที่ 2 โปรดฯพระราชทานที่ทำกินให้แก่ชาวมอญที่ปากเกร็ด สามโคก และพระประแดง เรียกมอญรุ่นนี้ว่า “มอญใหม่” (ประพันธ์พงษ์ เทวคุปต์, ม.ป.ป., หน้า 1-2)

คนมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ที่นครเขื่อนขันธ์ ก็อยู่อาศัยตามริมน้ำ เหมือนกับครั้งอยู่เมืองมอญประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน และนำเอาชื่อหมู่บ้านที่เคยอาศัยอยู่ที่เมืองมอญ มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านตนเองที่นครเขื่อนขันธ์ หรือ เมืองพระประแดงมีหมู่บ้านมอญ 16 หมู่บ้าน ได้แก่

1. หมู่บ้านทรงคนอง (กวานดงสะนอง)
2. หมู่บ้านโรงเรือ (กวานโรงเกลี้ยง)
3. หมู่บ้านอะมั่ง (กวานอะมั่ง)
4. หมู่บ้านแซ่ (กวานแซ่ห้)
5. หมู่บ้านทะมั่ง (กวานชะมั่ง)
6. หมู่บ้านตองอู (กวานตองอู)
7. หมู่บ้านสะพานช้าง (กวะโต้นเงิน)
8. หมู่บ้านตา (กวานตา)
9. หมู่บ้านสะเร็น (กวานสะเร็น)
10. หมู่บ้านเวชะราว (กวานเวชะราว)
11. หมู่บ้านเต้อ (กวานเต้อ)
12. หมู่บ้านคัง (กวานคัง)
13. หมู่บ้านเชียงใหม่ (กวานเจ็งมาย)
14. หมู่บ้านฝิ่งแหลม (กวานเค็งสะโมก)
15. หมู่บ้านจังปี (กวานจังปี) ปัจจุบันไม่มีแล้ว
16. หมู่บ้านโกกงาง (กวานโกกงาง) ปัจจุบันไม่มีแล้ว

นอกจากหมู่บ้านมอญแล้ว ชาวมอญเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงนิยมสร้างวัดประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นสถานที่สำหรับให้บุตรหลานได้บวชเรียน และเป็นสถานที่ให้คนมอญได้ไปทำบุญ วัดมอญที่พระประแดงมี 12 วัด (ประพันธ์พงษ์ เทวคุปต์, ม.ป.ป., หน้า 8-9) ได้แก่

1. วัดคันลัด (เพอะมอญ)
2. วัดทรงธรรม (เพ้พระครู, เพ้มิกแซม)
3. วัดัญญาปราบปัจจามิตร (เพ่มังมอ)
4. วัดอาษาสงคราม (เพ้เกริงฮะระ)
5. วัดกลาง (เพ้ฮะเร็น)
6. วัดจวนคำรจราชพลขันธ์ (เพอะมอย)
7. วัดแค (แพ่แก้งเจิง)
8. วัดโมกษ์ (เพ้โมกตอน)
9. วัดแหลม (เพ้แดงโมก)
10. วัดกลางสวน (เพ้ตุ่เกาะ)
11. วัดกลางนา (เพ้กลางนา) ปัจจุบันไม่มีแล้ว
12. วัดสกา (เพ้สกา) ปัจจุบันไม่มีแล้ว

การที่คนมอญเป็นผู้เคร่งครัดและยึดมั่นในศาสนาเป็นอย่างมาก ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ล้วนเกี่ยวเนื่องกับศาสนา วัด และการก่อสร้างที่ระลึกถึงบรรพบุรุษ การยึดถือขนบธรรมเนียม ดังนั้นจึงพบผลงานด้านศิลปกรรมในวัดมอญ ที่ชุมชนพระประแดง เช่น งานจิตรกรรมตามวัด เจดีย์มอญ เสาหงส์ และการจัดงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญ การทำนุบำรุงศาสนา เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่หงส์ชงตะขาบ

ภาพที่ 2-4 เสาหงส์และเจดีย์มอญ วัดอาษาสงคราม อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ

ภาพที่ 2-5 ประเพณีการเล่นส่ำของหนุ่มสาวพระประแดงในเทศกาลสงกรานต์

ปัจจุบันชาวมอญพระประแดงยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ในระดับประเทศคือการจัดเทศกาลสงกรานต์พระประแดง การแห่นก แห่ปลา ซึ่งเป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของชาวมอญ ได้มีการมีการรื้อฟื้น และนำไปสู่การจัดงานเชิงท่องเที่ยว จากการลงภาคสนามที่อำเภอพระประแดง ได้พบว่าปัจจุบัน หมู่บ้านมอญต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีคนหลากหลายเชื้อชาติ เข้าไปอยู่อาศัย บ้านเรือนมอญแทบไม่ปรากฏ อาชีพในชุมชนซึ่งเคยทำนาทำสวนก็เปลี่ยนไปสู่การทำงานโรงงานอุตสาหกรรม มีคนใช้ภาษามอญน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยเกี่ยวกับมอญของ เกศศิริรินทร์ แพทอง (2546) ได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญอำเภอพระประแดงพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจุบันมอญพระประแดงพูดภาษามอญได้น้อยลง การแต่งกายเป็นแบบปัจจุบันจะแต่งกายแบบมอญเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ อัตลักษณ์ด้านประเพณีถือได้ว่าเข้มแข็งมากที่สุด โดยเฉพาะประเพณีทางศาสนาซึ่งเป็นอัตลักษณ์เดียวที่ไม่มีการปรับเปลี่ยน การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณี เกิดจากกระแสความทันสมัย และจากนโยบายของรัฐ

2. ชุมชนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี

เมืองสามโคก เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวมอญจากเมืองเมาะตะมะ ที่อพยพหนีพม่าเข้ามาในเมืองไทย สมัยอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้ครัวมอญมาตั้งบ้านเรือนเมืองสามโคกจึงเป็นที่ตั้งของชุมชนมอญเป็นครั้งแรกในสมัยนี้ ต่อมาชุมชนนี้ได้มีมอญอพยพเข้ามาเพิ่มในสมัยพระเจ้าตากสิน เรียกว่าครัวมอญพญาแจ้ง หรือมอญเก่า และในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มีมอญอพยพเข้าไทยอีกระลอกใหญ่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามโคก เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์

เมืองสามโคก ได้พระราชทานนามจากสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ว่า “เมืองประทุมธานี” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่าเมือง เป็นจังหวัด และใน พ.ศ. 2461 ทรงเปลี่ยนชื่อ “ประทุมธานี” มาเป็น “ปทุมธานี” (ข้อมูลทั่วไปเมืองปทุมธานี, ม.ป.ป.)

ในอดีตชุมชนมอญสามโคกเคยเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา ต่อมาน้ำแบบมอญ และอิฐมอญ ยังคงมีร่องรอยของชุมชนมอญโบราณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีวัดเก่าแก่ อยู่เป็นจำนวนมาก จากการลงภาคสนาม พบว่าวัดในชุมชนมอญยังเป็นจุดศูนย์รวมของคนมอญ คนมอญในปทุมธานียังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมอญ เช่น การสืบทอดประเพณี สงกรานต์ ประเพณีข้าวแช่ ซึ่งปรากฏในคำขวัญของจังหวัดที่ว่า ถิ่นบัวหลวง เมืองรวงข้าว เชื้อชาวมอญ นครธรรมะ พระตำหนักรวมใจ สดใสเจ้าพระยา ก้าวหน้าอุตสาหกรรม

ปัจจุบันชุมชนมอญอื่นในจังหวัดปทุมธานี เช่น ชุมชนมอญศาลาแดง เป็นชุมชนที่อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในแบบฉบับของบรรพบุรุษชาวมอญ จึงได้รางวัลชุมชนพอเพียง ตัวอย่าง ปี พ.ศ. 2538 และชุมชนนี้เองได้มีจัดทำโครงการการสืบทอดภูมิปัญญาการทำทางหงส์ ชงตะขบ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวมอญ เผยแพร่แก่เด็กและเยาวชน ในเขตอำเภอสามโคกจนได้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้แก่ชุมชนได้

3. ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากคำขวัญของจังหวัดนนทบุรีที่ว่า “พระตำหนักสง่างาม ลือนามสวนสมเด็จ เกาะเกร็ดแหล่งดินเผา วัดเก่านามระบือ เลื่องลือทุเรียนนนท์ งามน่ายลศูนย์ราชการ” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนเกาะเกร็ด และเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ว่าเป็นแหล่งดินเผา ชุมชนมอญเกาะเกร็ด ก็คล้ายกับชุมชนมอญอื่น ๆ ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนมอญที่อพยพเข้ามา โดยนายพิศาล บุญปลูก ผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมอญ (อ้างถึงใน อติศา รามโกมุท, 2542, หน้า 12-13) สันนิษฐานว่า ชาวมอญเกาะเกร็ดเป็นชาวมอญที่อพยพมาจากเมืองเมาะตะมะ เมืองเมาะลำเลิง และหมู่บ้านกวานอาหม่านทางตอนใต้ของเมืองหงสาวดี เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ปากเกร็ด และเกาะเกร็ด 2 ครั้งใหญ่ คือ พ.ศ. 2317 สมัยกรุงธนบุรี และ พ.ศ. 2358 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2

ภาพที่ 2-6 แผนที่เกาะเกร็ด (<http://travel.mthai.com/blog/3171.html>)

ภาพที่ 2-7 เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

ภาพที่ 2-8 เจดีย์มอญ (เอียง) วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร สัญลักษณ์ของ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ในอดีตชุมชนเกาะเกร็ดมีอาชีพหลัก คือการทำเครื่องปั้นดินเผา จำพวกเครื่องใช้ในครัวเรือน โอ่ง อ่าง ครก กระปุก หม้อน้ำ ผลิตตั้งแต่ขนาดใหญ่ จนถึงขนาดเล็ก นำออกจำหน่ายที่อื่น ๆ ปัจจุบันการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดได้ลดจำนวนลงไป นอกจากงานเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปแล้ว ชุมชนมอญเกาะเกร็ดยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณี มอญที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และวิถีชีวิตไว้ เหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ชุมชนมอญเกาะเกร็ดยังมีชื่อเสียงในด้าน นาฏดุริยางค์ เช่น วงปี่พาทย์มอญ การรាំมอญ ในด้านอาหารก็เป็นที่ยู่งักของนักท่องเที่ยว เช่น ขนมไทย ทอดมันหน่อกะลา

ชุมชนเกาะเกร็ดมีวัดเก่าที่สำคัญหลายแห่งด้วยกัน เช่น วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร วัดเสาชงทอง วัดไผ่ล้อม วัดป่าเลไลย์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีพิพิธภัณฑวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร พิพิธภัณฑเครื่องปั้นดินเผาหวานอำม่าน จัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาของมอญที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด

ปัจจุบันด้วยนโยบายรัฐบาลได้ส่งเสริมให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชวามอญเกาะเกร็ดก็ได้หันมาผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะสวยงาม สำหรับขายเป็นของระลึก นอกจากนั้นยังพบว่ามียสินค้าประเภทอื่น ๆ เข้าไปขายบนเกาะเกร็ดเพิ่มมากขึ้น เช่น สินค้าประเภทเซรามิค เสื้อผ้า อาหาร

4. ชุมชนมอญ บ้านโป่ง บ้านโพธาราม จังหวัดราชบุรี

เมืองราชบุรีนับเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญที่รับศึกในสงครามพม่ากับไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการกวาดต้อนผู้คนจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เขมร และลาวเข้ามาไว้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้คนต่างบ้านต่างเมืองเข้ามาตั้งรกรากในดินแดนไทย โดยเฉพาะกลุ่มมอญที่ถูกพม่ารุกราน ชวามอญได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง เมืองราชบุรี จึงเป็นแหล่งที่อยู่ของชวามอญกลุ่มใหญ่ ตลอด 2 ฝั่งของลำน้ำตั้งแต่ บ้านโป่งถึงโพธาราม ชวามอญในกลุ่มน้ำแม่กลอง จะตั้งถิ่นฐานมากเฉพาะบริเวณ 2 ฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ตั้งแต่บ้านโป่งถึงโพธาราม เนื่องจาก

1. เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม การตั้งถิ่นฐานและการคมนาคม
2. บริเวณนี้ใกล้เส้นทางอพยพทางด่านเจดีย์สามองค์มากที่สุด และใกล้เมืองมอญมาก สะดวกต่อการกลับไปเยี่ยมบ้านเดิมหรือไหว้เจดีย์ละเก็ง(ชะเวดาทอง)
3. ทางการไทยยินดีให้การต้อนรับการอพยพของชวามอญ และมอญยังเป็นกำลังช่วยรบกับพม่า

ด้วยชาวมอญเป็นผู้ที่เคร่งครัดในศาสนา เมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยก็ได้สร้างวัดขึ้นในชุมชนของตนเอง จึงมีวัดมอญตั้งอยู่เรียงรายอยู่สองฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตกตั้งแต่บ้าน ไปจนถึงบ้านโพธาราม วัดสำคัญ ๆ ได้แก่ วัดป่าไผ่ วัดคงคาราม วัดไทรอารีรักษ์ เป็นต้น

ชุมชนมอญแห่งหนึ่งในอำเภอบ้านโป่งที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมอญไว้ อย่างเคร่งครัดชุมชนนั้นคือ ชุมชนบ้านม่วง ชุมชนนี้มี “วัดม่วง” เป็นวัดประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันภายในวัดม่วงเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง ที่เป็นรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ได้รวบรวมไว้ นับว่าเป็นแหล่งค้นคว้า เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับมอญที่สมบูรณ์แห่งหนึ่งในประเทศไทย (สุภาภรณ์ จินตคามณี โรจน์, 2554, หน้า 106-107)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อที่นำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์ หรือภูมิปัญญา คือพื้นความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ และยอมรับเชื่อถือ เข้าใจร่วมกันเรียกว่าภูมิปัญญา ซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญาไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 1) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการสะสมจากประสบการณ์ชีวิตของชาวบ้านเอง หรือจากการได้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาแต่ละด้านได้รับการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการสังเกต ทดลองใช้ ปรับเปลี่ยน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตประจำวันในแต่ละท้องถิ่นด้วยสติปัญญาความสามารถ ความเชื่อของชาวบ้าน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544, หน้า 42) คำว่าภูมิปัญญา หมายถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัวและการดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น ๆ แล้วรับเอามาปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ และภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อแก้ปัญหาและปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 3 (2548, หน้า 147-149) ภูมิปัญญาคือ พื้นความรู้ความสามารถ เป็นความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานที่เกิดจากความเฉลียวฉลาดของผู้คนในกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งได้คิดประดิษฐ์ หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันภายในสังคมนั้น โดยคิดสิ่งประดิษฐ์ หรือสร้างสรรค์ขึ้นนั้น ได้มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง จนถึงปัจจุบัน

สายันต์ ไพเราะจิตร์ (2550) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นระบบวัฒนธรรม และทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural resource) เนื่องจาก ภูมิปัญญาทั้งแบบสากลและแบบท้องถิ่นล้วนเป็นสิ่งที่ผูกพันแนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรมเพราะวัฒนธรรมเป็นกลไกในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งในระดับปัจเจก ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับสังคมให้อยู่ในสภาวะปกติ เป็นธรรมชาติอยู่เสมอ ภูมิปัญญาจึงเป็นทั้งระบบวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่สำคัญในชุมชน สังคมมนุษย์และเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มนุษย์สามารถเอามาจัดการให้เกิดประโยชน์ได้

ภูมิปัญญาในฐานะที่เป็นทั้งความรู้และทรัพยากรวัฒนธรรม โดยทั่วไปมี 2 ประเภท และมีแหล่งที่อยู่ 2 ลักษณะได้แก่

1. ความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) หรือความรู้ในคน ความรู้ติดตัวคน เป็นความรู้ชนิดที่เกิดจากการเรียนรู้สะสมผ่านประสบการณ์ตลอดรอดคงของแต่ละคนหรือเกิดจากการค้นคว้าทดลองด้วยตนเองจนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถนำมาปฏิบัติ หรือแสดงออกเชิงพฤติกรรม จนชำนาญชาญเป็นทักษะในการกระทำให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่อย่างปกติของตนเอง กลุ่ม ชุมชน และสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ได้ ความรู้ชนิดนี้มีอยู่ในตัวคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นความรู้ที่ฝึกฝนอยู่ในสมองของคนที่เป็นเจ้าของความรู้ นั่น ซึ่งอาจเรียกว่าความรู้คู่ชีพ

2. ความรู้นอกตัวคน ความรู้ในตำรา ความรู้ติดของ (Explicit knowledge) เป็นความรู้ชนิดที่ฝังหรือแฝงอยู่กับวัตถุสิ่งของ สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาใช้ประโยชน์ตามความรู้ ความสามารถในแต่ละภูมิภาค ในแต่ละยุคสมัย หรือแต่ละช่วงเวลา ในอดีตอาจต้องมีวิธีการจัดการ ชุด คั้น สกัด สังเคราะห์ เอาความรู้ออกมาและแปรรูปความรู้ให้สามารถนำไปใช้งานได้อีกทอดหนึ่งเนื่องจากเป็นความรู้เก่าที่ผู้คนปัจจุบัน อาจไม่เข้าใจ หลงลืม ขาดทักษะความชำนาญในการใช้สอย หรือในอีกลักษณะหนึ่งก็เป็นความรู้ที่ได้รับการบันทึกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของสื่อบันทึกความรู้รูปแบบต่าง ๆ ทั้งหนังสือ ตำรา เทปบันทึกเสียง คำสอน ป้ายนิเทศ นิทรรศการ ซึ่งความรู้สำเร็จรูปบางเรื่องสามารถนำมาใช้ได้เลย แต่บางเรื่องก็จำเป็นต้องศึกษา แปลความ และทำความเข้าใจใหม่ จึงจะนำไปใช้ประโยชน์ได้

เช่นเดียวกับที่ ฌัก เลิศชาญฤทธ์ (2554) ได้กล่าวถึง ประเภทของทรัพยากรทางวัฒนธรรมตามการจัดจำแนกขององค์การยูเนสโก แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบ่งตามลักษณะที่ปรากฏหรือที่มีอยู่ (Existence) ได้แก่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ภายใต้สนธิสัญญาในชื่อว่า Convention for Safeguarding of Intangible Cultural Heritage 2003 ในมาตราที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงนิยามของ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่า หมายถึงการปฏิบัติ (Practices) การแสดงออก (Expressions) การนำเสนอ (Representations) ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เหล่านี้ถูกส่งผ่านหรือถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ปรากฏออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเพณีมุขปาฐะ (Oral traditions) และการแสดงออกรวมถึงภาษา (Language)
2. ศิลปะการแสดง (Performing arts)
3. ข้อปฏิบัติ/ กฎระเบียบทางสังคม (Social practices) พิธีกรรม (Rituals) และเทศกาล (Festival events)
4. ความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and practices concerning nature and universe)
5. ทักษะฝีมือในงานฝีมือเชิงช่าง (Traditional craftsmanship)

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ทรัพยากรประเภทที่อยู่นิ่ง (Immovable resource) และประเภทเคลื่อนย้ายได้ (Movable resource) ได้แก่

1. สิ่งก่อสร้าง (Building) หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เป็นที่กำบังในการประกอบกิจกรรมของมนุษย์ เช่น บ้าน โรงเรียน โบสถ์ วิหาร และศาลา เป็นต้น
2. แหล่งโบราณคดี (Site) หมายถึง สถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่มีโบราณวัตถุ ร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์
3. ย่านหรือสถานที่ (Places/ districts) หมายถึง กลุ่มสิ่งก่อสร้าง แหล่งโบราณคดี
4. โบราณวัตถุ (Artifacts) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ ผลิต และดัดแปลงเพื่อใช้งาน อย่างไรก็ตาม มีทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่

การจัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย

จากการศึกษาพบว่า มีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมากำหนด ในภาพรวมภูมิปัญญาไทย สามารถแบ่งได้เป็น 10 สาขา ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ สาขาศิลปกรรม มีความหมายคือ ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้ (สามารถ จันทร์สุรย์, 2543, หน้า 14)

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก โดยทั่วไปเด็กมีความสนใจในระยะเวลาสั้น กิจกรรมต้องง่ายและไม่ซับซ้อน สนุกสนาน ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การเล่นปริศนา คำทาย วิธีการนี้เป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งควรทำและไม่ควรทำ

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์มานานพอสมควร และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง บอกเล่าโดยผ่านพิธีทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด

3. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยผ่านทางสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็น หนังสือ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม และอื่น ๆ

กล่าวได้ว่าภูมิปัญญาของผู้นั้น ได้รับการสั่งสมมาเป็นเวลานานและมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยผ่านกระบวนการบอกเล่า การฝึกปฏิบัติ การทดลองใช้ ภูมิปัญญาของผู้นั้นที่ปรากฏพบทั้งในด้านนามธรรม เช่น ภาษา พิธีกรรมความเชื่อ ประเพณีทางศาสนา และปรากฏในรูปแบบ เช่น ผลงานด้านศิลปกรรม เช่น จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ดังมีผลงานให้เห็นจนถึงปัจจุบัน การสืบทอดภูมิปัญญาจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอดผ่านสื่อ หรือเรียกว่า “สื่อการเรียนรู้” ที่เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางที่จะให้ชาวอมุญรุ่นหลัง ได้นำไปศึกษา และพัฒนา เพื่ออนุรักษ์ต่อไปในอนาคต

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

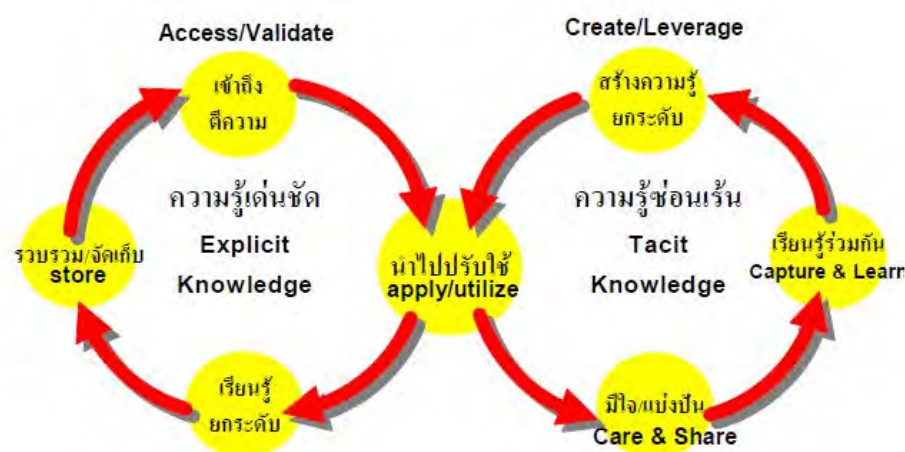
การจัดการความรู้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1978-1979 โดยผู้บุกเบิกคนสำคัญคือ Ikujiro Nonaka ซึ่งเป็นปรมาจารย์ในเรื่องการจัดการความรู้ ได้กล่าวถึงความสำคัญของความรู้ว่าเป็น

ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนที่สุด โดยเฉพาะปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based economy) ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่อาศัยการสร้าง การกระจาย และการใช้ความรู้ เป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการเติบโต สร้างความมั่งคั่งและสร้างงานในอุตสาหกรรมทุกรูปแบบ

ความหมายของการจัดการความรู้ (Knowledge management:KM)

สาทรกรมวิฑิตีเดีย (2559) ได้อธิบายความหมายของการจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร โดยพัฒนาระบบจาก ข้อมูล ไปสู่สารสนเทศ เพื่อให้เกิดความรู้และปัญญา ในที่สุดการจัดการความรู้ประกอบไปด้วย ชุดของการปฏิบัติงานที่ถูกใช้โดยองค์กรต่าง ๆ เพื่อที่จะระบุ สร้าง แสดงและกระจายความรู้ เพื่อ ประโยชน์ในการนำไปใช้และการเรียนรู้ภายในองค์กร อันนำไปสู่การจัดการสารสนเทศที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการธุรกิจที่ดี องค์กรขนาดใหญ่โดย ส่วนมากจะมีการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการจัดการองค์ความรู้ โดยมักจะเป็นส่วนหนึ่งของแผนก เทคโนโลยีสารสนเทศหรือแผนกการจัดการทรัพยากรมนุษย์

นอกจากความหมายของการจัดการความรู้ที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีนิยามอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดการความรู้ ของนักวิชาการไทย เช่น ศ. นพ. วิจารย์ พานิช กล่าวว่าการจัดการความรู้เกี่ยวข้อง กับการแลกเปลี่ยนความรู้ ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้ก็จะไม่ ประสบผลสำเร็จ พฤติกรรมภายในองค์กรเกี่ยวกับวัฒนธรรม พลวัต และวิธีปฏิบัติมีผลต่อ การแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและสังคมมีความสำคัญต่อการจัดการความรู้ อย่างยิ่ง

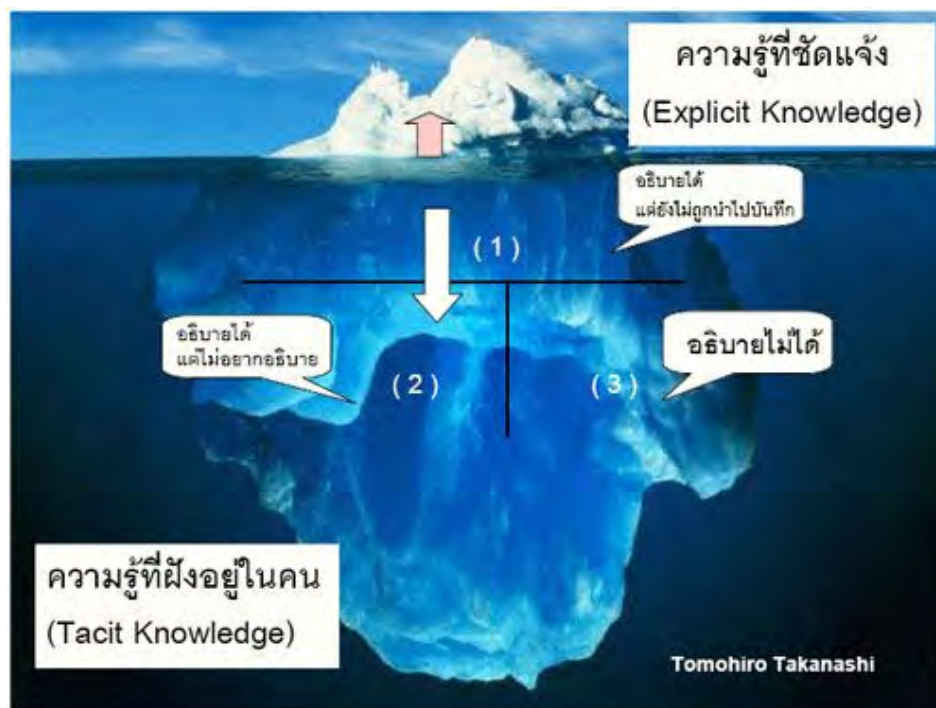

ประเภทของความรู้

Michael Polanyi และ Ikujiro Nonaka ได้จำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ Tacit Knowledge และ Explicit Knowledge ซึ่งได้รับความนิยมแพร่หลาย คำจำกัดความของความรู้ทั้ง 2 ประเภท ดังนี้ (บุญดี บุญญากิจ, นงลักษณ์ ประสพสุข ไซคซัย, ดิสพงศ์ พรชนกนาถ, ปรียวรรณ กรรณล้วน และเจริญชัย ฉิมเนียม, 2537, หน้า 16)

1. ความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) หมายถึง ความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือ พรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลขสูตร หรือ ลายลักษณ์อักษรได้ยาก ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้

2. ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสาร และรายงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

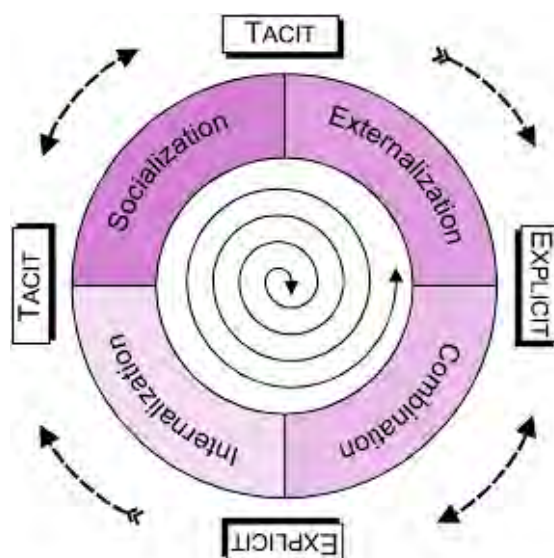

ภาพที่ 2-10 การเปรียบเทียบความรู้ทั้งสองประเภทเหมือนปรากฏการณ์ธรรมชาติภูเขาน้ำแข็ง

(http://wean18.blogspot.com/2013/08/blog-post_6804.html)

ความรู้ทั้ง 2 ประเภทสามารถเปลี่ยนสถานะระหว่างกันได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า เกลียวความรู้ (Knowledge spiral) หรือ SECI Model ซึ่งคิดค้นโดย Ikujiro Nonaka และ Takeuchi ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. Socialization เป็นการสร้างความรู้ฝังลึกในตัวบุคคล เกิดการแบ่งปันความรู้ฝังลึกของผู้อื่นที่สื่อสารระหว่างกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ตรง
2. Externalization เป็นการแปลงจากความรู้ฝังลึก เป็นความรู้ชัดแจ้ง จากการสร้างและแบ่งปันความรู้ฝังลึกที่มีอยู่ในตัวบุคคลเปลี่ยนเป็นความรู้ที่ชัดแจ้งและทำการเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษร
3. Combination เป็นการรวบรวมความรู้ชัดแจ้งประเภทต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วแปลงเป็นความรู้ชัดแจ้ง
4. Internalization เป็นการแปลงความรู้ชัดแจ้งที่มีและเผยแพร่อยู่ในองค์กรมาเป็นความรู้ฝังลึกในตัวบุคคลเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานได้ (คณะกรรมการจัดการความรู้ วิทยาลัยเชียงราย, 2555, หน้า 4-7)

Source: Theorized by Nonaka and Takeuchi (1995)

ภาพที่ 2-11 เกลียวความรู้ (<http://mediathedu.blogspot.com/2012/06/112-km-framework.html>)

ในการศึกษาภูมิปัญญาของผู้นักวิจัยได้นำวิธี แนวคิดกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) ของสำนักงานการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548) เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge identification) คือ การระบุหรือบ่งชี้ความรู้ ต้องรู้ว่า ความรู้ที่ต้องการและจำเป็นต้องใช้คืออะไร เคยมี เคยใช้มาก่อนหรือไม่ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge creation and acquisition) คือการแสวงหา ความรู้มาจากภายนอกปรับปรุง คัดแปลง การสร้างความรู้บางส่วน หรือสร้างความรู้ใหม่ รักษา ความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ไม่ได้ใช้แล้วให้เหมาะต่อการใช้งานของตน

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge organization) เป็นการจัดการและจัดเก็บ ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่และเก็บลงในฐานข้อมูลพร้อมดำเนินการสร้างเครือข่ายความรู้กับ โลกภายนอก มีระบบการรับรู้ พัฒนาความก้าวหน้าของความรู้

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge codification and refinement) การกลั่นกรองความรู้ที่ได้มา เพื่อจัดระดับว่าเป็นความรู้ในระดับใด เรียบเรียงความรู้ให้ง่ายต่อ การนำมาใช้งาน

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge access) เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้นั้นเข้าถึงความรู้ ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก โดยสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge sharing) ทำให้หลายวิธีการ โดยกรณีเป็น Explicit Knowledge อาจจัดทำเป็น เอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็น Tacit Knowledge อาจจัดทำเป็นระบบ ทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่ง การเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ (Learning) การเรียนรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ เป็นการที่บุคคลหรือ องค์กรเกิดการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์กระบวนการความรู้ 7 ขั้นตอน ไม่มีวันสิ้นสุด

3. ทฤษฎีการเรียนรู้

ในการออกแบบสื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องมีทฤษฎีและแนวคิดที่สอดคล้องเพื่อใช้เป็น ประกอบในงานวิจัย โดยผู้นักวิจัยได้เลือกมาใช้ ได้แก่ (บุปผชาติ ทพิทิกรณ์, สุกรี รอดโพธิ์ทอง, ชัยเลิศ พิชิตพรชัย และ โสภภาพรรณ แสงศัพท์, 2544, หน้า 113)

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructionism) แนวคิดนี้พัฒนาโดย Seymour Papert หลักการสำคัญคือการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constant their own meaning) เมื่อมีการสร้างบางสิ่งบางอย่างออกมาเป็นผลผลิต ก็จะมีการสร้างความรู้ด้วยความรู้ใหม่นี้จะช่วยให้ผู้เรียนนำไปสร้างสิ่งต่างๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดความรู้เพิ่มมากขึ้นไปด้วย และต้องมีปัจจัยสำคัญคือการใช้วัสดุให้ผู้เรียนสร้างหรือผลิตและบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ บรูเนอร์ (Bruner) ซึ่งได้กล่าวถึงการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งนำไปสู่การค้นพบและการแก้ปัญหา เรียกว่าการเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery approach) ผู้เรียนจะประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและจะรับรู้สิ่งที่ตนเลือก หรือสิ่งที่ใส่ใจ การเรียนรู้แบบนี้จะช่วยให้เกิดการค้นพบเนื่องจากผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็นทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบโดยมีแนวคิดดังนี้ (สุกรี รอดโพธิ์ทอง, 2544, หน้า 41-42)

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้เกิดจากที่ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับความรู้เดิมแล้วนำมาสร้างเป็นความหมายใหม่
3. การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้
4. แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
5. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอด หรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม
6. การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุดคือการใช้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery learning)

4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ (Educational material) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวของผู้เรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ รวมถึงเหตุการณ์ หรือ แนวความคิด โดยมุ่งเน้นส่งเสริมการค้นคว้า หรือการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กรมวิชาการ, 2544) เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ เทคโนโลยี และการสื่อสาร นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีแนวคิดทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างความรู้และ

พัฒนากระบวนการคิด ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับ การสอนหรือการถ่ายทอด จึงเปลี่ยนมาเป็นการเรียนรู้ ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเองโดยอาศัย แหล่งเรียนรู้เป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ สื่อการเรียนรู้ จึงเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้

สรุปได้ว่าสื่อการเรียนรู้ หมายถึง เครื่องมือที่ออกแบบโดยบูรณาการกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางปัญญา (Cognitive tools) ตลอดจนกระตุ้นให้ผู้แสวงหาความรู้และมีทักษะในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความรู้ลึก เพิ่มพูนทักษะ และประสบการณ์โดยเครื่องมือเหล่านั้นอาจจะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวผู้เรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ วิธีการ ตลอดจน คน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ ภูมิปัญญา รวมถึงเหตุการณ์ หรือแนวความคิด

5. การศึกษาสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาสื่อการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ศึกษาประเภทของสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบ่งประเภทสื่อการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทสิ่งพิมพ์ทั่วไป (Printing media) และสื่อการเรียนรู้ประเภทชุดการเรียนรู้ (Education package) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไป สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ดีที่สุดประเภทหนึ่งสามารถอ่านได้ตามอัตราความสามารถของแต่ละบุคคลเหมาะสำหรับการอ้างอิงสะดวกในการพกพาทำสำเนาจำนวนมากได้ง่ายและเผยแพร่ได้ง่ายเมื่ออยู่ในรูปแบบไฟล์เอกสาร (PDF ไฟล์) ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ประเภทสิ่งพิมพ์ที่จัดทำ มีหลายชนิด เช่น เอกสาร หนังสือ ตำราเรียน ใบงาน แผ่นพับ สมุดกิจกรรม คู่มือครู ตัวอย่างเช่น สื่อการศึกษา (Material resource) ประเภทสิ่งพิมพ์ออนไลน์ของเว็บไซต์ของพิพิธภัณฑ์ The Metropolitan Museum of Art ที่ให้บริการดาวน์โหลดฟรี ในหัวข้อเรื่อง The Art of Ancient Egypt โดยผู้จัดทำเอกสารนี้มีวัตถุประสงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยอียิปต์ ในเอกสารประกอบด้วยรูปภาพ เนื้อหา และกิจกรรม แผนการเรียนรู้ สำหรับ ครู และนักเรียนทุกวัย นำไปประยุกต์ใช้ประกอบการเรียนการสอน และเป็นการให้การศึกษาข้อมูลก่อนที่จะมาชมวัตถุจริงที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ศิลปะเมโทรโพลิทัน (The Metropolitan Museum of Art)

ภาพที่ 2-12 สื่อการศึกษาประเภทสิ่งพิมพ์ของเว็บไซต์ The Metropolitan Museum of Art
(www.metmuseum.org)

2. ประเภทชุดการเรียนรู้ ชุดสื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยสื่อที่หลากหลายในชุดเดียวกัน มีคำเรียกหลายแบบ เช่น Resource Package, Education Package ,Toolkit, Resource Kit ชุดการสอนลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และความรู้ถาวรยิ่งขึ้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างชุดสื่อการเรียนรู้ของ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (Museum Siam) ได้แก่ ชุดสื่อการเรียนรู้ เรื่องคู่มือพิชิตความรู้ทวารวดี ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของ Museum Siam ประเทศไทย เป็นชุดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับประกอบการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง ทวารวดี ภายในชุดคู่มือประกอบด้วย หนังสือพิชิตองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมทวารวดี แผนที่เมืองโบราณสมัยทวารวดี ซีดีทวารวดีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เกมกระดานสำหรับเด็ก เรื่องตะลุยก้นทวารวดี แผ่นภาพเกี่ยวกับ โบราณวัตถุที่สำคัญในสมัยทวารวดี

ภาพที่ 2-13 ชุดสื่อการเรียนรู้ของสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (Museum Siam)

ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียนได้ง่ายและรวดเร็ว
2. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งสำคัญที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม
3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่
5. ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน
6. เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันให้สามารถเรียนรู้ทัดเทียมกัน
7. ช่วยเชื่อมโยงสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

9. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในหลายมิติจากสื่อที่หลากหลาย
10. ช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเชิงเนื้อหา กระบวนการ และความรู้เชิงประจักษ์
11. ส่งเสริมให้เกิดทักษะ ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับมอญ ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยทางมานุษยวิทยา ทางด้านชาติพันธุ์ โดยแบ่งการศึกษาเรื่องราวของมอญเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกการศึกษาวิจัยด้านการธำรงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญ และกลุ่มที่สองจะเป็นการศึกษาวิจัยลงลึกในเฉพาะด้าน ได้แก่ ด้านศิลปกรรม ผู้วิจัยจึงขอสรุปสาระสำคัญจากเอกสารและงานวิจัยไว้ดังนี้

สุภรณ์ โอเจริญ (2519) เรื่อง ชาวมอญในประเทศไทย เป็นการศึกษาเรื่องราวของชาวมอญในประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางจนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงสถานะความเป็นอยู่ของชาวมอญในประเทศไทย ตลอดจนการปรับตัวเข้ากับสังคมไทย ได้วิเคราะห์ถึงภูมิหลังการอพยพสาเหตุและปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวมอญพำนักอพยพมาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย วิเคราะห์ฐานะของชาวมอญในสังคมไทย หน้าที่และการบริหารราชการในกรมกองต่าง ๆ รวมถึงวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของชาวมอญในประเทศไทย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง โดยสุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านมอญ 3 ตำบล คือตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และสรุปได้ว่าชาวมอญมีการปรับตัวเข้ากับสถานภาพแวดล้อม และสังคมไทยด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความคล้ายคลึงกันในด้านรูปร่าง หน้าตา อาชีพ การนับถือศาสนา ซึ่งในปัจจุบันมอญกับไทยแทบจะไม่มีอะไรต่างกันเลย

กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หงส์จากศิลปกรรมในประเทศไทย โดยทำการศึกษาหงส์ไทย จีน พม่า และมอญ โดยกล่าวถึงคติเกี่ยวกับหงส์ของชนชาติมอญว่า ชาวมอญมีความผูกพันกับหงส์มากและถือว่าหงส์เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง เนื่องจากชาวมอญมีตำนานเกี่ยวกับบริเวณที่ตั้งเมืองหงสาวดีก่อนที่จะเกิดเป็นแผ่นดินนั้นเดิมเป็นทะเลสาบเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาถึงบริเวณนั้น ได้ฝันพระพักตร์ไปยังทิศตะวันออกก็ได้ทอดพระเนตรหงส์ทอง 2 ตัว ลงเล่นน้ำอยู่ พระองค์จึงทรงทำนายว่ากาลสืบไปภายหน้าบริเวณที่หงส์ทองเล่นน้ำจะเป็นมหานครชื่อว่า “เมืองหงสาวดี” ด้วยเหตุนี้ชาวมอญจึงถือว่าหงส์เป็นสัญลักษณ์ที่มี

ความหมายแสดงถึงความเป็นชาติและเมื่อชาวมอญอพยพไปอยู่ที่ใดเมื่อรวมกลุ่มเป็นชุมชนแล้ว ชาวมอญจะใช้รูปหงส์เป็นสัญลักษณ์ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังกล่าวถึงการสร้างเสาหงส์และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเสาหงส์ นั่นคือประเพณีถวายธงตะขาบของชาวมอญที่เป็นประเพณีที่สำคัญที่ต้องทำเป็นประจำทุกปีในเทศกาลสงกรานต์

ฉัฐประวีณ ศรีทรัพย์ (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและการชำระเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: กรณีศึกษาชาวมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนบิบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ชาวมอญเกิดการปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในหมู่ครอบครัวและเครือญาติ ในขณะที่เดียวกันชาวมอญก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย โดยสามารถชำระเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี

พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา (2542) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่าชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทองนั้นได้มีการเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมาสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปทางการศึกษาเนื่องจากการใช้ภาษามอญลดลง ปัจจุบันมีการใช้ในเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น สำหรับพิธีกรรมและประเพณีสำคัญต่าง ๆ ส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนายังปฏิบัติประเพณีหลัก ๆ เช่นการทำบุญกลางบ้าน ประเพณีตักบาตรพระร้อย ประเพณีสงกรานต์ ส่วนพิธีกรรมอื่น ๆ ได้มีการดัดแปลง ลดรูป ให้สอดคล้องกับยุคสมัย

จากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งทำให้แผนการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ตรงข้ามกับประเพณีและศาสนาที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากเนื่องจากหมู่บ้านนี้มีเจดีย์ที่สำคัญที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวมอญในหมู่บ้าน ประกอบกับมีผู้นำชุมชนที่เคร่งครัดในศาสนา

อรศิริ ปาณินท์ (2542) ศึกษาเรื่อง เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ โดยการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของเรือนไทยพื้นถิ่นไทย-มอญ และมอญในประเทศไทย ซึ่งพื้นที่ในการสำรวจเก็บข้อมูล 10 แห่ง ได้แก่ ชุมชนมอญในจังหวัด ปทุมธานี สมุทรปราการ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี นครสวรรค์ กาญจนบุรี ใช้วิธีการวิจัยโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสำรวจทางกายภาพด้วยภาพถ่ายและแผนที่ ผลจากการศึกษาพบว่า เรือนไทย-มอญโดยภาพรวมมีความคล้ายคลึงเรือนไทยภาคกลาง ความเชื่อโดยเฉพาะเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและ

การนับถือโชคกลางต่าง ๆ ส่งผลมายังสถาปัตยกรรมอย่างมากมาย ความเชื่อของชาวมอญถูกถ่ายทอดมาทางสายเลือดจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคนจนถึงปัจจุบันเป็นสิ่งที่มืทธิพลต่อชีวิตชาวมอญทุกยุคทุกสมัย ความเชื่อต่าง ๆ มีทั้งสอนให้จดจำและที่จารไว้ในคัมภีร์ภาษามอญอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาจนถึงรุ่นลูกหลาน ความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลางที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตและความเชื่อเกี่ยวกับผีและคนตายในความเชื่อทั้ง 2 ประเภท มีสื่อกลางที่นำมาเกี่ยวข้องด้วยเหมือน ๆ กันคือ “ทิส” เรื่องราวที่จารไว้ในคัมภีร์ไบลานเก่าแก่ของมอญมีมากมาย เช่น สุตรบ้าน อธิบายข้อห้ามและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ

นิสาพร วัฒนศัพท์ (2542) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วัดกับการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของวัดที่มีต่อการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวัดมอญ ที่ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ยังดำรงความรู้และผลิตโลงเหมมแบบมอญ และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แนวลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ บทบาทของวัดที่มีอยู่ต่อการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรม และบทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งผลิตและเป็นแหล่งสืบสานงานศิลปหัตถกรรม

ผลการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของงานโลงเหมมมอญ ในตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ ปัจจัยที่ส่งเสริมคือลูกหลานชาวมอญในเกาะเกร็ดยังคงมีความเชื่อในการสร้างโลงเหมมให้กับพระสงฆ์ที่พวกเขาศรัทธา มีความร่วมมือในการผลิตเป็นอย่างดี มีการพัฒนาคุณภาพของวัตถุดิบที่นำมาใช้ และมีการรักษามาตรฐานการผลิต ส่วนอุปสรรคต่อการผลิต คือ โอกาสในการผลิตมีน้อยลง นายช่างหายากขึ้น ความรู้ในงานบางอย่างที่เป็นระดับสูงมีเพียงนายช่างเท่านั้นที่ทำได้ และวัตถุดิบบางตัวไม่สามารถหาซื้อได้ทั่วไป ส่วนในบทบาทของการสืบสาน คือลักษณะของความรู้เป็นความรู้เปิดทั้งช่าง วัด และชุมชนมีความต้องการสืบสานเนื่องจากมีบุคคลภายนอกเข้ามาชื่นชมงานโลงเหมม ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือตัวบุคคลที่ถ่ายทอดความรู้และผู้รับความรู้มีจำนวนน้อยลง ลักษณะความรู้ที่ไม่เขียนในตำรา โอกาสการผลิตน้อยลง และการไม่มีมาตรฐานในการสืบสานที่แน่นอน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การสืบสานโลงเหมมของวัดน้อยลง

การอพยพคนจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่งนั้นนอกจากจะอพยพตัวบุคคลแล้ว ยังเป็นการอพยพวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของบุคคลนั้นไปด้วย ชาวมอญที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็เช่นกัน มอญได้นำ ความรู้ ความคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งศิลปกรรมจรรยาที่คนมอญยึดถือปฏิบัติซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บางส่วนยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น โลงเหมม เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ชาวมอญผลิตขึ้นเพื่อแสดงความเคารพครั้งสุดท้ายให้กับ

พระสงฆ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่คนในชุมชนนับถือ เป็นผลผลิตที่อยู่ในวัดเท่านั้น เนื่องจากตามประเพณีของชาวมอญผู้มีโอกาสใช้โรงเหมมีเพียงพระสงฆ์ และงานสร้างโรงเหมก็เป็นงานบุญที่ไม่ได้ผลตอบแทนในรูปเงินตรา จึงไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ งานสร้างโรงเหมจึงดำรงอยู่ในวัดเท่านั้น

วิวัฒน์ชัย บุญญาอนุพงศ์ (2544) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญเกาะเกร็ด แสดงให้เห็นว่า การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญที่ตำบลเกาะเกร็ด สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวมอญ การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญมี 2 ประเภทใหญ่ คือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่ทำไว้ใช้เอง ที่เหลือไว้ขาย และเครื่องใช้ประเภทสวยงาม เพื่อจำหน่ายเป็นที่ระลึก มีการตกแต่งแบบเรียบง่ายไปจนถึงแบบลวดลายประณีตสวยงาม ได้แก่ โอง อ่าง ครก กระปุก โองพลู หม้อน้ำ ชุดเครื่องครัว เป็นต้น เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด เป็นเครื่องปั้นดินเผาประเภทเนื้อเครื่องดินไม่เคลือบ มีความพรุนตัวมาก สีส้มอ่อนจนถึงสีแดง และเผาด้วยไฟแรงสูงมาก การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นงานที่มีกระบวนการหลายขั้นตอนต้องใช้ความอดทนและต้องมีฝีมือในงานศิลปะพอควร

สุพิศวง ธรรมพันทา และกฤษ เจริญน้ำทองคำ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมมอญ พระประแดง: กรณีศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำโลงมอญ พระประแดง สมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าประเพณีการทำศพ มีพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสะพานเชื่อมโลกนี้กับโลกหน้า ระหว่างผู้ที่มีชีวิตอยู่กับผู้ที่จากไป การทำบุญต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ตายได้บุญ ทำให้หลุดพ้นจากวิภวสังสาร การทำโลงศพและการแยกสถานภาพระหว่างศพคนธรรมดากับศพพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากพระเป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะเป็นผู้สืบทอดศาสนา และเผยแพร่ศาสนาให้กับชาวมอญ การทำโลงศพ และปราสาทมอญ นอกจากจะเชื่อมความสัมพันธ์ทางศาสนาแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ แสดงความเชื่อ ค่านิยม ความกตัญญู การยกย่องเกียรติภูมิ และคุณงามความดีของผู้ตาย การทำโลงมอญอย่างประณีตงดงาม และการสร้างปราสาทมอญเป็นการเทียบได้กับการส่งวิญญาณให้ไปสถิตอยู่แดนเทพแดนสวรรค์

รัมภา สาลิการิน (2548) ศึกษา เรื่องจิตรกรรมฝาผนังวัด ไทรอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี ฉากงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า: ขนบประเพณีทางสังคม ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวคิดและความสัมพันธ์ ระหว่างภาพจิตรกรรมฝาผนังในฉากถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้ากับวิถีชีวิต ขนบประเพณีทางสังคมของชุมชนชาวมอญที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เขตอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยภาคสนามโดยการวิเคราะห์ (Analysis) ส่วนประกอบของภาพ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ค้นพบจาก บุคคล เอกสาร และงานตัวงานจิตรกรรม และนำข้อมูลที่ได้ออกสู่กระบวนการศึกษาเชิงสังเคราะห์ (Synthesis) เพื่อแสดงข้อค้นพบ

ผลการศึกษาพบว่า ฉากถวายพระเพลิงพระบรมศพภายในอุโบสถวัดไตรอารีรักษ์ คติการเขียนขึ้นตามพุทธประวัติที่กล่าวไว้ในพระปฐมสมโพธิกถา ประการที่ 27 ชาตวิภังคนันท์ปริวรรต ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบบางประการที่ปรากฏในฉากถวายพระเพลิงพระบรมศพ ของวัดแห่งนี้ ซึ่งไม่ปรากฏรูปแบบทั่วไป คือพระมหากัสสะปะเถระ หีบพระศพ ที่ด้านปลายมีฝาพระบาทของพระพุทธรูปยื่นออกมา ซึ่งมีปรากฏในกลุ่มภาพจิตรกรรมฝาผนังตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่ปรากฏเพียงภาพเพลิงที่กำลังลุกไหม้หีบพระศพซึ่งตั้งอยู่ในพระเมรุทรงปราสาท เหล่านางฟ้า เทวดา กษัตริย์ พระสงฆ์ และชาวบ้าน รวมทั้งมหรสพหน้าไฟ และการละเล่นในงานถวายพระพรราชพิธีถวายพระเพลิง ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ฉากดังกล่าว อาจจะไม่ได้หมายถึงการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธรูปเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อาจมีความหมายเกี่ยวข้องกับประเพณีการทำบุญในวันถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธรูป คือวัน อัฐัฐมีบูชา ซึ่งเป็นประเพณีการทำบุญในวันถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธรูปเจ้าของชาวมอญ เรียกว่า “จงเพียงย้าจ๊กกรอย” เป็นการทำบุญที่ต่อเนื่องจากวันวิสาขบูชา อันเป็นวันสำคัญทางศาสนา คือวันที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จปรินิพพาน โดยจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาทำบุญเลี้ยงพระจนกระทั่งถึงงานพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพฯ จำลองในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 ประเพณี “จงเพียงย้าจ๊กกรอย” ในวันอัฐัฐมีบูชา เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อของชาวมอญในเรื่องอันิสงส์แห่งการถวายพระเพลิง พระบรมศพพระพุทธรูปเจ้าที่จะได้รับอันิสงส์ไม่สิ้นสุด ดังนั้นชาวมอญจึงให้ความสำคัญกับพิธีศพเป็นอย่างมาก แม้ว่าในปัจจุบันจะไม่มีพิธีสืบต่อประเพณีดังกล่าวในชุมชนมอญในแถบลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอโพธาราม แต่ภาพสะท้อนดังกล่าวอาจถูกบันทึกให้อยู่ในจิตรกรรมฝาผนังในฉากถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธรูปเจ้าที่วัดไตรอารีรักษ์ การศึกษานี้ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนบประเพณี วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่กับงานศิลปะท้องถิ่นที่ได้รับอิทธิพลจากส่วนกลาง คือกรุงเทพฯ ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 (ร.ศ. 126 หรือ พ.ศ. 2450)

นภสร หงสเถาะ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เจดีย์ประธานแบบมอญ-พม่า วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วัดอุประสงค์ของการศึกษา (1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของเจดีย์ประธานซึ่งเป็นเจดีย์แบบมอญ-พม่า ที่วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร โดยศึกษาตรวจสอบการเข้ามาอยู่อาศัยของชาวมอญจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลปะ (2) ศึกษารูปแบบที่เปลี่ยนไปจากเจดีย์มอญ-พม่าในประเทศพม่าซึ่งเป็นต้นแบบ ได้แก่ เจดีย์ประธานที่วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร และเจดีย์มอญที่พบในบริเวณใกล้เคียง (3) ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญในอำเภอเกาะเกร็ด จังหวัด นนทบุรี และประวัติวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร จากศิลาจารึกและเอกสารทางประวัติศาสตร์และพงศาวดาร ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสำรวจ การถ่ายภาพ และการสัมภาษณ์บุคคลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษามุมชนมอญเกาะเกร็ดอพยพเข้ามาในช่วงสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ชาวมอญสร้างวัดหลายแห่ง และวัดที่มีความเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา คือวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร และได้รับการปฏิสังขรณ์จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และได้รับการปฏิสังขรณ์จากเจ้าอาวาสสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

วัดแห่งนี้มีเจดีย์แบบมอญ-พม่าถึง 2 องค์ โดยองค์หนึ่งเชื่อกันว่าสร้างพร้อมกับวัด และอีกองค์สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2421 โดยมีรูปแบบอย่างเจดีย์มอญพม่า ซึ่งมีรูปแบบเจดีย์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ คือส่วนที่เป็นฐานกว้างใหญ่และลาดสอบที่สำคัญคือไม่มีบัลลังก์เหนือองค์ระฆัง ในการจำลองแบบนั้นเชื่อว่าจำลองมาจากเจดีย์ชเวดากอง ประเทศพม่า เนื่องจากเจดีย์ชเวดากองนั้นเป็นเจดีย์ในศิลปะมอญที่สำคัญ มีขนาดใหญ่และโดดเด่นมาก

ปาริณัท เทศทอง (2550) วิจัยเรื่อง ชาวเชื้อสายมอญและเชื้อสายอื่น: กรณีศึกษาเจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิ วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและที่มาของความหลากหลายของเจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิที่วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่เป็นวัดที่อยู่ท่ามกลางชุมชนชาวมอญ แต่จากความหลากหลายของรูปแบบเจดีย์จำลองที่ปรากฏทำให้สันนิษฐานได้ว่าอาจมีที่มาเกี่ยวข้องกับการแสดงออกถึงการเป็นเชื้อสายต่าง ๆ ของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาภาคสนามโดยศึกษาจากรูปแบบเจดีย์โดยตรง และการสัมภาษณ์ผู้รู้ พร้อมกับศึกษาภาคเอกสารเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบศิลปะ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ชาวมอญสืบทอดในด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ คือเจดีย์แบบมอญมีลักษณะแตกต่างจากเจดีย์องค์อื่น ๆ ในประเทศไทย ลักษณะเจดีย์แบบมอญ-พม่า มีลักษณะเด่น กล่าวคือ เป็นเจดีย์ที่ไม่มีบัลลังก์ที่เหลี่ยมเหนือองค์ระฆัง ถัดขึ้นไปเป็นปลียอดและต่อด้วยปัทมบาท ส่วนยอดสุดประดับด้วยฉัตร วัดคงคารามพบเจดีย์มอญ 7 องค์ เชื่อว่าสร้างโดยพระยามอญทั้ง 7 ยังมีการนำรูปแบบมาสร้างเจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิของบุคคลที่มีเชื้อสายมอญ แต่จำลองให้ขนาดเล็กลงและลดทอนรายละเอียดให้เรียบง่ายกว่าของจริง รูปแบบของเจดีย์จำลองเกิดจากการสะท้อนและแสดงออกถึงความเป็นเชื้อสายของผู้ตายและตระกูลของผู้ตาย ชาวมอญยึดถือแบบแผนประเพณีเดิมของชนชาติอย่างเหนียวแน่นมาเป็นเวลาช้านาน

พระมหาหริยัญชัย ก่อบุญ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาการทำโลงมอญ การอนุรักษ์ การสืบสาน และการพัฒนา โดยเลือกศึกษาในเขตชุมชนมอญ ตำบลทรงคนอง และตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

(1) ศึกษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมในการทำโลงศพมอญ และจัดงานศพมอญ (2) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำโลงมอญ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณค่าโลงศพมอญโดยผ่านพิธีกรรมการจัดงานศพ

ขั้นตอนในการวิจัย ใช้การศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ชาวมอญให้ความสำคัญและพิถีพิถันในการปฏิบัติเกี่ยวกับความตาย ถึงแม้ว่าชาวมอญจะอพยพมาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วแต่ชาวมอญก็ยังคงอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของตนมาจนปัจจุบัน ประเพณีที่ชาวมอญให้ความสำคัญมาก คือประเพณีการทำโลงมอญ ภูมิปัญญาการทำโลงมอญนั้น ได้ยึดถือและสืบทอดมาจากตอนที่พระเจ้ามัลละกษัตริย์ได้สร้างโลงเพื่อใช้ถวายพระเพลิงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวมอญมีความเชื่อว่า ผู้ใดได้ทำโลงมอญหรือเป็นเจ้าของภาพทำโลงศพมอญให้สวยงามตระการตา ผู้นั้นก็จะได้รับอานิสงส์ 1,000 ชาติ ภูมิปัญญาการทำโลงมอญเป็นงานศิลปะที่ทำจากไม้และกระดาษเป็นสำคัญ คุณค่าของภูมิปัญญาการทำโลงศพมอญ คือคุณค่าทางกายภาพ เป็นความงามของรูปทรง ตัวโลง ฝาโลง และลวดลาย คุณค่าทางจิตใจ คือความรู้สึกละแสร้งและอารมณ์ที่ได้ชม และการศึกษาพบว่าช่างทำโลงมอญปัจจุบันก็เหลือน้อยลง ควรที่จะมีการอนุรักษ์และสืบสานไว้ โดยควรจะต้องปลูกจิตสำนึกให้ลูกหลานมอญเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาการทำโลงมอญ และควรจัดทำเป็นเอกสาร เช่น หนังสืออนุสรณ์งานศพ รวมทั้งสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีมอญ สำหรับวิธีการสืบสาน มีวิธีการต่าง ๆ เช่น ควรจะถ่ายทอดความรู้ทั้งในระบบและนอกระบบให้กับนักเรียน การถ่ายทอดโดยผ่านระบบคอมพิวเตอร์ การจัดกิจกรรมเชิดชูปราชญ์ท้องถิ่นมอญ และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชนมอญในท้องถิ่นอื่นที่ใกล้เคียง

ขนิษฐา สวัสดิศรีรักษ์ (2553) ศึกษาเรื่องจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารและพระอุโบสถวัดบางน้ำผึ้งนอก จังหวัดสมุทรปราการ: งานช่างนอกราชธานีสมัยรัชกาลที่ 4 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตรกรรมในพระวิหารและพระอุโบสถวัดบางน้ำผึ้งนอก จังหวัดสมุทรปราการ ว่างานจิตรกรรมน่าจะถูกสร้างขึ้นในช่วงสมัยใด สอดคล้องกับรูปแบบอาคารที่มีภาพจิตรกรรมปรากฏอยู่หรือไม่ เนื่องจากไม่ปรากฏข้อมูลทางด้านเอกสารที่แน่ชัดในเรื่องเวลาในการสร้างวัดและอายุสมัยของงานจิตรกรรมฝาผนัง และนำข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเรื่องอายุสมัยของงานจิตรกรรมที่วัดบางน้ำผึ้งนอก ไปเปรียบเทียบกับรูปแบบงานจิตรกรรมในสมัยเดียวกันที่ปรากฏตามวัดในราชธานี วิธีการศึกษาภาคเอกสาร และการศึกษาภาคสนามรวมทั้งการสัมภาษณ์ และการสำรวจตัวอย่างวัดอื่น ๆ ที่มีงานจิตรกรรมที่สร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน หรือสมัยก่อนหน้าเล็กน้อยเพื่อใช้เปรียบเทียบ

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบอาคารที่ปรากฏในงานจิตรกรรม เป็นรูปแบบอาคารที่มีมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายสืบเนื่องมาถึงรัชกาลที่ 1 จิตรกรรมมีอายุอยู่ราวปลายรัชกาลที่ 3 ถึงต้นรัชกาลที่ 4 และจิตรกรรมน่าจะเป็นฝีมือของช่างหลวง หรือเป็นช่างท้องถิ่นที่ได้รับ การถ่ายทอดจากช่างหลวง และการศึกษาครั้งนี้ปรากฏพบจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนมอญ สันนิษฐานว่าการที่ช่างได้เลือกเขียนเฉพาะภาพชาวสยามและชาวมอญ อาจเนื่องมาจากแหล่งที่ตั้ง วัดเป็นชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ช่างจึงแสดงการผสมผสานคนไทยและคนมอญ

นอกจากนั้นยังมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมอญในด้านอื่น ๆ เช่น งานวิจัยของ สุจิตรา เปลียนรุ่ง (2553) เรื่องการสื่อสารเพื่อสร้าง ชำรงรักษาและต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญของ กลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นในประเทศไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงการสื่อสาร ชำรงรักษาและต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นใน ประเทศไทย รวมถึงศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์อันจะมีผลต่อ อัตลักษณ์ความเป็นมอญในแง่มุมต่าง ๆ และศึกษาถึงการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ระหว่างผู้ที่อยู่ในฐานะของคน ในคือคนมอญเอง และในทัศนะของคนนอก โดยใช้ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบ มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มชาวมอญในประเทศไทย 3 ชุมชน คือกลุ่มชาวมอญพระประแดง กลุ่มชาวมอญเกาะเกร็ด และกลุ่มชาวมอญบางกระดี่ ซึ่งเป็น ชาวมอญในบริบทความเป็นเมือง ผลการวิจัยพบว่า มิติประวัติศาสตร์ถือเป็นบริบทชุมชนที่สำคัญ ในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมอญแบบต่าง ๆ ได้แก่ อัตลักษณ์แบบมอญไฮโซ ของกลุ่มมอญ พระประแดง อัตลักษณ์มอญค้าขายและมอญช่างปั้นของกลุ่มมอญเกาะเกร็ด และมอญน้ำแกมของ กลุ่มมอญบางกระดี่ โดยปัจจัยสำคัญที่สุดที่ผลต่อการสืบทอดชำระอัตลักษณ์ความเป็นมอญ คือ จำนวนและการควบคุมจากคนรุ่นเก่า ทั้งการสร้างและการต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญนั้น กระทำผ่านการสื่อสารทั้งสิ้น 6 ประเภท ในลักษณะของการผสมผสานข้อดี ของแต่ละสื่อ เข้าด้วยกัน ได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อประเพณี สื่อวัตถุ องค์การเครือข่ายของ ชาวมอญและผ่านภาษาในพื้นที่ชีวิตประจำวัน

การรับรู้อัตลักษณ์ความเป็นมอญสอดคล้องกันระหว่างมอญในฐานะคนในและ กลุ่มคนนอกในฐานะผู้อื่น 2 อัตลักษณ์ด้วยกัน คือ อัตลักษณ์ มอญชาติที่มีอารยธรรมและอัตลักษณ์ มอญชนชาติที่เคร่งครัดในพระพุทธศาสนา ผสมผสานกับการสร้างให้ชนชาติพม่าคือความเป็นอื่น ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวมอญที่อยู่ในฐานะคนพลัดถิ่นของสังคมย่อยสามารถอยู่ร่วมกับ สังคมไทยที่เป็นสังคมใหญ่ได้อย่างราบรื่น

สำหรับงานวิจัยทางการออกแบบสื่อการเรียนรู้ เช่น เรื่อง การศึกษาและออกแบบสื่อการเรียนรู้งานศิลปหัตถกรรมปลาตะเพียน ของ ชาญชัย รอดเลิศ (2553) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปหัตถกรรมปลาตะเพียนสถาน สร้างสื่อการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์เรื่องปลาตะเพียนสถาน และศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ มีการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ผลิตงานหัตถกรรมปลาตะเพียนสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำข้อมูลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแบบจำลองโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินการออกแบบในด้านสื่อการเรียนรู้สิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ การออกแบบสื่อการเรียนรู้ปลาตะเพียนสถานมีแนวคิด 3 ด้าน คือ (1) ด้านสื่อการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ (2) ด้านสิ่งพิมพ์ที่มีความสอดคล้องกับการผลิตที่เหมาะสม (3) ด้านบรรจุภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่าด้านเนื้อหาสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองมองสิ่งที่เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานที่ออกแบบ

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการศึกษาอื่น ๆ เช่น เรื่องการพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านโนนวัด ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดย ปัญญารัช ธรรมวงษา (2555) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านโคกนวด โดยประยุกต์ข้อมูลทางโบราณคดีหลักสูตรการศึกษา และสื่อการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ มีกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนในท้องถิ่นระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สื่อการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในแหล่งโบราณคดีบ้านโนนวัด ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructionism) คือแนวคิดที่เชื่อว่า ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการใช้สื่อต่าง ๆ ช่วย สื่อต้องมีความน่าสนใจ และเหมาะสม ซึ่งผู้เรียนจะได้ทั้งความรู้และความสนุกสนาน สื่อต้องมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักเข้าใจท้องถิ่นตนเอง ชุดสื่อการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ ได้แก่ คู่มือครู สมุดกิจกรรม เกมกระดาน สื่อสัมผัส ชุดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในห้องเรียน และแหล่งโบราณคดีบ้านโนนวัด และพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นส่วนเสริมเนื้อหา

โดยสรุปในภาพรวมจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519-2553 พบว่า มีงานวิจัยแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มแรกเน้นศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับ เอกลักษณ์ คติ ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และแนวการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมอญ โดยเน้นการศึกษาในพื้นที่ภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมอญส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดและยึดมั่นในพุทธศาสนาส่งผลให้วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนมอญเข้มแข็งและมีการเปลี่ยนแปลง

น้อยมาก การศึกษาวิจัยในด้านอัตลักษณ์มอญนี้ผู้วิจัยได้นำมาเป็นประเด็นของวิธีการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแนวทางหลักที่ใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้

สำหรับกลุ่มการวิจัยด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ พบว่ามีการศึกษาทางด้านศิลปกรรม ได้แก่ การศึกษารูปแบบเจดีย์มอญ การศึกษาผลงานจิตรกรรมที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับมอญ นอกจากนั้นเป็นการวิจัยในด้านงานหัตถกรรม ได้แก่ โลงมอญ และเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งการศึกษาด้านนี้ยังมีจำนวนน้อย อาจเนื่องจากผลงานด้านศิลปกรรมมอญมีหลักฐานเหลืออยู่น้อยมาก ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญพบว่าผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านภูมิปัญญาของมอญเริ่มสูญหาย และขาดการสืบทอดที่ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงเป็นแนวคิดให้กับผู้วิจัยได้ศึกษา เพื่อจะสืบค้นผลงานศิลปกรรมของมอญที่มีในชุมชนอื่น ๆ และนำผลการศึกษามาเผยแพร่และสืบทอดต่อไป

การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

นอกจากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยในเบื้องต้นแล้วนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสำรวจ สัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนชุมชนมอญเพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาเรียบเรียงและแบ่งกลุ่มงานศิลปกรรมมอญออกเป็น 2 กลุ่ม ตามแนวคิดที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษา คือ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์อัตลักษณ์ในงานศิลปกรรมมอญ ซึ่งรายละเอียดของการศึกษาภาคสนามมีดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้

การศึกษาศิลปกรรมมอญที่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ สิ่งก่อสร้าง มีปรากฏอยู่เป็นหลักฐานให้ศึกษาจำนวนน้อย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เน้นการศึกษาจากเอกสารตำรา งานวิจัยประเภทต่าง ๆ เป็นหลัก รวมถึงการรวบรวมและบันทึกข้อมูลภาคสนามเป็นส่วนประกอบ เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลในเชิงประจักษ์ สามารถแบ่งประเภทศิลปกรรมที่พบได้ดังนี้

1.1 จิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมฝาผนังที่มีการศึกษาจากงานวิจัยส่วนใหญ่ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าวาดโดยช่างชาวมอญมากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นฝีมือช่างหลวง จะมีฝีมือช่างพื้นถิ่นชาวมอญอยู่บ้าง เช่นที่วัดไทรอารีรักษ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่มีการเขียนภาพที่เกี่ยวข้องกับชาวมอญ และความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา พบได้ดังต่อไปนี้

1.1.1 จิตรกรรมบนบานประตูทางเข้าด้านซ้ายวัดบางน้ำผึ้งนอก

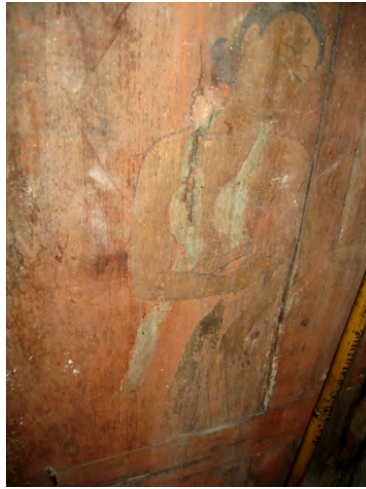
วัดบางน้ำผึ้งนอก ตั้งอยู่ที่ ตำบลบางผึ้ง อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ ประตูทางเข้าด้านข้างทั้งด้านซ้ายและขวาที่อยู่ด้านในสุดของอาคาร ปัจจุบันทางวัดปิดไว้ไม่ได้

ใช้งาน หลังบานประตูมีภาพจิตรกรรมเป็นภาพบุคคลที่แตกต่างกันไปในแต่ละบานประตูดังนี้ ประตูข้างด้านซ้ายของพระอุโบสถ บนบานประตูด้านขวามีภาพหญิงสาวเกล้าผมมวยไว้ที่ท้ายทอย มีผ้าสีเขียวคลุมบ่า นุ่งผ้ากรอมปรกหัวเข่า ผ้าด้านหน้าแหวกขึ้นไปจนเห็นขาอ่อน ไม่สวมรองเท้า น ฦ ปากน้ำ (2537) สันนิษฐานจากการเกล้าผมมวยไว้ที่ท้ายทอยว่าน่าจะเป็นภาพสาวมอญ

ประตูด้านซ้ายของพระอุโบสถบนบานประตูด้านซ้ายมีภาพจิตรกรรมที่มีความลงเลือนมาก แต่พอระบุได้ว่าเป็นภาพบุคคลยืนหันหลัง เอี้ยวตัวมาด้านหน้าเล็กน้อย บุคคลนี้เกล้าผมมวยไว้ที่ท้ายทอย สวมเสื้อแขนสั้น แต่มีลักษณะกึ่งเปลือยด้านล่าง แม้ว่าจิตรกรรมมีความชำรุดมาก แต่ก็สันนิษฐาน จากสีที่ระบุว่าน่าจะเป็นบุคคลเพศชาย ลักษณะของภาพมีความสัมพันธ์กับภาพหญิงสาวชาวมอญบนบานประตูอีกด้าน สันนิษฐานว่าเป็นคนมอญเพราะในจิตรกรรมฝาผนังในสมัยรัชกาลที่ 3 มักเขียนภาพคนมอญมีรูปร่างเตี้ยหลังค่อม (ขนิษฐา สวัสดิ์รักษ์, 2553, หน้า 41-44)

ภาพที่ 2-14 อุโบสถหลังเก่าวัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง ปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้ว

ภาพที่ 2-15 ภาพจิตรกรรมสาวมอญนั่งผ้าแวบคล้องสไบมอญบนบานประตูโบสถ์
วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 2-16 ภาพจิตรกรรมหนุ่มชวามอญ หลังบานประตูด้านซ้าย พระอุโบสถ วัดบางน้ำผึ้งนอก
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1.1.2 จิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม

วัดคงคาราม ตั้งอยู่ที่ ตำบล คลองตากคด อำเภอ โพนาราม จังหวัด ราชบุรี ชื่อภาษามอญ เรียกว่า “เกียไต่” แปลว่า วัดกลาง วัดคงคารามเป็นวัดเก่าแก่ ซึ่ง น. ณ ปากน้ำ (2537) ได้สันนิษฐานว่า บริเวณนี้เป็นชุมชนที่มีมาก่อนแล้วแต่สมัยอุทอง ตลอดจนสมัยอยุธยา ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีมอญอพยพเข้ามาเป็นหลักฐานว่า เมื่อปลายรัชกาลที่ 2 พระยามหาโยธา (เจ่ง คชเสนี) ขุนนางไทยชาวมอญได้นิมนต์พระสงฆ์มอญมาเป็นสมภารที่วัดนี้

จิตรกรรมฝาผนังที่อุโบสถวัดคงคารามเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติและชาดก โดยสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานสำคัญคือผนังส่วนบนด้านข้างทั้ง 2 ข้างเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตพุทธะเรียงเป็นแถว การระบายสีใช้สีเพียงไม่กี่สีคือ ดำแดง ขาว และดินเหลืองคือใช้เพียง 4 สีระบายตามแบบเทคนิคอยุธยา ภาพเขียนอดีตพุทธเจ้าเรียงรายเป็นแบบอย่างที่น่าชมมาก่อนกรุงศรีอยุธยา แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ไม่นิยมเขียนภาพอดีตพระพุทธรเจ้า ยกเว้นเฉพาะวัดของชุมชนมอญซึ่งมีความศรัทธาอยู่กับเรื่องอดีตพระพุทธรเจ้า ภาพอดีตพระพุทธรเจ้ายังพบในวัดของชุมชนมอญอื่น ๆ เช่น อุโบสถวัดชมภูเวก จังหวัดนนทบุรี อุโบสถวัดกลางวรวิหาร จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น (สันติ เล็กสุขุม, 2536, หน้า 169)

ภาพที่ 2-17 ภาพจิตรกรรมอดีตพระพุทธรเจ้า ผนังด้านข้างทางทิศเหนือและทิศใต้ วัดคงคาราม อำเภอ โพนาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพพุทธประวัติตอนที่นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสแด่พระโพธิสัตว์ และพระโพธิสัตว์ลอยถาดทองลงสู่ทะเล และจมสู่ นครพญานาค อันเป็นสัญลักษณ์ให้พญานาครู้ว่า จะมีพระพุทธเจ้าพระองค์ใหม่อุบัติบนโลก เรื่องราวเกี่ยวกับนางสุชาดา ถวายข้าวมธุปายาส เป็นที่นิยมกันมากในประเทศพม่า มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งนิยมกันมากกว่าประเทศอื่น ในแถบเอเชีย อากเนย์ที่รับนับถือศาสนา การที่ช่างเขียนให้ความสำคัญแก่พุทธประวัติตอนนี้น่าจะสะท้อนความเชื่อเป็นพิเศษของชุมชนมอญในย่านนี้ (สันติ เล็กสุขุม, 2536, หน้า 170) ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับพิธีศพของคนมอญคือประเพณี การปล่อยพระ หรือที่คนมอญ เรียกว่า “เทาะ อะ โยง จ้าด” พิธีนี้คือการทำบุญให้กับผู้ตายเมื่อครบเจ็ดวันและจะทำในตอนเช้าตรู่

ภาพที่ 2-18 จิตรกรรมฝาผนังจากที่ พระโพธิสัตว์ลอยถาดเสด็จหาย ณ แม่น้ำเนรัญชลา

ความหมายของพิธีกรรมคือ การสร้างพระพุทธรูปใหม่อุทิศให้ผู้ตาย พิธีการคือ เจ้าภาพต้องจัดหาพระพุทธรูปใหม่มา 1 องค์ ถาดโลหะ 1 ใบ ใบโพธิ์ที่ใช้เก็บกระดูกผู้ตาย 7 ใบ แพรก 7 กำ ก่าละ 7 กิ่ง เหริยญกษาปณ์ 7 เหริยญ พร้อมด้วยธงทิวเครื่องประดับ นอกจากนี้ยังมีข้าวสวย ใส่มื้อเล็ก ๆ 1 ใบ บาตรพระใบเล็ก ๆ 1 ใบ กับข้าวทิพย์ผสมน้ำผึ้งใส่ไว้ในบาตรเล็ก ๆ 1 ใบ ทั้งหมดนี้ใส่ไว้ในถาดที่เตรียมไว้ เมื่อนิมนต์พระมาแล้ว เจ้าภาพก็จะทำพิธีโดยหยิบเอาเหริยญกษาปณ์ ใบโพธิ์ กับหญ้าแพรกหนึ่งกำเตรียมไว้ เมื่อพระสวด “อะเนกะชา” จบ 1 จบ เจ้าภาพก็จะทิ้งของในมือลงในถาดให้เกิดเสียงดังครั้งหนึ่ง ทำให้ครบ 7 เที้ยว ก็เป็นอันเสร็จพิธี

การสร้างพระพุทธรูปอุทิศให้ผู้ตาย ทำให้เป็นประหนึ่งว่า ได้มีพระพุทธเจ้าเกิดใหม่ ขึ้นอีกองค์หนึ่ง ถาดโลหะเปรียบได้กับถาดใส่ข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวายแก่พระพระพุทธองค์

และพระพุทธรองค์ก็ได้ลอยถาดนี้เพื่ออธิษฐาน ณ แม่น้ำเนรัญชลา ถาดนี้ได้จมลงใต้แม่น้ำและกระทบ ถาดที่พระพุทธรเจ้าองค์ก่อน ๆ ได้ลอยอธิษฐานไว้ทำให้เกิดเสียงดังอย่างที่เจ้าภาพทิ้งเหรียญกษาปณ์ ลงในถาด ส่วนหย้าแพรกนั้นเป็นหย้าที่นายโสถิยะถวายแก่พระพุทธรองค์เพื่อปูบัลลังก์ที่ประทับ ก่อนที่ตรัสรู้ จำนวนหย้าแพรก 49 กิ่ง นั้นเท่ากับจำนวนก้อนข้าวมธุปายาสของนางสุชาดาที่ถวาย แก่พระพุทธรองค์ ชาวมอญยังมีการปฏิบัติพิธีกรรมนี้อยู่จนถึงปัจจุบัน แต่ก็เริ่มลดน้อยลงไป (สุเอ็ด คชเสนี, 2551, หน้า 68)

1.1.3 จิตรกรรมฝาผนัง วัดไทรอารีรักษ์

วัดไทรอารีรักษ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตาม ประวัติความเป็นมาของวัดไทรอารีรักษ์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2353 เดิมชื่อวัดไทรอาราม ซึ่ง เรียกเพี้ยนจาก ภาษามอญว่า เพี้ยชาย สภาพที่ตั้งวัดเดิมเรียกว่า ตำบลบางกลาง ซึ่งมีลาวที่มาจากเวียงจันทน์มาอยู่ ก่อนมอญ ภายหลังเป็นตำบลบางเสา พอมอญอพยพมาเมื่อสมัยเมืองหงสาวดีแตก เพราะ พม่า รวบรวมหัวเมือง และอีก 3 ครั้งในภายหลัง ต่อมาจนถึงรุ่นพระอาจารย์ลอย ได้มีการรวบรวม การปกครองที่เป็นคณะรวมเป็นหนึ่ง จึงเรียกชื่อใหม่ว่าวัดไทรอารีรักษ์ มาจนถึงปัจจุบัน (ธรรมบุญ ศิลปสอน, 2557, หน้า 31)

เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดไทรอารีรักษ์ได้มีนักวิชาการทำการศึกษาไว้ เช่น สันติ เล็กสุขุม (2536, หน้า 176-177) ได้อธิบายว่าจิตรกรรมฝาผนังนี้ เขียนขึ้นปลายรัชกาลที่ 5 เรื่องที่เขียนได้แก่เรื่องพุทธประวัติ และเรื่องอดีตพระพุทธเจ้า เช่นเดียวกับวัดคงคาราม ต่างลงมาคือ ภาพพุทธประวัติตอนแห่พระบรมศพของพระพุทธเจ้าสะท้อนการให้ความสำคัญในพิธีศพของ ชาวมอญ

ภาพที่ 2-19 จิตรกรรมฝาผนังแสดงภาพพระอดีตพุทธเจ้า และภาพตอนแห่พระบรมศพของ
พระพุทธรเจ้า ในพระอุโบสถวัดไตรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
(ศิลปินวิษณุ บุญยพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-20 หีบพระบรมศพพระพุทธรเจ้า มีการวาดเป็นโลงศพอย่างมอญ หรือ เรียกว่า “ลั้ง” ใน
พระอุโบสถวัดไตรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
(ศิลปินวิษณุ บุญยพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-20 เป็นตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานมีการอัญเชิญพระบรมศพใส่พระโกศเพื่ออัญเชิญขึ้นสู่พระเมรุมาศ ซึ่งเครื่องบนเป็นทรงปราสาทแบบศิลปะมอญหรือพม่า พระโกศบรรจุพระศพมิได้เป็นทรงกลมสูงแบบคนทั่วไป แต่เป็นโลงศพสำหรับพระสงฆ์ชั้นเจ้าอาวาสแบบมอญที่เรียกว่า “ลู่” ความหมายตามพจนานุกรม หมายถึงโลงสำหรับใส่ศพ รูปสี่เหลี่ยมปากผาย ก้นสอบหรือตามภาษาชาวบ้านว่าโลงยอดผักนึ่ง ด้วยมีลักษณะสอบล่างผายบน ซึ่งปัจจุบันยังมีการใช้กันในงานศพพระสงฆ์ (รัมภา สาลิการิน, 2548, หน้า 10)

ภาพที่ 2-21 ภาพถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี (ลีปวิชญ์ บุญยพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-21 จิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญตอนหนึ่งคือภาพถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า การถวายพระเพลิงพระพุทธเสรีระเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ชาวอมุญมีประเพณีการทำบุญในวันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้าเรียกว่า “จง เพี้ยจ้ายัจกรอย” เป็นการทำความบุญที่ต่อเนื่องจากวันวิสาขบูชา และจะทำบุญถึงวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งเป็นวันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า ในอดีตวัดที่มีการจัดงานคือ วัดปรมย์อิกาวาสที่เกาะเกร็ด จะทำปราสาทแบบมอญที่ใช้สำหรับเผาศพพระสงฆ์มอญ พร้อมทั้งทำหีบศพซึ่งภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปปางปรินิพพานฝาพระบาทยื่นเลขาออกมาจากหีบมี

พระมหากัสสปะถวายบังคมอยู่ปลายพระบาท มอญมีความเชื่อว่าการปลงศพพระภิกษุ โดยเฉพาะพระชั้นผู้ใหญ่ในเมืองไทยนิยมสร้างปราสาทซึ่งมีจำนวนยอดตั้งแต่ 1 จนถึง 9 ยอด ขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์ เพราะถือว่าพระภิกษุเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ควรทำที่เผาให้สวยงามและไม่ปนเปื้อนกับจิตกาธานของคนธรรมดา (อสิลา รามโกมุต, 2542, หน้า 71-72)

คติความเชื่อของมอญในประเพณีดังกล่าวยังสอดคล้องกับ งานสารนิพนธ์ของ รัมภา สาลิกริน (2548) ได้ศึกษา เรื่องจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ จากงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า ได้ตั้งข้อสมมติฐานบนความสัมพันธ์ระหว่างจิตรกรรมฝาผนังกับวิถีชีวิตชุมชนชาวมอญ พบว่าฉากนี้อาจไม่ได้หมายถึงการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า เพียงอย่างเดียวเท่านั้น อาจมีความหมายเกี่ยวโยงกับประเพณีทำบุญ “จองเพี้ยย้าจกักรอย” ในวันอัฐมีบูชาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อของชาวมอญในเรื่องอานิสงส์แห่งการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้าที่จะได้รับอานิสงส์ไม่สิ้นสุด ดังนั้นชาวมอญจึงให้ความสำคัญกับพิธีศพเป็นอย่างมาก

นอกจากภาพจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติแล้ว จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ก็ปรากฏภาพกลุ่มชนหลายกลุ่ม พม่า กระเหรี่ยง จีน หลากหลายเผ่าพันธุ์ โดยวาดแทรกเป็นภาพฉาก และยังมีภาพผู้คนแต่งกายตามสมัยนิยมที่แพร่หลายมาจากกรุงเทพฯ เช่น ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อราชประแตน สวมหมวก ถือไม้เท้า แต่กลุ่มชนชาติที่พบมากที่สุดคือ “ชาวมอญ” ซึ่งสังเกตได้จากเครื่องแต่งกาย โดยผู้ชายมักนุ่งโจงกระเบนสีสด ไม่สวมเสื้อ บางคนมีผ้าแถบหรือผ้าขาวม้าสีสดใส่พันตามแนวยาวพาดไหล่ข้างหนึ่ง หรือแบบคล้องไหล่ทั้งชายทั้ง 2 ชายไปข้างหลังและแบบห่มเฉียง ส่วนผู้หญิงมีทั้งนุ่งโจงกระเบน และโจงกระเบน ทั้งแบบมีลวดลายและแบบเรียบ ไม่สวมเสื้อส่วนใหญ่มีผ้าคาดอก หรือคล้องคอทั้งชายทั้งสองด้านไว้ด้านหน้า หรือใช้ร่วมกันทั้งผ้าคาดอกและผ้าคล้องคอ (ปารีสสุทธิ สาริกะวณิช, 2541, หน้า 63)

ภาพที่ 2-22 กลุ่มคนเชื้อชาติต่าง ๆ และมหรสพหน้าไฟ การละเล่นต่าง ๆ ในงานถวายพระเพลิง
พระบรมศพพระพุทธเจ้า จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโศกราม
จังหวัดราชบุรี (ลีปวิชนู๋ บุญยพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-23 หนุ่มพม่าและสาวมอญจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโศกราม
จังหวัดราชบุรี (ลีปวิชนู๋ บุญยพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-24 การแต่งกายของผู้หญิงและผู้ชายชาวมอญจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์
อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (ศิลปวิษณุ บุญยพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-25 การเล่นเกม ไตลวด หกคะเมน ในฉากตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า
จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
(ศิลปวิษณุ บุญยพรภวิชัย, 2557)

องค์ประกอบที่สำคัญที่พบในจิตรกรรมฝาผนังในฉากตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า คือมหรสพหน้าไฟและการละเล่นต่าง เช่น การเชิดหนังใหญ่ หนังตะลุง การเชิดหุ่นหลวง หรือหุ่นใหญ่ รวมทั้งการละเล่นต่าง ๆ เช่น ไม้สูง ใต้ลวด หกคะเมน ซึ่งคงนิยมกันมากในระบายนั้น ภาพในส่วนนี้จะเห็นผู้คนหลายเชื้อชาติ มาร่วมชมมหรสพ และการละเล่นเหล่านี้ โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะซึ่งเป็นบรรยากาศที่สามารถแลเห็นเนื้อแท้ของสภาพชีวิตชาวบ้านทั้งคนไทย คนมอญ คนพม่า ว่าก็ต่างนิยมการฉลองทั้งในงานมงคลและอวมงคล ซึ่งเรียกว่ามหรสพหน้าไฟ (ปาริสุทธิ สาริกะวณิช, 2541, หน้า 63)

การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังในชุมชนมอญดังกล่าวข้างต้นเป็นผลงานศิลปกรรมที่ถ่ายทอดวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญในชุมชนต่าง ๆ จะเห็นถึงความสัมพันธ์ของสังคมไทยและมอญที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนเกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญที่มีต่อศาสนาพุทธและชาวมอญในการนำคติความเชื่อทางศาสนาไปสู่พิธีกรรมและการดำรงชีวิตของชาวมอญนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปว่าจิตรกรรมฝาผนังตามวัดในชุมชนมอญเป็นการสะท้อนคติความเชื่อของคนมอญที่มีต่อพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีมอญส่วนใหญ่จึงมีความเชื่อมโยงกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า และส่วนใหญ่เป็นผลงานของช่างหลวง นอกจากนี้ยังเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวมอญ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่กระหว่างคนไทยและมอญที่มาแต่อดีต

2. ประติมากรรม

งานประติมากรรมที่พบมากที่สุด คือการสร้างรูปปั้นหงส์ซึ่งมีทั้งหงส์มอญและหงส์ไทยใช้ประดับตกแต่งในบริเวณวัด เช่น บนยอดเสาหงส์ บนรั้ว และที่ต่าง ๆ สำหรับพระพุทธรูปประจำตามวัดเป็นพระพุทธรูปพุทธศิลป์แบบไทย และมีพระพุทธรูปหินอ่อนพุทธศิลป์แบบมอญ-พม่า เช่น หลวงพ่อทันใจที่วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ นอกจากนี้ในวัดมอญยังพบการสร้างรูปเคารพ เช่น พระอุปัชฌาย์ มนุษย์สิงห์ ประติมากรรมรูปพระสุรัสวดี ประทับนั่งบนหลังหงส์

3. สถาปัตยกรรมถาวร

สถาปัตยกรรมถาวร หมายถึง การสร้างสิ่งปลูกสร้างที่คงทนถาวร มีการใช้งานได้ในระยะเวลานาน และเมื่อเกิดการชำรุดเสียหายก็จะซ่อมแซมให้ดีเหมือนเดิม ในศิลปกรรมมอญจะพบสถาปัตยกรรมถาวร ประเภทสิ่งก่อสร้างทางพุทธศาสนา เช่น เจดีย์ เสาหงส์ หอไตร โดยเฉพาะเจดีย์มอญ จะพบมากที่สุด หรือที่นิยมเรียกว่า เจดีย์มอญ-พม่า

ชุมชนมอญเมื่อรวมกลุ่มกันมักนิยมสร้างวัดหรือเจดีย์เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอน อิทธิพลวัฒนธรรมมอญปรากฏเจดีย์ที่สร้างด้วยอิฐ

2 รูปแบบสำคัญ คือเจดีย์ทรงจอมแห หรือลอมฟาง ซึ่งไม่มีส่วนของบัลลังก์ในดังปรากฏทั่วไปในประเทศพม่า และตามวัดมอญในประเทศไทย เจดีย์ทรงระฆังที่ไม่มีบัลลังก์ได้ผ่านการผสมผสานและพัฒนาทางด้านรูปแบบมานาน ต้นเค้าของศิลปะพม่านี้มีพื้นฐานจากมอญ เจดีย์ทรงระฆังแบบไม่มีบัลลังก์ เช่น เจดีย์ชเวดากอง ที่เมืองย่างกุ้ง เจดีย์มอญที่พบในการศึกษาภาคสนามแบ่งได้ดังต่อไปนี้ (สุกัญญา เบนนิค, 2552, หน้า 49-52)

ภาพที่ 2-26 เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า เป็นเจดีย์ทรงระฆังไม่มีบัลลังก์
(<http://th.wikipedia.org>)

3.1 เจดีย์มอญใน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วัดมอญในเขตอำเภอพระประแดงเป็นวัดที่ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 นอกจากนั้นเป็นวัดที่สร้างสมัยรัชกาลที่ 1 หรือเป็นวัดเก่าแก่ที่มีมา แต่เดิมในสมัยก่อนรัตนโกสินทร์ และวัดในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนอาคารทางศาสนาของวัดมอญนั้นมีลักษณะคล้ายวัดไทยโดยทั่วไป คือประกอบด้วยเขตพุทธาวาส กลุ่มสังฆาวาส และกลุ่มอาคารสำหรับให้ฆราวาสเข้ามาทำพิธีกรรม และกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา สำหรับในกลุ่มพุทธาวาส ประกอบด้วย โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และเสนาหังส์ ซึ่งในอำเภอพระประแดงปรากฏเจดีย์ทรงมอญในวัดจำนวนห้าวัด ดังนี้

วัดโมก ตั้งอยู่เขตตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปรางค์เจดีย์ทรงมอญ 2 องค์ มีขนาดเล็กตั้งอยู่หน้าอุโบสถ ประวัตืความเป็นมาไม่แน่ชัด เจดีย์องค์หนึ่งชำรุดจากปล่องโชนและปลียอดหัก ลักษณะเจดีย์ฐานเป็นฐานบัว หรือฐานปัทม์ย่อมุมไม้ยี่สิบ รองรับฐานเจียง 1 ชั้น รองรับมาลัยลูกแก้ว 3 ชั้น องค์ระฆังประดับด้วยระดอก (ลาวดบัว) คาตองค์ระฆัง ถัดขึ้นไปเป็นปล่องโชน 33 ชั้น ปัทมาท และปลียอด

ภาพที่ 2-27 เจดีย์มอญวัดโมก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วัดแค ตั้งอยู่ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สร้างสมัยรัชกาลที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2364 วัดแคปรางค์เจดีย์มอญ 1 องค์ ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังวิหาร มีประวัติการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2462 พร้อมกับการสร้างอุโบสถ ปัจจุบันเป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของ “หลวงปู่พร วิจาโร” มรณภาพ 17 กันยายน พ.ศ. 2541 มีการซ่อมแซมครั้งหลังสุดคือในปี พ.ศ. 2530 โดยการทาน้ำปูนทั่วทั้งองค์เจดีย์ เจดีย์มีลักษณะฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้ยี่สิบหก ถัดขึ้นไปเป็น

บัวแปดเหลี่ยมซ้อนกัน 3 ชั้น รองรับบัวปากระฆัง องค์ระฆังมีขนาดเล็ก ถัดขึ้นไปเป็นปล้องไฉน 9 ชั้น ปัทมบาท ปลียอด และประดับฉัตรปลายธง ตามลำดับ เจดีย์องค์นี้ทาสีขาวตลอดทั้งองค์ ส่วนปลียอดทาสีทองเหลืองอร่าม

วัดกลาง ตั้งอยู่เขตอำเภอบางพิง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการที่วัดกลาง นั้นปรากฏเจดีย์มอญ 2 องค์ เจดีย์องค์ที่ 1 ลักษณะของเจดีย์มีฐานรูปสี่เหลี่ยม ตกแต่งเป็นฐานบัว หรือฐานปัทมรองรับฐานเขียงทรงกลม มาลัยลูกแก้ว 3 ชั้น และชั้นบัวคว่ำ ถัดขึ้นไปเป็นองค์ระฆัง ประดับด้วยระดอก (ลวดบัว) คาตองค์ระฆัง ปล้องไฉน 5 ชั้น ปัทมบาท ปลียอด ประดับฉัตร บริเวณฐานประดับซุ้มโค้งเล็ก 2 แถว และเจดีย์ประจํามุมทั้ง 4 มุม

ภาพที่ 2-28 เจดีย์มอญวัดกลาง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

เจดีย์องค์ที่ 2 ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับเจดีย์องค์ที่ 1 เจดีย์มีลักษณะฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบหก รองรับชุดฐานบัวคว่ำแปดเหลี่ยม 3 ชั้น ประดับปูนปั้นลายกลีบบัว ถัดขึ้นมาเป็นมาลัยลูกแก้ว 5 ชั้น องค์ระฆังมีขนาดเล็ก ประดับด้วยระดอก (ลวดบัว) คาตองค์ระฆัง และลายปูนปั้นเป็นพวงอุบะ ถัดขึ้นไปเป็นปล้องไฉน 7 ชั้น ปัทมบาท และปลียอด ตามลำดับ

ภาพที่ 2-29 เจดีย์มอญ วัดกลางอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วัดอาษาสงคราม ตั้งอยู่ที่ ถนนทรงธรรม ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ตามประวัติสร้างเมื่อ พ.ศ. 2363 โดยมีสมิงอาษาสงคราม เป็นผู้ถวายที่ดินและดำเนินการสร้างวัด หลังจากรบชนะข้าศึกมา เจดีย์มอญตั้งอยู่บริเวณหน้าวัด ตามประวัติอดีตเคยเป็นเจดีย์บรรจุสิ่งของเครื่องใช้ของสมิงอาษาสงคราม เจดีย์มีลักษณะฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบหกรองรับฐานบัวคว่ำแปดเหลี่ยม 3 ชั้น ตกแต่งด้วยปูนปั้นลายประจายามกำมปู และลายกลีบบัว (เดิมนั้นลายปูนปั้นเหล่านี้ยังไม่มี โดยมีการปั้นลายตกแต่งเมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้ว) ถัดขึ้นไปเป็นมาลัยลูกแก้ว 3 ชั้น องค์กระฆังมีขนาดเล็ก ประดับด้วยรัศมี (ลวดบัว) กาดองค์กระฆัง และปูนปั้นลายมาลัยพวงอุบะ เหนือขึ้นไปเป็นปัทมบาท ประดับฉัตรสีทอง

ภาพที่ 2-30 เจดีย์มอญวัดอาษาสงคราม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วัดทรงธรรมวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร สร้างในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยพระราชวังบวรสถานมงคลทรงสร้างพร้อมกับการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ เจดีย์มอญ วัดทรงธรรมวรวิหารเป็นเจดีย์ลักษณะองค์ใหญ่ที่มีลานประทักษิณแผนผังสี่เหลี่ยม มีซุ้มประตูและบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน บริเวณด้านหน้าซุ้มประตูปรากฏการจารึกนามอดีตเจ้าอาวาส บริเวณมุมทั้งสี่ของลานประทักษิณประกอบด้วยเจดีย์มอญทั้ง 4 มุม มีฐานเจดีย์กว้าง 3 วา 3 ศอก สูง 4 วา 3 ศอก ถัดจากลานประทักษิณ 2 ชั้นมีแผนผังแปดเหลี่ยมและแผนผังทรงกลม บนลานประทักษิณทั้ง 2 ชั้น นี้มีการประดับด้วยพระพุทธรูปปางต่าง ๆ โดยรอบ

องค์เจดีย์ตั้งอยู่บนลานประทักษิณทรงกลมด้านบน กว้าง 3 วา 2 ศอก สูงถึงยอด 10 วา 3 ศอก ภายในบรรจุพระเครื่องในการฉลองพุทธศตวรรษที่ 25 เมื่อ พ.ศ. 2500 และบรรจุพระพุทธรูปที่เหลือจากการคัดเลือกเป็นพระประธานในพระอุโบสถแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2401 ฐานเจดีย์มีลักษณะบัวคว่ำบัวหงาย ฐานทรงกลม 2 ชั้น ฐานบัวแปดเหลี่ยม 3 ชั้น ประดับปูนปั้นเป็นมาลัยและพวงอุระระบายสีทอง มาลัยลูกแก้ว 3 ชั้น องค์ระฆังประดับด้วยรดอก (ลาวดบัว) คาดองค์ระฆังเหนือขึ้นไปเป็นปล้องไฉน ปัทมบาท ปลียอด และประดับฉัตรสีทอง

ภาพที่ 2-31 พระมหาธาตุเจดีย์ วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

เจดีย์มอญ (โรงเรียนอานวยวิทย์)

ตั้งอยู่บริเวณสนามด้านหน้าโรงเรียนอานวยวิทย์เดิมพื้นที่ของโรงเรียนอานวยวิทย์ น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของวัดทรงธรรม เจดีย์มีขนาดเล็กฐานสี่เหลี่ยมมีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน และมีเจดีย์มอญองค์เล็กประดับทั้ง 4 มุม ถัดจากฐานสี่เหลี่ยมองค์ประกอบของเจดีย์เป็นฐานบัว หรือฐานปัทม์ซ้อนกัน 3 ชั้น เหนือขึ้นไปเป็นมาลัยลูกแก้ว 3 ชั้น องค์ระฆังประดับลายปูนปั้นลายพวงอุระ ปล้องไฉน 9 ชั้น ปัทมบาท ปลียอด ประดับฉัตร

ภาพที่ 2-32 เจดีย์มอญในโรงเรียนอานวยวิทย์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3.2 เจดีย์มอญตามวัดในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ในเขตจังหวัดปทุมธานีจะพบเจดีย์มอญอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นเมืองที่มีกลุ่มชนชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่นานกว่า 300 ปี โดยเฉพาะในอำเภอสามโคก จะพบวัดมอญได้หลายวัด เช่น ในการศึกษาเกี่ยวกับเจดีย์มอญ-พม่าในจังหวัดปทุมธานี ของนภสร หงสเกลาละ (2548) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเจดีย์แบบมอญ-พม่านิยมทำส่วนฐานของเจดีย์เป็นแปดเหลี่ยม และที่ฐานส่วนมากมักจะมีการประดับตกแต่งอีกด้วย เจดีย์มักมีการทำเจดีย์บริวารไว้ทั้ง 4 ทิศของเจดีย์ประธาน ซึ่งอาจเป็นอิทธิพลเจดีย์มอญในประเทศพม่า เช่น เจดีย์ชเวดากองและชเวมอดอ ที่มีการทำเจดีย์บริวารโดยรอบเป็นจำนวนมาก หรืออาจเป็นเจดีย์ในศิลปะพุกาม เช่น เจดีย์ชเวชิกอน ซึ่งมีการทำฐานซ้อนชั้นขนาดใหญ่ และที่ฐานบนสุดมีการนำเจดีย์บริวารไว้ที่มุมทั้ง 4 ของฐาน แต่

เนื่องจากเจดีย์มอญในจังหวัดปทุมธานี เป็นเจดีย์ที่มีขนาดไม่ใหญ่โตเหมือนในประเทศพม่า จึงอาจมีการลดทอนส่วนฐานออก แต่ยังคงเจดีย์บริวารทั้ง 4 ทิศไว้ วัดในสาม โลกที่พบว่ามียเจดีย์มอญ ได้แก่ (นภสร หงสเกาละ, 2548, หน้า 59-65)

วัดศาลาแดง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2358 ในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยครอบครัวมอญ ที่อพยพมาจากเมืองเมาะตะมะ ภายในวัดมีเจดีย์แบบมอญ-พม่า ซึ่งมีลักษณะคือมีเจดีย์ประธาน และเจดีย์บริวารทั้ง 4 มุม บนฐานเดียวกัน ซึ่งได้รับการปฏิสังขรณ์จนดูเหมือนใหม่ เจดีย์ประธานมีส่วนฐานเป็นฐานแปดเหลี่ยมซ้อนกัน 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นก็มีการประดับตกแต่ง ลวดลายอย่างละเอียด ถัดขึ้นไปเป็นลูกแก้วซ้อนกัน 3 ชั้น รองรับองค์ระฆังซึ่งมีลักษณะส่วนปลายผายออกเพื่อรับกับส่วนฐาน องค์ระฆังมีการประดับด้วยระดอก และเหนือขึ้นไปบริเวณคอระฆังมีลวดลายคล้ายใบไม้มีปลายแหลม ส่วนบนเป็นปล้องโฉน ปัทมบาท ปลี และส่วนบนสุดเป็นลายบัว ส่วนยอดสุดประดับด้วยฉัตร

ภาพที่ 2-33 เจดีย์มอญ วัดศาลาแดง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

วัดสำแล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2412 สมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น โดยชาวมอญ มีเจดีย์แบบมอญ-พม่า เป็นเจดีย์ที่เพิ่งได้รับการบูรณะไปเมื่อปี พ.ศ. 2545 เป็นเจดีย์ประธาน และเจดีย์บริวารทั้ง 4 มุม ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน เจดีย์ประธานมีลักษณะ ส่วนฐาน

เป็นฐานแปดเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นลูกแก้วในผังวงกลมซึ่งรองรับบัวปากระฆัง และองค์ระฆังที่มีการประดับด้วยลวดลายกลีบบัวขนาดเล็กบริเวณคอองค์ระฆัง ส่วนบนประกอบด้วยปล้องโฉน ปัทมบาท ปลี ซึ่งรองรับฉัตรอีกที

วัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สร้างเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2398 มีเจดีย์มอญซึ่งภายในบรรจุพระบรมอัฐิที่ได้อัญเชิญมาจากประเทศพม่า ลักษณะเจดีย์เป็นเจดีย์ประธาน และเจดีย์บริวาร 4 มุม บนฐานเดียวกัน เจดีย์ประธานมีส่วนฐานเป็นฐานแปดเหลี่ยมซ้อนกัน 2 ชั้น และมีการประดับด้วยลวดลายคล้ายลายใบไม้ และลายเฟื้องอุษะเหนือขึ้นไปเป็นลวดลายประดับ และลายกลีบบัวขนาดเล็กไม่ใหญ่มาก ถัดขึ้นไปเป็นลูกแก้วซ้อนกัน 3 ชั้น รองรับองค์ระฆังที่ปากผายออก องค์ระฆังประดับด้วยรัศมี และบริเวณคอระฆังประดับด้วยลวดลายคล้ายเฟื้องอุษะ ส่วนบนเป็นปล้องโฉน ปัทมบาท ปลี และลูกแก้ว เหนือขึ้นไปเป็นฉัตร

วัดเมตดารงค์ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สร้างเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ 2 เดิมมีชื่อว่า วัดปากคลองเชียงรากน้อย มีเจดีย์ทรงมอญ-พม่า อยู่ 1 องค์ ลักษณะคือ มีเจดีย์ประธาน และเจดีย์บริวารทั้ง 4 อยู่บนฐานเดียวกัน เจดีย์ประธานมีส่วนฐานเป็นฐานแปดเหลี่ยมซ้อนกัน 2 ชั้น และมีการประดับด้วยลวดลายคล้ายใบไม้ทุกมุมเหนือส่วนฐานมีการตกแต่งด้วยลวดลาย และกลีบบัวขนาดเล็ก ถัดขึ้นไปเป็นลูกแก้วซ้อนกัน 3 ชั้น ซึ่งรองรับส่วนองค์ระฆัง ที่มีการตกแต่งด้วยรัศมี และลายใบไม้บริเวณคอองค์ระฆัง ส่วนยอดเป็นปล้องโฉน ปัทมบาท ปลี และส่วนบนสุดประดับด้วยฉัตร

วัดท้ายเกาะใหญ่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี วัดนี้เดิมชื่อว่า วัดเวียงจาม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2365 ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 เปลี่ยนชื่อเป็น วัดท้ายเกาะ ภายในวัดมีเจดีย์แบบมอญ-พม่า เป็นเจดีย์ประธาน และเจดีย์บริวารทั้ง 4 มุม บนฐานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ที่ทำเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ เจดีย์ประธานมีส่วนฐานเป็นฐานแปดเหลี่ยม ซึ่งมีการประดับด้วยลวดลายคล้ายใบไม้ทุกมุม ในทุกชั้นของส่วนฐานเหมือนเจดีย์ที่วัดเมตดารงค์ ถัดขึ้นไปเป็นลูกแก้วในผังวงกลมซ้อนกัน 3 ชั้น รองรับองค์ระฆังที่มีการตกแต่งด้วยรัศมี และเหนือขึ้นไปเป็นลวดลายคล้ายใบโพธิ์ประดับอยู่ ส่วนยอดเป็นปล้องโฉน ปัทมบาท ปลี และยอดบนสุดทำเป็นยอดแหลมแทนลูกแก้ว และครอบทับด้วยฉัตรโลหะอีกที

ภาพที่ 2-34 เจดีย์มอญใหญ่ที่สุดในจังหวัดปทุมธานี วัดท้ายเกาะใหญ่ อำเภอสามโคก ปทุมธานี

วัดเจดีย์ทอง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี วัดเจดีย์ทองเป็นวัดเก่ามีมาแล้ว ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และได้รกร้างไปครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาปี พ.ศ. 2310 จากหลักฐานที่พบใบเสมาขนาดใหญ่ หินทรายแดง ต่อมาสมัยกรุงธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีชาวมอญอพยพหนีพม่ามาจาก เมืองมะตะมะ โดยมีพระยารามบุตรเซย พระยาเจ่ง เป็นน้องของพระเจ้ามหาโยธาเป็นผู้นำเข้ามาอยู่ทั่วเมืองสามโคก เป็นผู้ริเริ่มบูรณะและสร้างถาวรวัตถุ กุฏิ ศาลาขึ้นใหม่ ต่อมาพระยารามผู้นี้ได้รับแต่งตั้ง เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญชาติเสนาบดี ได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2508 ในวัดนี้มีเจดีย์ทรงรามัญ สร้างในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์โดยชาวมอญ เป็นสถาปัตยกรรมมอญที่เลียนแบบมาจากเจดีย์จัตตะกองของพม่า

ภาพที่ 2-35 เจดีย์มณูวัดเจดีย์ทองอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง ตั้งอยู่ที่ ตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นโบราณสถานที่ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับเตาเผาที่ใช้ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ในอดีตของชาวมอญที่สามโคก ซึ่งบริเวณนี้ได้ขุดค้นพบซากเตาเผาโบราณที่เรียกว่าโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง ซึ่งถือเป็นหลักฐานของการตั้งชุมชนมอญที่อพยพมาจากเมืองเมาะตะมะสมัยแรกในบริเวณนี้ ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ในยุคลพปลายกรุงศรีอยุธยา (วีรวัฒน์ วงศ์ศุภไทย, 2553)

จากหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดีโดยสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 2 สุพรรณบุรี กรมศิลปากร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี และองค์การบริหารส่วนตำบลสามโคกเข้าดำเนินการขุดแต่งจนแล้วเสร็จในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2543 ในบริเวณเนินโลกเตาเผาที่ 1 พบซากเตาเผาปรากฏอยู่ 4 เตา เรียงซ้อนกันอยู่ในเนินเดียวกัน ผลิตภัณฑ์ที่พบในเตาเผาบ้านสามโคกเป็นของใช้ที่พบในชีวิตประจำวันทั่วไปในครัวเรือน เช่น ถ้วยโอ่ง อ่าง ครก กระปุก โถ หม้อน้ำ หวดนึ่งข้าว เต้า ชาม ตะคัน และท่อน้ำ ภาชนะบางส่วนมีการตกแต่งด้วยลวดลายขูดขีด หรือ ลายกดประทับเป็นลายดอกพิกุล ลายดอกไม้กลีบบัว ลายกระจัง ลายจักร

บางชิ้นมีจารึกข้อความภาษามอญซึ่งยังแปลความหมายยังไม่ได้ แหล่งเตาเผาบ้านสามโคกนับเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ใหญ่ในสมัยอยุธยาตอนล่าง โดยเฉพาะ “ตุ่มอี่เล็ง” ซึ่งเป็นตุ่มดินสีแดงเนื้อแกร่ง หนา ไม่เคลือบผิว ปากเล็ก ก้นลึก กลางป่อง ซึ่งต่อมาเรียกตามแหล่งผลิตว่า “ตุ่มสามโคก” แหล่งเตาสามโคกมีบทบาทหลังจากการเสียดังศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 ต่อเนื่องมาถึงกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ชวรามัญเมืองสามโคกได้เลิกสร้างการผลิตไป โดยส่วนใหญ่ย้ายการผลิตไปที่ เกาะเกร็ด เมืองนนทบุรีแทน

ภาพที่ 2-36 แหล่งโบราณสถานเตาโอง่าง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 2-37 เตาเผา ที่โบราณสถานเตาโอง่าง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 2-38 ตุ่มอิเล็ง หรือตุ่มสามโคก ที่พิพิธภัณฑสถานบ้านในวัดสิงห์ อำเภอสามโคก

3.3 เจดีย์มอญตามวัดในตำบลเกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารวรวิหารตั้งอยู่ที่หัวมุมเกาะเกร็ดด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ตรงบริเวณแยกคลองลัด หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารวรวิหารเดิมชื่อวัดปากอ่าวเป็นวัดมอญที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา

เนื่องจากที่ตั้งของวัดอยู่บริเวณที่เป็นหัวมุมของเกาะเกร็ดตรงทางแยกคลองลัดเกร็ดกับ

แม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบกับคู่น้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณนี้จากบางพูดมาถึงอ้อมเกร็ดมี

ลักษณะคล้ายอ่าว และวัดตั้งตรงแยกคลองลัดเกร็ด จึงเรียกว่า “วัดปากอ่าว” มอญเรียกว่า เกียะมู้อ์

เกียะเต็ง หรือเกียะมู้อ์เต็ง แปลว่า วัดหัวแหลม(พิศาล บุญผูก, 2553, หน้า 28)

นภสร หงสเกาละ (2548) ได้ทำการศึกษา เจดีย์ประธานแบบมอญ-พม่า

วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สรุปได้ว่า วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร

มีเจดีย์แบบมอญ-พม่าถึง 2 องค์ โดยองค์หนึ่งเชื่อกันว่าสร้างพร้อมกับวัด และอีกองค์สร้างขึ้นใน

สมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2421 มีรูปแบบอย่างเจดีย์มอญ-พม่า ซึ่งมีรูปแบบเจดีย์ที่โดดเด่นเป็น

เอกลักษณ์ คือส่วนฐานที่กว้างใหญ่และลาดสอบที่สำคัญ คือ ไม่มีบัลลังก์เหนือองค์ระฆัง โดยเจดีย์

ประธานหรือ พระมหารามัญเจดีย์ นั้นสร้างโดยจำลองแบบมาจากเจดีย์ชเวดากอง แต่มี

ความแตกต่างกันคือ พระมหารามัญเจดีย์ฐานชั้นบนเป็นสี่เหลี่ยม แต่เจดีย์ชเวดากองเป็นฐาน

แปดเหลี่ยม อาจเป็นเพราะขนาดของเจดีย์พระมหารามัญเจดีย์มีขนาดเล็กกว่าถ้าทำเป็นฐานแปดเหลี่ยมอาจไม่เหมาะสมกับสัดส่วน นอกจากนั้นการประดับลวดลายบนองค์ระฆัง ในส่วนของรัดอกซึ่งพระมหารามัญเจดีย์ไม่มีอย่างเจดีย์ชเวดากองนั้นอาจเป็นเพราะองค์ระฆังไม่มีความสูงมาก ในการทำรัดอกนั้นจะทำให้องค์ระฆังไม่ดูสูงจนเกินไปอย่างเจดีย์ชเวดากอง

ส่วนเจดีย์องค์ที่ 2 คือพระเจดีย์มอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งคนมอญได้สร้างไว้ตั้งแต่เมื่อยังเป็นวัดปากอ่าว แต่เนื่องจากการก่อสร้างในสมัยก่อนใช้วิธีการพูนดินภายในแล้วก่ออิฐขึ้นเป็นองค์เจดีย์ เมื่อกาลเวลาผ่านไปนับร้อยปี ประกอบกับมีอุทกภัยเกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้ฐานขององค์พระเจดีย์ทรุด จึงทำให้เจดีย์ส่วนที่เป็นองค์ระฆังจนถึงยอดมีสภาพเอียงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ และเป็นสัญลักษณ์ของเกาะเกร็ดที่ทำให้คนรู้จักพระเจดีย์องค์นี้ (พิศาล บุญผูก, 2553, หน้า 42)

นอกจากพระเจดีย์มอญทั้ง 2 องค์แล้ว วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ยังมีโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญอีกหลายอย่าง เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ ซึ่งเป็นฝีมือพระหัตถ์ของหม่อมเจ้าประวิง ชุมสาย เป็นภาพชุดวงศ์วัตรและพุทธจริยาวัตรที่มีความสวยงาม หอไตรทรงมอญ ศาลาที่ประทับ ศาลาเฝ้ารับเสด็จ พิพิธภัณฑสถานและหอไทยนิทัศน์ ที่แสดงประวัติ และโบราณวัตถุสำคัญ เช่น เครื่องปั้นดินเผา โลงหม่อมมอญ หรือ โลงศพแบบมอญ เป็นต้น

ภาพที่ 2-39 พระมหารามัญเจดีย์ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 2-40 พระเจดีย์มอญ เอียงริมแม่น้ำเจ้าพระยา วัดปรมัยยิกาวาสวร เกาะเกร็ด นนทบุรี

ภาพที่ 2-41 โลงมอญ จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และหอไทยนิทัศน์ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร

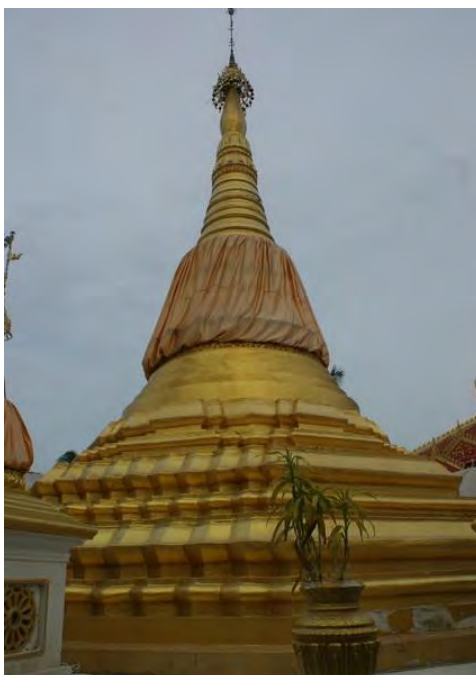
ภาพที่ 2-42 เครื่องปั้นดินเผา ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และหอไทยนิทัศน์ วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร

วัดไผ่ล้อม เป็นวัดโบราณที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา อาจเป็นวัดหนึ่งที่เก่าแก่บนเกาะเกร็ด แต่ได้เป็นวัดร้างไปตั้งแต่ พ.ศ. 2308 เพราะพม่าเข้าตีและยึดเมืองนนทบุรีจากนั้นเข้าตีกรุงศรีอยุธยาได้เมื่อ พ.ศ. 2310 จึงไม่มีพระสงฆ์และชาวบ้านดูแลวัด ต่อมาภายหลังอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานที่วัดไผ่ล้อม และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2446 ที่ตั้งวัดไผ่ล้อมอยู่กลางระหว่างวัดมอญอีก 2 วัด คือวัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร และวัดเสาชงทอง คนมอญจึงเรียกวัดไผ่ล้อม ในภาษามอญเรียกว่า เกียะโต แปลว่ากลาง ภายในวัดมีเจดีย์มอญที่สำคัญ ได้แก่

เจดีย์คู่น้ำอุโบสถ ด้านหน้าอุโบสถมีเจดีย์แบบมอญ 2 องค์ องค์กระฆังเป็นรูปทรงกลมคล้ายบาตรคว่ำ มีลายปูนปั้นเป็นลายใบเทศประดับรอบองค์กระฆังอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม มีปลียอดแบบเจดีย์มอญทั่วไป

พระธาตुरามัญเจดีย์ ด้านหลังอุโบสถเดิมมีพระธาตुरามัญเจดีย์ขนาดใหญ่แต่ชำรุดปรักหักพัง ทางวัดได้สร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ครอบเจดีย์องค์เดิมเมื่อ พ.ศ. 2530 เป็นพระเจดีย์มอญ องค์พระเจดีย์ประดิษฐานอยู่บนฐานใหญ่ รอบฐานในทิศทั้งแปดมีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันแบบมอญทั้ง 8 ทิศ กำแพงแก้วล้อมรอบทางด้านทิศตะวันออกและตะวันตกมีซุ้มประตูแบบมอญทั้ง 2 ด้าน

หอรพณ์ ตั้งอยู่หลังพระธาตุมัญจาคีร์ อยู่ระหว่างศาลาการเปรียญ และศาลาบำเพ็ญบุญที่พัคสงฆ์ เป็นสถาปัตยกรรมแบบมอญทรงจัตุรมุข ยอดเป็นแบบยอดเจดีย์มอญ (พิศาล บุญผูก, 2553, หน้า 48-51)

ภาพที่ 2-43 เจดีย์มอญ วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.4 เจดีย์มอญตามวัดในอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

เจดีย์มอญตามวัดในอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่สำคัญ ได้แก่ เจดีย์วัดคงคาราม ซึ่งเป็นเจดีย์แบบมอญ-พม่า ที่มีลักษณะเด่นคือ เป็นเจดีย์ที่ไม่มีบัลลังก์สี่เหลี่ยมเหนือองค์ระฆัง ถัดขึ้นไปเป็นปlico แล้วต่อด้วยปัทมบาท ส่วนยอดสุดประดับด้วยฉัตร ซึ่งเจดีย์มอญวัดคงคารามนี้มีจำนวน 7 องค์ เชื่อกันว่าสร้างโดยพระยามอญทั้ง 7 โดยนำรูปแบบเจดีย์มอญมาจำลองสำหรับบรรจ้อัฐิของเจ้าเมืองรามัญและลูกหลาน ทั้งนี้มีการจำลองขนาดให้เล็กลง และลดทอนรายละเอียดให้เรียบง่ายกว่าของจริง

ภาพที่ 2-44 เจดีย์มอญจำลองบรรจุอัฐิเจ้าเมืองรามัญ รอบพระอุโบสถวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2-45 กุฏิไม้สักเก่าห้องวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

นอกจากภายในวัดคงคารามยังคือกุฏิเจ็ดห้อง และกุฏิเก้าห้อง เป็นเรือนไม้สักทรงไทยขนาดใหญ่ที่มีงานสลักไม้เป็นลายอย่างจินที่บานหน้าต่างซึ่งตามประวัติการสร้างวัดคงคารามกล่าวว่า เจ้าเมืองรามัญส่วนใหญ่ตั้งบ้านเมืองอยู่แถววัดคงคาราม และเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนการปฏิสังขรณ์วัดและสร้างกุฏิเก้าห้องในวัดนี้

ส่วนในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ยังมีวัดสำคัญอีกวัดหนึ่งในชุมชนมอญ ได้แก่ “วัดม่วง” ซึ่ง สุภาภรณ์ จินดามณีโรจน์ (2554) ได้กล่าวถึงประวัติของชุมชนบ้านม่วงว่า เป็นชุมชนที่เก่าแก่กว่า 354 ปี จากการบอกกล่าวของชาวบ้านเชื่อว่าบรรพบุรุษรุ่นแรกที่อพยพมาจากประเทศพม่าในสมัยอยุธยาพระราชสมัญญานามพระเจ้าพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133-2148) โดยติดตามพระมหาเถรคันฉ่อง ซึ่งเป็นพระสงฆ์เชื้อสายมอญนิคมหายานเข้ามาตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำแม่กลอง ใช้ชื่อหมู่บ้านเหมือนบ้านเดิมในพม่าว่า “บ้านม่วง” และได้ตั้งวัดประจำหมู่บ้านว่า “วัดม่วง”

สำหรับหลักฐานศิลปกรรมในวัดม่วง ได้แก่ เสาหงส์ และเจดีย์มอญ นอกจากนี้วัดม่วงยังเป็นสถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานบ้านมอญ ได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์มอญศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องมอญและเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ เช่น คัมภีร์ช่างจารึกอักษรมอญ ธรรมาสัน พระพุทธรูป เครื่องใช้ในวิถีชีวิตมอญ

ภาพที่ 2-46 เจดีย์มอญ วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2-47 เครื่องใช้ในวิถีชีวิตชาวมอญ ในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2-48 เจดีย์มอญวัดมะขาม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2-49 เจดีย์มอญขนาดเล็ก ที่วัดโพธิโสภาราม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

นอกจากนี้ภายในวัดม่วงยังเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มผ้าทอมือมอญวัดม่วงจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 โดยมีนางจำเนียร เข้มอุ่นเป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 12 คน กลุ่มผ้าทอมือมอญเกิดจากการรวมกลุ่มของแม่บ้านในชุมชนวัดม่วง เพื่อทอผ้าเป็นจำหน่ายเพื่อหารายได้เสริมหลังจากการทำนา โดยชาวมอญในชุมชนทอผ้าใช้เองอยู่แล้วเพื่อใส่ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ งานบุญต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือได้แก่ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น ผ้ายกดอกทอมือ ผ้ายกดอกทอเครื่อง เอกลักษณะเด่นของผ้าทอมือมอญ คือทอลวดลายแบบเดิมของชาวมอญ มีสีสันสดใส และสีไม่ตก ผ้าทอหน้ากว้างไม่ยับง่าย

ภาพที่ 2-50 กลุ่มผ้าทอมือมอญ วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2-51 ผลิตภัณฑ์ผ้าโสร่งลายตะแครงของกลุ่มผ้าทอมือมอญ วัดม่วงอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

กล่าวโดยสรุปว่า เจดีย์มอญ เป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ของชาวมอญได้เด่นชัด วัดมอญจึงมักสร้างเจดีย์ไว้เพื่อการระลึกถึงพระพุทธศาสนา และเป็นการระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนในอดีต รูปแบบของเจดีย์มอญที่พบในชุมชนมอญเกือบทุกแห่ง จึงมักจำลองเจดีย์แบบเจดีย์ชเวดากองในประเทศพม่าเป็นต้นแบบ เป็นสิ่งที่ยึดโยงอดีตของชาวมอญไว้ชั่วลูกหลาน

3.5 เสาหงส์

คติการสร้างเสาหงส์ในวัดมอญนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีมาแต่เมื่อใด แต่เดิมชาวมอญมีคติการสร้างเสาหงส์ เป็นการสร้างเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าตามตำนานในพุทธประวัติ โดย

การนำผืนผ้ามาปักเสาชิงช้าเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าในวันออกพรรษาในสมัยพุทธกาล ซึ่งพระมหาจรรุญญานจารย์ วัดชนะสงครามแปลตำนานการสร้างเสาชิงช้ามาจากโบราณภาษามอญวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งจารไว้เมื่อ พ.ศ. 2374 กล่าวถึงตำนานการสร้างเสาชิงช้าบูชาพระพุทธเจ้าว่ามีชาวบ้านป่าผู้หนึ่ง ต้องการบูชาพระพุทธคุณดินทางเข้าป่าเลือกต้นไม้มีลักษณะงามเพื่อมาทำเสาชิงช้าลงมือถากยังไม่เสร็จดี เกิดป่วยตายเสียก่อน ต่อมาชายหนุ่มอีกคนมาพบเสาชิงช้าที่ค้างไว้จึงนำมาถากไล่ และจัดเรียบร้อยสวยงามแต่ยังมีทันทปิดทองก็สิ้นชีวิตลงอีกคน ต่อมาชายหนุ่มอีกผู้หนึ่งมาพบเสาชิงช้าดังกล่าวที่ขัด ไล่ ตกแต่งเสร็จเรียบร้อยเกิดความศรัทธาจึงซื้อทองคำเปลวมาปิด และยกเสาชิงช้าขึ้นตั้ง ยังมีพ่อค้าอีก 500 คน ผ่านมาพบได้ลงมือช่วยกันทำส่วนประกอบต่าง ๆ ของชิง ทุกคนต่างทำด้วยความเต็มใจ เสร็จแล้วชักขึ้นเหนือยอดเสา พวกคนเฉลิมฉลอง ชายหนุ่มทั้ง 3 คนแรก และพ่อค้าทั้ง 500 คน เมื่อสิ้นชีวิตลงไปแล้วเกิดบนสวรรค์ เสวยทิพย์สมบัติอย่างผาสุกด้วยอานิสงส์ผลบุญที่ได้บูชาพระพุทธองค์ด้วยเสาชิงช้านั่นเอง

จากคติความเชื่อการสร้างชิงช้าตามพุทธประวัติที่กล่าวมา พระมหาจรรุญญานจารย์ได้กล่าวถึงเสาชิงช้าและชิงที่ปรากฏอยู่ตามวัดต่าง ๆ ของมอญนั้น หมายถึงเป็นธงชัยของพระอรหันต์ที่ประกาศให้สังคมโลกได้รับรู้สัจธรรมและความมีชัยต่อสรรพทุกข์ทั้งปวง ในทางพุทธศาสนา ซึ่งคำศัพท์ในภาษามอญใช้คำว่า “ตางแจ๊ะ โหน” ตาง ภาษามอญหมายถึง หลัก หรือเสา แจ๊ะ โหน หมายถึง ชนะ หรือ มีชัย เมื่อฟังตามรูปศัพท์และตำนานเกี่ยวกับพุทธศาสนาแล้วจะเห็นได้ว่า ผืนผ้าที่โบกไสวอยู่บนยอดเสานั้น เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีชัย หรือที่เรามากได้บินว่า ธงชัยพระอรหันต์นั่นเอง

นอกจากนี้พระมหาจรรุญญานจารย์ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับชิงว่า ผืนชิงนั้นแต่เดิมจากหลักฐานในพระสุตตันตปิฎกเล่ม 24 ขุททกนิกาย อปทาน ภาค 1 ข้อ 24 หน้า 71-74 ชิงเป็นเพียงผ้าห่มของอุบาสกชาวเมืองหงสาวดีคนหนึ่ง ที่ถวายเพื่อเป็นการบูชาพระปฐมพุทธเจ้า และจากหลักฐานในคัมภีร์โบราณภาษามอญวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งปรากฏว่าจารไว้เมื่อ พ.ศ. 2374 ก็อธิบายลักษณะชิงว่า มีวงกรอบแบบดาหมากรุก ใช้ไม้ติดด้านขวางเป็นซี่ ๆ และก็ติดเส้นตรงไว้บนกรอบ นำมาเย็บติดกัน ผูกเชือกเข้าด้วยกัน เป็นอันเสร็จขั้นตอนของการทำชิง ซึ่งยอดเสามักจะเป็นช้าง 3 เศียร หรือสัญลักษณ์อย่างอื่น ยอดเสาที่เป็นรูปหงส์เพิ่งมาเห็นเอากันในชั้นหลัง ๆ นี้แล้ว

การนำหงส์ประดับบนยอดเสาได้มีกล่าวถึงไว้ในบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ตอบถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ถึงความเป็นมาของการสร้างเสาชิงช้า ที่ว่า

“หงส์ เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์โดยเป็นพาหนะของพระพรหม ตามคติของชาวฮินดู ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาแทนที่ ผู้คนที่นับถือศาสนาฮินดูอยู่เดิมเมื่อได้เปลี่ยนมานับถือศาสนา

พุทธ จึงเอาคติเรื่องหงส์มาผนวกเข้ากับความเชื่อในพุทธศาสนา ในฐานะตัวแทนของพระพุทธเจ้า และ ‘หงส์’ ก็เป็นสัตว์ชั้นสูงของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธทุกชนชาติ เช่น ไทย จีน พม่า เขมร ลาว ญวน ไม่เฉพาะมอญเท่านั้น”

เสาหงส์ นั้นสืบเนื่องมาจากสมัยก่อนที่มีการสร้างเสาแขวนธงยาวแบบธงจีนเป็นสิ่งประดับตกแต่งบ้านเมืองอย่างหนึ่ง ทว่าธงนั้นงามเฉพาะเวลากลางวันครั้นยามกลางคืนก็มองไม่เห็น ต่อมาจึงมีคนคิดผนวกโคมไฟขึ้นบนเสานั้นด้วย ออกแบบให้เป็นรูปหงส์คาบโคมไฟห้อยลงมา ไม่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญอันเป็นต้นกำเนิดของเสาหงส์ในหมู่ชาวมอญเมืองไทยและ กลายเป็นประเพณีนิยมและรับรู้กันทั่วไปว่าวัดที่มี ‘เสาหงส์’ แสดงว่าเป็นวัดมอญ...” (องค์ บรรจุน, 2558)

ภาพที่ 2-52 เสาหงส์ วัดกลาง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ในการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยพบว่าชุมชนมอญในปัจจุบันนิยมสร้างเสาหงส์ไว้หน้าวัดมอญการนำเอาหงส์มาเป็นสัญลักษณ์นั้นอาจมีความเกี่ยวข้องกับคติเรื่องหงส์ ที่เกี่ยวกับประวัติการสร้างเมืองหงสาวดี ดังปรากฏในพงศาวดารมอญพม่าว่าในสมัยพุทธกาลดินแดนที่เป็นที่ตั้งเมืองหงสาวดียังเป็นทะเลอยู่ เมื่อน้ำแห้งจะเห็นภูเขาสูงผุดขึ้น ทำให้มองเห็นแต่ไกลเห็นเหมือนพระเจดีย์ และเมื่อน้ำขึ้นเปี่ยมฝั่งก็ยังสามารถมองเห็นภูเขานี้ โสฬักระเพื่อมพ่นน้ำอยู่บ้างในครั้งนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงบริเวณที่จะตั้งเมืองหงสาวดีนั้น พระองค์ฝันพระพักตร์ไปยังทิศตะวันออก ก็ได้ทอดพระเนตรหงส์ทองสองลงเล่นน้ำอยู่ พระองค์จึงทรงทำนายว่า กาลสืบไปภายบริเวณที่หงส์ทองทั้งสองลงเล่นน้ำนั้นจะเป็นมหานครชื่อว่าเมือง “หงสาวดี” ชาวมอญจึงนับถือหงส์มาก

ฉะนั้นไม่ว่าชาวมอญจะอพยพไปอยู่ในสถานที่ใด เมื่อรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนมอญแล้ว ชาวมอญก็จะใช้รูปหงส์เป็นสัญลักษณ์ โดยมักจะสร้างรูปหงส์ไว้บนยอดเสาเพื่อระลึกถึงความเป็นชาติ เสาหงส์จึงมักสร้างไว้ที่วัด

ภาพที่ 2-53 ภาพวาดแสดงตำนานเรื่องการสร้างเมืองหงสาวดีในพิพิภพกันท์พื้นบ้านมอญ วัดม่วง จังหวัดราชบุรี

ลักษณะของหงส์ที่พบมีรูปแบบเป็นแบบหงส์มอญ ซึ่ง พิสันต์ ปลัดสิงห์ ได้กล่าวถึงหงส์ของชนชาติมอญว่า หงส์ที่ว่าเป็นสัตว์ปีกตามนิยามมีลักษณะอ้วน ไม่เหมือนหงส์ของไทยที่มีแบบสูง หงส์มอญที่ว่าเป็นเจ้าอยู่ในพวกเชลเดรก (Shel drake) หรือในภาษาไทยเรียกว่านกเป็ดป่า

เมื่อพิจารณารูปร่างลักษณะของหงส์มอญจากธงชาติเก่าของมอญเห็นว่าหงส์มอญนั้นมีลักษณะคล้ายเป็ด ปากแบนและเรียวยาว มีหงอนเล็กน้อย ช่วงคอไม่ยาวมีแผงคอเป็นหางอนยกขึ้นทำเป็นพังศืดแบบเป็ดหรือห่าน มีปีกแบนลำตัว มีลวดลายที่ตัวและหาง ลำตัวมีลักษณะอ้วนป้อม (กัญญรัตน์ เวชศาสตร์, 2534, หน้า 49-51) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุกัญญา เบนนิค (2552) กล่าวว่าหงส์เป็นสัญลักษณ์ของมอญที่ใช้มาตั้งแต่โบราณ เชื่อมโยงกับตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี สำหรับหงส์มอญนั้นมีลักษณะแตกต่างจากหงส์ไทยคือหงส์มอญจะมีลักษณะคล้ายเป็ดหรือ “หงส์อ้วน” ส่วนหงส์ไทยมีลักษณะแบบจิตรกรรมไทยประเพณีไทย คือมีลักษณะเป็น “หงส์ค้อยาว”

ภาพที่ 2-54 หงส์มอญ ใช้ตกแต่งภายในวัดจันทระก้อ อำเภอสาม โลก จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 2-55 เสาหงส์วัดตั้งลาน อำเภอสาม โลก จังหวัดปทุมธานี ใช้หงส์ลักษณะแบบหงส์ไทย

อนึ่งการที่ชาวมอญสร้างเสาหงส์ไว้ตามวัดมอญเพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์ ของชุมชน มอญแล้วนั้น ชาวมอญยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเสาหงส์ ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาและต้องทำ เป็นประจำทุกปีในเทศกาลสงกรานต์ ก็คือประเพณีการนำธง หรือที่คนมอญเรียกว่า “โหน” ไป แขนวนบนยอดเสาเพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีการเรียกประเพณีแตกต่างออกไปตามคติ ความเชื่อ เช่น ในอำเภอสาม โลก เรียกว่าแห่หางหงส์ ซึ่งอาจจะมึสาเหตุจากที่การแขวนธง หรือโหน

นี้จะแขวนไว้ใต้ตัวหงส์ที่เสาหงส์ เมื่อคนไทยมาเห็นก็เลยเรียกหางหงส์ ส่วนในชุมชนมอญอื่น เช่น ชุมชนมอญพระประแดง เรียกว่า แท่งตะขาบ ซึ่งมีการทำธงให้มีลักษณะเหมือนตะขาบโดยนำ คติความเชื่อจากตำนานของเจดีย์เขาคองมาผูกเรื่องราวเพื่ออธิบายความหมายของธงตะขาบไป ในทางของคติธรรม

ภาพที่ 2-56 เสาหงส์และธงตะขาบ วัดคันลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 2-57 เรือสำเภารรทุกเจดีย์ วัดกลางวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3.6 เรือสำเภาบรรทุกเจดีย์

ตามวัดมอญพบการสร้างเรือสำเภาจำลองบรรทุกเจดีย์ โดยสร้างจากความเชื่อทางคติพุทธศาสนา เกี่ยวกับการเดินทางมาเผยแพร่พุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิโดยเรือสำเภา พบในวัดมอญ เช่น วัดกลางวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3.7 เรือนมอญ

เรือนมอญ มีความคล้ายคลึงกับเรือนไทยทั่วไป แต่มีความพิเศษคือจะมีเสาเอก หรือ เสาผี ของบ้าน เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของบ้านเพราะเป็นที่แขวนกระบุง หรือ หีบผ้าผีของบรรพบุรุษที่ชาวมอญเคารพนับถือจะต้องคอยดูแลไม่ให้เสียหาย บริเวณเสาผีจึงมักไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไปยุ่งย่ามปะปน ในปัจจุบันเรือนมอญยังมีหลงเหลืออยู่บ้าง ตามชุมชนมอญ เช่น ชุมชนมอญพระประแดง สมุทรปราการ ชุมชนมอญศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก ปทุมธานี

ภาพที่ 2-58 เรือนมอญในชุมชนมอญบ้านสะเร็น อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

4. สถาปัตยกรรมชั่วคราว

สถาปัตยกรรมชั่วคราว คือ การสร้างอาคารที่ใช้งานชั่วคราว เมื่อเลิกใช้แล้วจะรื้อทิ้งไป การสร้างสถาปัตยกรรมชั่วคราวของชาวมอญ ได้แก่ การสร้างเมรุเผาศพสำหรับพระสงฆ์ หรือที่ชาวมอญนิยมเรียกว่า ปราสาทมอญ

ปราสาทปลงศพพระสงฆ์มอญ

การสร้างปราสาทเผาศพพระสงฆ์มอญ หรือเมรุชั่วคราว ด้วยชาวมอญมีความเชื่อตามพุทธประวัติ ว่าพระสงฆ์คือพระพุทธสาวกของพระพุทธเจ้า การสร้างปราสาทเผาศพพระสงฆ์ที่

มรดกภาพจะได้สถานีสงสัมาก การที่ต้องสร้างปราสาทเผาศพพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีศีล เป็นผู้บริสุทธิ์ จะไม่เผาศพร่วมสถานที่ปะปนกับคนบุคคลทั่วไป ซึ่งมีหลายประเภท เช่น ศพตายโหง่ ตายห่า ศพพวกโจรมีจาชีพ ศพโสเภณี ศพผู้ป่วยสังคมรังเกียจ อันเป็นสิ่งที่สกปรก ปราสาทมอญจะมีจำนวนยอด 5 ยอด 9 ยอด นั้นขึ้นอยู่กับศรัทธาของผู้สร้าง และดูตามฐานันดรศักดิ์ของพระภิกษุสงฆ์ เช่น พระภิกษุนั้นมีสมณะศักดิ์ หรือคุณวุฒิ วิทยุติสูง มีผู้ให้ความเคารพนับถือมาก จึงพากันสร้างถวายตามฐานะพระภิกษุนั้น การสร้างปราสาทปลงศพพระสงฆ์มอญพบในชุมชนมอญ เช่น สกุลช่างปทุม สกุลช่างพระประแดง ปัจจุบันเริ่มลดน้อยไปเพราะขาดช่างที่มีความชำนาญ จึงมีการใช้เมรุลอยแบบชั่วคราว หรือ เมรุเช่า แทน

ภาพที่ 2-59 เมรุปราสาทสกุลช่างพระประแดง ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระราชมงคลมุนี (ทองอยู่ ปัญญาพโล) อดีตเจ้าอาวาสวัดไพชยนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2558 (ปฐมพร มะเดชะ, 2558)

ภาพที่ 2-60 เมรุลอยชั่วคราว หรือ เมรุเช่าถอดประกอบใช้ซ้ำได้ สำหรับพระสงฆ์ หรือใช้กับบุคคลสำคัญและบุคคลธรรมดาทั่วไป

5. ศิลปหัตถกรรม

ในชุมชนมอญมีผลงานศิลปหัตถกรรมที่ยังมีการผลิต และการใช้งาน และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การทำโลงมอญ ชงตะขาบ สไบมอญ เครื่องปั้นดินเผา มอญ การทอผ้า

5.1 โลงมอญ

ความหมายและความเป็นมาของการทำโลงมอญ

โลงมอญ (สะลาบ็อก/ สลาโมน) โลงมอญพระประแดง เรียกว่า สะลาบ็อก หมายถึง การผ่า การเจาะ โลงปากผายเหมือนดอกผักกูด ชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ทำขึ้นเพื่อเป็นเกียรติ และทดแทนบุญคุณ แก่ผู้วายชนม์ โดยเฉพาะเถรานุเถระและพระสงฆ์มอญ เมื่อถึงแก่กรรมภาพ นอกจากนี้ยังใช้กับคนไทยเชื้อสายมอญ ที่ถึงแก่กรรม และจะต้องเป็นการเก็บศพค้างปี หรือศพที่แห้งแล้วเท่านั้น ก็เนื่องจากก้นหีบศพจะดิบ ปากหีบจะผายกว้างมีฉนั้นแล้วจะใส่ศพไม่ได้

สมพิศ มงคลพันธ์ (สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2556) การทำโลงมอญสมัยจะใช้ต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่เรียกว่าซุง เอามาตัดแบ่งให้ได้สัดส่วน แล้วจะใช้เครื่องมือจุด จอบเอาเนื้อไม้ออกเป็นร่องลึกลงไปจนเป็นรูปโลง แล้วทำพิธีเบิกยึดไม้ให้สูงกว้าง ตามที่ต้องการ ใช้ไฟรม คล้ายหรือเหมือนกับทำเรือมาด เสร็จแล้วก็เอามาตกแต่งให้มีลักษณะอ่อนช้อย เช่น ก้นโลงเล็ก ปากโลงใหญ่ เป็นรูปทรงเหมือนกับโกศของไทย ส่วนฝานั้นจะมาเป็นโครงหลังคาคาล้ายทรงโบสถ์ มีส่วนย่อชั้นลดลงมาเป็นชั้น ๆ ตามมุมจะย่อลงมา เรียก ไชลา หรือ ตะเข้ ประดับด้วยกระจังลวดลายต่าง ๆ สวยงาม

การทำโลงมอญนี้ เท่ากับทำปราสาทราชวัง โลงมอญนี้คนที่จะได้ใช้ต้องมีบุญวาสนา บารมี ศักดินา สูงส่ง เปรียบเหมือนพวกเชื้อสายพระราชวงศ์ รองลงมาชั้นพระยา สมิง หรือเรียกว่าจอมทัพมอญ ข้าราชการ พระเถระผู้ใหญ่-ผู้น้อย ท่านที่เป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี เปรียบเทียบกับคนไทยก็เหมือนกับ ได้รับพระราชทาน โทศ เปรียบโลงมอญคือการสร้างบ้านให้กับผู้ตาย เป็นการอุทิศ เนรมิตเป็นวิมาน เป็นที่อยู่สุขสำราญของผู้มีบุญสร้างบารมีไว้มากมายที่ว่าไปอยู่สรวงสวรรค์ชั้นฟ้านั่นเอง อีกทั้ง ทำเพื่อให้คนที่อยู่จะได้เห็น เป็นบุคลาธิษฐานเพื่อให้ผู้คนที่ทั้งหลายได้สร้างบารมีไม่ประมาทใน ความตาย

ประพัฒน์ กองศรี (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2555) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องศิลปวัฒนธรรมมอญได้ อธิบายถึงความหมายของโลงมอญว่า โลงมอญสมมติเหมือนกับสรวงสวรรค์ คนตายไปเกิดใน วิมาน เป็นการสอนธรรมะกับคนเป็น ส่วนของยอดโลง (ตาเวยเดย) เปรียบเทียบกับเหมือนกับ ดาวดิงส์ เชิดชูคนตายซึ่งผู้ที่จะใช้โลงมอญต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

1. เป็นผู้มี อายุวุฒิ หมายถึง อายุไขมาก
2. เป็นผู้มีคุณวุฒิ หมายถึง ผู้ที่ประกอบคุณูปการ ทำคุณประโยชน์ไว้มาก
3. เป็นผู้มีศีลวุฒิ หมายถึง ผู้เจริญด้วยศีลธรรม

พระครูสุภัทรกิจจาทร (สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2556) เจ้าอาวาสวัดคันลัดซึ่งเป็น ผู้เชี่ยวชาญในการทำโลงมอญแบบน้ำเค็ม หรือสกุลช่างสมุทรสาคร กล่าวว่า สะลาบ็อก แปลว่า โลงอันวิจิตรถ้าใครได้ไปสถิตเหมือนได้ออยู่ในวิมานและที่สำคัญโลงศพมอญนั้นก็จะมีแฝงไปด้วย คติธรรมทางพระพุทธศาสนา มีคำสอนมาตั้งแต่โบราณว่า ผู้ใดได้ทำโลงมอญได้สวยงามตะการตา ผู้นั้นจะได้รับอานิสงส์ 1,000 ชาติ สมัยก่อนการทำโลงใช้ไม้ยาง การทำโลงเหมือนปลูกบ้าน หรือ ต่อเรือ ยุงยากคือการตัดไม้แอน โกง ปัจจุบันง่ายเพราะใช้ไม้อัด ใช้โฟมแทนไม้ระกำ ใช้พลาสติก ทำหน้าต่างแทรกกระจก เพราะเวลาเผากระจก จะไหม้ระเบิด อันตรายเอกลักษณ์ของโลงท่านคือ ลวดลายอ่อนช้อย สีหวาน การเดินเม็ดละเอียด ฝาโลงสองชั้นแบบน้ำเค็ม (สมุทรสาคร) มีอุบะ ฝาโลง ชุ่มหน้าต่างโลง เอามาจาก ชุ่มโบสถ์ ความสำคัญของการตอกโลงคือสายตา

การแบ่งประเภทของโลงมอญ

โลงมอญโดยทั่วไปแบ่งได้ 4 แบบ คือ โลงมอญน้ำจืดและโลงมอญน้ำเค็ม ซึ่งเรียกตาม ที่ตั้งของชุมชน หรืออาจเรียกตามชื่อของชุมชน เช่น สกุลช่างปากลัด (พระประแดง) และสกุลช่าง สมุทรสาคร ลักษณะโดยทั่วไปมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจแตกต่างกันบ้างที่รูปทรงและลวดลายที่ ตกแต่ง นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีโลงมอญแบบอื่น เช่น โลงญี่ปุ่น โลงทิม โดยแต่ละประเภทมี รายละเอียดดังนี้

1. โลงมอญน้ำจืด หรือ สกุกช่างปากลัด (พระประแดง)

การที่เรียกโลงมอญน้ำจืดเนื่องจากที่ตั้งของชุมชนมอญอำเภอพระประแดง (ปากลัด) พื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา โลงมีลักษณะของฝาโลงกับตัวโลงพอดีกัน สามารถประกบกันได้สนิท ลักษณะลวดลายประดับตัวโลงและฝาโลงมีไม่มาก โดยทั่วไปลายของโลงมีประมาณ 20-30 ลาย การทำยอดจะมีเอกลักษณ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ตัวโลงเจาะช่องหน้าต่างประดับลวดลายที่เรียกว่า ลายขุนแผนเปิดม่าน ฐานของโลงจะรองรับด้วยพญานาคหรือไม้แกะสลัก หรือวาดเป็นรูปพญานาค ช่างทำโลงมอญสกุกช่างปากลัด ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ และฆราวาสบ้าง และที่ยังสืบทอดการทำโลงมอญจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

1. พระครูสุภัททกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดคันลัด
2. พระราชพัฒนสุนทร เจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร
3. พระครูพัชรวิราภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร
4. พระครูวินัยธรวิทยา ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแค
5. นายมงคล สมประสงค์ ผู้ใหญ่บ้าน
6. นายสมพิศ มงคลพันธ์ ปราชญ์ชาวบ้าน
7. นายชัยชาญ แสงฝ้าย หลานชาย นายสมพิศ มงคลพันธ์

โลงมอญแบบน้ำจืด นอกจากจะพบที่อำเภอพระประแดงแล้ว ยังมีโลงน้ำจืด ที่พบในจังหวัดปทุมธานีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชุมชนมอญอีกแห่งหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าโลงมอญน้ำจืดในจังหวัดปทุมธานีลักษณะคล้ายโลงมอญแบบพระประแดงแต่มีลักษณะการตกแต่งฝาโลงแตกต่างกันออกไป มีชื่อเรียกว่า ฝาโลงแบบปากพราหมณ์ ช่างโลงทำโลงมอญน้ำจืดในปัจจุบัน เช่น พระครูปทุมวรคุณ (ณรงค์ อุดมคุณ) วัดหงษ์ปทุมवास จังหวัด ปทุมธานี พลโทชาติวัฒน์ งามนิยม วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด นนทบุรี นายเกรียงไกร น้อยคำลือ วัดน้ำวน ปทุมธานี เป็นต้น

ภาพที่ 2-61 โลงมอญน้ำจืด สกลช่างปากถัด ลักษณะฝาชั้นเดียว มักทำฐานรองรับโลงเป็นพญานาค (พระครูพัชรวิราภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร, 2556)

ภาพที่ 2-62 โลงมอญน้ำจืด สกลช่างปทุมธานี ฝีมือท่านพระครูปทุมวรคุณ เจ้าอาวาสวัดหงษ์ปทุมवास จังหวัดปทุมธานี

2. โลงมอญน้ำเค็ม สกลช่างสมุทรสาคร

ทองย้อย ชะวาใต้ (สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2555) ช่างโลงมอญน้ำเค็ม ชาวมอญจังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่ใกล้เคียงจึงเรียกว่ามอญน้ำเค็มมีความแตกต่างจาก โลงมอญสกลช่างปากถัด คือ ฝาโลงทำเป็น 2 ชั้น ลวดลายประดับรอบฝาโลงและลวดลายตกแต่งมีมากและละเอียดมากกว่า

ลายที่ใช้ประดับตัวโลงมีประมาณ 20-50 ลาย ส่วนยอดนั้นทำเป็นรูปหกเหลี่ยม นิยมเจาะช่องหน้าต่างเป็นรูปซุ้มคล้ายซุ้มประตูโบสถ์ และฐานของโลงไม่นิยมประดับรูปสัตว์

ภาพที่ 2-63 โลงมอญน้ำเค็ม (สมุทรสาคร) ลวดลายมากและละเอียดกว่า หน้าต่างนิยมทำเป็นซุ้มคล้ายประตูโบสถ์

ภาพที่ 2-64 ฝายรอบโลงมอญน้ำเค็ม นิยมทำฝายสองชั้นตกแต่งด้วยกระจังทรงเจดีย์ และราชวัตรฉัตรธง มียอดปราสาทเพียงยอดเดียว

3. โลงญี่ปุ่น

มงคล สมประสงค์ (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2555) ช่างโลงมอญพระประแดง เล่าว่า โลงญี่ปุ่นลักษณะคล้ายโลงศพมอญน้ำจืดและโลงศพมอญน้ำเค็ม ต่างกันที่ฝาโลง คือฝาโลง ญี่ปุ่น มีลักษณะทรงปั้นหยา คล้ายสี่เหลี่ยมคางหมู และตัวโลงไม่ได้เจาะเป็นหน้าต่างเหมือนโลงทั้ง 2 ประเภทที่กล่าวมา ที่เรียกว่าโลงญี่ปุ่นเพราะฝาโลงทำเป็นทรงเลียนแบบหลังคาบ้านญี่ปุ่น โลงญี่ปุ่นนี้แต่ก่อนชาวมอญพระประแดงนิยมใช้กันมาก แต่ปัจจุบันใช้น้อยลง

ภาพที่ 2-65 โลงญี่ปุ่น สกุลช่างพระประแดง สมุทรปราการ (พระครูพัชรวิราภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดทรงธรรมวรวิหาร, 2556)

4. โลงมอญประยุกต์ (อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี)

บุญชู จันทร์แบบ (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2556) ช่างโลงมอญแบบประยุกต์ ลักษณะรูปทรงแบบเดียวกับโลงมอญน้ำจืดแต่มีการประยุกต์โดยการใส่การตกแต่งลายด้วยกระดาษสติ๊กเกอร์ลายไทย ติดบนโลง ราคาไม่แพงและใช้เวลาทำไม่นาน การตกแต่งฝาโลงใช้เครื่องละครสามารถใช้ได้กับศพเก็บ และศพสด ช่างทำโลงมอญยึดเป็นอาชีพ มีชื่อเรียกว่าโลงมอญบ้านสามเรือนคือเป็นโลงมอญที่ผลิตที่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 2-66 โลงมอญประยุกต์ บ้านสามเรือน อำเภอสามโคก ปทุมธานี ใช้สติ๊กเกอร์ลายไทย ตกแต่ง

ภาพที่ 2-67 สติ๊กเกอร์ลายไทยสำเร็จรูปแบบม้วนที่ใช้ตกแต่งบนโลงมอญประยุกต์

ภาพที่ 2-68 นายบุญชู จันทร์แบบ ช่างโลงมอญประยุกต์ กำลังตกแต่งฝากรอบโลง

ภาพที่ 2-69 เครื่องแต่งกายละคร นำมาประยุกต์ตกแต่งส่วนบนของฝโลง

พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงมอญ

พระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาโลงมอญ: การอนุรักษ์ การสืบสาน และการพัฒนา ได้กล่าวถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงมอญ ประกอบด้วย

1. คนพาทำ หรือช่างทำโลงมอญ การทำโลงมอญนั้นเจ้าภาพ หรือญาติของผู้ตายที่ได้เก็บศพไว้หลายปี มีความพร้อมที่จะทำพิธีจัดงานศพให้กับญาติที่ตายไป จึงไปกราบอาราธนา พระสงฆ์ ที่เป็นช่างทำโลงมอญให้ช่วยทำโลงศพมอญ ใช้เวลาในการทำประมาณ 1-2 เดือน ช่างทำโลงมอญจะเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำโลงมีการตกลงยา เมื่อถึงวันกำหนดการนำศพออกจากที่เก็บ ช่างและลูกมือก็จะนำวัสดุอุปกรณ์ที่เตรียมไว้มาประกอบเป็นโลง

2. คนร่วม หรือลูกมือช่าง มีทั้งสัปเหร่อ มัคทายก ผู้อาวุโสในชุมชน จะออกมาช่วยเหลือในการประกอบโลงมอญ โดยมีช่างทำโลงมอญ และผู้รู้เกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ คอยให้คำแนะนำในการทำทุกขั้นตอน เพราะต้องประณีตและละเอียดอ่อน การติดลายที่โลงมอญต้องใช้ลูกมือที่มีความชำนาญ

ขั้นตอนการทำโลงมอญ

การทำโลงมอญนั้นสามารถแบ่งออกได้ดังนี้คือ วัสดุอุปกรณ์ การทำการตกแต่งตัวโลง การทำและการตกแต่งฝาโลง และการทำด้วยอดครุ

วัสดุอุปกรณ์วัสดุที่ใช้ในการทำโลงมอญ มีหลายชนิดได้แก่ ค้อนหงอน กรรไกร เลื่อยลันดา มีด (ขนาดต่าง ๆ) ดินสอ ไม้บรรทัด กบไสไม้ ไม้บรรทัดแบบ ใช้ตีเส้นแบบให้ด้านข้างโลงมีลักษณะ โค้ง เครื่องมือตกลงยา เครื่องมือคุณลายให้มีความนูนขึ้นเพื่อความสวยงาม กาว ตะปู เทป ไม้อัดขนาด 0.5 เซนติเมตร ไม้ระแนง ไม้หน้าสี่ ไม้ระกำ ไม้ไผ่ ไม้สัก กระจาดลึง สี ลวด กระจาดสี กระจาดหนังสีอิมพ์

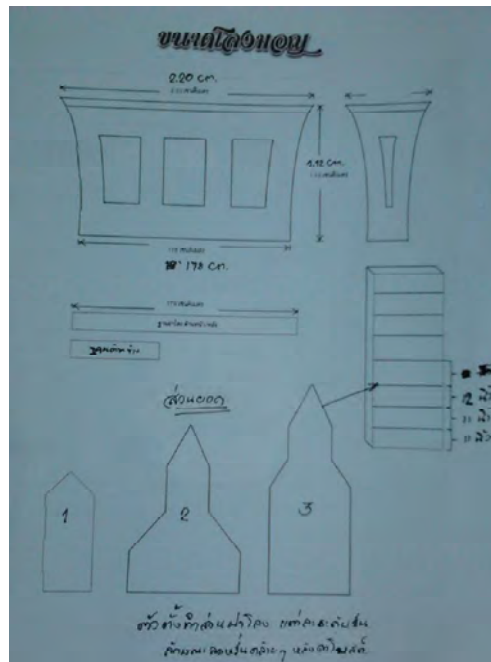
การประกอบตัวโลงและตกแต่งการประกอบตัวโลงมีขั้นตอนดังนี้

1. ตีเส้นแบ่งส่วน ไม้อัดจำนวน 3 แผ่น ใช้ทำตัวโลงด้านหน้า และตัวโลงด้านข้าง ตัวโลงด้านหน้ามีขนาดฐาน 185 เซนติเมตร ส่วนปากโลง 200 เซนติเมตร และสูง 110 เซนติเมตร ส่วนตัวโลงด้านข้างมักมีขนาด ฐาน 30 เซนติเมตร ปากโลง 55 เซนติเมตร ความสูง 110 เซนติเมตร ตัดแบบตัวโลง ด้านหน้า-หลัง และด้านข้างทั้งสองข้างตามแบบที่กำหนด

2. ฐานที่ยึดตัวโลงด้านในใช้ไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น และขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 9 แผ่น

3. บัวโลงกำหนดขนาดไม้หน้าสี่ ยาว 205 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น และขนาดกว้าง 65 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น ใช้กบไสไม้หน้าสี่ทำเป็นบัว และตัดขนาดที่กำหนด

4. ลูกตั้งใช้ไม้สัก ตัดยาว 7 เซนติเมตร จำนวน 28 ท่อน

ภาพที่ 2-70 การเขียนแบบ ส่วนประกอบต่างๆ ของโลงมอญ (ชัยชาญ แสงฟ้า, 2556)

ภาพที่ 2-71 การประกอบตัวโลงมอญ (ชัยชาญ แสงฟ้า, 2556)

ภาพที่ 2-72 การประกอบส่วนฝาโลง (ชัยชาญ แสงฝ้าย, 2556)

การประกอบโลงทำตามขั้นตอนดังนี้

1. ตอกลูกตั้งติดกับไม้อัดฝาด้านข้างตัวโลง ข้างละ 2 แถว แถวละ 7 ลูก ประกอบไม้ฝาด้านหน้า-หลัง เป็นตัวโลง

2. ตอกยึดไม้ระแนงยาว 175 เซนติเมตร ที่ตัวโลงหน้า-หลัง โดยวางห่างจากฝาโลง 5 เซนติเมตร ยึดโครงโลงและวางไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 ท่อน ระหว่างไม้ฐานยึดโครงโลงห่างช่วงละ 25 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลง

3. ทำฐานรองรับตะแกรงศพ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ตัวโลงด้านหน้า-หลัง โดยห่างจากฐานยึดโครงโลง 15 เซนติเมตร โดยประมาณ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 5 ท่อน โดยกำหนดให้ไม้ระแนงอันที่ 1 และ อันที่ 5 ห่างจากข้างโลง 20 เซนติเมตร ส่วนอันที่ 2 3 และ 4 มีช่องห่างระหว่างกันช่วงละ 40 เซนติเมตร ตอกยึดกับโครงโลง

4. ประกอบบัวโลง นำไม้บัวตัดมุม 45 องศา ที่มุมของไม้บัวทั้ง 4 ท่อน ทำการตอกยึดกับโครงโลง ส่วนปากโลงเริ่มจากด้านหน้า-หลังก่อน

5. ทาสีภายในตัวโลงทาหับ 2 ครั้ง

การตกแต่งตัวโลง ขั้นตอนการตกแต่งตัวโลงให้สวยงามมีขั้นตอนดังนี้

1. ร่างเส้นเพื่อวางลายประกอบส่วนต่าง ๆ ของโลง เช่น ลายบัวหงายคั่นด้วยคิ้ว ลายพื่นคั่นด้วยคิ้ว ฯลฯ ขึ้นอยู่กับสกุลช่างและการออกแบบของช่างแต่ละคน

2. ตอกลายบนกระดาษอังกฤษ สอดสีกระดาษ ด้วยการนำแบบลายทากาวที่ด้านหลังแปะลงบนกระดาษที่คู่สีรับกัน เพื่อความสวยงามตามที่ช่างกำหนด

ภาพ 2-73 การวาดลายลงบนกระดาษอังกฤษ

ภาพที่ 2-74 การตอกลาย ของช่างมงคล สมประสงค์ ช่าง โลงมอญพระประแดง

การคิดเม็ด ตกแต่งเพื่อความสวยงาม คือการติดกระดาษสีให้ตัดกับกระดาษลาย โดยนำกระดาษสีมาเย็บเป็นปีก เจาะด้วยตุ้ดตุ้ จะได้กระดาษกลม ๆ นำลายที่ต้องการคิดเม็ด ทากาว และ

ติดเม็ดทับลงไป สำหรับลายตกแต่งโลงของสกุลช่างพระประแดงมีหลายลาย ประกอบด้วยลาย บัวหงาย ลายเม็ดขนุน (ลายเข็มขัด) ลายขอบโลง (ลูกขนานนอก) ลายหน้ากระดาน ลายขอบ หน้าต่าง หรือลายลูกขนานใน ลายคิ้ว ลายยอดซุ้ม ลายม่าน ลายฐานซุ้ม ลายกงจักรใหญ่ ลายกงจักร เล็ก ลายประดับजू ลายกระจัง ลายชัชวาล ลายประดับฝาโลง ลายฉัตร การติดลายตกแต่งตัวโลงมี ดังนี้

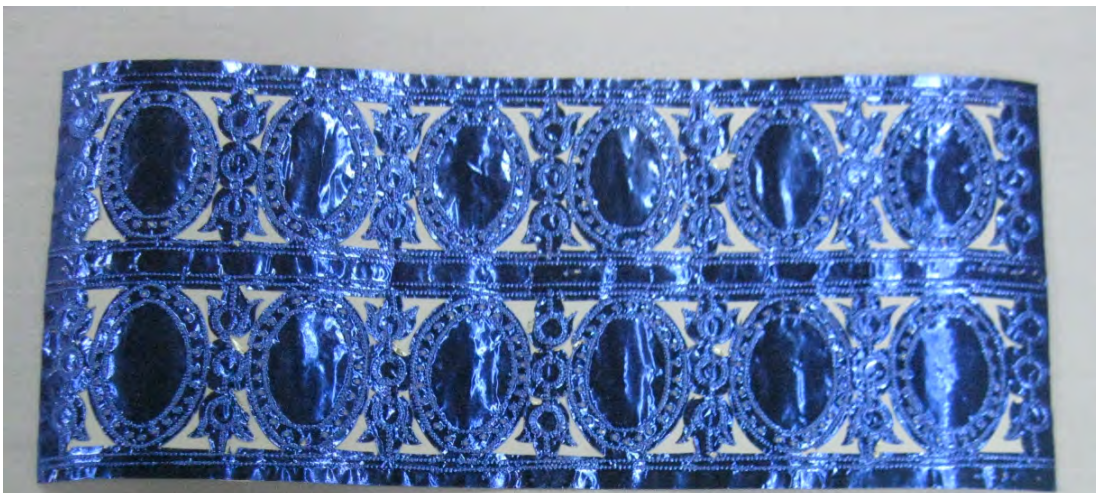
1. ลายเม็ดขนุน หรือลายเข็มขัด ติดต่ำกว่าบัวโลง 1 เซนติเมตร รอบทั้ง 4 ด้าน
2. ลายขอบโลง หรือลูกขนานนอกติดต่ำกว่าลายเม็ดขนุนลงมา 1 เซนติเมตร
3. กระจังสี่เหลี่ยมห่างจากลายลูกขนานนอก 1 เซนติเมตร การเลือกสีพื้นจะดูจากเพศของผู้เสียชีวิต เช่น ผู้ชายใช้สีเข้ม ได้แก่ น้ำเงิน เขียวแก่ เพื่อให้ดูน่าเกรงขาม ส่วนผู้หญิงจะใช้สีอ่อน ได้แก่ ขาว บานเย็น เหลือง เพื่อให้ดูอ่อนหวาน หรือช่างอาจจะเลือกสีตามสีวันเกิดของผู้ตาย
4. ลายกงจักร ติดบนมุมพื้นโลงทุกด้าน และทุกมุมรวมทั้งสิ้น 16 มุม แบ่งเป็นด้านบน-ล่าง และด้านหน้า-หลัง
5. ลายขอบหน้าต่างนอกด้านหน้า-หลังติดห่างจากคิ้ว 1 เซนติเมตร ด้านหน้า-หลังของโลง เว้นช่องไว้สำหรับทำหน้าต่าง ด้านละ 3 บาน และด้านข้างด้านละ 1 บาน
6. ลายบัวบนบัวโลงโดยรอบ
7. ลายขอบหน้าต่างใน ห่างจากขอบหน้าต่างนอก 1 เซนติเมตร ทุกบาน
8. เจาะช่องหน้าต่าง 8 ช่อง ด้านหน้า 6 ช่อง เป็นรูปสี่เหลี่ยมพื้นผ้ากว้าง 7-7.5 นิ้ว ยาว 14 นิ้ว ด้านข้างเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วคว่ำฐานกว้าง 3 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว
9. ทำคิ้วคั่น ตัดกระจังคู่สี่ตัดกันขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาวแปะลงบนโฟม รอแห้ง ติดคั่นระหว่างลายทั้งหมด
10. ดอกคูน ตกแต่งให้เกิดความสวยงามตำแหน่งติดดอกคูนมีดังนี้
 - 10.1 ติดลายดอกคูนลงบนลายขอบหน้าต่างนอกและลายขอบหน้าต่างในมีขั้นตอนคือ นำไม้ระกำกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน ด้านหนึ่งติดกับลายดอกคูน อีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูนซึ่งมีขนาดเล็กกว่าดอกคูนที่ติดบนพื้นสี นำไม้ระกำยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน นำไปติดลายดอกคูนอีกด้านหนึ่งติดยาว 8 เหลี่ยม
 - 10.2 ติดดอกคูนลายกงจักร นำไม้ระกำยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1.5 เซนติเมตร ทากาวติดที่ลายกงจักร อีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูน ดอกกลม และนำไม้ระกำขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ทากาว 2 ด้าน ด้านหนึ่งติดลายดอกคูน ชั้นที่ 2 นำไม้ระกำขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาว 2 ด้าน ด้านหนึ่ง ติดที่ดอกคูน ชั้นที่ 2 อีกชั้นหนึ่งติดลายดอกไม้ ติดยาว บริเวณดอกคูน

ภาพที่ 2-75 ลายหน้าต่างโลง (แถวบน) ลายผ้าถุง (แถวล่าง) ดัดบริเวณตีนโลง

ภาพที่ 2-76 ลายขอบหน้าต่างโลง

ภาพที่ 2-77 ลายเม็ดขนุน หรือลายเข็มขัด ตีคบริเวณ คอโลง

ภาพที่ 2-78 ลายบัว ตีคบริเวณขอบปากโลง

ภาพที่ 2-79 การสอดสีลาย

ภาพที่ 2-80 การตกแต่งลวดลายบนตัวโลง

ภาพที่ 2-81 การทำดอกคูณ และการติดแวว เพื่อความสวยงาม

การแต่งมุมโลงทั้ง 4 ด้าน แล้วติดไม้ตะบองที่มุมโลงทั้งสี่ด้านเพื่อความเรียบร้อย สวยงาม การทำไม้ตะบองมีขั้นตอนคือ

1. นำไม้ระกำมาเหลาให้กลม และมีขนาด 1 เซนติเมตร พันด้วยกระดาษสีที่ทากาวไว้ ด้านหนึ่งแล้วติดกับมุมของโลงทั้ง 4 มุม ยึดด้วยตะปูเข็ม

2. ใส่ตะแกรงรองศพ มีขั้นตอนคือ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 อัน วางขนานกัน ตอกไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 อัน วางยึดให้ห่างกัน ช่วงละ 45 เซนติเมตร

3. ตกแต่งลายม่านลงบนกระจกที่ประกอบเป็นหน้าต่างกระจก จำนวน 6 บาน ที่อยู่ ด้านหน้า-หลัง ขนาด 25 นิ้ว 40 เซนติเมตร จำนวน 6 บาน และกระจกข้าง 2 บาน ขนาด 15 นิ้ว 40 เซนติเมตร นำลายม่านที่ประกอบด้วย ลายบนส่วนขอบหน้าต่าง และลายส่วนที่เป็นม่านติดลง บนกระจก ใส่กระจกที่ติดลายม่าน ติดด้านในของโลงด้วยเทปกาวหนังไก่ที่มุมทั้ง 4 ด้านของ กระจก ก่อนนำแปะติดกับช่องหน้าต่างที่เตรียมไว้

การประกอบฝาโลง มีขั้นตอนการทำได้ดังนี้

1. ร่างแบบโครงฝาโลง ตัดตามแบบ คือนำไม้ระแนงขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 2 เซนติเมตร กำหนดขนาดยาว 212 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น ขนาด 63 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น ตัดตามขนาด 61 เซนติเมตร จำนวน 9 แผ่น ตัดตามขนาด นำไม้ระแนงขนาด 1 เซนติเมตร กำหนดขนาดยาว 39 ซม จำนวน 4 อัน ตัดไม้ระแนงขนาด 18 เซนติเมตร 20 อัน และ 54 เซนติเมตร 7 แผ่น

ขนาด 108 เซนติเมตร 4 แผ่น ตัดเปลือกไม้ระกำยาว 39 เซนติเมตร 6 อัน ขนาด 14 เซนติเมตร 4 อัน และ 28 เซนติเมตร 8 อัน ตัดไม้สักยาวท่อนละ 7 เซนติเมตร 4 อัน นำไม้ระแนงขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร ประกอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม โดยใช้ไม้สักมาตอกยึดมุมทั้งสี่

2. ดอกไม้ระแนงเป็นแนวนอน 3 แผ่น เป็นฐานล่าง ดอกไม้ระแนงเป็นแนวตั้ง 6 แผ่น เป็นตัวยึด นำแบบหลังคาโถงมาติดไม้ระแนงที่เตรียมไว้ทั้ง 6 อัน ติดไม้ระแนงขนาด 18 เซนติเมตร ที่มุมต่อระหว่างแบบที่ 1 และ อันที่ 2 ติดไม้ระแนงขนาด 54 เซนติเมตร ที่แบบอันที่ 3 ติดไม้ระแนงขนาด 108 เซนติเมตร ที่แบบอันที่ 2 ติดไม้ระแนงขนาด 39 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น ที่มุมของแบบที่ 1 และมุมของฐานฝาโถง ติดไม้ระกำขนาด 39 เซนติเมตร ติดไม้ระกำขนาด 15 เซนติเมตร กรูกระดาดหนังสือพิมพ์ 2 ชั้น โดยตัดกระดาดหนังสือพิมพ์ให้ได้ตามขนาดของโครงฝาโถง ทากาวที่โครงไม้ ปิดกระดาดทับ โดยระวังอย่าให้กระดาดโป่ง

การตกแต่งฝาโถง ขั้นตอนการตกแต่งฝาโถงมีดังนี้

1. กรูกระดาดสี 1 ชั้น ตัดกระดาดสีตามช่วงขนาดของโครงฝาโถง นำกระดาดมาทากาว ปิดในส่วนที่ต้องการ โดยเริ่มจากส่วนที่เป็นมุมแหลมก่อน นำลายกัจจกรใหญ่ทากาว ปิดในบริเวณที่กำหนด นำลายกัจจกรเล็กมาทากาวติดที่ฐานฝาโถง ปิดกระดาดสีที่ฝาโถงให้สวยงาม

2. ตัดลายกระฉังแล้วทำการสอดสีนำไปติดก้านธง ที่กระฉังติดด้วยเทปปิดระหว่างธง และตัวกระฉัง นำกระฉังมาทาบในตำแหน่งที่ต้องการ เจาะรูด้วยสว่านที่กระฉังกับโครงฝาโถง ยึดกระฉังกับโครงฝาโถง นำลายเชิงหลังคามาทากาว ติดทับตามส่วนบนของฝาโถงด้านบนสุด เว้นช่องสำหรับวางยอดครุ และเจาะรูสำหรับสวมก้านยอดครุ ติดคิ้วกระเบื้อง และคิ้วระหว่างลาย ติดตัวฐานที่ลายกัจจกรเล็ก ขั้นตอนในการทำตัวฐานเริ่มจาก ตัดกระดาดเป็นรูปสี่เหลี่ยม นำไปใส่แบบอัด ติดตรงที่ก้าน ติดห่วงทั้งสี่มุมของฝาโถง

ภาพที่ 2-82 การตกแต่งฝาโลงมอญด้วย ธง และตกแต่งด้วยรามสุรย์

4.6 การทำยอดครู

การทำยอดครู คือการทำส่วนที่อยู่บนสุดของโลงมอญ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญในการทำโลงมอญ เพราะมีความเชื่อที่สืบทอดกันต่อมาว่า ยอดครูเปรียบดังตัวแทนของครู ดังนั้นเมื่อจะทำการฌาปนกิจศพโดยใช้โลงมอญจะไม่นิยมนำยอดครูไปด้วย โดยช่างทำโลงจะเก็บส่วนยอดครูเอาไว้ ลำดับขั้นตอนในการทำยอดครู ได้แก่

ภาพที่ 2-83 การบูชา “ยอดครู” ก่อนนำไปติดตั้งบนยอดสุดของโลงมอญ

1. การทำตัวครุ นำกระดาษลังมาตัดให้ได้ขนาด กว้าง 44 เซนติเมตร ยาว 42 เซนติเมตร ตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วัดจากฐานเข้ามา 10 เซนติเมตร ตัดเป็นรูปปากฉลาม พักไว้ ตัดโฟมเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน กว้าง 12.5 เซนติเมตร ยาว 17.5 เซนติเมตร จำนวน 2 ชิ้น และอีก 5 ชิ้น มีขนาดดังนี้ คือ กว้าง 6 เซนติเมตร ยาว 8.5 เซนติเมตร กว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 13 เซนติเมตร กว้าง 12.5 เซนติเมตร ยาว 17 เซนติเมตร กว้าง 16 เซนติเมตร ยาว 21.5 เซนติเมตร กว้าง 18.5 เซนติเมตร ยาว 26 เซนติเมตร นำโฟมทั้งหมดมาเจาะรูตรงกลาง พักไว้ เหลาไม้กลมยาวประมาณ 100 เซนติเมตร รัศมีประมาณ 0.5 เซนติเมตร พักไว้ นำโฟมชิ้นที่ 1 ที่ตัดไว้ ทากาวและนำไปสอดปิดกระดาษลังด้านบน 1 ชิ้น และสอดเข้าไปที่กระดาษลังอีกชิ้น

2. ฐานรองฉัตร นำโฟมชิ้นที่ 2-6 ทากาวบนล่างวางซ้อนกัน รอแห้ง นำไปวางบนกระดาษลัง โดยส่วนนี้จะเป็ฐานของยอดครุ ใช้มีดตัดแต่งฐานชั้นที่ 4 และ 5 ให้กลมมน นำกระดาษอังกฤษติดทากาวแปะฐานทั้ง 2 ชิ้น

3. ยอดฉัตร ตัดไม้ระกำยาว 12 นิ้ว 1 ท่อน ยาว 6 นิ้ว 2 ท่อน 3 นิ้ว 2 ท่อน นำไม้ระกำขนาด 2 นิ้ว และ 3 นิ้ว ผ่าซีกทากาว ตกแต่งไม้ระกำฐานมีรูปทรงระฆังคว่ำและเหนือขึ้นมาทำเป็นลูกแก้ว 3 ลูก โดยมีขนาดลดหลั่นกัน ส่วนบนเหนือลูกแก้วทำเหมือนยอดเจดีย์มีสำหรับรองรับฉัตร นำยอดไปทาสี หรือติดกระดาษอังกฤษ เจาะรูที่ฐานยอด สวมกับไม้ไผ่ที่ทากาวเตรียมไว้ นำยอดมาสวมกับไม้ไผ่ที่ยื่นมาจากฐาน

4. การทำฉัตร ตัดโฟมเป็นรูปวงกลม 3 อัน ชิ้นที่ 1 รัศมี 4 นิ้ว ที่ 2 รัศมี 3 นิ้ว ชิ้นที่ 3 รัศมี 2 นิ้ว เหลาไม้ไผ่ขนาด 30 เซนติเมตร นำไม้ไผ่เสียบกับโฟมทั้ง 3 ชิ้น ให้โฟม ชิ้นที่ 1 ห่างจากปลายไม้ด้านล่างประมาณ 15 เซนติเมตร ชิ้นที่ 2 ห่างจากชิ้นที่ 1 5 เซนติเมตร โฟมชิ้นที่ 3 ห่างจากโฟมชิ้นที่สอง 5 เซนติเมตร

ภาพที่ 2-84 การติดตั้ง “ยอดครู” บนฝาครอบโลงมอญน้ำเค็ม

การตกแต่งยอดครู

ติดลายมอญ ติดดอกกุณ บนยอดครู ทำกรวยจากกระดาษอังกฤษเสียบวางยอดไม้ สูงประมาณ 15-20 เซนติเมตร ฐานกรวยห่างประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร ติดกรวยที่ฉัตรชั้นบนสุด ติดวาวที่ดอกกุณร้อยดอกจាំที่ฉัตร ฉัตรละ 7 พวง (ปริญญา กุลปรการ, 2551, หน้า 63-68)

ภูมิปัญญาการทำโลงมอญ ถือเป็นงานหัตถกรรมกระดาษที่มีความประณีต และงดงาม ต้องใช้ทักษะและฝีมือที่ละเอียดอ่อน ใช้ความมานะพยายามในการสร้างสรรค์ลวดลาย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาการทำโลงมอญยังสะท้อนถึงคติความเชื่อของชาวมอญที่มีต่อพระพุทธศาสนา และการเคารพนับถือพระสงฆ์ การให้ความสำคัญของงานศพพระ ซึ่งในปัจจุบันการทำโลงมอญนับว่าหาผู้สืบทอดได้น้อยลง

5.2 ชงตะขาบ

ชงตะขาบ หรือในบางชุมชนเรียกว่าหางหงส์ ที่มาของชงตะขาบนั้นมีผู้รู้หลายท่านได้กล่าวถึงไว้มีหลายตำนานด้วยกัน บางตำนานก็มีความคล้ายคลึงกัน บางตำนานแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญแต่ละชุมชน จึงไม่เป็นเรื่องที่ผิดหรือถูก ทั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงจากเอกสาร และการสัมภาษณ์จาก บุคคลในชุมชนมอญต่าง ๆ เกี่ยวกับที่มาของชงตะขาบ จึงได้พบว่า มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับชงตะขาบดังต่อไปนี้

พิศาล บุญผูก (2553) ได้กล่าวถึงตำนานเกี่ยวกับชงตะขาบว่า ค่ายตำนานในชาดกพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเอาผ้าบูชาพระพุทธเจ้า เป็นอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ ชาวมอญจึงรับเอาคติความเชื่อนี้มาก็เลยทำให้ผ้าชิ้นนั้นมีความสวยงามขึ้นมาโดยแต่งลวดลายต่าง ๆ แล้วเรียกผ้าที่บูชาถึงศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็พระพุทธรูป พระธาตุเจดีย์ ในภาษามอญเรียกว่า “โหน” คนมอญบูชา

ผ้าผืนนี้ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็เลยพยายามห้อยผ้าให้สะบัดถึงความพริ้วของผ้าเลยเอาไม้มาตาม เจาะช่องระบายลม เวลาแขวนก็แขวนไว้ที่หัวหงส์ที่เสาหงส์ ในอดีตการทำผ้าเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ชาวบ้านจะช่วยกันทำก่อนสงกรานต์ พอทำเสร็จแล้วจะแห่ผ้าผืนนี้ไปในหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล ถือเป็นการทำบุญบ้านไปด้วย การแห่จะทำโดยการจับผ้าเหนือศีรษะ เดินแถวไปตามหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้อนุโมทนาด้วย ซึ่งผู้หญิงมอญส่วนใหญ่จะตัดผมผูกไปกับผ้าด้วย ด้วยมีความเชื่อว่าการนำสิ่งที่สูงสุดในร่างกาย คือเส้นผม ไปบูชาพระพุทธเจ้า

สำหรับตำนานที่เกี่ยวข้องกับธงตะขาบ มีว่าบริเวณที่ตั้งเจดีย์ชเวดากองในประเทศพม่า เดิมเรียกว่า คอยสิงคุตต์ หรือ สิงคุตต์ ตั้งอยู่ที่เมืองร่างกุ้ง ซึ่งเป็นที่อยู่ของตะขาบยักษ์ตัวหนึ่ง เทียวจับช้างมากินเป็นอาหารจนซากช้างกองสุมเต็มบริเวณนั้น ต่อมามีเจ้าชายต่างแดนเป็นพ่อค้าสำเภาเดินทางมาพบซากช้างกองสุมเป็นภูเขา จึงคัดเลือกงาช้างบรรจุทุกลงเรือสำเภาทั้งสิ้น 7 ลำ ตะขาบยักษ์กลับมาก็โกรธเป็นอันมากถือว่าพ่อค้าสำเภานั้นขโมยงาช้างไปจึงติดตามเรือทั้ง 7 ลำไป จนกระทั่งออกสู่มหาสมุทร ในมหาสมุทรนั้นมีปูยักษ์เจ้าทะเลอยู่ตัวหนึ่ง คอยเอาก้ามหนีบสิ่งทีลอดผ่านมาเป็นอาหาร เรือบรรจุงาช้างของเจ้าชายพ่อค้าสำเภาแล่นผ่านไปได้ปลอดภัย แต่ตะขาบยักษ์นั้นถูกหนีบจับไปกินเป็นอาหาร จนกระทั่งสมัยพุทธปฐมโพธิกาล คุปัสสะและภัลลิกะ พ่อค้าชาวสุวรรณภูมิเดินทางมาค้าขายที่ชมพูทวีป และได้พบพระพุทธเจ้า เกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงปฏิญาณตนเป็นอุบาสกคนแรกในพุทธศาสนา และได้รับพระราชทานพระเกศาธาตุจากพระพุทธเจ้าจึงนำกลับมาบ้านเมืองตนหาที่ก่อสร้างเจดีย์บรรจุพระเกศาธาตุจากพระพุทธเจ้า และได้กำหนดให้คอยสิงคุตต์ของตะขาบยักษ์เป็นที่สร้างเจดีย์ เรียกว่า “เจดีย์ชเวดากอง” และได้ทำธงตะขาบไว้ใกล้เจดีย์นั้น เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ตะขาบนั้น และเป็นการบูชาเจดีย์ด้วย (คาริกาชนะศักดิ์ศิริ, 2553, หน้า 17)

ประพันธ์พงษ์ เทวคุปต์ (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2556) ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมมอญชาวมอญพระประแดงเล่าถึงที่มาของธงตะขาบไว้ว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรธรรมมา สัมโพธิญาณแล้ว 8 พรรษา ก็ทรงรำลึกถึงพระมารดา จึงทรงเสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และแสดงธรรมแก่พระพุทธมารดา เมื่อครบสามเดือนแล้วพระพุทธองค์ก็เสด็จกลับมา ยังมนุษยโลก ในครั้งนั้น ได้มีมवलเทพ พระอินทร์ พระพรหม ได้เนรมิตบันไดทอง บันไดเงิน บันไดแก้วรองรับพุทธองค์ บ้างก็ถือเครื่องสูงอันประกอบด้วย ฉัตร ธง เครื่อง ดิด สี ตี เป่า ส่วนมวลมมนุษย์ในโลกที่เลื่อมใสในพระองค์ต่างพากันดิใจนำอาหารมาใส่บาตร และยังทำการต้อนรับเฉลิมฉลองด้วยการปักธงรูปต่าง ๆ เป็นทิวแถว กล่าวโดยเฉพาะชนชาติมอญที่อยู่ใกล้ประเทศอินเดียมากที่สุดในขณะนั้น ได้ทำธงเป็นรูปตะขาบ (ภาษามอญเรียก อะลามเทียะกี) เล็กบ้าง

ใหญ่บ้าง เป็นการต้อนรับสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า และเป็นปริศนาทั้งทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ

1. ทางโลก ตะขาบเป็นสัตว์ที่มีลำตัวยาว มีเท้ามาก มีเขี้ยวเล็บที่มีพิษ สามารถต่อสู้กับศัตรูที่จะมาระราน และรักษาตัวเองได้ อีกนัยหนึ่งตะขาบเป็นสัตว์ที่มีลูกมาก 20 ถึง 30 ตัว แม้ตะขาบจะคอยปกป้องลูกทั้งหมดไว้ในอ้อมอก โดยขดตัวเป็นวงกลม

2. ทางธรรม กล่าวว่าทุกส่วนของตัวตะขาบนั้น คนมอญจะตีความเป็นปริศนาธรรมทั้งสิ้น นับตั้งแต่หัวถึงหาง มี 22 ปล้อง ขาทั้งสองนับได้ 20 คู่ มีหนวด 2 เส้น มีหาง 2 หาง มีเขี้ยว 2 เขี้ยว มีตา 2 ข้าง กล่าวโดยละเอียด คือ

2.1 หนวด 2 เส้น ได้แก่ ธรรมที่มีอุปการะมาก 2 อย่าง คือ สติ คือความระลึกได้ และสัมปชัญญะคือความรู้ตัว

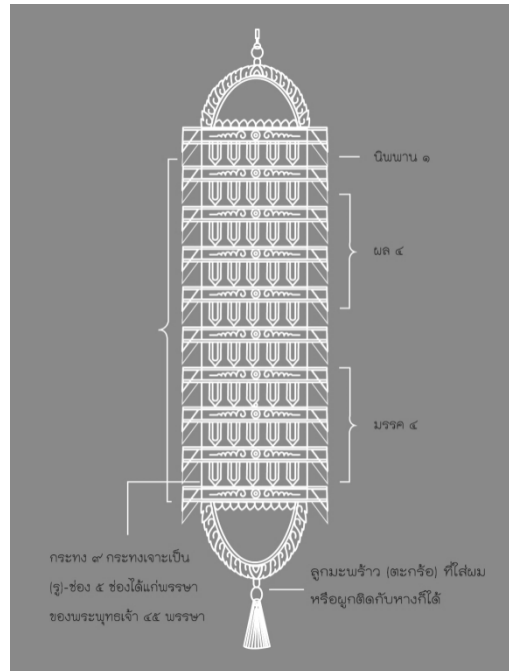
2.2 หาง 2 หาง ได้แก่ ขันติ คือความอดกลั้น อดทน และโสรจจะ คือความกลัวเมื่อทำบาป

2.3 เขี้ยว 2 เขี้ยว ได้แก่ หิริ คือความละอายแก่ใจที่ทำชั่ว และโอตตปปะ คือความกลัวเมื่อทำบาป

2.4 ตา 2 ข้าง ได้แก่ บุคคลที่หายาก 2 ประเภท คือ บุพการี คือบุคคลผู้ทำอุปการะมาก่อน และกตัญญูกตเวที บุคคลผู้รับอุปการะที่ท่านทำแล้วเราทำตอบแทนท่าน

2.5 ลำตัวมี 22 ปล้อง ได้แก่ สติปัญญา 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5

2.6 ขาที่เป็นคู่ ๆ รวมกันแล้วได้ 40 ขา ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มโนกรรม 4 บุญญาภิชาวัตถุ 10 นาคกรณธรรม 10 อนุสติ 10

ภาพที่ 2-85 ลักษณะธงตะขาบตีความในทางปริศนาธรรม

ภาพที่ 2-86 นางบุญเรือง สิริรัฐเขตต์ ผู้สืบสานการทำหางหงส์ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

บุญเรือง สิริรัฐเขตต์ (สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2556) ครุภูมิปัญญาด้านการทำหางหงส์ กล่าวถึงประเพณีการทำธงตะขาบ หรือหางหงส์ ในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันไป เช่น ประเพณี การถวายธงตะขาบของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ในปัจจุบันใช้ผ้าที่ซื้อมาเป็นผืนยาวประมาณ 3.50 เมตร กว้าง 1 เมตร ใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครงโค้งบนทั้งหัวและท้าย ส่วนลำตัวใช้ฝ้ายาวทั้งผืน ที่ขอบใช้เชือกเดินเป็นเส้นทั้งสองข้างโดยเย็บผ้าเม้มขอบเข้ากับเชือกใส่ซี่ไม้ไผ่หรือหวายในส่วน ของลำตัวเป็นระยะห่างเท่า ๆ กัน ดัดธงซี่เล็ก ๆ ที่หัวไม้ไผ่เจาะรูบนผืนผ้าระบายอากาศไม่ให้ผ้าขาด เวลาลมแรง ๆ ส่วนตรงหัวติดตะกร้อสานด้วยหวาย 2 ใบ

ภาพที่ 2-87 ส่วนหัวและหางของ ธงตะขาบใช้ไม้ไผ่สานขัดกัน

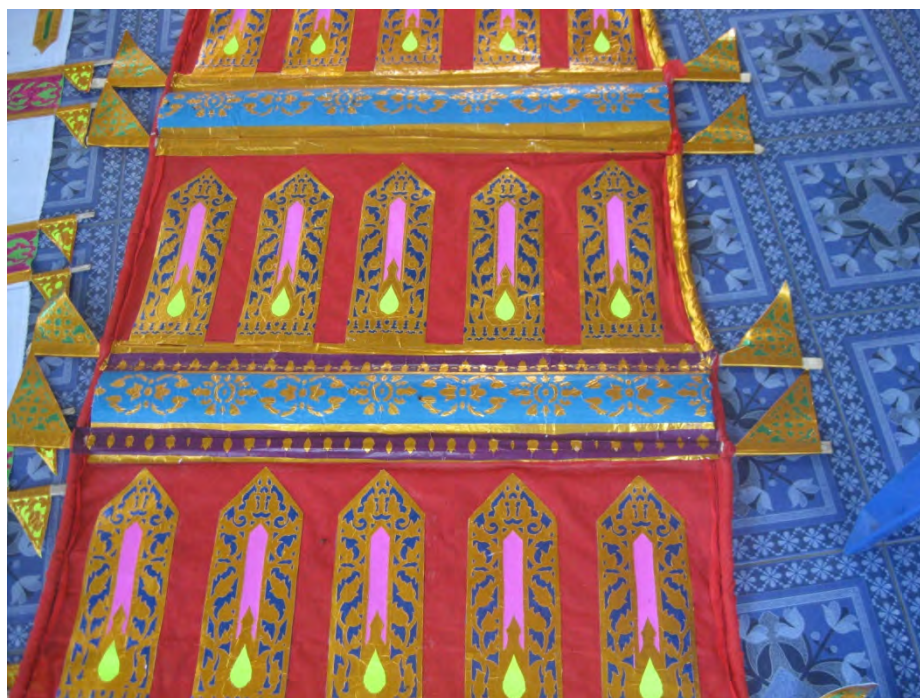

ภาพที่ 2-88 การตกแต่งส่วนหางโดยการใช้ผ้าที่มีลวดลายหุ้มปิดไม้ไผ่ที่สานขัดไว้ด้านใน

ภาพที่ 2-89 ส่วนท้ายของธงตะขาบติดตะกร้อ 3 ใบ ในส่วนหางใช้ผ้าผูกให้สวยงาม

และส่วนท้าย 3 ลูก ใช้ผ้าพันตะกร้อโดยรอบเพื่อให้สวยงาม สำหรับลูกตะกร้อทั้ง 3 ลูก หมายถึงพระรัตนตรัย ในส่วนหางตะกร้อใช้ผ้าเยื่อไม้หรือด้ายสีผูกเป็นกลุ่มริ้วสวยงาม บางคนมีศรัทธามากก็ตัดผมของตนผูกติดปลายธงเป็นพุทธบูชา รายละเอียดการตกแต่งธงนั้นอาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น การตัดเย็บธงตะขาบจะทำกันที่วัดโดยร่วมกันเป็นหมู่คณะ หลังจากทำเสร็จแล้วในตอนบ่ายอันเป็นวันสุดท้ายของสงกรานต์ก็จะมีการแห่ธงโดยช่วยกันจับตามขอบธงตลอดทั้งผืนยกขึ้นเสมอศีรษะ มีขบวนเถลิงกลองยาวเดินไปตลอดหมู่บ้านเพื่อเป็นการบอกประกาศว่าจะได้เริ่มประเพณีถวายธงตะขาบให้มาร่วมบุญงานกุศล หลังจากแห่เสร็จแล้วนำธงมาที่หน้าเสาหงส์พร้อมทั้งทำพิธีกล่าวถวายธงต่อหน้าเจดีย์สถานก่อนชักธงขึ้นสู่ยอดเสาหงส์ ความสำคัญของธง นี้ไม่ได้ใช้เฉพาะในเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น แต่ชาวมอญยังมีการทำธงเพื่อใช้ในวาระต่าง ๆ เช่น ในงานฉลองพระพุทธรูป เบิกพระเนตรพระพุทธรูป หรือบูชาบรรพบุรุษ อีกด้วย

ภาพที่ 2-90 การตกแต่งธงตะขาบด้วยลวดลายที่ทำจากกระดาษสีต่าง ๆ

ภาพที่ 2-91 ขบวนแห่ธงตะขาบของชาวมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 2-92 ธงตะขาบ เมื่อแขวนบนเสาหงส์ที่วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง
สมุทรปราการ

5.3 เครื่องปั้นดินเผา

ชาวมอญเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็ได้มีการประกอบอาชีพหลายอย่าง เช่น ทำนา ค้าขาย ทำสวน และทำเครื่องปั้นดินเผา โดยจะทำไว้ใช้เองในชีวิตประจำวัน และไว้ขาย ชุมชนมอญที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาได้แก่ สามโคก และเกาะเกร็ด เครื่องปั้นดินเผาที่ทำให้ได้แก่ โอ่ง อ่าง ครก กระปุก หม้อน้ำ เป็นต้น

1. ตุ่มสามโคก หรือที่ชาวมอญ เรียกว่า “อีเล็ง” ใช้เป็นตุ่มน้ำสำหรับใส่น้ำดื่ม น้ำใช้ ล้างชาม ล้างเท้า ใส่ข้าวสาร มีหลายขนาด ขนาดใหญ่ ปากกว้าง 33-36 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 55-65 เซนติเมตร ก้นโอ่ง 29-31 เซนติเมตร สูง 55-65 เซนติเมตร ขนาดกลางปากกว้าง 26-31 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 47-51 เซนติเมตร ก้นโอ่ง 24-26 เซนติเมตร สูง 44-46 เซนติเมตร ขนาดเล็กปากกว้าง 19-21 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 34-37 เซนติเมตร ก้นโอ่ง 18-21 เซนติเมตร สูง 26-30 เซนติเมตร ตุ่มสามโคกมีลักษณะเนื้อดินสีแดงส้มเหมือนสีอิฐ หรือสีมันปู เนื้อภาชนะตุ่มค่อนข้างหนา รูปทรงปากโอ่งแคบ คอโอ่งจะติดกับไหล่ กลางป่องกลม รูปทรงเตี้ย ปากและก้นโอ่งมีขนาดใกล้เคียงกัน ลักษณะพิเศษคือ เก็บความเย็นของน้ำได้ดี เนื่องจากเนื้อดินเผาไม่เคลือบน้ำยา

ภาพที่ 2-93 ตุ่มสามโคก หรือตุ่ม “อีเล็ง” ที่วัดสิงห์ อำเภอสามโคก ปทุมธานี

ตุ่มอี่เล็งนี้มีปรากฏหลักฐานในพงศาวดารว่าชาวมอญได้ทำการผลิตและซื้อขายมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และยังนำไปใช้ในวังในพิธีศักดิ์สิทธิ์ คือ พิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา จากคำให้การหลวงประจักษ์ทรงธรรม ความว่า

“พระราชคณะถนุกรรมเปรียญเจริญพระพุทธรมณต์ เจ้าพนักงานกรมสนมพลเรือนเชิญพระเต้าทองคำสามองค์ นาคชมพูนุช สามองค์ เงินสามองค์ ทองสัมฤทธิ์สามองค์ แก้วสาม นางเล็งใหม่ใหญ่ห้าใบ แม่ขันสาครใหญ่สามขัน บาตรดินสามบาตร บาตรแก้วของอพระสังฆราชบาตร 1”

ในสมัยกรุงธนบุรี ชาวมอญสามโคกได้นำอ่าง กระจทะ เคา อี่เล็ง ตุ่มสามโคก ล่องเรือไปขาย ตามคลองในบางกอก ส่งผลให้กลายเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น คลองโอง่าง ตลาดนางเล็ง ตุ่มสามโคก หรืออี่เล็ง เดิมผลิตที่เมืองสามโคก และได้เลิกผลิต และย้ายไปผลิตที่เกาะเกร็ด ตุ่มสามโคกของเกาะเกร็ดมีการตกแต่งปากและไหล่ของตุ่มเป็นเกลียวเชือก ลายกลีบบัว ลายเครือเถา ลายกนก รูปร่างของตุ่มเพริ้วสูงชัน (วิวัฒน์ วงศ์ศุภไทย, 2555, หน้า 10-13)

2. หม้อน้ำลายวิจิตร คือ เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หม้อน้ำดินเผา หรือที่เรียกว่า “หม้อน้ำลายวิจิตร” ใช้การตกแต่งลวดลายด้วยวิธีสลัก จลุ กดประทับด้วยแม่พิมพ์ลายที่ทำจากนามทองเหลือง หรือจากวัสดุอื่น กดลงบนผิวของเครื่องปั้นดินเผาส่วนต่าง ๆ ที่ต้องการให้เป็นตำแหน่งของแม่ลาย แล้วใช้มีดหรือไม้สำหรับแกะสลักลายแกะลายประกอบกับแม่ลายเรียกว่าผูกลาย การทำลายจะต้องกะช่องไฟระหว่างแม่ลายให้พอเหมาะและเสมอกันตลอดลายและจากลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของหม้อน้ำดินเผาที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และหน่วยงานราชการอื่น ๆ จึงเลือกหม้อน้ำแกะสลักลายของเกาะเกร็ดเป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด

ลวดลายที่ตกแต่งบนเครื่องปั้นดินเผาจะเป็นลายเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ลายกลีบบัว ลายเครือเถา ลายจลุโปร่ง ลักษณะเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดที่สวยงามโดยทั่วไปขอบปากจะกลมกลึงเหมือนกระบอกไม้ไผ่ผ่าครึ่ง ไหล่ผายออกลาดโค้งมนมาที่ก้น ตกแต่งลวดลายที่ผิวภาชนะตั้งแต่ไหล่ถึงก้นไม่ปล่อยที่ว่าง โดยเฉพาะภาชนะก้นกลมจะจลุลวดลายอย่างวิจิตร นอกจากลวดลายที่ไหลและก้นแล้วที่ปากก็ตกแต่งลวดลายอย่างวิจิตรให้เข้าชุดกับส่วนตัวและฐานเรียกว่า “ทรงเครื่อง”

รูปทรงของเครื่องปั้นดินเผาประเภทสวยงามของเกาะเกร็ด เช่น กระปุก หม้อน้ำ โอ่งน้ำ และโอ่งพลู นิยมปั้นหลายทรง ได้แก่ ทรงหม้อน้ำก้นกลม คอสูง ทรงก้นกลม ทรงขวดโหล ทรงมะยม ทรงฟักทอง ทรงกระบอก ทรงโอ่งน้ำ เอวคอด ทรงกลม (อลิสรา รามโกมุท, 2542)

ภาพที่ 2-94 หม้อน้ำลายวิจิตร ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 2-95 ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี (ซ้าย) และตราหน่วยงานราชการที่นำเอกลักษณ์ของหม้อน้ำลายวิจิตรไปออกแบบ (ขวา) (www.nonthaburitour.com, www.ratniyom.go.th)

ภาพที่ 2-96 เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดที่ปั้นขนาดเล็กลงเพื่อเป็นสินค้าของที่ระลึกขายนักท่องเที่ยว

แม้ในปัจจุบันความนิยมของการใช้เครื่องปั้นดินเผาในชีวิตประจำวันลดน้อยลง และชาวมอญเกาะเกร็ดหันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ค้าขาย รับราชการ แต่การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ดยังคงดำเนินไป เนื่องจากการส่งเสริมด้านให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ชาวมอญเกาะเกร็ดจึงหันมาผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทสวยงาม จำหน่ายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว จึงเป็นการสืบทอดอาชีพเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญเกาะเกร็ดต่อไปในอนาคต

5.4 สไบมอญ

ภูมิปัญญาชาวมอญในด้านหัตถกรรมอีกอย่างหนึ่งของชาวมอญที่พบเห็นมาจากอดีตจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง พบว่าหญิงมอญจะมีผ้าสไบพาดไหล่ หรือคล้องคอ สไบมอญนับเป็นอัตลักษณ์การแต่งกายของชายหญิงมอญที่ขาดไม่ได้ การใช้ผ้าสไบมอญมีหลายประเภท เช่น สไบผ้าไหม สไบผ้าอัดจีบ สไบผ้าลูกไม้ สไบผ้าขาวม้า แต่ที่นิยมแพร่หลายมากที่สุดคือสไบปักน้ำเค็ม ภาษามอญเรียกว่า “หญาคะเหริมโตะ” ของชาวมอญสมุทรสาคร สไบมอญแบบปักมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมานับร้อยปี นับว่าเป็นงานฝีมือของลูกผู้หญิงมอญ ที่มีความละเอียดอ่อน และต้องลงมือทำด้วยตนเองทุกคน ทุกครัวเรือน ที่สำคัญต้องมีไว้รอดฝีมือกันด้วย เอาไว้ใช้สอย ไปวัด และงานรื่นเริงต่าง ๆ ใช้ได้ทั้งชายหญิง

ขนาดของผ้าสไบปักมีความกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวประมาณ 180-250 เซนติเมตร ขอบสไบเป็นลายหยัก และปักเป็นลายดอกพิกุลตลอดทั้งผืน บริเวณกลางผืนผ้านิยมปักลายดอกมะเจือ (ดอกไม้ห้ากลีบ) สอดสลับสีสวยงามตัดกับสีพื้นของผ้าที่นิยมสีสดใส เช่น แดง ส้ม เขียวทองอ่อน เหลือง ขาว ฟ้า ชมพู

ภาพที่ 2-97 จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แสดงภาพหญิง-ชายชาวมอญใช้ผ้าสไบเป็นส่วนหนึ่งของการแต่งกาย (ศิลปวิษณุ บุญพรภวิชัย, 2557)

ภาพที่ 2-98 ผ้าสไบมอญแบบปักของชาวมอญน้ำเค็ม จังหวัดสมุทรสาคร (สุกัญญา เบนนิค, 2556)

ภาพที่ 2-99 การห่มสไบแบบห่มเฉียงเมื่อไปวัด

สุกัญญา เบนนิค (สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2556) ผู้เชี่ยวชาญด้านการปักสไบมอญได้อธิบาย วิธีห่มสไบดังนี้ เริ่มจากนำผืนผ้ามาทาบตามแนวยาวเป็น 4 ทบ กล่าวคือให้เหลือเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ของความกว้างผืนผ้า พาดจากไหล่ซ้ายไปด้านหลัง อ้อมใต้รักแร้ขวา แล้วขึ้นไปทับบนไหล่ซ้าย โดยเอาด้านที่มีลายดอกไม้ยื่นออก หากไปงานรื่นเริง เทียวเล่นก็ใช้คล้องคอแทน หรือพาดลงมาตรง ๆ บนไหล่ซ้าย การพับเป็น 4 ทบ ก็จะทำให้เห็นลวดลายเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าทำไมจึงต้องปักลวดลายทั้งผืนในเมื่อใช้งานเพียงด้านเดียว เหตุที่ต้องปักลวดลายทั้งผืนนั้น เนื่องจากผ้าสไบต้องใช้ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น ล้างเท้าพระในเทศกาลออกพรรษา สไบจะถูกคลี่ออกสำหรับปูรองเมื่อยามล้างเท้าพระ และในงานแต่งงานแม่ของฝ่ายหญิงจะคลี่ผ้าสไบห่มไหล่ในขั้นตอนรับขันหมาก เป็นต้น จึงเป็นเหตุผลของการปักสไบลวดลายทั้งผืน เพราะเมื่อคลี่ออกจะเห็นลวดลายที่สวยงาม

ภาพที่ 2-100 การใช้สไบของ หนุ่ม-สาวมอญ

นอกจากการใช้ผ้าสไบที่ปักเป็นลวดลายสวยงามแล้ว ผู้ชายมอญอาจใช้ผ้าขาวม้าแทนได้ ภูมิปัญญาการปักสไบมอญยังพบเห็นได้ในชุมชนมอญ การใช้สไบมอญ ในงานต่าง ๆ ทั้งงานรื่นเริง และงานศพ นับว่าสไบมอญเป็นงานหัตถกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ของคนมอญอีกประเภทหนึ่งด้วย

2. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ของชาวมอญ ได้แก่ ภาษาพูด คติความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ ความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ชาวมอญ ยึดถือ เช่น การไปวัดทำบุญ ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อในเรื่องโลกหน้า สิ่งเหล่านี้ปรากฏในรูปแบบประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีการทำบุญตามประเพณีในรอบปี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีชีวิต เช่น ประเพณีเกี่ยวกับงานศพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังแสดงออกในรูปแบบของงานหัตถกรรม เช่น ความหมายของลวดลายบนผ้าสไบ และในงานช่างประเภทอื่น ๆ เช่น คติการทำโลงมอญ

จึงกล่าวได้ว่าชาวมอญยึดถือสิ่งสำคัญต่อชีวิต อยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก ความเคารพและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ประการที่ 2 การนับถือผีบรรพบุรุษ ประการสุดท้ายคือการรำลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนในอดีต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชาวมอญนำไปเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแฝงไปด้วยคติความเชื่อที่ชาวมอญได้ถ่ายทอดไปสู่งานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นนั่นเอง

สรุปภูมิปัญญาที่อยู่ในงานศิลปกรรมนั้น ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่ติดอยู่ในตัวบุคคล และเป็นความสามารถเฉพาะ ที่ไม่มีการเขียนเป็นตำราหรือเอกสารวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคล ให้กับผู้ที่มีความชื่นชอบส่วนตัวอีกทั้งในปัจจุบันผู้สนใจน้อยลง โดยเฉพาะการศึกษาภูมิปัญญาที่อยู่ในด้านศิลปกรรมมีจำนวน ไม่มากนัก ซึ่งที่พบเป็นการศึกษาถึงความมีอยู่ของงานศิลปกรรม แต่ไม่ได้มีการนำไปสู่การผลิต หรือเผยแพร่ในรูปแบบสื่อประเภทต่าง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยนำประเด็นการศึกษานี้ไปสู่การออกแบบสื่อการเรียนรู้เพื่อเผยแพร่ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ มีรายละเอียดและขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3-1 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์
1. ศึกษาภูมิปัญญามอญด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ และบริบทที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคม ประเพณี วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม	การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ 1 ศึกษาและสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมอญทั้ง 4 ชุมชน 2. สัมภาษณ์บริบทต่าง ๆ ในปัจจุบัน 3. สัมภาษณ์เชิงลึก ปราชญ์มอญ ภูมิปัญญา ช่างท้องถิ่น จาก 4 ชุมชน จำนวน 16 คน	การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ (Knowledge creation and acquisition) 1. ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญทั้ง 4 แห่งในบริบทต่าง ๆ 2. ได้ข้อมูลทางด้านศิลปกรรมมอญจากเอกสาร การสำรวจ 3. ได้องค์ความรู้ด้านศิลปกรรม กระบวนการผลิต และการถ่ายทอด จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก
2. การวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางด้านศิลปกรรม เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบสื่อการเรียนรู้	1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) 2. สัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน 8 คน	การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge organization) 1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมมอญ 2. ได้แนวคิดการออกแบบสื่อการเรียนรู้จากตัวแทนชุมชนมอญ

ตารางที่ 3-1 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์
3. ออกแบบสื่อการเรียนรู้ประกอบไปด้วย ชุดฝึกสไบมอญ และชุดสาธิต ธงตะขาบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ร่างแนวคิดในการออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ 2. ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 3. นำชุดสื่อการเรียนรู้ไปทำการประเมินการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญทางการออกแบบ 3 ท่าน และประเมินโดยตัวแทนชุมชน 8 คน จากการใช้แบบประเมินการออกแบบ 4. นำรูปแบบสื่อการเรียนรู้ที่ได้ผ่านการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชนมอญ ไปออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ต่อไป 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้แนวคิดในการออกแบบที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร ข้อมูลเชิงสำรวจบริบทของชุมชนมอญ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก 2. ได้รูปแบบของสื่อการเรียนรู้ที่ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 3. ได้รูปแบบของสื่อการเรียนรู้ที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนชุมชนมอญ เพื่อนำไปออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ 4. ได้ชุดสื่อการเรียนรู้ คือ ชุดฝึกสไบมอญ และชุดสาธิตธงตะขาบมอญ
4. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง	การวิจัยเชิงปริมาณการใช้แบบทดสอบ Pretest-posttest เรื่องสไบมอญ และเรื่องธงตะขาบ	การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง
5. ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนมอญ 4 ชุมชน จำนวน 376 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของยามาเน	การวิจัยเชิงปริมาณการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบของสื่อการเรียนรู้	ผลของความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างจาก 4 ชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญามอญด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ และบริบท ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคม ประเพณี วิถีชีวิต

ประเพณี วัฒนธรรม

ขั้นตอนการศึกษาศึกษาภูมิปัญญามอญด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ และบริบท
ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคม ประเพณี วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม
โดยการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เมื่อผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ ความเป็นไปของชุมชน สังเกตการจัดกิจกรรม/ประเพณีพิธีกรรมในชุมชน ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับงานศิลปกรรม
2. แบบสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างท้องถิ่น ครู พระสงฆ์ และ ผู้อาวุโสในชุมชนมอญ เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทด้านต่าง ๆ ของชุมชนมอญ และข้อมูลด้านศิลปกรรมมอญ

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. นำข้อมูลที่ได้มากำหนดประเด็นและหัวข้อในการสัมภาษณ์ และการสนทนา
3. จัดทำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามที่เกี่ยวข้อง
4. นำแบบสัมภาษณ์เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมและปรับแก้ไขตามคำแนะนำ
5. นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสัมภาษณ์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือทั้งหมด 3 ท่าน ได้แก่
 - 5.1 รองศาสตราจารย์ ดร.เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว หลักสูตรศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
 - 5.2 รองศาสตราจารย์ จันทร์พร นวลแพ่ง ประธานสาขาวิชาดนตรีไทย สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
 - 5.3 รองศาสตราจารย์ อรรถพร ฤทธิเกิด คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
6. นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำกระบวนการจัดการความรู้ มาเป็นกรอบแนวคิด คือ การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ได้มาจากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา เทป บันทึกเสียง นิทรรศการ ระบบสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมอญในแง่มุมต่าง ๆ รวมถึงการสำรวจภาคสนามแบบทางการ และไม่เป็นทางการและข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้ทำการขอหนังสือราชการเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงผู้ให้ข้อมูลจำนวน 16 คน จากชุมชนมอญ 4 ชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับศิลปกรรมมอญ และกระบวนการสร้างสรรค์ การอนุรักษ์ และการสืบทอด

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้หลักการ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อประมวลผล จัดหมวดหมู่ เพื่อให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แล้วนำมาบรรยายโดยวิธีพรรณนา (Descriptive) จำแนกองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของศิลปกรรมมอญออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้และทรัพยากรทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบสื่อการเรียนรู้

ชุดสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” มีขั้นตอนในการดำเนินการออกแบบดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการออกแบบ

1.1 ศึกษาข้อมูลทางด้านศิลปกรรมมอญ โดยแบ่งออกเป็นประเภทผลงาน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และ ศิลปหัตถกรรม จากนั้นนำมาจำแนกจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์ของศิลปกรรมมอญ

1.2 ทำการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน 4 ชุมชน จำนวน 8 คน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการ และแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อรวบรวมกรอบแนวคิดในการสืบทอดงานศิลปกรรมมอญ

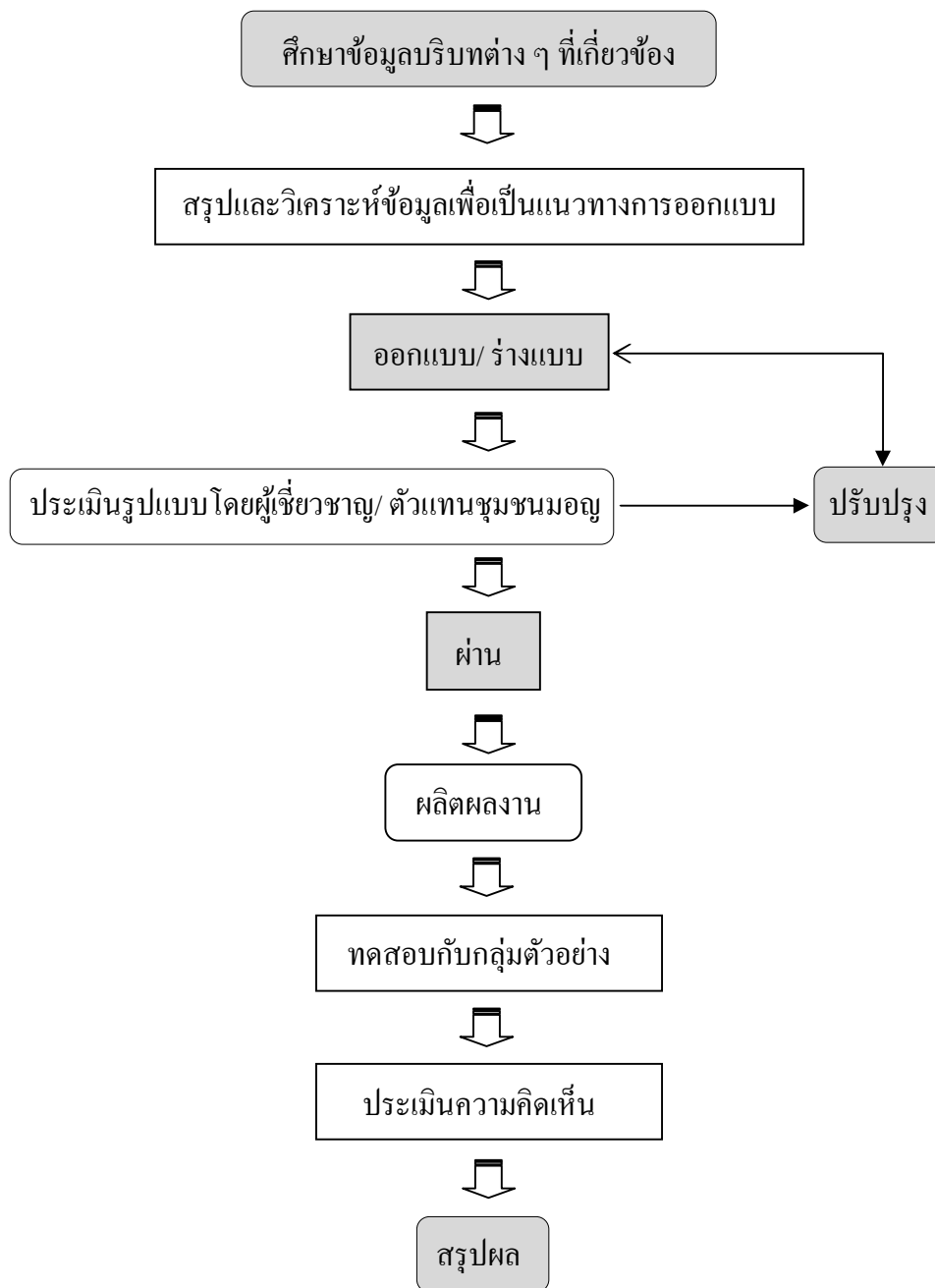
1.3 การสร้างแบบร่าง “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” โดยคำนึงถึงการนำไปจัดกิจกรรมสืบทอดงานศิลปกรรมมอญ ที่เข้าถึงผู้เรียนได้ทุกวัย และสามารถเรียนรู้ได้

ด้วยตนเองทุกที่ ทุกเวลา เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ และคู่มือการเรียนรู้ที่อธิบายการใช้งานมีภาพประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น

1.4 อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์ พร้อมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ 3 ท่าน และตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน ตรวจสอบเนื้อหา และรูปแบบ ของแบบร่างชุดคู่มือการปัก สไบมอญ และชุดสาธิตรงตะขาบ เพื่อหาข้อบกพร่อง ซึ่งผู้วิจัยนำไปแก้ไขให้สมบูรณ์ต่อไป

1.5 ดำเนินการออกแบบจัดทำ “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตรงตะขาบ” และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์ พร้อมกับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และตัวแทนชุมชนมอญจำนวน 8 คน ประเมินด้านเนื้อหา และรูปแบบของชุดสื่อการเรียนรู้ เพื่อนำปรับปรุงแก้ไขงานออกแบบให้เสร็จสมบูรณ์

1.6 นำชุดสื่อการเรียนรู้ไปประเมินการออกแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อ การเรียนรู้ 3 คน และตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน

ภาพที่ 3-1 ขั้นตอนการออกแบบสื่อการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินการออกแบบ เพื่อสอบถามความความคิดเห็นของรูปแบบสื่อการเรียนรู้ จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน และตัวแทนชุมชนมอญจำนวน 8 คน โดย

ใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นแบบประเมินประเภทมาตรวัดประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมี การแปลความหมายของระดับความคิดเห็นดังนี้

ค่าเฉลี่ย		ระดับความเหมาะสม
4.51-5.00	หมายถึง	ดีมาก
3.51-4.50	หมายถึง	ดี
2.51-3.50	หมายถึง	ปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	พอใช้
1.00-1.50	หมายถึง	ควรปรับปรุง

การสร้างแบบประเมินการออกแบบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดประเด็นในการสอบถาม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อรูปแบบ สื่อการเรียนรู้
3. สร้างแบบประเมินให้ครอบคลุมกับข้อมูลที่ต้องการประเมิน
4. นำร่างแบบประเมินเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและนำมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบ ประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรวิจัยและด้านการออกแบบ ตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน ได้แก่
 - 5.1 รองศาสตราจารย์ ดร.เนืออ่อน ขรัวทองเขียว
 - 5.2 รองศาสตราจารย์ จันท์พร นวลแพ่ง
 - 5.3 รองศาสตราจารย์ อรรถพร ฤทธิเกิด
6. นำแบบสอบถามไปปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา การวัดค่าความตรงเชิงเนื้อหาผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาคำนวณหาค่า ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (Item objective congruence index: IOC) โดยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหานั้นจะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อคำถาม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหานั้น ๆ ด้านวัดผลประเมินผลหรือวิจัย เพื่อพิจารณาด้านภาษาที่ใช้ในข้อคำถาม

จำนวนที่ใช้ 3 ท่าน ลักษณะการตรวจจะเป็นการพิจารณา 3 ประเด็น คือ เหมาะสม ไม่เหมาะสม และ ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ๆ วัดได้ตรงหรือสอดคล้องกับนิยามหรือไม่ พร้อมทั้งมีช่องว่างให้ เสนอแนะทั้งรายข้อ รายด้าน และรวมทั้งฉบับ โดยกำหนดคะแนนเป็น ถ้าเห็นด้วย = 1 ไม่เห็นด้วย = -1 และ ไม่แน่ใจ = 0 โดยใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

เมื่อ $\sum R$ หมายถึง ผลรวมของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 n หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

2. ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. นำแบบประเมินมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการวิเคราะห์หาค่า ความเที่ยงตรงตามวิธีของ Cronbach s Alpha Coefficient (Cronbach 1970, p. 164 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 200) โดยมีค่าความเที่ยงดังนี้

แบบประเมินสื่อการเรียนรู้ ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.93 โดยค่าความเที่ยงรายด้าน ดังนี้

1. ความเหมาะสมของเนื้อหา มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
2. ความเหมาะสมในรูปแบบไม่ขัดกับความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมมอญมีค่า ความเที่ยงเท่ากับ 1.0
3. มีความเป็นเอกลักษณ์มอญมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
4. มีความสวยงามประณีตในการจัดพิมพ์มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
5. ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
6. มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
7. มีความเหมาะสมของภาพประกอบมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
8. มีความเหมาะสมในด้านการเลือกตัวอักษรมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.66
9. มีความเหมาะสมในการใช้สีมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
10. มีความเหมาะสมในการจัดวางมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.66
11. ทำให้เกิดความภูมิใจต่อชุมชนมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
12. สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
13. สร้างความประทับใจเป็นที่จดจำมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
14. เผยแพร่ภูมิปัญญามอญสู่คนรุ่นใหม่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0

15. นำความรู้ไปถ่ายทอด และต่อยอดภูมิปัญญาภูมิปัญญาที่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
16. สะดวกต่อการเผยแพร่ในสื่อประเภทอื่น ๆ ที่หลากหลายมีค่าความเที่ยงเท่ากับ

0.66

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือราชการเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยจาก คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ 3 คน และตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน

2. ผู้วิจัยได้แจกแบบประเมินการออกแบบให้กับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ 3 คน และตัวแทนชุมชน ทั้งหมด 11 คน

3. ผู้วิจัยได้รับแบบประเมินการออกแบบสื่อการเรียนรู้ กลับคืนมา 11 ฉบับ คิดเป็น 100 % หลังจากนั้นจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์แบบประเมินการออกแบบสื่อการเรียนรู้ชุดป๊อปปูล่ามอญและชุดสาริตถงตะขาบ วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยการแปลความหมายของคะแนนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการออกแบบสื่อการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบ และด้านการเรียนรู้ ตามรายชื่อดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535, หน้า 100)

ช่วงค่าเฉลี่ย	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น
4.51-5.00	หมายถึง	ดีมาก
3.51-4.50	หมายถึง	ดี
2.51-3.50	หมายถึง	ปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	พอใช้
1.00-1.50	หมายถึง	ควรปรับปรุง

ในการประเมินค่าเฉลี่ยของแต่ละด้านจะต้องมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป จึงถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

ค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินความเหมาะสมของชุดสื่อการเรียนรู้ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2538, หน้า 73) คำนวณจากสูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ \bar{x} หมายถึง ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ
 N หมายถึง จำนวนข้อมูล

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 79) กำหนดจากสูตร

$$SD = \sqrt{\frac{N(\sum x^2) - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ SD หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum x$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ
 $\sum x^2$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N หมายถึง จำนวนข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อสื่อการเรียนรู้ประกอบไปด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในชุมชนมอญของพื้นที่การศึกษาไม่มีการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ผู้วิจัยจึงได้เลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ที่ตั้งอยู่ในชุมชนมอญอื่น โดยโรงเรียนต้องมีการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ทางด้านศิลปวัฒนธรรมมอญมาก่อนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเจ็ดยี่หว้า (สาครกิจ โกลศ) ตำบลเจ็ดยี่หว้า อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชนมอญ และมีการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยมีกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมมอญในภาคเรียนที่ 1/2559 โรงเรียนวัดเจ็ดยี่หว้า จำนวน 30 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยมีกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมมอญ ในภาคเรียนที่ 1/2559 โรงเรียนวัดเจ็ดยี่สิบ ตำบลเจ็ดยี่สิบ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 20 คน โดยวิธีจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย

2.1 ชุดสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ และ “ชุดสาธิตทรงตะขาบ”

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อใช้เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดปักสไบมอญ และ ชุดสาธิตทรงตะขาบ โดยการทำแบบทดสอบความรู้ เรื่อง สไบมอญ จำนวน 20 ข้อ เรื่องทรงตะขาบ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการเขียนข้อสอบ

2. ศึกษาเนื้อหา และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

3. สร้างแบบร่างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง “สไบมอญ” โดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 22 ข้อ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิด “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ที่เน้นให้นักเรียนมีความรู้ 4 ด้าน ได้แก่ ให้ได้คิดลงมือทำฝึกเรื่องของจิตใจและสุขภาพ

4. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรมเฉพาะกลุ่มตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป มาเป็นแบบทดสอบ

5. หาประสิทธิภาพของแบบทดสอบ โดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยเรียนเรื่องศิลปวัฒนธรรมมอญ มาแล้วจำนวน 20 คน และทำการวิเคราะห์ดังนี้

5.1 ค่าความยากง่าย โดยการตรวจสอบความยากเป็นรายข้อ ผู้วิจัยได้ใช้คำถามข้อที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.55-0.75 (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ค)

5.2 ค่าอำนาจจำแนก โดยตรวจสอบจากสัดส่วนของความแตกต่างระหว่างกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน ผู้วิจัยได้ใช้คำถามข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.30-0.70 (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ค)

5.3 ผู้วิจัยได้เลือกข้อคำถามที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.55-0.75 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.30-0.70 มาจำนวน 20 ข้อ เพื่อใช้ดำเนินการต่อไป

5.4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวิเคราะห์โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 198) จากการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ จำนวน 20 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 หมายความว่าแบบทดสอบฉบับนี้มีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบฉบับนี้เชื่อถือได้

6. ร่างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง “ชงตะขาบ” โดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ

6.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหา ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรมเฉพาะกลุ่มตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป มาเป็นแบบทดสอบ

6.2 หาประสิทธิภาพของแบบทดสอบ โดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยเรียนเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมมอญ มาแล้วจำนวน 20 คน และทำการวิเคราะห์ดังนี้

6.2.1 ค่าความยากง่าย โดยการตรวจสอบความยากเป็นรายข้อ ผู้วิจัยได้ใช้คำถามข้อที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.60-0.70 (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก)

6.2.2 ค่าอำนาจจำแนก โดยตรวจสอบจากสัดส่วนของความแตกต่างระหว่างกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน ผู้วิจัยได้ใช้คำถามข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.40-0.70 (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก)

6.3 ผู้วิจัยได้เลือกข้อคำถามที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.60-0.70 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.40-0.70 มาจำนวน 20 ข้อ เพื่อใช้ดำเนินการต่อไป

6.4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวิเคราะห์โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 198) จากการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ จำนวน 20 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 หมายความว่าแบบทดสอบฉบับนี้มีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบฉบับนี้เชื่อถือได้

4. การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อติดต่อกับ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัด เพื่อขออนุญาตในการทำวิจัยและเก็บข้อมูล

4.2 วิธีการสุ่มนักเรียน

4.2.1 สุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีเคยเข้าร่วมกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยเคยเรียน และปฏิบัติเกี่ยวกับการปักสไบมอญ และการทำธงตะขาบ จำนวน 20 คน เพื่อใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.2.2 สุ่มนักเรียนจากประชากรเพื่อใช้เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 3 คน เพื่อทดลองใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ ชุดปักสไบมอญ และ ชุดสาธิตธงตะขาบ ที่สร้างขึ้น เพื่อตรวจสอบความบกพร่องของชุดสื่อการเรียนรู้ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข

4.2.3 สุ่มนักเรียนจากประชากรเพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย แบบทดสอบ

4.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาและปรับปรุงแล้วมาทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยร่วมเรียนในกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ จำนวน 20 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทำการปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4.4 นัดหมายกับกลุ่มทดลอง จำนวน 3 คน ทำการทดลองใช้ สื่อการเรียนรู้ชุดปักสไบมอญและชุดสาธิตธงตะขาบ โดยแจกชุดสื่อการเรียนรู้ 2 ชุด ต่อ 1 คน ใช้เวลาในการทดลองปฏิบัติประมาณ 2 ชั่วโมง หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองแล้ว จะสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับชุดสื่อการเรียนรู้ทั้ง 2 ชุด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

4.5 นำชุดสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” ที่ได้รับการพัฒนาแล้วทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ในการทดลองครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมมอญ โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) จำนวน 20 ข้อ จากนั้นให้ทดลองปฏิบัติการปักสไบ และ การทำธงตะขาบ เมื่อทดลองปฏิบัติการปักสไบ และทำธงตะขาบเสร็จแล้ว จึงให้ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

4.6 นำคะแนนที่ได้มาจากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์หาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหลังเรียนด้วย ชุดสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ”

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบ โดยการวิเคราะห์หาค่าต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ค่าความตรงของเนื้อหาของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับลักษณะพฤติกรรม (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 117) สูตรในการคำนวณคือ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรม
 $\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
 N หมายถึง จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ถ้า IOC ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนของลักษณะเฉพาะของกลุ่มพฤติกรรม

ถ้า IOC ที่คำนวณได้น้อยกว่า 0.50 ควรตัดข้อคำถามนั้นออกไปหรือนำไปปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้น

5.2 ค่าความยากง่ายของแบบทดสอบ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 210) สูตรในการคำนวณคือ

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P หมายถึง ค่าความยากของคำถามแต่ละข้อ
 R หมายถึง จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูก
 N หมายถึง จำนวนคนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

5.3 ค่าอำนาจจำแนก (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 211) สูตรในการคำนวณคือ

$$D = \frac{R_U - R_L}{\frac{N}{2}}$$

- เมื่อ D หมายถึง ค่าอำนาจจำแนก
 R_u หมายถึง จำนวนผู้เรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
 R_L หมายถึง จำนวนผู้เรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน
 N หมายถึง จำนวนผู้เรียนในกลุ่มเก่งและในกลุ่มอ่อน

5.4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวิเคราะห์โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (ส่วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 198 สูตรในการคำนวณ คือ

$$r_{tt} = \frac{n}{(n-1)} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right\}$$

- เมื่อ r_{tt} หมายถึง สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
 n หมายถึง จำนวนข้อสอบของเครื่องมือวัด
 p หมายถึง สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ นั่นคือ สัดส่วนของคนทำถูก
 กับคนทั้งหมด
 q หมายถึง สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ หรือ (1-p)
 S_t^2 หมายถึง คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือฉบับนั้น

5.5 หาค่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย แบบทดสอบเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมมอญ หัวข้อ “สไบมอญ” และ “ธงตะขาบ” ใช้สูตร t-test dependent ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}, (df = N - 1)$$

- เมื่อ t หมายถึง ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤติ เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
 D หมายถึง ความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน
 N หมายถึง จำนวนผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนกลุ่มตัวอย่างชาวมอญ

ขั้นตอนการสอบถามความพึงพอใจของประชากรในชุมชนมอญ 4 ชุมชน ที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้ คือชุดปกสไล่มอญและชุดสาริตถะชาบ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมาย (Target population) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยคือประชากรในชุมชนมอญ 4 ชุมชน โดยประยุกต์ใช้ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างของตารางของ Krejcie and Morgan (อ้างอิงใน พรณี ลีกิจวัฒน์, 2554, หน้า 147)

ประชากร หมายถึง กลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชนมอญภาคกลาง โดยวิธีการเลือก ชุมชนมอญ 4 ชุมชน คือ เขตเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนประชากร 10,540 คน ตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 2,829 คน ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 6,914 คน ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 1,633 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่อาศัยในชุมชนมอญ 4 ชุมชน จำนวน 376 คน ซึ่งประกอบด้วยเขตเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 181 คน ตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 49 คน ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 118 คน ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 28 คน

ขั้นที่ 1 แบ่งประชากรออกเป็น 4 ชั้น โดยใช้ชุมชนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งตามลักษณะของประชากรที่เป็นอยู่และเลือกวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น

ขั้นที่ 2 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของยามานะที่ความเชื่อมั่น 99 % และที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5 % จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 376 คน

ขั้นที่ 3 คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับชั้น โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ดังนี้

$$\text{เขตเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ } (376 \times 10,540)/21,946 = 181$$

$$\text{ตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี } (376 \times 2,859)/21,946 = 49$$

$$\text{ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี } (376 \times 6,914)/21,946 = 118$$

$$\text{ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี } (376 \times 1,633)/21,946 = 28$$

ขั้นที่ 4 สุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แล้วนำกลุ่มตัวอย่างแต่ละชุมชนมารวมกันจะได้กลุ่มตัวอย่าง 376 คน

ตารางที่ 3-2 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชนมอญ	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
เขตเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	10,540	181
ตำบลสามโคก อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี	2,859	49
ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	6,914	118
ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	1,633	28
รวม	21,946	376

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชนมอญ 4 ชุมชน ที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ ชุดป๊ากสไปมอญ และ ชุดสาธิตทรงตะขาบ ใน 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบ และ ด้านการเรียนรู้ ข้อมูลแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ชุมชนที่อยู่อาศัย จำนวนระยะเวลาที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบสอบถามประเภทมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามดังนี้

คะแนน		ระดับความพึงพอใจ
5	หมายถึง	ดีมาก
4	หมายถึง	ดี
3	หมายถึง	ปานกลาง
2	หมายถึง	พอใช้
1	หมายถึง	ควรปรับปรุง

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงการออกแบบสื่อการเรียนรู้

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามากำหนดประเด็นในการสอบถาม
3. สร้างแบบสอบถาม
4. นำร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ และนำไปปรับปรุง

แก้ไข

5. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือทั้งหมด 3 ท่าน ได้แก่

5.1 รองศาสตราจารย์ ดร.เนืออ่อน ขีวทองเขียว หลักสูตรศิลปศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

5.2 รองศาสตราจารย์ จันทร์พร นวลแพ่ง ประธานสาขาวิชาดนตรีไทย สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

5.3 รองศาสตราจารย์ อรรถพร ฤทธิเกิด คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การวัดค่าความตรงเชิงเนื้อหาผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC) โดยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหานั้นจะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อคำถาม ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหานั้น ๆ ด้านวัดผลประเมินผลหรือวิจัย เพื่อพิจารณาด้านภาษาที่ใช้ในข้อคำถามจำนวนที่ใช้ 3 ท่าน ลักษณะการตรวจจะเป็นการพิจารณา 3 ประเด็น คือ เหมาะสม ไม่เหมาะสม และไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ๆ วัดได้ตรงหรือสอดคล้องกับนิยามหรือไม่ พร้อมทั้งมีช่องว่างให้เสนอแนะทั้งรายชื่อ รายด้าน และรวมทั้งฉบับ โดยกำหนดคะแนนเป็น ถ้าเห็นด้วย = 1 ไม่เห็นด้วย = -1 และไม่แน่ใจ = 0

2. ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างวิจัย จำนวน 20 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตามวิธีของ Cronbach's Alpha Coefficient โดยมีค่าความเที่ยงดังนี้

3.1 แบบสอบถามตอนที่ 2 ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 1.0 โดยค่าความเที่ยงรายด้านดังนี้
ด้านเนื้อหา

1. เนื้อหาถูกต้องเหมาะสม มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
2. ไม่ขัดต่อความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีมอญค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
3. เข้าใจง่ายค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0

4. เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0

ด้านออกแบบ

1. แสดงเอกลักษณ์มอญค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
2. ความสวยงามของรูปแบบโดยรวมค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
3. มีคุณค่า น่าจดจำค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
4. ตัวอักษร ภาพ การจัดองค์ประกอบ สีค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
5. สะดวก ง่ายต่อการใช้งานค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0

ด้านการเรียนรู้

1. กระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
2. นำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดคุณค่าค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
3. สามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
4. การเข้าถึงผู้เรียนได้ง่ายค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0
5. เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาค่าความเที่ยงเท่ากับ 1.0

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ให้ตัวแทนแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของคนในชุมชนมอญ 4 ชุมชน ที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้ จำนวน 376 ฉบับ ให้กับกลุ่มตัวอย่าง 376 คน
2. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 363 ฉบับ คิดเป็น 96.5 % หลังจากนั้นได้ทำการตรวจสอบ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเพื่อหาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยค่าสถิติ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการแปลความหมายของคะแนนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ ชุดปกสไล่มอญและชุดสาธิตธงตะขาบ รายข้อดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535, หน้า 100)

ช่วงค่าเฉลี่ย		ระดับความพึงพอใจ
4.51-5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มาก
2.51-3.50	หมายถึง	ปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	น้อย
1.00-1.50	หมายถึง	น้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินความพึงพอใจต่อชุดสื่อการเรียนรู้ (ล้วน สายยศ และ
อังคณา สายยศ, 2538, หน้า 73) คำนวณจากสูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ \bar{x} หมายถึง ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ
 N หมายถึง จำนวนข้อมูล

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 79) คำนวณจาก
สูตร

$$SD = \sqrt{\frac{N(\sum x^2) - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ SD หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum x$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ
 $\sum x^2$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N หมายถึง จำนวนข้อมูล

บทที่ 4

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปกรรมมอญ

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของศิลปกรรมมอญ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้หลักการการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อประมวลผล จัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จำแนกองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของศิลปกรรมมอญได้ดังนี้

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้

1. จิตรกรรมฝาผนังในวัดมอญ

เมื่อชาวมอญอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาและเข้ามามากในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้สร้างชุมชน อาศัยกระจายตามที่ต่าง ๆ และด้วยเป็นผู้ที่เคร่งครัดในพระพุทธศาสนาจึงได้สร้างวัดวาอารามไว้ในชุมชนของตนเอง และมีกวดภาพจิตรกรรมฝาผนังเพื่อตกแต่งอาคารและเสนาสนะต่าง ๆ และเพื่อใช้สั่งสอนพุทธศาสนา และบอกเล่าเรื่องราวของผู้คนในสมัยนั้น

จากการศึกษาพบว่างานจิตรกรรมฝาผนังในวัดของชุมชนมอญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ได้แก่ ลักษณะภาพจิตรกรรมแบบไทยประเพณี หรือที่เรียกว่าแบบช่างหลวง ที่มีอิทธิพลต่อภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัดมอญในหัวเมืองสำคัญต่าง ๆ เช่น วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี วัดกลางวรวิหาร อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ และจิตรกรรมรูปแบบช่างพื้นบ้าน เช่น วัดไทรอารีรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ลักษณะของจิตรกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 รูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณี

จิตรกรรมไทยประเพณี เป็นการ วาดภาพที่เป็นระเบียบแบบแผน สะท้อนเอกลักษณ์ของช่าง จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเป็นที่ยอมรับ และสืบทอดจนกลายเป็นประเพณี การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะงานช่างช่วงรัชกาลที่ 1-3 ได้รับอิทธิพลทั้งแบบแผนและประเพณีและวิธีการเขียนมาจากจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาตอนปลาย รูปแบบทั่วไปคือผนังสกัดหลังพระประธานนิยมเขียนภาพไตรภูมิโลกสัมมฐาน หรือพุทธประวัติตอนโปรด

พุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บนผนังแป้ทั้งสองข้างนิยมเขียนภาพพุทธประวัติหรือภาพอดีตพระพุทธรเจ้า พื้นที่ระหว่างช่องหน้าต่างนิยมเขียนภาพทศชาติชาดก หรือภาพพุทธประวัติ

การเขียนภาพจิตรกรรมพุทธประวัติของช่างไทยโบราณ ลักษณะของการวางภาพได้ถือเอาเหตุการณ์สำคัญแต่ละปริเฉทมาแสดง ซึ่งตอนต่าง ๆ ของพุทธประวัติย่อมมีภาพพระพุทธรเจ้าเป็นส่วนสำคัญขององค์ประกอบภาพและช่างเขียนจะต้องลำดับตอนตามเรื่องเพื่อความเข้าใจของผู้ดู (สันติ เล็กสุขุม, 2524, หน้า 14)

1.2 รูปแบบช่างพื้นบ้าน

ลักษณะของการเขียนภาพของช่างพื้นบ้าน มีลักษณะเรียบง่าย สะท้อนภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ไม่ได้ยึดหลักการเขียนภาพตามระเบียบแบบแผนตามคติของช่างหลวง แต่องค์ประกอบหลักยังคงเน้นเกี่ยวกับพุทธประวัติ และนิยมสอดแทรกภาพวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น เช่น ภาพชาวมอญ ดังจิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม จิตรกรรมฝาผนังที่วัดไทรอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี ที่เป็นผลงานจิตรกรรมของช่างพื้นบ้านมอญ ที่เน้นฉากสำคัญในพุทธประวัติ คือ ตอนมหาปรินิพพานของพระพุทธรเจ้า

ในส่วนเนื้อหาของจิตรกรรมตอนสำคัญที่ชาวมอญนำมาเป็นบุคลาธิษฐาน โดยนำธรรมเนียมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้สอนคติธรรมแก่ลูกหลานเพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และถ่ายทอดไปสู่ประเพณีมอญ โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีเกี่ยวกับความตาย พุทธประวัติตอนสำคัญที่ชาวมอญถ่ายทอดไปสู่ประเพณีมอญ มีดังนี้

1.2.1 พุทธประวัติที่เกี่ยวกับอดีตพระพุทธรเจ้า

สันติ เล็กสุขุม (2553) ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องอดีตพระพุทธรเจ้าไว้ว่า เป็นเรื่องอุดมคติในพระพุทธศาสนา หมายถึงพระพุทธรเจ้าจำนวนนับไม่ได้ อุบัติลงมาตรัสรู้บน โลกมนุษย์ ก่อนพระพุทธรเจ้าศากยมุณี ช่างโบราณมักเขียนเล่าด้วยภาพพระอดีตพระพุทธรเจ้าเรียงรายเป็นแถวจิตรกรรม เป็นฝีมือช่างหลวงในปลายรัชกาลที่ 3 เขียนภาพอดีตพระพุทธรเจ้า เพราะชาวมอญ และพม่า มีความเชื่อเรื่องนี้ติดต่อกันมานานในอดีตของตนในประเทศพม่าตั้งแต่สมัยเมืองพุกาม มีความผูกพันเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ

เรื่องอดีตพระพุทธรเจ้าเป็นเรื่องที่ได้รับความนิยมถ่ายทอดมาเป็นงานจิตรกรรมฝาผนังมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เรื่องอดีตพระพุทธรเจ้านี้พระพุทธรเจ้าศากยมุณีตรัสเล่าแก่พระสาทิบุตร ซึ่งได้ทูลถามเรื่องอดีตชาติของพระองค์ในกัลป์ต่าง ๆ อันประมาณมิได้ ความเชื่อเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นว่ามีพระพุทธรเจ้ามาอุบัติสั่งสอนธรรมะให้แก่มนุษย์โลกมาแล้วหลายพระองค์ก่อนที่พระองค์จะเสด็จมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในกัลป์ปัจจุบัน คือ กัทรกัลป์ ซึ่งมีพระพุทธรเจ้าเสด็จมาอุบัติ 5 พระองค์ (เนื่ออ่อน ขรวทองเขียว, 2556, หน้า 161-162)

ในงานจิตรกรรมฝาผนังการวาดรูปอดีตพระพุทธเจ้ามักมีการตัดวางองค์ประกอบของภาพซ้ำ ๆ กัน คือ วาดเป็นรูปพระพุทธรูปประทับนั่งใต้ต้นไม้ตรีศูรูปประจำพระองค์จำนวนตั้งแต่ 2 พระองค์ขึ้นไปบ้างก็มีพระสาวกขนาดด้านซ้ายและด้านขวาของภาพ ตำแหน่งภาพอดีตพระพุทธเจ้าที่พบบ่อยในสมัยรัตนโกสินทร์นิยมวาดบริเวณผนังสกัดหลังพระประธาน หรือที่วัดกลางวรวิหาร จังหวัดสมุทรปราการ ช่างวาดรูปพระอดีตพระพุทธเจ้าไว้ที่ผนังด้านซ้ายและด้านขวามือของพระประธาน

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2557) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังในศิลปะพุททภาพว่า การเขียนภาพอดีตพระพุทธเจ้า มีการแบ่งภาพเป็นช่อง ๆ เขียนพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ประทับใต้ต้นไม้ที่พระองค์ตรีศูรูป ด้านข้างมักมีพระสาวก หรือเทวดากำลังไหว้อยู่ มักพบเป็นจำนวนมาก จนเต็มพื้นที่ ซึ่งหมายถึงพระอดีตพระพุทธเจ้าที่มีมากมายจนนับไม่ได้ การเขียนภาพอดีตพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมากอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมได้ให้อิทธิพลมายังศิลปะในประเทศไทย พบในจิตรกรรมล้านนา สุโขทัย และอยุธยา เป็นต้น

คติความเชื่อในเรื่องอดีตพระพุทธเจ้าน่าจะอิงกับความเชื่อเรื่องหน่อพุทธานุสรที่เชื่อว่าพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ คือหน่อพุทธานุสรพระองค์เปรียบเสมือนพระโพธิสัตว์ การที่พระองค์เสด็จลงมาเกิดในโลกมนุษย์นี้เป็นพระชาติหนึ่ง ๆ ในการบำเพ็ญทานบารมี และเมื่อสวรรคตไปแล้วก็จะไปเป็นพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่อ ๆ ไป สุดท้ายจะเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ต่อ ๆ ไป ตามคตินี้จึงมีพระพุทธเจ้าหลายพระองค์และแต่ละพระองค์ต้องเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์หลายพระชาติ

ความเชื่อเรื่องอดีตพระพุทธเจ้ายังสะท้อนความเชื่อเรื่องการแสดงความหมายว่าพุทธานุสรเป็นธรรมชาติประจำจักรวาล ซึ่งจะคงอยู่พร้อมจักรวาลไม่มีวันดับสูญไป แม้ว่าโลกจะดับไปก็กลับก็ตาม แสดงถึงความเป็น “อกาลิก” คือความเป็นอมตะของธรรมชาติ ซึ่งน่าสังเกตว่าพระชนมายุของพระอดีตพระพุทธเจ้า มักมีลักษณะเป็นคติปรัมปรา คือเป็นข้อมูลที่ “เกินจริง” เช่นพระวิปัสสิมีพระชนมายุถึง 80,000 ปี เป็นต้น (เชษฐ ติงสัญชติ, 2556, หน้า 26)

บุญกร วชิระเชียรชัย (2552, หน้า 309) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานการเขียนภาพอดีตพระพุทธเจ้าจำนวนมากอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม คงเป็นผลเนื่องมาจากพื้นที่ในการเขียนยังไม่เป็นเอกภาพเพียงพอต่อการเขียนจิตรกรรม ฝาผนังประเภทเล่าเรื่อง จนกระทั่งในสมัยอยุธยาที่มีความเปลี่ยนแปลงทางลักษณะสถาปัตยกรรมของอาคาร วิหาร อุโบสถ หรือเสนาสนะอื่น ๆ ที่มีการแบ่งห้องของอาคารอย่างเป็นทางการเจาะช่องหน้าต่างแทนการใช้ช่องเปิดแบบลูกกรงแบบเดิม ส่งผลให้เกิดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเขียนจิตรกรรมฝาผนังภาพเล่าเรื่องมากขึ้นภาพอดีตพระพุทธเจ้าประทับเรียงราย ในสมัยรัตนโกสินทร์ จากการศึกษาภาคสนามพบการเขียนภาพ

จิตรกรรมภาพอดีตพุทธตามวัดในชุมชนมอญ เช่น วัดคงคาราม วัดไทรอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี วัดกลาง สมุทรปราการ วัดชมพูเวก นนทบุรี เป็นต้น

1.2.2 พุทธประวัติตอนนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสแด่พระพุทธรูปเจ้าใน พุทธประวัติปริเฉทที่ 8 พุทธบูชาปรีวรรค กล่าวถึงนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสถวายต่อ พระโพธิสัตว์หลังการเสวยทรงลอยถาดตั้งจิตอธิษฐานว่าหากตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าขอให้ถาดลอย ทวนน้ำ ถาดได้ลอยทวนน้ำและจมลงสู่วิมานของพระยานาคราชกระทบกับถาดของพระอดีต พุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ ที่ทรงอธิษฐานไว้เช่นกัน ในงานจิตรกรรมมักนิยมแสดงเหตุการณ์ในตอน พุทธบูชาปรีวรรค 2 ฉาก คือรูปนางสุชาดาและบริวารถวายข้าวมธุปายาสถวาย และตอน พระพุทธรูปเจ้าทรงอธิษฐานให้ถาดลอยทวนกระแสน้ำตกลงในวิมานของพญานาค

การตรัสรู้ของพระพุทธรูปเจ้าชาวมอญได้นำคติดังกล่าวได้แปลความและนำไปสู่ การปฏิบัติในเชิงรูปธรรม คือ ประเพณีการทำบุญให้กับคนตายมอญเรียกว่า “เทาะ อะ โยง จ้าด” หรือเรียกต่าง ๆ เช่น การสร้างพระพุทธรูป การเบิกเนตรพระ ชาวมอญเชื่อว่าการทำบุญสร้าง พระพุทธรูปก็คือการสร้างเจดีย์ ซึ่งตามคติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปจัดเป็น อุเทสิกเจดีย์ อย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งที่สร้างง่ายกว่าเจดีย์ชาวมอญจึงนิยมสร้างอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ ประเพณี เทาะอะโยงจ้าด หรือการสร้างพระพุทธรูปจะต่างกับคนไทย เพราะคนมอญจะสร้างเพื่ออุทิศให้แก่ บรรพบุรุษผู้ตายเท่านั้น

การสร้างพระใน พิธี “เทาะ อะ โยงจ้าด” จะต้องสร้างพระ 2 องค์ คือพระทอง และ พระเงิน การหล่อพระผู้มีฐานะดีอาจจะใช้ทองคำหรือเงินจริง ๆ มาหล่อเป็นพระพุทธรูป มักมี น้ำหนักประมาณ 2 บาท ถึง 3 บาท องค์พระมีขนาดเท่าหัวแม่มือ หรือขนาดพระกริ่งที่แขวนคอ ปัจจุบันอาจใช้พระพุทธรูปเพียงองค์เดียวหน้าตักไม่ใหญ่นัก

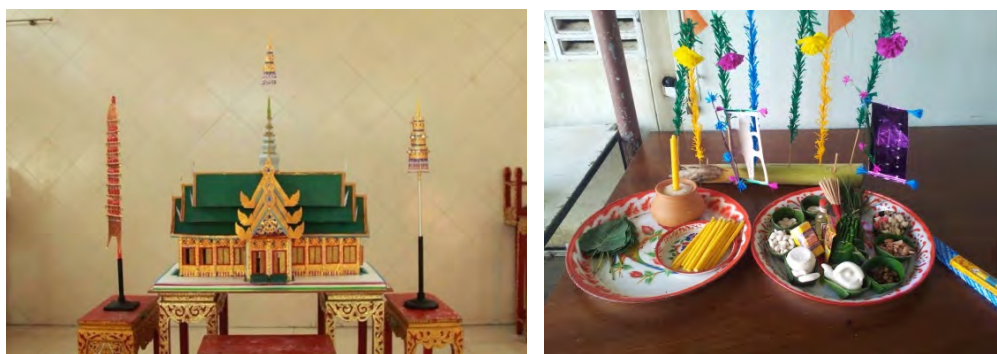
ความหมายของพิธี “เทาะ อะ โยงจ้าด” เมื่อเทียบเคียงกับความหมายของสิ่งของที่ ใช้ประกอบพิธีกับพุทธประวัติ พิธีการนี้จะประกอบไปด้วยอุปกรณ์สิ่งของที่ต้องใช้ไว้ดังนี้ (พระครู สุภัทรกิจจาทร, 2551, หน้า177-182)

1. พระพุทธรูป การสร้างพระพุทธรูปเท่ากับการสร้างเจดีย์ ชาวมอญชอบ การสร้างพระเจดีย์ แต่การสร้างเจดีย์ต้องใช้ทุนทรัพย์และเวลามาก เกินกำลังของคนธรรมดา จึงถือว่าการสร้างพระพุทธรูปเป็นการสร้างเจดีย์เช่นกัน

2. ใบโพธิ์ 7 ใบ เปรียบได้กับสถานที่ต่าง ๆ 7 แห่ง ที่พระพุทธรูปองค์ทรงเสด็จไป หลังจากตรัสรู้แล้ว

3. เหยี่ยวสดางค์ 7 เหยี่ยว เปรียบเหมือนถาดทองของนางสุชาดาที่ใส่ข้าว มธุปายาสถวายพระโคดม

4. เทียน 4 เล่ม เปรียบเหมือนธาตุทั้ง 4 ของคน ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ
5. ฉัตร หมายถึง ของสูงที่ใช้กับพระมหากษัตริย์และพระเท่านั้น
6. ธงตะขาบ หมายถึง ธงที่ชาวมอญทำไปต้อนรับพระพุทธเจ้าตอนที่เสด็จลงมา จากดาวดึงส์เมื่อครั้ง ไปโปรดพุทธมารดา
7. หล้าแพรก มีความหมายถึงตอนที่พระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ในราตรีนั้น ได้ทรงพระศูบิน ตามภาษาในหนังสือปฐมสมโพธิกาถา เรียกว่า ปัญจมหาศูบิน 5 ในข้อ 2 ศูบินว่า หล้าแพรกขึ้นจากพระนาภี ทรงทำนายว่าจะได้เทศนามรรค 8 หรืออีกนัยหนึ่งหล้าแพรก เปรียบกับ หล้าแพรกที่นายโสตถิยะถวายแก่พระพุทธองค์เพื่อปูปลงกัที่ประทับก่อนหน้าที่จะตรัสรู้
8. ข้าวตอก เปรียบกับข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดานำมาถวายพระพุทธเจ้า และใน ชุมชนมอญเช่น ชุมชนมอญสามโลก จังหวัดปทุมธานี ยังสืบทอดประเพณีกวนข้าวทิพย์

ภาพที่ 4-1 การจำลองวิหารเชตะวันและอุปกรณ์ประกอบพิธี “เทาะ อะ โยงจ้ำด” คือการทำบุญให้กับผู้ตาย (บุรีดา วงศ์เกลี้ยง (ซ้าย) เกรียงไกร น้อยคำลือ (ขวา))

1.2.3 พุทธประวัติตอนมหาปรินิพพาน

จิตรกรรมภาพพุทธประวัติตอนแห่พระบรมศพของพระพุทธเจ้าใน วัดไทรอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี วัดเก่าตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังมีจารึกบนภาพเขียนใน พ.ศ. 2450 ซึ่งเป็นผลงานของช่างเขียนพื้นบ้านมอญ

การที่ช่างเขียนเน้นฉากนี้เป็นสำคัญ เพราะงานพระเมรุนี้เป็นเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่ และสำคัญทางประวัติศาสตร์จึงถูกช่างเขียนเลือกขึ้นมาเป็นภาพที่ต้องการถ่ายทอดลงในงานเขียน ที่กล่าวถึงงานพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้าด้วยสิ่งที่ตนเองพบเห็นอยู่ในช่วงเวลานั้น เพื่อสร้างองค์ประกอบให้สมบูรณ์ตามความเข้าใจของตนเอง และเกิดจากอคติความเชื่อตาม

พุทธประวัติว่าพระพุทธเจ้าเดิม คือเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ในวรรณะกษัตริย์ เมื่อพระพุทธเจ้า
 ดับขันธปรินิพพาน จึงจัดงานพระบรมศพของพระพุทธเจ้าตามแบบแผนจารีตโบราณราชประเพณี
 อย่างพระมหากษัตริย์

แนวคิดดังกล่าวปรากฏในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา ซึ่งเป็นคัมภีร์พุทธประวัติ
 ที่สำคัญที่สุดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นิพนธ์ขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยสมเด็จพระ
 กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยใน ปริเฉทที่ 27 เรื่อง ธาตุวิภังค์ประวัติ ตอนงานพระบรมศพ
 พระพุทธเจ้า ได้กล่าวถึงแนวคิดดังกล่าว ความว่า

“... แลตกแต่งพระศพแห่งพระศาสดาจารย์อย่างพระศพสมเด็จพระบรมจักราพั
 ราชราช เป็นมโหฬารดิเรกบูชาด้วยนานาขัตติยราชูปโภค”

ช่างเขียนจึงได้นำเนื้อหาพุทธประวัติในคัมภีร์พระปฐมสมโพธิกถาฉบับนี้มาใช้
 เป็นโครงเรื่องในการเขียนภาพพุทธประวัติ เพราะเนื่องด้วยเนื้อหาที่พรรณนาพิสดารเห็นจริง
 ซึ่งเหมาะที่จะนำมาเขียนเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง (สิโรตม์ ภูมิลักษณ์, 2552, หน้า, 286-287)

สอดคล้องกับความเห็นของ บุญกร วชิระเชียรชัย (2552) ได้กล่าวถึงพระราชพิธี
 ถวายพระเพลิงพระบรมศพของกษัตริย์แห่งราชสำนักอยุธยา อาจรับมาจากราชสำนักเขมร
 ซึ่งรูปลักษณะของพระเมรุได้แสดงออกถึงคติจักรวาลอันมีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางอย่างเต็ม
 รูปแบบและการส่งเสด็จ สมมติเทพกลับสู่สภาวะการเป็นเทพ บนสรวงสวรรค์อีกครั้งหนึ่ง ภาพงาน
 พระเมรุสำหรับสมเด็จพระมหากษัตริย์จึงเป็นภาพที่ยิ่งใหญ่ อลังการ ที่ตรงตาตรงใจให้ช่างเขียน
 ถ่ายทอดสู่งานจิตรกรรม “พิธีถวายพระเพลิงพุทธสรีระของพุทธองค์”

การที่ช่างเขียนพื้นบ้าน ได้เลือกพุทธประวัติตอนนี้มาแสดงสะท้อนว่าคนมอญ
 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพิธีศพของพระสงฆ์ ซึ่งเสมือนเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ชาวมอญจึงรับค
 ดังกล่าวนำมาสู่การปฏิบัติสืบ ต่อพิธีศพของพระสงฆ์ ดังปรากฏในงานประเพณี และงานศิลปกรรม
 ที่แสดงเอกลักษณ์ของชาวมอญ เช่น การทำปราสาทเผาศพพระสงฆ์ และ โลงศพสำหรับพระสงฆ์
 ที่จัดทำอย่างตกแต่งลวดลายประณีตสวยงาม คติการสร้างปราสาทเผาศพ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีศีล
 บริสุทธิ์ ควรทำที่เผาให้สวยงามและไม่ปนเปื้อนกับจิตกาธานของคนธรรมดา นอกจากนั้นการจุดไฟ
 เผาศพก็จะไม่เผาด้วยมือ แต่จุดด้วยไฟจากลูกหนูหรือ “ฮะตะน้อย” จึงกลายเป็นประเพณีการจุด
 ลูกหนูในงานศพพระมอญ (สุเอ็ด คชเสนี, 2551, หน้า 69)

ภาพที่ 4-2 การจำลองปราสาทปลงศพพระสงฆ์ไว้ลานกลางแจ้ง

ภาพที่ 4-3 การแข่งขัน “การจุดลูกหนู” ในงานศพพระสงฆ์ชาวมอญ ที่วัดน้ำวน ปทุมธานี

ปัจจุบันการจุดลูกหนูในงานศพพระสงฆ์มอญนั้นลดน้อยลงเนื่องจาก ต้องใช้พื้นที่โล่งกว้าง คงมีเฉพาะการจุดลูกหนูเพื่อเป็นการแข่งขัน ซึ่งพบตามงานศพพระสงฆ์มอญในจังหวัดปทุมธานี เช่น วัดน้ำวน วัดบางโพธิ์ใน จังหวัดปทุมธานี การแข่งขันจุดลูกหนูจะการจำลองปราสาทเผาศพพระสงฆ์ไว้ที่ลานกลางแจ้ง ผู้เข้าแข่งขันจะเป็นทีมตัวแทนตามวัดต่าง ๆ จุดลูกหนูของตนให้วิ่งไปชนปราสาทที่จำลองไว้ นั้นทีมใดที่จุดลูกหนูไปชนปราสาทได้ จึงเป็นผู้ชนะการแข่งขันการจุดลูกหนูนี้ เกิดขึ้นทดแทนการจุดลูกหนูในสมัยโบราณ เมื่อลูกหนูวิ่งไปชนหีบศพ

อาจทำให้เกิดความไม่เรียบร้อยต่อสรีระของพระสงฆ์ และเป็นอันตรายต่อคนที่มาร่วมงาน จึงปรับเปลี่ยนเป็นการจุดโนที่โล่งแจ้งโดยจุดลูกหนูกับปราสาทจำลองแทน

นอกจากนี้การถวายพระเพลิงพระพุทธรูปเจ้ายังเชื่อมโยงไปถึงประเพณี การทำบุญของชาวมอญที่เรียกว่า “จอง เพี้ยจี้ย้าจ๊กกรอย” เป็นการทำบุญในวันถวายพระเพลิงพระพุทธรูปเจ้า โดยทำต่อเนื่องจากวันวิสาขบูชา จะจัดงานในวันแรม 8 ค่ำเดือน 6 เช่น ในชุมชนมอญเกาะเกร็ด ที่วัดปรมัยยิกาวาสารวิหาร อำเภอ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จะทำปราสาทแบบมอญที่ใช้สำหรับเผาศพพระสงฆ์มอญ พร้อมทั้งทำหีบศพซึ่งภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางปรินิพพาน ฝ่าพระบาทยื่นเลยออกมาจากหีบ มีพระมหากัสสปะถวายบังคมอยู่ปลายพระบาท

ภาพที่ 4-4 การจำลองพระพุทธรูปปางปรินิพพานฝ่าพระบาทยื่นเลยออกมาจากหีบพระบรมศพ วัดเกาะพญาเจ่ง จังหวัดนนทบุรี

1.3 จิตรกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวมอญในอดีต

นอกจากการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังตามแบบแผนของจิตรกรรมประเพณีที่แสดงเรื่องราวพุทธประวัติ และชาดก เป็นหลักแล้ว วัดต่าง ๆ ในชุมชนมอญ เช่น วัดคงคาราม และ วัดไทรอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี ได้แทรกภาพวิถีชีวิต ประเพณี การละเล่น และการแต่งกายของชาวมอญ โดยเฉพาะจิตรกรรมสาวมอญที่ท่อนบนเปลือยเปล่า คล้องสไบ นุ่งผ้าแหวกสูงเผยให้เห็นอวัยวะเพศ เช่น ภาพสาวมอญที่วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่ง น. ณ ปากน้ำ (2534) กล่าวว่า เป็นภาพผู้หญิงในงานจิตรกรรมที่สวยงามที่สุด เป็นการสะท้อนค่านิยมด้านการแต่งกายของผู้หญิงมอญได้ชัดเจน โดยผู้หญิงมอญในยุคสมัยนั้นจะนุ่งผ้าถุงผ้าฝ้ายยาวไม่เย็บติดกัน นุ่งลักษณะป้ายผ้าทับเหลื่อมกัน เวลาก้าวเดินจึงทำให้ผ้าแหวกสูง จนเห็นขาอ่อน

สุกัญญา เบนเน็ค (สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2556) ได้แสดงความเห็นว่า การที่ช่างเขียนได้เขียนภาพหญิงมอญในลักษณะที่โชว์เนื้อหนังมังสา นี่สะท้อนอุดมคติเรื่องความมีอำนาจและอารมณ์ความสนุกสนานของช่างเขียนที่เป็นช่างหลวงในราชสำนักของสยาม ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นชาวมอญได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งบ้านเรือนในสยาม ในฐานะผู้อยู่อาศัยพักพิง ช่างเขียนเป็นผู้ชายจึงถ่ายทอดภาพสาวมอญในแง่มุมของความงาม ตามอารมณ์สุนทรีย์ของช่างเขียนภาพเหล่านี้ไม่ได้เป็นภาพหลักตามแบบแผนของจิตรกรรมไทย แต่แทรกอยู่ตามผนัง เช่น ภาพสาวมอญที่กุฏิวัดบางแคใหญ่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หรือแทรกเป็นภาพฉาก เช่น ภาพสาวมอญ ที่วัดชมพูเวก จังหวัดนนทบุรี วัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี และวัดประดู่ทรงธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การนุ่งผ้าแหวกของสาวมอญเป็นที่เลื่องลือยังปรากฏในกลอนนิราศหลาย ๆ เรื่องของสุนทรภู่ เช่น นิราศพระบาท นิราศวัดเจ้าฟ้า ดังนี้

...ที่เร่งเดือนเพื่อนชายพายกระโชก	ถึงสาม โลกต้องแดดยิ่งแผดแสง
ให้รู้ร้อนอ่อนจิตระอิดแรง	เห็นมอญแต่งตัวเดินมาตามทาง
ตาโถงดูงุ่นง่อมลงกรอมสัน	เป็นแบบขลุ่ยเมื่อยกขยับอย่าง
เห็นขาขาววาวแวบอยู่หว่างกลาง	ใครยลนาก็เห็นน่าจะปรานี...
ได้รู้เรื่องเมืองปทุมค้อยชุ่มชื่น	ดูภูมิพื้นวัดบ้านขนานหน้า
เห็นพวกชายฝ้ายมอญแต่ก่อนมา	ล้วนสักขาเขียนหมึกจารึกพง
ฝ้ายสาวสาวเกล้ามวยสวยสะอาด	แต่ขยาดอยู่ว่านุ่งผ้าถุง
ทั้งห่มผ้าตาหรีเหมือนสีรุ้ง	ทั้งฝ้านุ่งนั้นก็อ้อมลงกรอมดิน
เมื่อยกเท้าก้าวอย่างสว่างแวบ	เหมือนฟ้าแลบแลผาดแทบขาดศีล
นี้หากเห็นเป็นเด็กแม่นแจ็กจิ้น	เจียนจะปีนชุ่มซำไปตามนาง

ทั้งนี้ สมบัติ พลายน้อย (2544, หน้า 205-206) ได้กล่าวถึงเรื่องการนุ่งผ้าแหวก ว่าเดิมหญิงชาวมอญพม่า ก็นิยมนุ่งผ้าที่เย็บชายทั้งสองข้างติดกันพระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นว่าบรรดาคนหนุ่มแกวเมืองอังวะและบรรดาเมืองขึ้นพากันบวชเป็นพระจะเกณฑ์เข้ากองทัพก็มีไพร่พลน้อย ถ้าจะประกาศให้พระบวชสึกมาเป็นทหารก็จะทำให้ญาติโยมไม่พอใจ ขุนนางเจ้าความคิดจึงออกอุบายให้หญิงที่นุ่งมิดชิดเหมือนดังแต่ก่อน เปลี่ยนแบบใหม่ให้นุ่งพอกันอายเท่านั้นปลายผ้าทั้ง

2 ข้าง ไม่ต้องเย็บติดกันเหมือนดังแต่ก่อนใครฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ อุบายนี้ได้ผลเมื่อพระหนุ่ม ๆ “เห็นขาวาววาวแววอยู่หว่างกลาง” บ่อยเข้า ก็ต้องลาสิกขาออกมาหาสึกากันเป็นจำนวนมาก”

เช่นเดียวกับที่ Smithie (1994, p. 82 อ้างถึงในพิริยะ ไกรฤกษ์, 2548, หน้า 7-8) กล่าวไว้ว่า

“ราชินีแห่งกรุงหงสาวดีทรงเป็นต้นคิดในเรื่องนี้เนื่องจากสมัชของพระนางผู้คนในอาณาจักรล้วนนิยมชมชอบการกระทำอันน่าละอาย (คือการรักร่วมเพศของบุรุษ) จึงออกกฎหมายโดยกำหนดโทษไว้อย่างรุนแรงให้สตรีนุ่งผ้าชิ้นแบบกระโปรงชั้นใน มีรอยแหวกจากสะดือถึงชายผ้าด้านล่าง เพื่อให้มองเห็นต้นขาในขณะก้าวเดิน ทรงหวังว่าบุรุษเพศจะบังเกิดความปรารถนาในสตรีและละเว้นการกระทำบาปอันน่าละอาย”

ภาพที่ 4-5 สาวชาวพม่า นุ่งผ้าแหวก (สมบัติ พลายน้อย, 2544, หน้า 204)

ภาพที่ 4-6 จิตรกรรมสาวมอญนุ่งผ้าแหวก วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอลำลูกกา จังหวัดสมุทรปราการ (ศิลปวิษณุ บุญยพรภวิษย์, 2557)

ภาพที่ 4-7 จิตรกรรมสาวมอญนุ่งผ้าแหวก วัดป่าเกตุ อำเภอลำลูกกา จังหวัดสมุทรปราการ (ศิลปวิษณุ บุญยพรภวิษย์, 2557)

ภาพที่ 4-8 จิตรกรรมภาพคหบดีชาวมอญและภรรยา นั่งอยู่ในเรือน และภาพสาวมอญนุ่งผ้าแหวก
ที่วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4-9 จิตรกรรมภาพสาวมอญ นุ่งผ้าแหวก ที่ฝาผนังกุฏิเจ้าอาวาสวัดบางแคใหญ่ อำเภอมัฒนา
จังหวัดสมุทรสงคราม (www.era.su.ac.th, www.Oknation.nationtv.tv)

ภาพที่ 4-10 จิตรกรรมภาพสาวมอญนุ่งผ้าแหวกที่วัดชมภูเวก จังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 4-11 มอญรำ กล้ามวย นุ่งผ้าแหวก ห่มสไบเฉียง จิตรกรรมฝาผนังวัดประดู่ทรงธรรม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (www.topicstock.pantip.com)

จากบันทึกของ Alexander Hamilton (1727/1997, pp. 25-26 อ้างถึงใน พิริยะ ไกรฤกษ์ และเทียมจิตร ฟ่วงสมจิตร, 2548, หน้า 8) กัปตันเรือเดินทะเลชาวสก๊อต ซึ่งเดินทางมายัง กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2253-2254 (ค.ศ. 1710-1711) ได้บันทึกเรื่องราว การนุ่งผ้าชิ้น หรือ กะนิน

(Garin) ไว้ว่าวิธีนี้คงแพร่หลายเข้ามาประเทศไทยจนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ดังปรากฏหลักฐานภาพจิตรกรรม สาวมอญที่บานประตูวัดอุโบสถวัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และภาพเขียนที่วัดบางแคใหญ่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งสร้างในปี พ.ศ. 2357 (ค.ศ. 1814) แสดงภาพผู้หญิงมอญนั่งขึ้นแบบประเพณี คือ หัวขึ้นยกสูงเสมอกว้าง และ แหวกผ้า จากสะดือจนถึงชายผ้าด้านล่าง คล้ายเครื่องแต่งกายธิดาพญามารบนแผ่นดินเผาเคลือบ พบที่สุลอปะจาปะลา เมืองหงสาวดี สร้างเมื่อปี พ.ศ. 1960 (ค.ศ. 1417) ในสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ ตามหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นแสดงถึงการที่สาวมอญมีวัฒนธรรม การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์มาจากอดีตถึงปัจจุบันนี้ ภาพจิตรกรรมสาวมอญที่ปรากฏตามวัดต่าง ๆ แสดงถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของชาวไทยที่มีต่อสาวมอญ เนื่องด้วยนับถือพุทธศาสนา เช่นเดียวกัน และมีรูปร่างหน้าตาใกล้เคียงกัน สาวมอญได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก พระมหากษัตริย์ไทย ได้พระราชทานที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมประเพณีมอญไทยจึง ถ่ายเท กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันอย่างแยกไม่ออก แม้ว่าปัจจุบันผู้หญิงมอญจะไม่ได้นั่งผ้าแหวก เหมือนในอดีต แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์สำคัญของการแต่งกายของมอญไว้ เกือบทั้งหมด คือผู้หญิงมอญ ยังนุ่งผ้าถุงเกล้ามวย และพาดสไบ ถึงแม้งานจิตรกรรมสาวมอญจะลบเลือนไปตามกาลเวลา

ตารางที่ 4-1 สรุปศิลปกรรมมอญประเภทจิตรกรรม

ประเภทผลงาน	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
จิตรกรรม/ พุทธประวัติ 	แบบช่างหลวง จิตรกรรมไทยประเพณีใน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยทั่วไปบนผนังสกัดหน้า นิยมเขียนภาพพุทธประวัติ ตอนมารผจญ-ชนะมาร บน ผนังสกัดหลังนิยมเขียน ไตรภูมิโลกสัตถฐาน บนผนัง แป้ทั้ง 2 ด้านนิยมเขียนภาพ พุทธประวัติหรือภาพอดีต พุทธ พื้นที่ช่องหน้าต่างนิยม เขียนภาพทศชาติชาดก หรือ ภาพพุทธประวัติ	คุณค่าด้านความงามของ จิตรกรรมไทยแบบประเพณี และการเผยแพร่พุทธศาสนา ผ่านเรื่องราวพุทธประวัติ ความเชื่อของชาวมอญในเรื่อง อดีตพุทธ และทศชาติชาดก เป็นคติสอนในเรื่องบุญบาป และความเชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์ และความมุ่งหวังใน การนิพพาน เช่นเดียวกับ พระพุทธรูปเจ้า

ตารางที่ 4-1 สรุปศิลปกรรมมอญประเภทจิตรกรรม (ต่อ)

ประเภทผลงาน	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
	<p>แบบช่างพื้นบ้าน จิตรกรรมพุทธประวัติ ฉาก แสดงขบวนแห่พระบรมศพ ด้วยราชรถ บนราชรถมี โลงศพทรงปราสาท แบบ ศิลปะมอญ มีผู้ร่วมขบวนและ ลากจูงราชรถหลากหลาย วาด โดยช่างพื้นบ้านชาวมอญ วัดไทรอารีรักษ์ อำเภอก โพธาราม จังหวัดราชบุรี การสืบทอดศิลปะการทำ โลงมอญ และปราสาทปลงศพ พระสงฆ์ รวมถึงประเพณี การจุดลูกหนูในการเผาศพ พระสงฆ์</p>	<p>ภาพแสดงถึงความยิ่งใหญ่ ให้คุณค่าด้านจิตใจ ความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา และแสดงถึง ความสำคัญของประเพณีศพ พระสงฆ์ของชาวมอญ รวมถึง มหรสพต่าง ๆ ในงานศพ ชาวมอญมีความเชื่อว่างานศพ พระไม่ใช่งานเศร้าโศก แต่เป็น งานรื่นเริงเป็นการ ส่งวิญญาณ พระสงฆ์กลับสู่สวรรค์ ผู้ที่มา ร่วมงานศพพระสงฆ์จะได้บุญ มาก</p>
<p>จิตรกรรม/ วิถีชีวิต</p> 	<p>จิตรกรรมภาพชาวมอญ วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอก พระประแดง ซึ่ง น. ณ ปากน้ำ ได้เคยวิจารณ์ว่าเป็นภาพ ผู้หญิงในงานจิตรกรรมที่สวย สุดของเมืองไทย เป็นภาพ หญิงสาวเกล้าผมมวยไว้ที่ ท้ายทอยมีผ้าสไบคล้องคอ นุ่ง ผ้าลายกรอมเท้า ผ้าน่านหน้า แหวกจนเห็นอวัยวะเพศ นอกจากนั้นยังปรากฏภาพ จิตรกรรมชาวมอญในลักษณะ เดียวกันในวัดอื่น ๆ ในชุมชน มอญ เช่น วัดคงคาราม จังหวัด ราชบุรี วัดบางแคใหญ่ จังหวัด</p>	<p>การแสดงออกถึงความงามของ ชาวมอญในอุดมคติ รวมถึง การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ บ่งบอกความงามของสตรีมอญ ในอดีต นับเป็นผลงานที่แสดง อารมณ์สุนทรีย์ของช่างเขียน ในยุคหนึ่ง</p>

ตารางที่ 4-1 สรุปศิลปกรรมมอญประเภทจิตรกรรม (ต่อ)

ประเภทผลงาน	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
	สมุทรสงคราม วัดชมภูเวก จังหวัดนนทบุรี เอกลักษณ์การแต่งกายนี้ยัง ปรากฏในนิราศของสุนทรภู่ การใช้สไบสืบทอดมาถึง ปัจจุบัน ชาวมอญชายและ หญิงใช้ในโอกาสต่าง ๆ รูปแบบสไบที่พบ เช่น สไบ ผ้าลูกไม้ ผ้าไหม สไบปัก ผ้าขาวม้า	

สรุปงานผลงานด้านจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ตามวัดมอญในชุมชนมอญนั้นส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณีแบบช่างหลวง ซึ่งภาพวาดจะมีแบบแผนการจัดองค์ประกอบวางภาพ การใช้สี เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติและชาดก ส่วนลักษณะของจิตรกรรมช่างพื้นบ้านเน้นความเป็นธรรมชาติ กิ่งสมจริง ส่วนใหญ่มักสะท้อนเรื่องราววิถีชีวิต ผู้คน วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมอญนั้น ๆ ภาพจิตรกรรมเหล่านี้ นอกจากจะทำหน้าที่สร้างความงดงาม (Beautification) เพื่อใช้ตกแต่งภายในอุโบสถ และวิหาร หรืออาคารต่าง ๆ แล้วยังทำหน้าที่เล่าเรื่องราว (Illustration) เป็นการสอนผู้คนในเรื่องพุทธศาสนา เช่น ภาพจิตรกรรมพุทธประวัติ และชาดก หรือภาพจิตรกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนมอญ การแต่งกาย เสื้อผ้า ได้ทราบว่าคนมอญใช้สไบมาแต่อดีต สภาพสังคมในอดีตเป็นอย่างไร เป็นประโยชน์ให้คนรุ่นหลังได้ เรียนรู้ ศึกษา ถือเป็นทิศทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญต่อคนรุ่นหลังอีกด้วย

2. ประติมากรรม

ชาวมอญมีความเชื่อเกี่ยวตำนานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จึงได้นำคติทางพุทธศาสนา และพราหมณ์ฮินดู มาผสมผสานกัน แสดงออกในงานศิลปกรรมประเภทประติมากรรม และรูปเคารพต่าง ๆ ซึ่งล้วนแสดงออกในเชิงความศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ในการปกป้องรักษา และคุ้มครองจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ อีกทั้งสร้างเพื่อระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนที่จางมาในอดีต เช่น หงส์มอญ พระอุปลุต มนุษย์สี่หะ พระสุรัสวดี

2.1 หงส์มอญ

การนำหงส์มาประกอบในงานศิลปกรรม เช่นงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมนั้นมีหลักฐานสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และสืบทอดไปยังงานศิลปกรรมยุคต่าง ๆ ของไทย สำหรับชาวมอญนั้นหงส์นับเป็นสัญลักษณ์สำคัญเป็นสิ่งที่สูงส่งเปรียบเหมือนจิตวิญญาณของชาวมอญ หงส์มอญจึงมีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมดังต่อไปนี้

2.1.1 เสาหงส์

ตามคติของชาวมอญ เรื่องการสร้างเสาชง เป็นการสร้างบูชาพระพุทธเจ้า ตามพระพุทธประวัติครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์ ชาวบ้านต้องการบูชาพระพุทธเจ้าจึงนำผ้าผูกและชักขึ้นเหนือยอดเสา เกิดอานิสงค์ผลบุญ ภายหลักรื้อชีวิต จากตำนานดังกล่าวจึงกลายเป็นประเพณีที่ชาวมอญนิยมสร้างเสาไว้สำหรับแขวนโหน่ (ชง) วัดมอญจึงมีการสร้างเสา 2 ชนิดคือเสาชงและเสาหงส์ ต่อมาภายหลังจึงเหลือเพียงเสาหงส์เสาดียวและยังใช้แขวนโหน่ (ชง) ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

คติการนำหงส์ขึ้นไปประดับบนเสาของชาวมอญ อาจด้วยเกี่ยวกับตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี หงส์จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ชาวมอญให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก การสร้างเสาหงส์ยังปรากฏในหลักฐานคือจารึกภาษามอญในสมัยทวารวดี ที่มีเนื้อหากล่าวถึงไว้ว่า (สุกัญญา เบนนิค, 2558, หน้า 33)

“บริเวณที่อารามมีเนื้อดินจำนวน 170 มีแนวต้นมะพร้าวเป็นเครื่องหมายเขตของอารามพร้อมด้วยเสาหงส์ 1 ต้น”

อีกประการหนึ่งสันนิษฐานว่าการนำหงส์ขึ้นไปประดับบนเสาอาจมีความเกี่ยวข้องกับพระราชพิธีจองเปรียง ซึ่งหมายถึงพิธีชักโคมตามประเพณี โดยพิธีดังกล่าวมีมาตั้งแต่สมัยโบราณและเพ็ญเลิกไปในสมัยรัชกาลที่ 5 ในพระราชพิธีนี้โคมที่ชักสายขึ้นไปมีเรียกกัน 3 อย่างคือ โคมชัย โคมประเทียบ และโคมบริวาร เสาแต่ละชนิดจะแตกต่างกัน เสาโคมประเทียบ “ที่เสา มีหงส์ลูกกระพรวนติดชักขึ้นไปให้ทีเสียงดัง” ซึ่ง กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ (2534, หน้า 141) ได้วิเคราะห์ว่า ในพระราชพิธีนี้รูปหงส์มิได้เป็นส่วนสำคัญของพิธีและไม่มิตบทาใดระหว่างการประกอบพระราชพิธีอย่างเด่นชัด แต่รูปหงส์จะเป็นเสมือนสิ่งประดับตกแต่งให้เสาที่แขวนโคมมีความงามน่าดูยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์รูปแบบและของเสาหงส์ตามวัดมอญในพื้นที่การศึกษา โดยทั่วไป มีขนาดความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 13-15 เมตร ลักษณะตัวเสาทำด้วยไม้สัก หรือเหล็ก อาจมีการวาดลวดลายที่โคนเสาและหัวเสา มีจำนวนตั้งแต่ 1-2 ต้น หรือมากกว่านี้ ส่วนปลายเสาดัดตั้งประติมากรรมรูปหงส์ ส่วนบนสุดเหนือตัวหงส์นิยมสร้างเป็นฉัตร ลักษณะของหงส์ที่พบจะมี

2 ลักษณะ แบบแรกคือหงส์มอญ คือหงส์มีลักษณะตัวอ้วนป้อม ปากแบน กางปีก ลักษณะคล้าย ทำทางกำลังบิน ปลายหางงอนขึ้นแต่งลวดลายกนก เช่น เส้าหงส์วัดกลางวรวิหาร
 อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แบบที่สอง คือ หงส์ไทย มีรูปร่างตัวสูง ผอมเพรียว สัดส่วนงดงาม จะงอยปากยาวเรียวเล็ก ปลายหางจะงอน พลิวขึ้นด้วยรูปลวดลายกนก มีลักษณะอ่อนช้อยกว่าหงส์มอญ เช่น เส้าหงส์วัดคันลัด
 อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด นนทบุรี
 วัดท้ายเกาะใหญ่ อำเภอสามโคก ปทุมธานี

ส่วนด้านปลายปากของหงส์จะแฉง (โหน้) ในบางชุมชนเรียกว่าธงตะขาบ นิยมทำด้วยผ้า หรือกระดาษ ดัดลวดลายสวยงาม ซึ่งเป็นความเชื่อในการการถวายธงเป็นพุทธบูชา แก่พระพุทธเจ้า ชาวมอญจึงมีประเพณีแห่งธงตะขาบ ในประเพณีสงกรานต์ ในชุมชนมอญ พระประแดงจะเรียกว่าประเพณีแห่งหงส์ ธงตะขาบ ด้วยในพิธีจะนิยมนำประติมากรรมรูปหงส์ เข้าร่วมขบวนแห่ และมีการเพิ่มเติม นางหงส์ ซึ่งหมายถึง หญิงสาวที่แต่งกายด้วยชุดมอญสวยงาม นั่งในขบวนแห่ธงตะขาบด้วย ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมความหมายของหงส์ไปในเรื่องของ การตกแต่ง ขบวนแห่ธงตะขาบให้มีความยิ่งใหญ่ และสวยงาม เพิ่มมากขึ้น

สำหรับชุมชนมอญอื่น ๆ เช่น ชุมชนมอญสามโคก ปทุมธานี จะเรียกประเพณีแห่ โหน้ (ธง) หรือที่คนไทยเรียกว่าหางหงส์ อันจะเกี่ยวข้องกับ การที่นำธงไปแขวนไว้ที่ส่วนท้ายของ หงส์ จึงกลายเป็นที่มาของการเรียกชื่อประเพณีแห่หางหงส์

ทั้งนี้คือการสร้างหงส์ถวายวัด ยังปรากฏในวัฒนธรรมล้านนา เส้าหงส์ของ ชาวล้านนาจะเกี่ยวข้องกับประเพณีการทำตุงหรือการสร้างตุง ซึ่ง ตุงเป็นภาษาถิ่นของภาคเหนือ มีความหมายถึง “ธง” ตุงของชาวล้านนาทำด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษ ผ้า โลหะ ปูน และไม้ การทำตุงนี้ก็เพื่อนำไปแขวนที่เส้าหงส์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4-2 ภาพหงส์มอญและหงส์ไทยบนเสาหงส์ตามวัดมอญ

หงส์มอญ		หงส์ไทย	
วัดกลางวรวิหาร พระประแดง สมุทรปราการ	วัดปรมัยยิกาวาส วรวิหาร เกาะเกร็ด นนทบุรี	วัดท้ายเกาะใหญ่ สามโลก ปทุมธานี	วัดแค พระประแดง สมุทรปราการ
			
วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด นนทบุรี	วัดคันลัด พระ ประแดง สมุทรปราการ	วัดเมตดารงค์ สามโลกปทุมธานี	วัดอาษาสงคราม พระประแดง สมุทรปราการ
			

ภาพที่ 4-12 เสาหงส์เขว่นรงตะขาบ วัดเมตดารงค์ อำเภอสามโลก ปทุมธานี

2.2 หงส์ในงานประติมากรรมตกแต่ง

การสร้างประติมากรรมรูปหงส์ของชาวมอญ นอกจากจะนิยมสร้างไว้บนยอดเสาทรงคังที่เรียกติดปากกันว่าเสาหงส์แล้วนั้น หงส์ยังถูกนำไปเป็นส่วนประดับตกแต่งอาคารสถานที่ภายในวัดมอญ เช่น ใช้เป็นโคมไฟ ตกแต่งภายในวัด หรือนำไปตกแต่งตามบ้านเรือนทั่วไป แต่การตกแต่งต้องมีความเหมาะสม เนื่องจากหงส์ถือเป็นของสูง มีความหมายในเชิงลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพสักการะของชาวมอญ การใช้หงส์ตกแต่งในวัด เช่น วัดม่วง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4-13 ประติมากรรมหงส์มอญตกแต่งหัวเสา ที่วัดม่วง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4-14 ประติมากรรมรูปหงส์ไทยตกแต่งหัวเสา วัดโพธิโสภาราม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

2.3 หงส์ในงานออกแบบเชิงพาณิชย์

หงส์มอญที่พบในงานออกแบบเชิงพาณิชย์นั้นมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น อาจด้วยเพราะความทันสมัยของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบ จึงมีการพัฒนาการออกแบบหงส์เพื่อใช้ให้เหมาะสมกับสื่อต่าง ๆ เช่น การนำหงส์ไปออกแบบเป็นสัญลักษณ์ใช้สำหรับหน่วยงาน และองค์กรเกี่ยวกับมอญ หรือสัญลักษณ์รูปหงส์ไปใช้กับสิ่งของที่ระลึกต่าง ๆ เช่น เสื้อยืด เข็มกลัด ของที่ระลึกต่าง ๆ ทั้งนี้การนำรูปหงส์ไปใช้ก็เพื่อการแสดงตัวตนและอัตลักษณ์ของชาวมอญที่ยังระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอน คือเมืองหงสาวดี อันเป็นต้นกำเนิดตำนานหงส์คู่กันเอง

แนวคิดและรูปแบบ

เมื่อพิจารณาจากข้อสันนิษฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำหงส์มาใช้ในงานศิลปกรรม นั้นอาจสรุปได้ถึง แนวคิด และรูปแบบ ได้ดังนี้

1. ด้านแนวคิด

การใช้หงส์สัญลักษณ์ประจำชาติ เป็นการแสดงออกถึงความเป็นชาตินิยมเป็นการเลือกใช้ของเก่าพื้นสมัย (Ancient material) หรือวัฒนธรรมที่เกือบจะหายไปจากวิถีชีวิตของคน เพื่อสร้างวัฒนธรรมประดิษฐ์รูปแบบใหม่ (A novel type) และเพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ (Novel purpose)

หงส์มอญจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สูงส่ง เปรียบเหมือนกับจิตวิญญาณของชาวมอญ มีความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและตำนานการเกิดเมืองหงสาวดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ (2534, หน้า 181-182) ได้อธิบายถึงการนำหงส์มาใช้ในทางศิลปกรรมไว้ดังนี้

แนวคิดทางศาสนา หงส์เป็นสัตว์ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์และพุทธ ถ้าเป็นหงส์ตามคติพราหมณ์มักจะเกี่ยวกับเทพเจ้า ในฐานะที่เป็นพาหนะทรงถือเป็นเทพพาหนะที่มีความขลัง ศักดิ์สิทธิ์ และมีความเป็นมงคล ส่วนศิลปกรรมในพุทธศาสนา รูปหงส์หมายถึงสิ่งสมมติหรือเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงพระพุทธรูป เพราะขณะที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์นั้นมีพระชาติหนึ่งที่เสวยชาติเป็นพญาหงส์ทอง และถือว่าหงส์เป็นสัตว์ที่สูงส่งมีความงดงามทั้งรูปร่างและจิตใจ ฉะนั้นจึงมีการนำรูปหงส์ไปเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในมงคล 108 ประการ หรือลักษณะหนึ่งของมหาบุรุษคือพระพุทธรูป

แนวคิดด้านจินตนาการ มนุษย์คิดฝันให้หงส์เป็นตัวแทนของดินแดนที่ไม่สามารถกำหนดพรมแดนได้ เป็นสัญลักษณ์ของท้องฟ้าหรือสวรรค์ ทำให้ความคิดของผู้ที่เคารพเชื่อถือความเป็นท้องฟ้า ซึ่งอยู่สูง เป็นดินแดนที่ไกลเกินความสามารถที่มนุษย์จะไปถึงได้ด้วยตนเอง

แนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์ การสร้างสรรค์รูปหงส์ในแง่เป็นไปเพื่อความสวยงาม การเลือกรูปหงส์มาเป็นจุดสำคัญของภาพ หรือเป็นส่วนประกอบของภาพ นำรูปหงส์มาอยู่ใน ลายไทยต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ งานประณีตศิลป์ เช่น ลายเขียนทอง ลายรดน้ำ ตลอดจนการนำไป ประดับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ เช่นการทำเสาหงส์ขนาดเล็กห้อยดวงไฟ หงส์ไม่ได้พบเฉพาะ ในเรื่องพุทธศาสนา หรือเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เท่านั้น แต่สามารถพบศิลปะรูปหงส์ในวิถีชีวิต ทั่วไป

ด้านรูปแบบ

รูปแบบหงส์ไทย เป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุด ซึ่งเป็นหงส์จากจินตนาการ เป็น ลักษณะของสัตว์หิมพานต์มีความงามโดยใช้ลายกนก ตกแต่งให้วิจิตรงดงาม เช่น ในส่วนหัว ส่วนปีก และส่วนหาง รูปแบบหงส์มอญ ที่ถ่ายทอดรูปแบบจากเป็ด จึงมีลักษณะรูปร่างลำตัวอ้วน พบว่าการนำไปใช้ประกอบหัวเสาน้อยกว่าหงส์ไทย รูปแบบหงส์มอญที่นำไปใช้นั้นมี ความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของการใช้งาน มีการอธิบายถึงความหมายของ อากัปกริยาของ หงส์มอญไว้แตกต่างกันดังนี้

ภาพที่ 4-15 การเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะหงส์ไทย (ซ้าย) และหงส์มอญ (ขวา)

(องค์ บรรจุน, 2559)

ตารางที่ 4-3 ภาพหงส์มอญในลักษณะต่าง ๆ (สุกัญญา เบนนิค, 2549, หน้า 227)

ภาพหงส์ลักษณะต่าง ๆ	ความหมายอากัปกิริยาของหงส์
 	<p>หงส์เดี่ยวยืนนิ่ง นิยมใช้งานทั่วไป เช่น ธรรมาสัน ขอดเส้าหงส์ หัวเสาบันได แกะสลัก ตกแต่งบ้านเรือน ตกแต่งในขบวนแห่ งานประเพณีของชาวมอญ นำไปทำสื่อประเภท ลายเสื้อ ลายสติ๊กเกอร์ เครื่องแต่งกาย เข็มกลัด</p> <p>หงส์คู่ยืนซ้อนกัน หมายถึงหงส์ในตำนานการ สร้างเมืองหงสาวดี มักถูกใช้งานในการเป็น สัญลักษณ์เมืองหงสาวดี ในสื่อสิ่งพิมพ์ รูปปั้น และตกแต่งสถานที่</p>
	<p>หงส์บิน ใช้ในความหมายทางการเมือง เช่น ภาพหงส์กำลังบินไปทิศตะวันตกสู่ดินแดนมอญ ซึ่งแทนด้วยดวงดาวสีน้ำเงินในธงชาติมอญ ซึ่งทางการพม่ายินยอมให้ใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์ แต่ต้องเป็นหงส์ยืนนิ่ง หากทำเป็นรูปหงส์บิน จะถือว่าเป็นศัตรูสัญลักษณ์ในธงชาติ จึงแทน คนมอญ แผ่นดินมอญ และชาติมอญ มักใช้เมื่อ มีวาระสำคัญเช่นการจัดงานวันชาติ</p>
	<p>หงส์ยกเท้า มีความหมายในเชิงการเมือง สืบเนื่องจากทางการพม่าห้ามไม่ให้ใช้รูป หงส์บิน กลุ่มนักศึกษาชาวมอญในมหาวิทยาลัย อย่างกุ้ง ได้ออกแบบหงส์ขึ้นใหม่ ยกเท้ากำลังก้าว ไปข้างหน้า แทนความหายว่าคนมอญจะไม่หยุด การเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติและพร้อมที่จะก้าว ไปข้างหน้าเสมอ</p>

ภาพที่ 4-16 การนำภาพหงส์ไปประกอบในสัญลักษณ์องค์กรมอญในเมืองไทย (สุกัญญา เบนนิต, 2556)

ภาพที่ 4-17 การใช้หงส์ตกแต่งรองรับโลงจำลองของประเพณีแข่งศพในงานศพพระสงฆ์มอญ

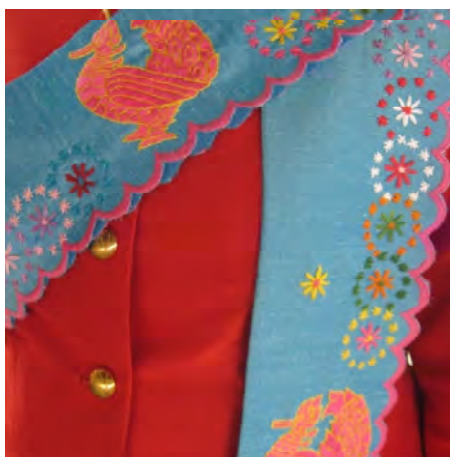
ภาพที่ 4-18 เข็มกลัดหงส์มอญคู่ซ้อนกันของที่ระลึกที่ผลิตจำหน่ายในงานวันชาติมอญ

ภาพที่ 4-19 ระบายหงส์ทอง เล่าเรื่องตำนานเมืองหงสาวดี เมืองหลวงเก่าของชาวมอญ

ภาพที่ 4-20 เสื้อยืดลายหงส์แบบต่าง ๆ รวมถึงตัวหนังสือมอญ

ภาพที่ 4-21 ผ้าสไบมอญปักลายหงส์มอญ

ภาพที่ 4-22 ภาชนะสำหรับใส่อาหาร (ชะลูด) ฝาด้านบนสุดแกะสลักเป็นรูปหงส์มอญ

ภาพที่ 4-23 รูปปั้นพระสุรัสวดีนั่งบนหงส์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวมอญนับถือ

2.2 พระอุปคุต

วัดมอญเกือบทุกชุมชนและตามบ้านเรือนชาวมอญมักมีรูปปั้นพระอุปคุตไว้สักการบูชา มักนิยมสร้างพระอุปคุตปางแหงนหน้า จกบาตรการตั้งที่บูชา นิยมใช้ภาชนะใส่น้ำ แล้วตั้งองค์พระบัวเข็มหรือพระอุปคุตตรงกลาง โดยมีฐานรองเป็นลักษณะจำลองคล้ายกับว่า

ท่านประดิษฐานอยู่ในน้ำ เลียนแบบตามตำนานพระอุปลุต ซึ่งเป็นพระอรหันต์รูปสำคัญที่มีอิทธิฤทธิ์ปราบมารจำศีลอยู่ในสะดือทะเล ชาวมอญ และผู้ที่บูชาพระอุปลุตมีคติความเชื่อว่าพระอุปลุตมีพุทธคุณด้าน โชคลาภ และคุ้มกันภัยพิบัติอันตรายทั้งปวง

องค์ บรรจุน (2559) ได้อธิบายถึงประเพณีบูชาพระอุปลุตของชาวมอญ คือในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 โดยมีการลอยเรือ ที่เรียกว่า “เรือจิตะนาคะ” ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับ ประเพณีลอยเรื่อนี้ไว้ว่า “ชาวมอญยึดถือชัยชนะแห่งการปราบพญามารของพระอุปลุตเถระกับทั้งการสร้างรูปเคารพของพระอุปลุตเถระ โดยพระเจ้านรปติ กษัตริย์มอญแห่งกรุงหงสาวดี เป็นนิมิตหมายในการบูชาพระมหาเถระอุปลุตเถระ โดยในแต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันสร้างเรือขนาดใหญ่ เพื่อเป็นการจำลอง “เรือจิตะนาคะ” ของพระเจ้านรปติ ประดับประดาด้วยธงทิว แพรพรรณ ข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน บ้างตัดปอยผมบนศีรษะอันเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของร่างกาย จบขึ้นเหนือเกล้าไต่เรือลงไปด้วย ลากเรือลอยน้ำบายหน้าสู่สะดือทะเลกลางมหาสมุทร ยังสถานที่ที่พระอุปลุตเถระจำศีลภาวนาอยู่นั้น ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งชาวไทยภาคกลางเชื่อเรื่องการบูชาและขอขมาพระแม่คงคา”

พระอุปลุตยังเป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวพม่า และชาวล้านนา ดังปรากฏในประเพณีการตักบาตร “เบ็งปู้ด” หรือการ “ตักบาตรเที่ยงคืน” โดยเฉพาะภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน การตักบาตรเบ็งปู้ดจะกำหนดขึ้นในปีใดวันที่มีวันขึ้น 15 ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ โดยไม่เจาะจงว่าต้องอยู่ในเดือนใดซึ่งบางปีอาจมีครั้งเดียวหลายครั้ง หรือไม่มีเลย การตักบาตรเบ็งปู้ดนี้พระภิกษุสามเณรในเมืองทุกรูปจะออกบิณฑบาตในตอนเที่ยงคืนโดยมีคติความเชื่อว่า หากผู้ใดได้ทำบุญตักบาตรพระอุปลุตแล้ว จะได้อานิสงส์มากล้นเกิดโชคลาภ และความเป็นสิริมงคลในชีวิตอย่างประมาณมิได้

ภาพที่ 4-24 พระอุคุตปางแหงนหน้าจากบาตรที่วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2.3 นรสิงห์ หรือมนุษย์สีหะ

นรสิงห์ แปลว่า คนเป็นสิงห์ คือมีร่างกายบางส่วนเป็นคน บางส่วนเป็นสิงห์ เท่าที่พบมีอยู่ 2 แบบ แบบหนึ่งทำตัวเป็นมนุษย์ หัวเป็นสิงห์ อีกแบบหนึ่งทำตัวเป็นสิงห์ หัวเป็นคน แบบตัวเป็นสิงห์หน้าเป็นคนออกจะแพร่หลายมากและมีอยู่หลายชาติ ประเทศพม่าก็มีเรียกว่า “มนุษย์สิงห์” คนมอญเรียกว่ามนุษย์สีหะ โดยออกเสียงอย่างสำเนียงมอญบาลีว่า “เหมะนุดชอยสะ” รูปลักษณะมีลำตัวเป็นสิงห์ มีหัวเป็นมนุษย์สวมชฎา ในชุมชนมอญพบว่า มีการสร้างรูปจำลอง มนุษย์สีหะเพื่อตกแต่งหน้าอาคาร พิพิธภัณฑ์กรมทางหลวงชนบท สวนสุขภาพคลองรัตโพธิ์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และใช้ตกแต่งหน้าบันศาลาวัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เรื่องนรสิงห์หรือมนุษย์สีหะ มีนิทานมอญเล่าว่าเมื่อพระโสณะกับพระอุตระมหาเถระซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชให้มาสอนพระพุทธศาสนาได้มาถึงเมืองสะเทิมในรามัญประเทศนั้น เสด็จเป็นเวลาที่นางยักจิติเที่ยวกินเด็กที่เกิดใหม่ พระราชามหากษัตริย์ได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก พระมหาเถระทั้งสองได้ทราบเรื่องจึงจำแลงเป็น “มนุษย์สิงห์” ขึ้น ซึ่งทำให้นางยักจิติหวาดกลัว เลยหลบหนีหายสาบสูญไป บ้านเมืองก็ได้รับความสุขพ้นภัยอันตราย พระราชามหากษัตริย์จึงให้ทำรูปมนุษย์สิงห์ขึ้น ไปสำหรับป้องกันภัยอันตรายแก่มหาชน ซึ่งจะเห็นประดิษฐานอยู่ตามเจดีย์และปูชนียสถานของพม่ามาจนทุกวันนี้

การใช้รูปสิงห์หรือราชสีห์เป็นเครื่องประดับสถานที่ต่าง ๆ นิยมทำกันแพร่หลายในพระนิพนธ์ “เที่ยวเมืองพม่า” ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“พระเจดีย์ที่สำคัญในเมืองพม้ามักเป็นรูปสิงห์ตัวใหญ่อยู่สองข้างทางปากทางเข้าบริเวณทุกแห่ง การที่นำรูปสิงห์ตั้งประจำปากทางคูประหลาด ที่ชอบทำกันทั้งจีน เขมร และชาว ไหมไซพม่าเท่านั้น สิงห์ก็คือราชสีห์นั่นเอง ในเมืองไทยเราแต่โบราณก็ชอบทำรูปสิงห์ตั้งปากทาง แต่มักทำเป็นรูปสิงห์แบบเขมร หรือมิฉะนั้นก็เอาสิงโตจีนมาตั้ง มูลเหตุที่ทำรูปราชสีห์ตั้งปากทาง น่าจะ ได้คิดมาแต่ครูเดียวกันทั้งนั้น แต่เดิมเห็นจะทำให้เป็นรูปศักดิ์สิทธิ์สำหรับรักษาสถาน มิให้อันธพาลเข้าไปประพาดร้ายในบริเวณที่นั้นเป็นเค้ามูล”

มนุษย์สิงห์ประเภทตัวเป็นสิงห์ หน้าเป็นคนนี้ จะพบได้ในงานศิลปกรรมของที่อื่น เช่น อียิปต์ จะเรียกว่า สฟิงซ์ (Sphinx) จะพบได้ตามพีระมิดซึ่งเป็นฝั่งศพของฟาโรห์ และตามประตูกว้าง ตามความเชื่อว่า เพื่อพิทักษ์รักษาสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตให้พ้นจากการรบกวนของภูตผีปีศาจ สฟิงซ์จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเพื่อบูชาสุริยเทพในตอนเช้า เช่นเดียวกับศิลปกรรมของชาวแอสซีเรีย มีประติมากรรมรูปสิงโตมีปีกหัวเป็นคน งานศิลปกรรมที่ใช้ประดับสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกัน (สมบัติ พลายน้อย, 2544, หน้า 138)

ภาพที่ 4-25 การใช้รูปมณูษย์สีหะและหงส์ในธงชาติมอญสมัยอาณาจักรสะเทิม

(<https://m.facebook.com/รามัญคดี-Mon-Studies>)

ภาพที่ 4-26 รูปปั้นมนุษย์สิงห์คดกแต่งหน้าอาคารพิพิธภัณฑกรรมทางหลวงชนบท สวนสุขภาพ
คลองลัดโพธิ์ อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-27 มนุษย์สิงห์ หน้าบันศาลาการเปรียญ วัดไผ่ล้อม เกษะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
(พิศาล บุญผูก, 2553, หน้า 53)

ภาพที่ 4-28 รูปปั้นสฟิงก์หรือสิงโตมีศรีษะเป็นคน ศิลปะอียิปต์โบราณ มีความเชื่อในเรื่องการปกป้องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือปิรามิด (<http://www.instyletravels.com>)

2.4 พระสุรัสวดีประทับนั่งบนหงส์

อาณาจักรมอญโบราณ มีความสัมพันธ์กับอินเดียทางใต้ ทำให้มอญได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา และความคิดแบบอินเดีย ซึ่งต่อมามอญก็ถ่ายทอดวัฒนธรรมดังกล่าวไปให้ชนชาติที่อยู่ใกล้ เช่น ชนชาติเขมร และทิเบต ทั้งนี้ มีหลักฐานจารึกที่ค้นพบแสดงถึงการยอมรับนับถือศาสนาต่าง ๆ จากอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนาเถรวาท พุทธศาสนาเถรวาทและตันตระยาน (วัชรยาน) ศาสนาฮินดูทั้งลัทธิไศวนิกาย หรือ นิกายที่นับถือพระอิศวรเป็นส่วนใหญ่ และไวษณพนิกาย หรือ นิกายที่นับถือพระวิษณุ ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงความเชื่อพิธีกรรมดั้งเดิมเกี่ยวกับวิญญาณที่เรียกว่า “นัต” (สุรัสวดี สุขสวัสดิ์, 2554, หน้า 323) ก่อนที่พม่าจะรับนับถือศาสนาพุทธผู้คนยังนับถือ ฤๅษีปีศาจ ผี साง นางไม้ บูชากราบไหว้วิญญาณ หรือฤๅษี ปีศาจ ซึ่งเรียกกันว่า “นัต” นัตนี้เป็นทั้งพระภูมิเจ้าที่ เทพยดาฟ้าดิน ธรรมชาติ พระสุรัสวดี เป็นเทพสตรีในศาสนาฮินดู เป็นชายาของพระพรหม และถูกยกย่องว่าเป็นเทพแห่งวิชาการและศิลปะทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็น อักษรศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี การละคร ตลอดจนเป็นผู้ให้กำเนิดอักษรของอินเดีย คือ อักษรเทวนาครี ซึ่งมักพบว่ารูปวาด หรือรูปปั้นของพระสุรัสวดี พระหัตถ์ข้างหนึ่งจะถือคัมภีร์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสติปัญญา ความรู้ การรำเรียนเขียนอ่าน ส่วนพระหัตถ์อีกข้างหนึ่งจะถือ “ลูกประคำ” เป็นสัญลักษณ์ของการสวดมนต์ ภาวนา หรือการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พาหนะของพระสุรัสวดี คือ หงส์และนกยูง

เชษฐ ติงสัจฉลี (2559) ได้กล่าวว่า ประติมานวิทยาของเทวีสุรัสวดีในพม่า พระนางทรงหงส์เป็นพาหนะเช่นเดียวกับเทวีในศาสนาฮินดู ตามหลักพุทธคติ พระสุรัสวดีทรงเป็นเทวี

ผู้รักษาพระไตรปิฎก พระนางมัทรีอพานที่ประดิษฐานพระไตรปิฎกจำนวนสามเล่ม คือ พระวินัยปิฎก พระสุตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกในศาสนาพุทธเถรวาทฝ่ายมอญและพม่า เป็นพระแม่องค์ธรรมะ หรือพระสุนทรีวาทินี ในศาสนาพุทธเถรวาทฝ่ายไทย เป็นเทวีแห่งสติปัญญาและการศึกษา รวมไปถึงการเจรจาต่าง ๆ ในศาสนาพุทธมหายาน จะเห็นได้ว่าเทวี สรัสวดีในศาสนาพุทธก็ยังคงเป็นเทวีที่เกี่ยวข้องกับ “หนังสือ” เช่นเดียวกับเทวีองค์เดียวกันในศาสนาฮินดู เทวีสรัสวดี เทพีแห่งความรู้ในศาสนาฮินดู ได้กลายเป็นเทพีผู้ปกป้องความรู้ทางพุทธศาสนาเถรวาทในพม่า แสดงให้เห็นกระบวนการคัดลอกศาสนาฮินดูเข้าสู่ศาสนาพุทธซึ่งเป็นกระบวนการปกติในแถบเอเชียอาคเนย์

ภาพที่ 4-29 รูปปั้นพระสุรัสวดีประทับนั่งบนหงส์ ตกแต่งหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์กรมทางหลวงชนบทสวนสุขภาพคลองรัตโพธิ์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ความเชื่อของเทพสตรีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นความเชื่อที่ชาวฮินดูให้ความนิยมในการนับถือกราบไหว้บูชาเทพสตรีนั้นคือลัทธิหรือนิกายศักติ หมายถึงความสามารถ เป็นลัทธิบูชาสตรีเพศ ลัทธิศักติเน้นให้พลังอำนาจของสตรีเพศที่สามารถบันดาลความทุกข์และความสุขสมบูรณ์ให้แก่โลกมนุษย์ได้ นิกายศักติ ที่นับถือพระชายาของเทพเจ้าสูงสุดในศาสนา คือ พระศิวะ พระวิษณุ พระพรหม

สอดคล้องกับที่ ขนิษฐา ทองนพคุณ (2551) ได้อธิบายถึงความเชื่อในบทบาทและฐานะของสตรีในศาสนาพราหมณ์เหล่านี้ว่าเป็นความเชื่อยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่นักโบราณคดีค้นพบและนำมาศึกษา แต่มีความเชื่ออีกบทบาทและฐานะหนึ่งของสตรีในศาสนาพราหมณ์ที่มีความสำคัญ คือสตรีในฐานะคู่ครองของเทพเจ้าสูงสุดของศาสนา ความเชื่อนี้เทพสตรีจะได้รับการยกย่องฐานะตามพระสวามีของตน บางครั้งได้รับการยกย่องเคารพนับถือมากกว่าพระสวามีของตน เทพสตรีเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจ อิทธิฤทธิ์ ไม่ได้เป็นเพียงคู่ครองธรรมดา ผู้นับถือเทพสตรีเชื่อว่าพลังอำนาจของเทพเจ้าจะแสดงผ่านพระชายาของตน ความเชื่อเรื่องเทพสตรีเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สังคมโบราณที่เชื่อกันมาโดยตลอดและในปัจจุบันความเชื่อนี้ก็ยังคงปรากฏให้คนทั่วไปได้เห็นอยู่ เช่น ในยุคโบราณ ในสมัยกรีก เทพีธินีนา เป็นเทพเจ้าพรหมจรรย์แห่งปัญญา ความกล้าหาญ กฎหมายและความยุติธรรม เป็นต้น

2.5 พระพุทธรูปศิลปะมอญ-พม่า

ชาวมอญในเมืองไทยให้ความเคารพศรัทธาในการสร้างเจดีย์ มากกว่าการสร้างพระพุทธรูปเพื่อเคารพบูชา พระพุทธรูปในวัดมอญจึงเป็นพระพุทธรูปแบบอย่างศิลปกรรมไทยทั่วไป นอกจากนั้นได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปแบบศิลปะมอญ-พม่า จากเมืองมอญ (ในประเทศพม่า) มาประดิษฐานในวัดตามชุมชนมอญต่าง ๆ ซึ่งพบว่าเป็นพระพุทธรูปแกะสลักจากหินอ่อน และมีการตั้งชื่อพระพุทธรูปนั้นคล้ายกับพระพุทธรูปสำคัญ ๆ ในเมืองไทย เช่น หลวงพ่อทันใจที่วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ หลวงพ่อหินอ่อน มณฑลทะเลย์ พระพุทธรูปประจำวัดคันลัด พระพุทธรูปแบบมอญ-พม่า ประจำวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด นนทบุรี พระพุทธรูปเหล่านี้นอกจากจะแสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวมอญเคารพกราบไหว้แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ชาวมอญยึดเหนี่ยวจิตใจ เปรียบเสมือน สิ่งทดแทนความโหยหาถึงบ้านเกิดเมืองนอนที่อพยพจากมาในอดีต

ภาพที่ 4-30 หลวงพ่อทันใจ พระพุทธรูปแบบมอญ-พม่า วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-31 พระพุทธรูปแบบมอญ-พม่า ที่วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 4-4 สรูปศิลปกรรมมอญประเภทประติมากรรม

รูปแบบศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
<p data-bbox="284 533 411 568">พระอุปัคต</p> 	<p data-bbox="675 533 1054 1659">พระอุปัคต หรือที่ชาวไทยเรียกว่า พระบัวเข็มเป็นพระที่ชาวมอญนับถือมาก ตามตำนานคัมภีร์โบราณกล่าวว่าพระอุปัคตเป็นพระอรหันต์สาวกในสมัยพุทธกาล มีอิทธิฤทธิ์และได้ปราบพญามารตนหนึ่งที่มารังควานการฉลองพระบรมสารีริกธาตุในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระมอญรุ่นเก่ามักตั้งบูชาพระอุปัคตเถระไว้กลางแจ้ง โดยหล่อน้ำไว้ตลอดเวลา จำลองสถานที่จำศีลภาวนาในมหาสมุทรตามวัดมอญจึงนิยมสร้างพระอุปัคตมีลักษณะนั่งอุ้มบาตรอยู่บนตัก มือกำลังล้วงไปในบาตร หน้าแขนงไปทางขวา ชาวมอญมีพิธีลอยเรือบูชาพระอุปัคตในวันเพ็ญเดือนสิบสอง ตรงกับวันลอยกระทงของคนไทย ภาคเหนือมีประเพณีตักบาตรเป็งปุด (ตักบาตรเที่ยงคืน)</p>	<p data-bbox="1114 533 1406 1144">คุณค่าในด้านความศักดิ์สิทธิ์การเคารพบูชา ชาวมอญเชื่อว่าพระอุปัคตเป็นเครื่องหมายแห่งการชนะมาร ความโชคดี การขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เครื่องรางแสดงถึงความสำคัญของตำนานในพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวมอญ</p>

ตารางที่ 4-4 ศิลปกรรมมอญประเภทประติมากรรม (ต่อ)

รูปแบบศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
<p>พระพุทธรูป</p> 	<p>พระพุทธรูปแกะสลักจากหินอ่อนปางมารวิชัย นำเข้ามาจากประเทศพม่า พบประจำตามวัดมอญต่าง ๆ และตั้งชื่อคล้ายกับพระพุทธรูปสำคัญ ๆ ในเมืองไทย เช่น หลวงพ่อทันใจ ที่วัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ</p>	<p>พระพุทธรูปเหล่านี้ นอกจากจะแสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวมอญเคารพราบไหว้แล้ว ยังเป็นสิ่ง ที่ชาวมอญยึดเหนี่ยวจิตใจ เปรียบเสมือนสิ่งทดแทนความโหยหาถึงบ้านเกิดเมืองนอนที่อพยพมาจากมาในอดีต</p>
<p>หงส์มอญ</p> 	<p>หงส์มอญ (บ๊าบทอว์) ลักษณะคล้ายนกเป็ดป่า (Sheldrake) ลำตัวอ้วน ป้อม ปากแบนเรียว มีหงอนเล็กน้อย ช่วงคอไม่ยาวมีแผงคอเป็นชั้น หางงอนยกขึ้น เท้าเป็นพังพืดแบบเป็ดหรือห่าน มีปีกแนบลำตัวมีลวดลายที่ตัวและหาง ชาวมอญนิยมสร้างหงส์ประดับตกแต่งตามที่ตั้งต่าง ๆ ในวัด เช่น เสาหงส์ หัวเสา นิยมใช้สีทองและสีแดง หงส์ เป็นสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมที่พบมากที่สุด และนำไปทำสัญลักษณ์อื่น เช่น ตราสัญลักษณ์องค์กรเกี่ยวกับมอญ ธง เข็มกลัด ลายเสื้อยืด ของที่ระลึก รูปแบบหงส์ในวัฒนธรรมมอญ มีหลายชนิด เช่น หงส์ยกเท้า หงส์บิน หงส์คู่</p>	<p>หงส์เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นพาหนะของพระพรหม ชาวมอญถือว่าหงส์เป็นสัญลักษณ์จากตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี แทนคุณค่าด้านจิตใจ และการระลึกถึงชนชาติมอญ และบรรพบุรุษของชาวมอญ</p>

ตารางที่ 4-4 สรุปลักษณะศิลปกรรมมอญประเภทประติมากรรม (ต่อ)

รูปแบบศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
นรสิงห์/ มนุษย์สิงหะ/ มนุษย์สิงห์ 	นรสิงห์ หรือที่คนมอญเรียกว่า มนุษย์สิงหะ โดยออกเสียงอย่าง สำเนียงมอญบาลีว่า “แหมะนุด ชอยชะ” มีลักษณะลำตัวเป็นสิงห์ หน้าเป็นคน หัวสวมชฎา ประเทศ พม่าเรียกมนุษย์สิงห์ มักสร้าง ประดับตกแต่งตาม ศาสนาสถาน และสถานที่สำคัญ เช่น หน้าเจดีย์ หน้าวัด บนหน้าบัน โบสถ์ เป็นต้น	สัตว์ในจินตนาการและ เป็นสัญลักษณ์ของ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อ การปกป้องคุ้มครอง ภัยอันตรายให้กับสถานที่ สำคัญ เช่นเดียวกับศิลปะ อียิปต์ มีรูปปั้น สฟิงซ์ ศิระเป็นมนุษย์ ตัวเป็น สิงโต ตั้งอยู่ด้านหน้า ปิรามิด
พระสุรัสวดี ประทับนั่งบนหงส์ 	พระสุรัสวดีเทพเจ้าในศาสนา พราหมณ์ฮินดู เป็นพระชายาของ พระพรหม เป็นเทวดาตรีที่มีผู้นับถือ จำนวนมาก ทั้งในอินเดีย พม่า มอญ รูปปั้นจำลองพระสุรัสวดีนั่งประทับ หงส์ มือขวาถือคัมภีร์ พระไตรปิฎก	เป็นเทพเจ้าแห่งภูมิปัญญา ความรู้ ศิลปวิทยาการ ต่าง ๆ มีคุณค่าทางด้าน จิตใจในด้านความศรัทธา และความศักดิ์สิทธิ์ การยกย่องเทพสตรีมี ในวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น เทพีอธีนาของกรีก

สรุปผลงานด้านประติมากรรมที่พบมากที่สุด ในวัฒนธรรมมอญ ได้แก่ รูปปั้นหงส์
หงส์นับเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เป็นพาหนะของพระพรหม ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ และหงส์
เป็นเสมือนตัวแทนของชาวมอญด้วยความเกี่ยวข้องกับตำนานการตั้งเมืองหงสาวดี เมืองหลวงของ
ชาวมอญในอดีต ดังนั้นในวิถีชีวิตของชาวมอญจึงมีความเกี่ยวข้องกับหงส์ในลักษณะต่าง ๆ
อยู่เสมอ เช่น รูปปั้นหงส์ ตราสัญลักษณ์ ลวดลายบนเสื้อผ้า ของที่ระลึก ความเข้าใจเรื่องหงส์ว่าเป็น
สัตว์ชั้นสูงนั้นมีในวัฒนธรรมอื่นด้วย เช่น จีน ญี่ปุ่น การเลือกหงส์เป็นอัตลักษณ์ร่วมของชาวมอญ

จึงเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้การใช้สัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเหมือนกันของกลุ่มคน หรือ หน่วยงาน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อนให้เกิดความรัก สามัคคี นอกจากนี้ชาวมอญยังนับถือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์ตามตำนานและนิทานชาดกเรื่องต่าง ๆ เช่น พระอุปคุต มนุษย์สิงห์ พระสุรัสวดี สะท้อนถึงเรื่องที่ชาวมอญยังนับถือผี และสิ่งที่มีความพิเศษอยู่เหนือธรรมชาติ เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ในทางปกปักรักษา สามารถคลั่งคลอก โขคลาก ควบคู่กับการนับถือพุทธศาสนาไปพร้อมกัน แม้ในปัจจุบันงานประติมากรรมเหล่านี้ได้กลายเป็นวัตถุสำหรับตกแต่งสถานที่ไปแล้วก็ตาม

3. สถาปัตยกรรม

3.1 สถาปัตยกรรมแบบถาวร

เมื่ออาณาจักรมอญล่มสลาย เป็นเหตุให้ชาวมอญอพยพจำนวนมากหนีสงครามเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทย เมื่อมาตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณภาคกลาง กระจายอยู่อาศัยตามชุมชนต่าง ๆ จึงมักสร้างวัดในชุมชน เพื่อเป็นสถานที่สำหรับพบปะญาติพี่น้อง และทำบุญ วัดจึงเป็นแหล่งความทรงจำร่วม ของชาวมอญ ลักษณะทางศิลปกรรมของวัดมอญจึงคล้ายคลึงกับวัดไทยทั่วไป ประกอบด้วยอาคารต่าง ๆ คือ โบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง หอไตร หอฉัน แต่สิ่งที่แตกต่างจากวัดไทยคือ วัดมอญจะมีการสร้างเจดีย์มอญ เสาหงส์ เรือสำเภابرทุกเจดีย์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของกลุ่มไทยเชื้อสายมอญ โดยผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับดังนี้

3.1.1 เจดีย์มอญ

เจดีย์นับเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สุดของชาวมอญ ดังที่ องค์กร บรรจุน (สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2557) กล่าวว่า เจดีย์สำหรับมอญก็คือพระพุทธเจ้าในภาษามอญเรียกว่า “จย้าจก” ซึ่งแปลว่าพระ การใช้คำเรียกลักษณะนามก็ใช้ราชาศัพท์ อย่างที่ใช้กับพระพุทธเจ้า พระธาตุเจดีย์องค์สำคัญที่สุดชาวมอญให้ความเคารพนับถือ คือ เจดีย์เวดากอง ที่เมืองย่างกุ้ง และเจดีย์ชเวมอดอ หรือเจดีย์มูเตา ที่เมืองหงสาวดี ในประเทศพม่า ไม่ว่าชาวมอญจะอพยพไปอยู่ที่ไหน ก็จะจำลองลักษณะของเจดีย์ทั้งสององค์นี้ไปสร้างไว้ตามวัดในชุมชนของตนเอง ทั้งนี้รูปแบบของเจดีย์มอญ เช่นเดียวกับ สันติ เล็กสุขุม (2553) ได้อธิบายลักษณะของเจดีย์มอญ-พม่า โดย ชื่อเรียกเจดีย์ดังกล่าวเกิดจากความนิยมผสมผสานกัน ในแหล่งกำเนิดคือประเทศพม่า เมื่อชาวพม่าและชาวมอญเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยมักสร้างเจดีย์ โดยเลือกเอาที่อยู่ในวัฒนธรรมของตน ความเกี่ยวโยงระหว่างมอญ และพม่าในอดีตอันยาวนาน มีผลต่อลักษณะร่วมของเจดีย์ คือ ชุดฐานสี่เหลี่ยมด้านเท่ายกถึงแต่ละชั้นเอนลาดลดหลั่นกันขึ้นไปเป็นทรงระฆังต่อยอดทรงกรวยโดยไม่มีบัลลังก์สี่เหลี่ยมคั่นระหว่างทรงระฆังกับยอดทรงกรวย

เจดีย์มอญพบทั่วไปในชุมชนมอญภาคกลางในวัดมอญ เช่น มหารามัญเจดีย์ที่วัดทรงธรรมวรวิหารอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พระมหารามัญเจดีย์ และเจดีย์เอียง

(พระเจดีย์มูเตา) วัดปรมัยยิกาวาส เกาะเกร็ดจังหวัดคนนทบุรี เจดีย์มอญวัดท้ายเกาะใหญ่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เจดีย์มอญวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ถึงแนวคิดในการสร้างเจดีย์มอญ สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. ชาวมอญนิยมจำลองรูปแบบของ เจดีย์ชเวดากอง เพราะถือเป็นมหาธาตุที่สำคัญของเมืองอย่างสูง และตำนานการสร้างเจดีย์ชเวดากอง เพื่อบรรจุพระเกศาธาตุ 8 เส้น ของพระพุทธเจ้า ที่พ่อค้าชาวมอญ คือ ตปัสสะ และภักถิกะ ปฐมอุบาสก ได้อัญเชิญมาบรรจุไว้ เจดีย์ชเวดากองถือเป็นเจดีย์ต้นแบบของศิลปะมอญสมัยหงสาวดี จนมีการสร้างเลียนแบบขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าชาวมอญ หรือพม่าจะไปอยู่ที่ไหน รูปแบบทางศิลปกรรมของเจดีย์ชเวดากอง มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นตามที่ เชษฐ ติงสัญชติ (2555) ได้กล่าวถึง เจดีย์ศิลปะมอญหงสาวดี มีฐานใหญ่ลาดเอียง อยู่ในผังแปดเหลี่ยม ไม่มีบัลลังก์ ไม่มีบันไดเดินทอดขึ้นไปด้านบน ตั้งแต่องค์ระฆังขึ้นไปจนถึงยอดมีรูปแบบคล้ายคลึงกับเจดีย์แบบพม่า (พุกาม) แต่แตกต่างตรงที่ส่วนปลีของเจดีย์ศิลปะมอญหงสาวดีมีลักษณะยาวกว่าเจดีย์แบบพม่า นอกจากนี้ที่บริเวณรอบ ๆ ของฐานเจดีย์ศิลปะมอญหงสาวดี ยังมี สถูปปิกะ หรือเจดีย์จำลองขนาดเล็กตั้งรายล้อมอยู่อีกด้วยและเป็นต้นแบบให้กับเจดีย์มอญของไทยในภาคกลาง เช่น เจดีย์มอญวัดไผ่ล้อม ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เจดีย์มอญวัดท้ายเกาะใหญ่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

2. เมื่อชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย การเดินทางกลับไปบ้านเกิดเมืองนอนย่อมมีความยากลำบาก ด้วยอยู่ในภาวะศึกสงคราม การสร้างเจดีย์มอญเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมเด่นชัดที่สุด และเป็นสิ่งทดแทนการโหยหาอดีต บ้านเกิดเมืองนอนของตน ชาวมอญจึงสร้างเจดีย์มอญจำลองไว้เพื่อ ได้กราบไหว้บูชาภายในวัดตามชุมชนมอญในเมืองไทย

3. รูปแบบของเจดีย์มอญภาคกลางส่วนใหญ่มีขนาดเล็กไม่ใหญ่โตซับซ้อน เหมือนกับเจดีย์ต้นแบบที่เมืองมอญ ซึ่ง เชษฐ ติงสัญชติ (2558) ได้อธิบายว่า อาจเพราะข้อจำกัดด้านพื้นที่ก่อสร้าง หรือ อาจเกิดจากความไม่ชำนาญของช่างพื้นบ้านที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ขนาด รูปแบบ และรายละเอียดของเจดีย์จึงแตกต่างไปจากเจดีย์ขนาดใหญ่ในเมืองมอญ การสร้างเจดีย์ขนาดใหญ่จึงเป็นสิ่งที่ช่างไม่คุ้นเคย เช่น เจดีย์มอญตามวัดในชุมชนมอญพระประแดง พบว่ามีเจดีย์ขนาดใหญ่เฉพาะในวัดหลวง เช่น มหารามัญเจดีย์ วัดทรงธรรมวรวิหาร และวัดกลางวรวิหาร ส่วนวัดอื่น ๆ เจดีย์มักสร้างไว้องค์เดียว ๆ ไม่มีเจดีย์บริวาร เหมือนลักษณะของเจดีย์มอญทั่วไป เช่น เจดีย์มอญวัดโมก วัดแค วัดอาษาสงคราม เป็นต้น

ตารางที่ 4-5 การเปรียบเทียบรูปแบบเจดีย์ในประเทศพม่า และเจดีย์มอญภาคกลาง

เจดีย์สำคัญของพม่า	เจดีย์แบบมอญ-พม่าในพื้นที่ภาคกลางประเทศไทย
เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า	เจดีย์วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด นนทบุรี
	
เจดีย์ชเวมอดอ หรือพระธาตุมุเตา เมืองหงสาวดี ประเทศพม่า	เจดีย์มอญวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด นนทบุรี
	
เจดีย์สุเล เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า	เจดีย์มอญวัดสวนมะม่วง สาม โศก ปทุมธานี
	

4. รูปแบบเจดีย์ในพื้นที่การศึกษา ทั้ง 4 ชุมชนนั้น มีรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบเจดีย์แบบมอญพม่าการใช้สีของเจดีย์ มีทั้งขาว และทอง หมายถึงพระพุทธเจ้า และความสูงส่ง สีขาวหมายถึงความบริสุทธิ์ และยังพบว่ามีการใช้ผ้าแดงห่มองค์เจดีย์ การใช้ผ้าแดงคลุมองค์เจดีย์ สีแดงในความหมายของชาวมอญนั้นหมายถึง ผ้าแดงเป็นสีผ้าชั้นสูง สำหรับเจ้า สำหรับศิปาโนก (ศิบรรพบุรุษ) มอญจึงให้ความสำคัญ และใช้ห่มเจดีย์ แทนที่จะใช้สีจีวรพระ เพราะพระพุทธเจ้าสูงกว่าพระทั่วไป

3.1.2 เรือสำเภาวรทุกเจดีย์

การสร้างเรือสำเภาวรทุกเจดีย์ในวัดมอญเป็นคติความเชื่อของชาวมอญ สร้างเพื่อเป็นการรำลึกถึงเมื่อครั้งในสมัยพุทธกาลที่พระโสณะเถระและพระอุตระเถระ ใช้เรือสำเภาเป็นพาหนะอัญเชิญพระไตรปิฎกลงเรือสำเภาจากชมพูทวีปมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ประดิษฐานที่ราชอาณาจักรมอญที่เมืองสุธรรมวดี หรือเมืองสะเทิม ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชโดย และเผยแพร่พุทธศาสนาไปสู่ประเทศไทย พม่า ลาว และเขมร การสร้างเรือบรรทุกเจดีย์ 3 องค์ หมายถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั่นเอง วัดในชุมชนมอญพบว่าการสร้างเรือบรรทุกเจดีย์ เช่น วัดฉิมพลีสุทธาวาส อำเภอเกาะเกร็ด นนทบุรี วัดกลางวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และที่วัดเมียง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ชาวมอญจึงนำคติดังกล่าวเป็นประเพณีสำคัญที่เชื่อมโยงกับการเดินทางมาเผยแพร่พุทธศาสนาของพระเถระทั้งสอง เรียกว่า “ประเพณีหยอดน้ำมันเรือสำเภา” โดยจัดขึ้นในช่วงเทศกาลออกพรรษา วันขึ้น 15 ค่ำ และ แรม 1 ค่ำเดือน 11 โดยวัดของชาวมอญจะช่วยกันทำเรือสำเภาจำลองโดยใช้โครงไม้ ทางมะพร้าวและวัสดุธรรมชาติมาตกแต่ง แล้วนำเอาพระพุทธรูปและคู่พระไตรปิฎกตั้งไว้กลางเรือสำเภา รอบเรือจะประดับประดาที่ปิโคมไฟ และมีตะเกียงโบราณเรียงรายรอบ ๆ เรือ สำหรับจุดไฟ และเติมน้ำมัน เป็นกุศโลบายเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มาทำบุญ ปัจจุบันประเพณีหยอดน้ำมันเรือสำเภาได้มีการจัดน้อยลง พบได้ที่วัดทรงธรรมวรวิหารและวัดพญาปราบปัจจามิตร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

นอกจากนั้นชาวมอญในเมืองมอญ และชาวมอญในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีการจัดประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือภาษามอญเรียกว่า “เปาะห์สะมอดปาง” โดยจัดในช่วง ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ประมาณเดือนกันยายน เพื่อเป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญในทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 4-32 เรือสำเภาบรทุกเจดีย์ วัดกลางวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-33 เรือสำเภาบรทุกเจดีย์ วัดสามัคคิยาราม (วัดเมียง) อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 4-34 เรือสำเภาบรทุกเจดีย์ วัดนิมพลีสุทธาวาส เกาะเกร็ด นนทบุรี (พิศาล บุญผูก, 2553)

ภาพที่ 4-35 ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ “เปาะห์สะมอดปาง” ของชาวมอญอำเภอสังขละบุรี และมอญ (เมืองมอญ) (<http://www.tiewpakklang.com/news/kanchanaburi/19211>)

3.1.3 ศาสนสถานอื่น ๆ

วัดมอญ และศาสนสถานอื่น ๆ ภายในวัดได้มีการผสมกลมกลืนรูปแบบของศิลปะไทย ซึ่งสถาปัตยกรรมแบบมอญที่มีเอกลักษณ์เด่นชัดที่สุด คือ เจดีย์ และเสาหงส์ สถาปัตยกรรม

แบบดั้งเดิมในวัดมอญส่วนใหญ่ทำด้วยไม้ ทำให้ชำรุดเสียหายไปตามกาลเวลา จึงปรากฏหลักฐานหลงเหลือให้เห็นน้อยมาก ซึ่งจากการศึกษาพบเป็นหลักฐานจากภาพถ่าย โดยรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบมอญที่พบ เช่น หลังคาแบบ เตะตะวัน คือหลังคาประเภท 2 คอ 3 ชาย หรือหลังคาจั่วที่มีการยกคอสอง 2 ชั้น หรือบางครั้งมีการยกคอสองมากกว่า 2 ชั้น หลังคาเตะตะวันใช้เป็นหลังคาของอาคารหลัก หรือโถงหลักของสถาปัตยกรรมประเภทสังฆิกวิหาร ในภาษาพม่า คำว่า เตะตะวัน ยังหมายถึง วัดเตะตะวัน ในอินเดียที่มีความสวยงามอย่างยิ่งที่พระพุทธเจ้าจำพรรษาถึง 19 พรรษา (โชติมา จตุรวงศ์, 2554, หน้า 79) ที่พบหลักฐานจากภาพถ่าย เช่น วิหารวัดหงษ์ปทุมมาวาส วัดมอญในจังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้เป็นการนำหลังคาแบบเตะตะวันไปประยุกต์ร่วมกับอาคารสมัยใหม่ เช่น อาคารพิพิธภัณฑ์กรมทางหลวงชนบท สวนสุขภาพคลองรีดโพธิ์พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-36 ภาพถ่ายเก่าของวิหารวัดหงส์ปทุมมาวาส (วัดมอญ) อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งวิหารหลังนี้ได้รื้อถอนไปแล้ว ลักษณะของหลังคาแบบเตะตะวัน (เกรียงไกร น้อยคำลือ, 2555)

ภาพที่ 4-37 การสร้างหลังคาแบบ “เซตวัน” ของอาคารสมัยใหม่ อาคารพิพิธภัณฑ์กรมทางหลวง
ชนบท สวนสุขภาพคลองลัดโพธิ์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-38 การสร้างวิหารเซตวันจำลอง เพื่อใช้ประกอบในพิธี เทาะโจงจ๊าด หรือพิธีการทำบุญ
ให้กับคนตายของชาวมอญ

นอกจากนี้ยังพบสถาปัตยกรรมแบบหลังคาทรงปราสาท เป็นหลังคาที่มีการซ้อน
ชั้นหลังคาจำนวน 4-7 ชั้น เหนือหลังคาทรงปราสาทเป็นยอดคล้ายปลีกล้วย มีชื่อเรียกในภาษาพม่า
ว่า “ธูปิกา” เหนือธูปิกาเป็นฉัตร หลังคาทรงปราสาทเป็นหลังคาที่มักใช้เหนือพื้นที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปของสถาปัตยกรรมสังฆิกวิหาร หรือสถาปัตยกรรมประเภทอุโบสถ และวิหาร ชาวมอญ
คงนิยมใช้หลังคาทรงปราสาทสำหรับสถาปัตยกรรมประเภทวิหารมากกว่าอุโบสถ (โชติมา
จตุรวงศ์, 2554) ในการศึกษาภาคสนามพบ หอไตรวัดป่าไผ่ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และ
หอไตร วัดโพธิโสภาราม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4-39 หอไตร วัดโพธิโสภาราม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี หลังคาทรงปราสาท

ภาพที่ 4-40 หอไตร วัดป่าไผ่ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สภาพชำรุด

3.1.4 บ้านเรือนที่อยู่อาศัย

บ้านมอญ มีลักษณะไม่ต่างจากบ้านเรือนไทยอยู่เป็นกลุ่ม เช่น ชุมชนมอญใน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนมอญสามโคก ปทุมธานี แต่แตกต่างตรงการแบ่งพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยภายในบ้าน ได้แก่ พื้นที่เข้าบ้าน คือพื้นที่ส่วนใหญ่ของเรือนซึ่งเป็นเขตหวงห้าม พื้นที่ระเบียง พื้นที่นอกชานรับรองแขก และพื้นที่เรือนครัว ส่วนห้องน้ำแยกออกไปต่างหากลักษณะบ้านทั่วไปจะสร้างด้วยไม้ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว ตัวบ้านประกอบด้วยตัวเรือนมีเสาเอก ผูกผ้าแดงเอาไว้เป็นที่อยู่ของผีเรือน เรียกว่าเสาผี ที่เสาผีจะมีกระบุง พาน หรือ หีบ บรรจุน้ำแดง และผ้าถุง ผ้าห่ม ผ้าโพกหัว ดาบและแหวนทองหัวพลอยแดง ที่เป็นของผีบรรพชน เจ้าบ้านต้องดูแลรักษาห้ามชำรุดสูญหาย ต่อจากตัวบ้านชั้นในมีระเบียงและนอกชานเล่นตลอด ครัวจะอยู่ด้านข้าง ใต้ถุนบ้านโล่งเอาไว้เก็บเครื่องมือจับปลา เครื่องมือทำนา และแคร่สำหรับนั่งพักผ่อน

องศ์ บรรจุน (2555) นักวิชาการอิสระผู้เชี่ยวชาญด้านมอญ ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่อง “มอญขวาง” ไว้ว่า คติในการปลูกสร้างบ้านเรือนอยุธยาหันเรือนด้านกว้าง (จั่ว) ของเรือนทอดไปตามทิศตะวันออก-ตะวันตก เมื่ออพยพมาอยู่เมืองไทยก็ยังคงสร้างบ้านเรือนหันน้ำ และหันเรือนให้ด้านจั่วที่มีห้องเสานั่นไปด้านทิศตะวันออก ประจวบเหมาะกับแม่น้ำเกือบทุกสายในเมืองมอญ และไทยต่างก็ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ด้วยกันทั้งสิ้น จากคติและความคุ้นชินในเมืองมอญ เมื่อมาอยู่เมืองไทยจึงกลายเป็น “มอญขวาง” ไปโดยปริยาย

การปลูกเรือนขวางแม่น้ำพบในภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่ง น. ณ ปากน้ำ ได้อธิบายว่ารูปเรือนปลูกขวางแม่น้ำของข้าราชการผู้ใหญ่ชาวมอญ ซึ่งตั้งติดกำแพงพระนครด้านนอก เป็นบ้านทรงไทย หลังคาแผด มีป็นลมไม้จั่วแบบหน้าพรหม

ภาพที่ 4-41 จิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4-42 เรือนมอญของ นายมงคล สมประสงค์ ที่ชุมชนมอญบ้านสะเริน อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ

ภาพที่ 4-43 ได้ถือนเรือนมอญของ นายมงคล สมประสงค์ ตกแต่งเป็นบ่อนสะบ้าหนุ่มสาวใน เทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นบ่อนสะบ้าพื้นดินแบบดั้งเดิมที่หลงเหลือ แห่งเดียวใน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-44 กลุ่มเรือนชาวมอญที่ชุมชนบ้านทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-45 เรือนชาวมอญหลังคามุงจากที่บ้านศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3.2 สถาปัตยกรรมชั่วคราว

สถาปัตยกรรมชั่วคราว คือ อาคารที่ก่อสร้างเพื่อใช้ชั่วคราว เมื่อใช้เสร็จจึงเผารื้อถอน ถวายวัด ที่พบคือการสร้างเมรุชั่วคราว เกี่ยวกับคติการสร้างเมรุ มาจากเรื่องไตรภูมิที่กล่าวถึง เขาพระสุเมรุและเขาสัตตบริภัณฑ์ เขาพระสุเมรุมีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส เป็นภูเขาที่ตั้งอยู่ กลางจักรวาล ล้อมรอบด้วยเขาสัตตบริภัณฑ์ ยอดเขาพระสุเมรุเป็นที่ตั้งของปราสาทไพชยนต์ เหนือเขาพระสุเมรุคือสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือไตรตึงษ์ แปลว่า 33 หมายถึงดินแดนแห่งเทวดาชั้น ผู้ใหญ่ 33 องค์ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตามความเชื่อของคนโบราณถือว่าเป็นศูนย์กลางจักรวาล เป็นที่ สถิตของทวยหาราชคือพระอินทร์ ในงานจิตรกรรมนิมวาดภาพเขาพระสุเมรุแวดล้อมด้วย สัตตบริภัณฑ์โดยทั่วไปมักพบบนผนังด้านหลังพระประธาน จากคติดังกล่าวจึงปรากฏรูปแบบของ เมรุ โดยมีแบ่งออกได้ดังนี้

1. เมรุลอย หรือ เมรุชั่วคราว

คือเมรุสำหรับเช่าโครงสร้างและส่วนประกอบด้วยไม้ ใช้สำหรับเผาศพพระ และ ฆราวาส บุคคลสำคัญ คหบดี รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบมณฑป แบบศิลปะไทย จำนวน 1-9 ยอด ตามสมณะศักดิ์ของพระสงฆ์ และฐานานุศักดิ์ของผู้วายชนม์ การประดับตกแต่งเมรุใช้ลวดลายไทย นิยมใช้สีทอง สีแดง เมรุประเภทนี้สามารถถอดประกอบได้ด้วยยอด สลัก เกลียวต่าง ๆ โดยจะ กำกับตัวเลขไว้ทั้งหมด ใช้เวลาประกอบติดตั้ง ประมาณ 1 วัน เมรุชั่วคราวนี้สามารถนำไปใช้ซ้ำ

ได้อีกในงานต่อไป เมรุลอยลักษณะนี้ที่ชื่อเสียงได้แก่ เมรุลอยจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ เมรุลอยจากจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 4-46 เมรุลอยแบบ 9 ยอด ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูไกรสรวรคุณ อดีตเจ้าอาวาส วัดไพธอริรักษ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

2. เมรุปราสาทแบบมอญ

ปราสาทปลงศพ หรือที่ชาวมอญนิยมเรียกว่า ปราสาทมอญ เป็นภูมิปัญญาทางศิลปกรรมที่มีความงามขั้นสูงสุด (Classic) ของมอญ ใช้สำหรับพระสงฆ์โดยเฉพาะ เนื่องจากมีความเชื่อที่ว่าศพพระภิกษุสงฆ์ผู้มีศีลบริสุทธิ์ควรจะเผาในสถานที่ต่างหากไม่เผาศพพระสงฆ์ปะปนกับศพฆราวาส หรือบุคคลทั่วไป เพราะถือว่าศพฆราวาสสกปรกไม่สะอาด จึงเป็นวัฒนธรรมประเพณีมาตั้งแต่พุทธกาลว่าจะต้องสร้างทำเป็นปราสาทเป็นสถานที่สำหรับปลงศพพระภิกษุสงฆ์ขึ้นใหม่ทุกครั้ง

การสร้างเมรุปราสาทจะใช้เพียงครั้งเดียว ในอดีตจะทำการเผาไปพร้อมกับโลง หรือ อารหรือวัสดุถวายแก่วัด เมรุปราสาทมีโครงสร้างทำด้วยไม้ กระบวนการออกแบบก่อสร้างที่ต้องใช้ทักษะและมีมือเชิงช่างที่เชี่ยวชาญ ขั้นตอนการก่อสร้างซับซ้อนยุ่งยาก การตกแต่งลายใช้การฉลุกระดาษสอดสี เช่น สีทอง สีแดง สีเขียว ใช้ระยะเวลาการทำงานประมาณ 1-3 เดือน และใช้งบประมาณสูง ลวดลายที่ใช้ตกแต่งมีลักษณะเฉพาะของลายมอญ และการประยุกต์ลวดลายของช่างแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ส่วนที่โดดเด่นที่สุดคือ “ยอดปราสาท” มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมโครงสร้างเป็น อาคารเรือนยอด เรียกว่า “กุฎาคาร” ส่วนยอดปราสาทนี้ต้องทำพิธี “ยกยอดปราสาท” ที่นับเป็นภูมิปัญญาเชิงช่างของชาวมอญ การยกยอดปราสาทหมายถึงการประกอบส่วนยอดของปราสาทประธาน ซึ่งเป็นปราสาทที่อยู่ตรงกลางที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีความหมายถึงยอดเขาพระสุเมรุ ในไตรภูมินั่นเอง

ชาวมอญให้ความเคารพนับถือพระภิกษุสงฆ์เสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า จึงเปรียบพระพุทธเจ้าเทียบเท่าพระมหากษัตริย์ เมื่อพระภิกษุสงฆ์ถึงแก่มรณภาพจึงต้องจัดพิธีศพให้ยิ่งใหญ่และจัดทำเมรุปราสาทสำหรับปลงศพพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นการจำลองคติเรื่องเขาพระสุเมรุ รวมถึงการไปร่วมงานศพพระจะได้านิสงฆ์มาก ซึ่งคนมอญจะถือว่างานศพพระไม่ใช่งานเศร้าโศก คนมอญเรียกว่า “จาวฟอ” ซึ่งมีความหมายคือ “การส่งพระกลับสวรรค์”

คติความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงค์การสร้างปราสาทมอญและโลงมอญ ตามที่ พระมหาช่วง โขติ ปาโล วัดอาวุธวิกสิตาราม บางพลัด กรุงเทพฯ ได้คัดแปลจากหนังสือมอญ ต้นฉบับเป็นหนังสือพระคัมภีร์ธรรมปิฎกภาษาบาลีมอญ ของพระสีละวันตะเถระ (อัครมหาบัณฑิต) พิมพ์ที่เมืองร่างกุ้ง มีใจความว่า

“บุคคลใดเมื่อเห็นพระภิกษุบุรุษนรมนภาพ คิดถึงคุณศีลที่ภิกษุรักษาอยู่ทำ ความเคารพบูชาศพนั้นเหมือนอย่างศพของพระอรหันต์ด้วย การกระทำคือจัดแจงทำโลงศพ (โลงมอญ) และทำปราสาท (เมรุที่เผา) สวยงามที่สมควรแก่ศพของพระภิกษุบุคคลนั้นจะได้บุญ กุศลอันประเสริฐในอนาคตชาติหน้าจะสมบูรณ์พูนสุขไปด้วยชนสารสมบัติ จะได้เป็นคฤหัสถ์บดี มหาเศรษฐี พระเจ้าประเทศราชหรือมหาอำมาตย์ พระราชผู้ปกครองแผ่นดิน เป็นต้น”

รูปแบบและลักษณะทั่วไปของเมรุปราสาท

รูปแบบของปราสาทปลงศพพระสงฆ์มอญหรือเมรุลอยชั่วคราว สำหรับตั้งศพกษัตริย์ ราชวงศ์และพระเถระผู้ใหญ่ มีลักษณะอาคารเรือนยอด (กุฎาคาร) คืออาคารที่มียอดแหลมสูงที่ เรียกว่าเรือนยอด ซึ่งเป็นเรือนยอดทรงมณฑป หรือทรงปราสาท และตกแต่งด้วยบันแถลงขนาด ลดหลั่นกันไป ปลายปลียอดประดับฉัตร 5 ชั้น ยอดปราสาทอาจมี 5 ยอด 7 ยอด หรือ 9 ยอด ตามแต่ ฐานันดรกษัตริย์ราชวงศ์หรือพระเถระรูปนั้น ความสูง 1-3 ชั้น โครงสร้างทำด้วยไม้ แข็งแรงพอ สำหรับคนขึ้นได้ครั้งละจำนวนมาก มีหอสวดพระอภิธรรม 4 มุม ผนังด้านนอกตลอดจนเพดานและ ฝ้าบ้านประดับด้วยกระดาดอังกฤษลวดสลักลาย ใช้เวลาสร้างยาวนานหลายเดือน ในอดีตการ ภายหลังฌาปนกิจศพพระภิกษุสงฆ์แล้วก็จะทำการเผาปราสาทตั้งศพและโลงไปด้วยกันเพื่ออุทิศ ให้กับพระภิกษุสงฆ์รูปนั้น แต่ปัจจุบันมักเผาเฉพาะโลง ส่วนโครงสร้างปราสาทที่เป็นวัสดุก็จะรื้อ ถวายให้วัดไปใช้งานต่อไป เมรุปราสาทมอญที่พบเห็นในปัจจุบัน เช่น สกุลง่างพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพที่ 4-47 ปราสาทตั้งศพพระครูธรรมวิธานปรีชา (สำเภา เจริญทรัพย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดแค
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ. 2548 (องค์ บรรจุน, 2559)

ภาพที่ 4-48 ชาวมอญร่วมกันยกยอดปราสาทมอญ การยกยอดปราสาทจะใช้วิธีชักลากโดยแรงคน
เพื่อนำปราสาทยอดใหญ่สุดขึ้นตั้งบนยอดของเมรุ

ภาพที่ 4-49 ยอดปราสาท เมื่อยกขึ้นตั้งบนเมรุ (ชัยชาญ แสงฝ้าย, 2556)

ตารางที่ 4-6 สรุปความแตกต่างระหว่างเมรุลอย และเมรุปราสาทมอญ

เมรุลอย แบบถอดประกอบ	เมรุปราสาทมอญ
1. ใช้สำหรับเผาศพพระ และฆราวาส บุคคลสำคัญ กหบดี	1. ใช้เฉพาะพระสงฆ์ ไม่นิยมใช้กับฆราวาส
2. ลักษณะเมรุเผาศพชั่วคราวชนิดเคลื่อนย้ายได้	2. ลักษณะเมรุจัดทำเพื่อใช้ครั้งเดียว ในสมัยโบราณจะเผาทั้งเมรุและโลงไปพร้อมกัน เพื่ออุทิศให้พระสงฆ์รูปนั้น ปัจจุบันจะเผาเฉพาะโลง แต่โครงสร้างเมรุจะรื้อทิ้ง หรือถวายวัด
3. สามารถถอดประกอบได้ด้วยยอด สลักเกลียวต่าง ๆ โดยจะกำกับตัวเลขไว้ทั้งหมด ใช้เวลาประกอบไม่นาน ประมาณ 1 วัน เมรุชั่วคราวนี้สามารถนำไปใช้ซ้ำได้อีกในงานต่อไป	3. ลักษณะของสถาปัตยกรรมโครงสร้างเป็นอาคารเรือนยอด เรียกว่า “กุฎาคาร” ตกแต่งด้วยบันแถลงขนาดลดหลั่นกันไป ปลายปลียอดประดับฉัตร 5 ชั้น ยอดปราสาทอาจมี 5 ยอด 7 ยอด หรือ 9 ยอดตามสมณะศักดิ์ของพระสงฆ์ ใช้เวลาในการทำค่อนข้างนาน ประมาณ 1-3 เดือน และใช้งบประมาณสูง

ตารางที่ 4-6 สรุปความแตกต่างระหว่างเมรุลอย และเมรุปราสาทมอญ (ต่อ)

เมรุลอย แบบถอดประกอบ	เมรุปราสาทมอญ
4. รูปแบบสถาปัตยกรรมโครงสร้างเป็นแบบมณฑป แบบศิลปะไทย ประดับตกแต่งเมรุด้วยลวดลายไทย นิยมใช้สีทอง สีแดง	4. ลายที่ประดับตกแต่งใช้ลายมอญ โดยการฉลุกระดาษอังกฤษและสอดสีสลับลาย นิยมใช้สีสด เช่น สีทอง สีเงิน สีเขียว สีแดง สีนํ้าเงิน
5. เมรุชั่วคราวแบบเช่าพบมากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค่าเช่าราคาตั้งแต่ 100,000-150,000 บาท	5. ขั้นตอนสำคัญคือพิธียกยอดปราสาท “ยอดปราสาท” หมายถึงยอดสูงสุดที่อยู่ตรงกลาง ซึ่งหมายถึงเขาพระสุเมรุ
	6. ปัจจุบันพบได้น้อย มีสกุลช่างสำคัญที่ทำปราสาทมอญ คือ สกุลช่างพระประแดง และที่เกาะเกร็ด นนทบุรี

ตารางที่ 4-7 สรุปศิลปกรรมมอญประเภทสถาปัตยกรรม

รูปแบบศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่าเชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่าเชิงนามธรรม
<p>เจดีย์</p> 	<p>เจดีย์รูปแบบมอญ-พม่า จำลองรูปแบบมาจากเจดีย์ชเวดากอง และพระธาตุมูเตาในประเทศพม่า นิยมสร้างในวัดของชุมชนมอญ ลักษณะของเจดีย์มอญคือ ฐานสูง ไม่มีบันไดขึ้น เหนือองค์ระฆังก็สอบไปจนถึงยอดทีเดียว ไม่มีบัลลังก์ สีเหลืองเหนือองค์ระฆังมาคั่นแต่ก่อนจะถึงฉัตรยังมียอดหรือปลีรูปร่างเหมือนปลีกล้วย</p>	<p>เจดีย์เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า มีคุณค่าด้านจิตใจ และระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอน เป็นสัญลักษณ์การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญการห่มคลุมเจดีย์ด้วยผ้าแดง ซึ่งสีแดง หมายถึงสีของชาติมอญ และยังหมายถึงผีบรรพบุรุษ</p>

ตารางที่ 4-7 สรูปศิลปกรรมมอญประเภทสถาปัตยกรรม (ต่อ)

รูปแบบศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
เสาหงส์ 	สัญลักษณ์อันโดดเด่นของวัด ชาวมอญคือบริเวณลานวัด หรือด้านหน้าวัดจะมีเสาสูง พอดู เสาจะมีลวดลาย โคนเสาและปลายเสา ยอดเสา จะติดตั้งรูปปั้นหรือรูปหล่อ เป็นรูปหงส์ทั้งตัวสวยงาม และ ตั้งเป็นคู่เรียกว่าเสาหงส์ มอญ ถือว่าหงส์เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ตามตำนานการเกิดเมือง หงสาวดี เสาหงส์ปัจจุบันไว้ สำหรับแขวนธงตะขาบ หรือ โหน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ จะมีประเพณีแห่ธงตะขาบเพื่อ มาถวายวัด และจะนำขึ้นแขวน ไว้บนเสาหงส์	คุณค่าด้านจิตใจ การถวายธง เพื่อเป็นพุทธบูชา การระลึกถึง บ้านเกิดเมืองนอนและบ่งบอก ถึงวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ของชาวมอญ
เรือสำเภابرทุกเจดีย์ 	เรือสำเภابرทุกเจดีย์ในวัด มอญ ตามคติความเชื่อของ มอญ สร้างตามตำนานการ เผยแผ่ศาสนาของพระโสภะ เถระ และพระอุตตระเถระ เป็น สมณะทูตนำพระไตรปิฎกมา เผยแผ่ที่เมืองสุธรรมวดี หรือ เมืองสะเทิมในรามัญประเทศ บนเรือมีเจดีย์ 3 องค์ หมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์	เรื่องราวจากตำนาน ส่งเสริม คุณค่าด้านจิตใจ ความศรัทธา ในพระพุทธศาสนาของ ชาวมอญ เชื่อมโยงกับประเพณี เดิมน้ำมนต์ตะเกียงในช่วงออก พรรษาของชาวมอญ

ตารางที่ 4-7 สรุปลักษณะศิลปกรรมมอญประเภทสถาปัตยกรรม (ต่อ)

รูปแบบศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
<p>สถาปัตยกรรมชัวคราว ปราสาทเผาศพพระสงฆ์</p> 	<p>ปราสาทตั้งศพพระหรือเมรุ ลอยชัวคราว สำหรับตั้งศพ กษัตริย์ราชวงศ์และพระเถระ ผู้ใหญ่ เป็นอาคารเรือนยอด (กุฎาคาร) ตกแต่งด้วย บันแถลงขนาดลดหลั่นกันไป ปลายปลียอดประดับฉัตร 5 ชั้น ปราสาทอาจมี 5 ยอด 7 ยอด หรือ 9 ยอด ตามแต่ ฐานันดรกษัตริย์ราชวงศ์หรือ พระเถระรูปนั้น ความสูง 1-3 ชั้น โครงสร้างทำด้วยไม้ แข็งแรงพอสำหรับคนขึ้นได้</p>	<p>การนำคติเรื่องเขาพระสุเมรุ ถ่ายทอดสู่การสร้างเมรุ ปราสาท เมรุ (ชัวคราว) สำหรับเผาศพพระสงฆ์แสดง ภูมิปัญญาของช่างฝีมือ ชาวมอญ ความยิ่งใหญ่ และ คุณค่าด้านความงามของ งานประณีตศิลป์มอญ ความศรัทธาต่อพระสงฆ์ และ พระพุทธศาสนา</p>
<p>เรือนมอญ</p> 	<p>มีความคล้ายคลึงกับบ้านเรือน ของคนไทยและนิยมสร้าง บ้านริมน้ำ เรือนมอญจะมี ความแตกต่างคือมีห้องเสาศี บรรพบุรุษและนิยมสร้างบ้าน หันให้หน้าจั่วไปด้านทิศ ตะวันออกทั้งนี้แม่น้ำเกือบทุก สายในเมืองมอญและไทยต่าง ก็ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ด้วยกันทั้งสิ้นจากคติและ ความคุ่นชินในเมืองมอญ เมื่อ มาอยู่เมืองไทยจึงกลายเป็น “มอญขวาง”</p>	<p>การจัดแบ่งสัดส่วนพื้นที่ ภายในบ้านเป็นการให้ ความเคารพกับผู้อาวุโส และ แบ่งแยกสถานะความสัมพันธ์ ของสมาชิกในครอบครัวกับ คนภายนอก เช่น การให้ ความสำคัญกับเสาศี เป็นพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ เฉพาะคนในบ้าน ไม่อนุญาตให้คนภายนอก เข้าไป</p>

สรุปผลงานด้านสถาปัตยกรรมถาวรและสถาปัตยกรรมชั่วคราว พบว่า ชาวมอญให้ความสำคัญต่อการสร้างสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับตำนานในพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างเจดีย์มอญที่พบทุกชุมชนมอญล้วนถ่ายทอดรูปแบบดั้งเดิมในเมืองมอญ หรือ ประเทศพม่าในปัจจุบัน แล้วมาปรับลดขนาดตามพื้นที่อยู่อาศัยของแต่ละชุมชน ความหมายของการสร้างสถาปัตยกรรมเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกับงานศิลปกรรมประเภทอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือมีความหมายถึงการสร้างความทรงจำร่วม (Collective memory) เป็นกลไกเชื่อมร้อยเรื่องราวต่าง ๆ ระหว่างบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว ไปสู่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชนชาติที่มีความรุ่งเรือง มีความชำนาญในงานศิลปะและงานเชิงช่างแขนงต่าง ๆ มีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของตนเอง

ศิลปหัตถกรรม

ชาวมอญ เป็นผู้ที่ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอด มาจากบรรพบุรุษ มีความเชี่ยวชาญในงานฝีมือด้านต่าง ๆ งานศิลปหัตถกรรมมอญมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น การทำโลงมอญ ชงตะขาบ การปักสไบ การปั้นเครื่องปั้นดินเผา

1. โลงมอญ

โลงมอญนับเป็นภูมิปัญญาชั้นสูง ที่ชาวมอญได้สืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ นับเป็นงานฝีมือที่ประณีต ละเอียดอ่อน เป็นผลงานประเภทงานตอกคุณกระดาศ และการสอดสีกระดาศ การสร้างโลงมอญใช้ระยะเวลา และความอดทน พากเพียรของช่าง เป็นการทำเพื่อนั้นยังแฝงคติความเชื่อในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการทำโลงมอญ

1. เกี่ยวกับพุทธศาสนา

วิถีชีวิตของชาวมอญให้ความเคารพต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เมื่อพระสงฆ์ถึงแก่ภรรณา มีจึงพิธีศพพระให้ยิ่งใหญ่ เพราะชาวมอญถือว่าพระสงฆ์เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า การทำศพพระสงฆ์ ก็เสมือนกระทำต่อพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน มอญได้นำคติจากความเชื่อจากพุทธประวัติพระพุทธเจ้าในตอนมหาปรินิพพาน ที่มีการจัดตกแต่งและการจัดพิธีบรมศพของพระพุทธเจ้า มาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม คือศิลปะการทำโลงมอญ และการทำปราสาทปลงศพพระสงฆ์ การตกแต่งฐานโลงด้วยพญานาคของโลงมอญสกุลช่างปากลัด เป็นการแสดงบุคลาธิษฐานให้เห็นถึงคุณงามความดีของพระสงฆ์ที่มรณภาพที่ดำรงทรงไว้ในศิลาจารวัด สงบเสงี่ยม ปฏิบัติอยู่ในธรรมวินัยเคร่งครัดสมควรที่จะได้รับการยกย่องเชิดชูจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป การตกแต่งฐานโลงด้วยพญานาคนั้นเพื่อความสวยงาม และมีความเชื่อว่า

นาคเป็นพาหนะที่นำวิญญาณผู้วายชนม์ไปยังสรวงสวรรค์อีกด้วย (สมพิศ มงคลพันธ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2556)

2. ด้านสุนทรียภาพและความงาม

ชาวมอญเปรียบ โลงมอญเหมือนสวรรค์ หรือวิมานของคนตาย จึงตกแต่ง โลงมอญให้สวยงามวิจิตรบรรจง โดยเฉพาะส่วนยอดบนสูงสุดของฝาโลงมอญ เปรียบเทียบกับสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ ลักษณะของ โลงมอญมีความอ่อนช้อยสวยงาม ซึ่งทรวดทรงของโลงเป็นปากโลง ผายออกและส่วนก้น โลงสอบแคบ ซึ่งชาวมอญเปรียบรูปร่างของโลงมอญเหมือนกับลักษณะของ ดอกผักนึ่ง ส่วนของตัวโลงเปรียบกับบ้านของผู้วายชนม์จึงมีการเจาะช่องหน้าต่างให้สามารถมองเห็นศพด้านใน เพื่อให้ผู้ที่มาในงาน ได้พิจารณาและปลงถึงความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร การตกแต่งโลงมอญเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาของช่างโลงมอญในด้านงานช่างแขนงต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำโครงสร้างและประกอบส่วนต่าง ๆ ของโลง การวาดลายและการตกแต่งลวดลายอันงดงาม รวมถึงการสอดสีลายให้สวยงามสะดุดตาแก่ผู้พบเห็น ทั้งนี้โลงศพมอญประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ (พระครูพัชรวิราภรณ์, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2556)

1. ฐานโลง เป็นส่วนที่รองรับตัวโลง มีหลายรูปแบบ ได้แก่ ฐานรูปพญานาคเป็นการแกะสลักไม้เป็นรูปพญานาค ฐานเขียงมีลักษณะเป็นฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฐานบัว มีลักษณะเป็นฐานบัวคว่ำ บัวหงาย วางซ้อนอยู่บนฐานเขียงอีกชั้น ฐานบัวแบบผสม มีลักษณะเป็นฐานที่นำฐานแบบต่าง ๆ เช่น ฐานเขียง ฐานบัว ฐานสิงห์ มาประยุกต์ให้สวยงาม

2. ตัวโลง มีลักษณะปากบานก้นสอบแคบโลงจึงใช้บรรจุศพแห้งที่เก็บไว้นานเกิน 1 ปีขึ้นไป ตัวโลงมี 2 แบบ คือ แบบ ไม่เจาะหน้าต่าง และ แบบเจาะหน้าต่าง ข้างละ 3 ช่อง ช่องหน้าต่างจะต้องมีลายซุ้มหน้าต่าง ได้แก่ ลายซุ้มมณฑป ลายซุ้มมงกุฎ ลายซุ้มหน้านาง (ซุ้มบัวเข็ม แบบมอญ) ลายซุ้มหน้านางยอดเกี้ยว ลายประดับตัวโลงใช้กระดาษอังกฤษดอกและสอดสี มีลวดลาย เช่น ลายบัวปากโลง เป็นลายบัวหงายสอดไส้ด้วยลายดอกไม้สลักสี ลายคอสอง คือ ลายท้องไม้ เป็นลายประจายามกำมปู คั่นด้วยลายกลมแบบมอญ ลายลูกกระหนาบเป็นลายคั่นระหว่างลายหน้ากระดานกับคอสอง ลายหน้ากระดาน เป็นลวดลายที่ช่างออกแบบตามถนัด เช่น ใช้ลายก้านขดคั่นด้วยดอกพุดตาน ลายหน้าอุคพื้นลายเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ยกดอก 3 ชั้น ลายก้นโลง เป็นลายบัวหงาย มีเกสรวงกลมที่ดอก กลีบสอดไส้ด้วยลายดอกไม้ การสอดสีของลายนิยมใช้สีทองเพราะมีความงามระยิบระยับ และใช้สีสดและสีคู่ตรงข้าม เช่น เขียว แดง น้ำเงิน ชมพู ม่วง นอกจากนี้ช่างโลงมอญอาจให้สีของลายที่ตกแต่งโลงตามเพศหรือสีตามวันเกิดของผู้วายชนม์

3. ฝาโลง เป็นส่วนที่ครอบปิดปากโลงมีหลายแบบ เช่น แบบเขี้ยววิมาน แบบยอดมงกุฎ สำหรับแบบเขี้ยววิมานจะประดิษฐ์เป็นวิมานหลายชั้น ลักษณะเป็นทรงหลังคาซ้อน

แบบปราสาทมอญ มีหน้าจั่ว และบันแถลง แสดงถึงคูหาหามู่วิมานที่สถิตของเทวดา และมี
ยอดปราสาท 3 ยอด สำหรับฝาโลงแบบยอดมงกุฎนั้น ส่วนยอดจะแสดงสมณะศักดิ์ของพระสงฆ์
ซึ่งมีตั้งแต่ 1 ยอด ถึง 9 ยอด ส่วนยอดสูงสุดมีความหมายถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ตารางที่ 4-8 การวิเคราะห์รูปแบบ โลงมอญน้ำจืดสกุลช่างปทุมธานี

โลงน้ำจืดสกุลช่างปทุมธานี	ส่วนประกอบ
 <p>โลงมอญปทุม แต่นิยมใช้กับพระสงฆ์เท่านั้น เนื่องจากชาวมอญทางปากเกร็ดและปทุมธานี มีความเชื่อดั้งเดิมว่าการใช้โลงมอญไม่เหมาะสม กับฆราวาส มักพูดว่า “ไม่ควรเทียบพระเทียบ เจ้า” ช่างโลงมอญสกุลช่างปทุม มีตามวัด เช่น วัดหงษ์ปทุมมาวาส วัดน้ำวน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝาโลง แบบเชื่อมวิมาน ลักษณะเป็นทรง หลังคาซ้อนแบบปราสาทมอญ มีหน้าจั่ว และ บันแถลง แสดงถึงคูหาหามู่วิมานที่สถิตของ เทวดา ตกแต่งด้วยยอด 3 ยอด ทำเป็นทรง หกเหลี่ยมสวมด้วยฉัตรด้านบนสุด 2. ตัวโลง ใช้สีทองเป็นส่วนใหญ่ ลายที่นิยมใช้ เช่น ลายบัวคว่ำ บัวหงาย ลายเม็ดยวน ลายลูกกระหนาบ ลายหน้ากระดาน ลายหน้าอุค ลายจักร ลายเข็มขัด และจำลองกรอบหน้าต่าง 3 ช่อง (ไม่เจาะทะลุ) ทั้งสองด้านของโลง กรอบ หน้าต่างนี้เรียกว่า “ซุ้มหน้านาง” (ความโค้งของ ซุ้มที่คล้ายกรอบใบหน้าคนอันเป็นที่มาของชื่อ เทียบเคียงกับกรอบหน้าของสตรี 3. ฐานโลง รองรับตัวโลง นิยมฐานเขียง มีลักษณะเป็นฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนบนสอบ ส่วนล่างบานออก

ตารางที่ 4-9 การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญน้ำจืดสกุลช่างปากลัด

โลงมอญน้ำจืดสกุลช่างปากลัด (พระประแดง)	ส่วนประกอบ
 <p>โลงมอญปากลัด เรียกว่า “กะลาบ็อก” “กะลา” แปลว่าโลง กล่อง ตู “บ็อก” แปลว่าเจาะ โลงมอญนี้ใช้กับศพพระสงฆ์และฆราวาส สำหรับใส่ศพศพแห้ง คือมีการเก็บศพไว้ในระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ช่างโลงส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสมีช่างโลงในวัดสำคัญ ๆ หลายแห่งในอำเภอพระประแดง เช่น วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดคันลัด วัดกลางวรวิหาร วัดแค วัดกลางสวน เป็นต้น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝาโลง แบบเชื่อมวิมาน 3 ชั้น มีหน้าจั่ว และบันแถลง แสดงถึงคูหาหามูวิมานที่สถิตของเทวดา มีการตกแต่งด้วยกระจังและราชวัตรฉัตร ชง รูปเทวดา นางฟ้า หงส์ ส่วนยอดบนสุดนิยมยอดสี่เหลี่ยมเปียกปูน 2. ตัวโลง ลักษณะตัวโลงก้นสอบปลายบาน คล้ายทรวดทรงของดอกผักบุ้ง ลายที่นิยมใช้ เช่น ลายหน้ากระดาน ลายลูก กระจังหน้าบ ลายกงจักร ลายกระจังฝาโลง ลายตีนโลง ลายปีกนก ลายมูม ลายหน้าอุด ลายหน้าต่าง ฝาโลง มีการเจาะช่องหน้าต่างทะเลเป็นกรอบสี่เหลี่ยม ข้างละ 3 ช่อง ของตัวโลง มองเห็นด้านในได้ ด้านในหน้าต่างมีลายขุนแผนเปิดม่าน (เอกลักษณ์ของโลงมอญปากลัด) การใช้สีนิยมใช้ตามเพศของผู้เสียชีวิต หรือ สีประจำวันเกิดของผู้เสียชีวิต 3. ฐานโลง ฐานโลงสกุลช่างปากลัดนิยมใช้พญานาคเป็นตัวรองรับโลงมอญ เพื่อความสวยงามและคติความเชื่อเรื่องพญานาคยังหมายถึงการนำวิญญาณผู้ตายไปยังสรวงสวรรค์อีกด้วย

ตารางที่ 4-10 การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญน้ำเค็ม (สมุทรสาคร)

โลงมอญน้ำเค็ม (สมุทรสาคร)	ส่วนประกอบ
 <p data-bbox="284 1102 813 1317">โลงมอญน้ำเค็ม (สมุทรสาคร และบางกระดี่) ใช้สำหรับศพพระสงฆ์และฆราวาส มีลักษณะคล้ายโลงน้ำจืด แต่ตัวโลงมีความคอคกว่า จึงดูมีความอ่อนช้อยมากกว่า</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li data-bbox="858 474 1396 801">1. ฝาโลงมอญน้ำเค็มจะมีความยาวกว่าตัวโลง จึงนิยมเรียกว่า “โลงฝาสองชั้น” ลักษณะฝาโลงมีการตกแต่งเป็นหลังคาซ้อนหลายชั้น มีหน้าจั่วและบันแถลง มีการตกแต่งด้วยกระจังทรงเจดีย์และราชวัตรฉัตรธง ส่วนยอดบนสุดเป็นยอดหกเหลี่ยมทรงเจดีย์ <li data-bbox="858 817 1396 1205">2. ตัวโลง มีการเจาะหน้าต่างทะลุข้างละ 3 ด้านมองเห็นด้านในโลงได้ และตกแต่งซุ้มหน้าต่างคล้ายกับซุ้มหน้าต่างโบสถ์ ตัวโลงตกแต่งด้วยกระดาดดอกลายสอดสี นิยมใช้สีอ่อนหวานหลายสี ลายที่นิยมใช้ เช่น ลายลูกกระหนาบใหญ่-เล็ก ลายหน้ากระดาน ลายหน้าอุด ลายบัวปากโลง ลายเข็มขัด ลายกรงจักร เป็นต้น <li data-bbox="858 1220 1396 1370">3. ฐานโลง รองรับตัวโลง นิยมฐานเขียง มีลักษณะเป็นฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนบนสอดบส่วนล่างบานออก

ตารางที่ 4-11 การวิเคราะห์รูปแบบโลงญี่ปุ่น

โลงญี่ปุ่น (สกุลช่างปากลัด)	ส่วนประกอบ
 <p data-bbox="272 1160 826 1272">พบเฉพาะในท้องถิ่นปากลัด (พระประแดง) ใช้กับศพพระสงฆ์และศพฆราวาส</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li data-bbox="858 472 1417 696">1. ฝาโลง จะมีลักษณะทรงป้านหยา (คล้าย สี่เหลี่ยมคางหมู) เลียนแบบหลังคาบ้านญี่ปุ่น ไม่สูงเหมือนหลังคาโลงมอญทั่วไป ตรงกลาง ฝาโลงประดับด้วยยอดสี่เหลี่ยมเปียกปูน 1 ยอด <li data-bbox="858 696 1417 920">2. ตัวโลง ก้นโลงสอบ ปากโลงผายออก เหมือน โลงมอญทั่วไป ไม่นิยมเจาะช่องหน้าต่าง ตกแต่งลายเพียงเล็กน้อย เช่น ลายหน้าอุค เน้นการใช้สีประจำวันเกิดของผู้ตาย <li data-bbox="858 920 1417 1032">3. ฐานโลง ใช้ฐานพญานาครองรับตัวโลง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของ โลงมอญพระประแดง

ตารางที่ 4-12 การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญประยุกต์

โลงมอญประยุกต์ (บ้านสามเรือน อำเภอสามโคก ปทุมธานี)	ส่วนประกอบ
	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝาโลง ทำเป็นหลังคาซ้อนชั้น 3-4 ชั้น มีหน้าจั่ว และบันแถลง ทำด้วยไม้อัด ตกแต่งลวดลายด้วยสติ๊กเกอร์ลายไทยสำเร็จรูป และประดับด้วยยอดหอกเหลี่ยมจำนวนสามยอด ตรงปลายยอดหอกเหลี่ยมทำเป็นทรงเจดีย์ 2. ตัวโลง ลักษณะปากโลงผายออกและก้นโลงสอบเข้า รูปทรงเหมือนโลงมอญทั่วไป และเจาะช่องหน้าต่างทะลุข้างละ 3 ช่อง มองเห็นภายในได้ ตกแต่งลวดลายด้วยกระดาษสติ๊กเกอร์ลายไทย (ชุดลายสำเร็จรูป) 3. ฐานโลง นิยมฐานเตี้ย มีลักษณะเป็นฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนบนสอบ ส่วนล่างบานออก
<p>ลักษณะทั่วไปเหมือนโลงมอญโบราณ แต่ใช้เวลาสำหรับการทำโลงรวดเร็ว ใช้กับศพบุคคลทั่วไป เป็นลักษณะศพสด (ศพที่เพิ่งเสียชีวิตและไม่ได้เก็บไว้นานก่อนเผา)</p>	

ตารางที่ 4-13 การวิเคราะห์รูปแบบโลงมอญประเภทอื่น ๆ

โลงมอญประเภทอื่น ๆ	ส่วนประกอบ
<p>โลงมอญหลวงพ่อดุตตะมะ วัดวังวิเวการาม อำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี</p> 	<p>โลงมอญที่บรรจุศพพระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุตตะมะ) ลักษณะโลงก้นสอบปากโลง ผายออกเหมือนโลงมอญทั่วไป โครงสร้างโลง ทำด้วยไม้ ตัวโลงมีการเจาะหน้าต่าง ติดกระจก มองเห็นภายใน การตกแต่งลวดลายใช้ไม้ แกะสลักลวดลายก่อนไปทางพม่า ส่วนฝาโลง ออกแบบเป็นลักษณะปราสาทซ้อนชั้น มี 9 ยอด ใช้สีเขียวตัดขอบทอง</p>

2. ชงตะขาบ

ชงตะขาบ ภาษามอญเรียกว่า โหน่ หรือหางหงส์ เป็นงานหัตถกรรมที่สำคัญอีกอันหนึ่งของชาวมอญ ทำขึ้นเพื่อใช้ในงาน โอกาสต่าง ๆ การทำชงตะขาบแต่เดิมชาวบ้านจะนำผ้ามาตัดเย็บ ตกแต่งเป็นรูปชง ใช้ไม้ไผ่สานทำส่วนหัว และติดกระดาษตกแต่งลวดลาย แต่ปัจจุบันมีวัสดุสำเร็จรูปที่ใช้ตกแต่ง เช่น สติกเกอร์สี กระดาษฟิวเจอร์บอร์ด และวัสดุตกแต่งอื่น ๆ ทำให้การทำชงตะขาบสะดวกและรวดเร็วขึ้น ความยาวของชงตะขาบสำหรับแขวนบนเสาหงส์ ประมาณ 5-7 เมตร ความกว้าง 80 เซนติเมตร ชงตะขาบใช้ในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีแห่หงส์ชงตะขาบเพื่อแขวนบนเสาหงส์ตามวัดมอญ เป็นพุทธบูชา ใช้ประกอบในขบวนแห่ต่าง ๆ ใช้ประกอบในพิธีทำบุญให้กับผู้ตาย (“เทาะ อะ โยงจาด”) ใช้แขวนตกแต่งเจดีย์ และสถานที่อื่น ๆ การทำชงตะขาบมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การถวายผ้าบูชาพระพุทธเจ้า เป็นอานิสงค์ที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งชาวมอญนำคติมาจากพุทธประวัติในตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากไปเทศน์โปรดพุทธมารดา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมา มีคนแห่แหนไปต้อนรับ โดยการจัดทำราชวัตรนัครขง จึงเป็นเหตุให้ชาวมอญนำคติดังกล่าวมาปฏิบัติเป็นประเพณีการทำชงตะขาบแห่ขึ้นแขวนบนเสาหงส์ตามวัดมอญในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยชาวมอญจะนำเส้นผมผูกติดไปกับส่วนปลายของชงตะขาบด้วย ถือว่าเป็นการนำสิ่งที่สูงสุดในร่างกายเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า มีความเชื่อว่าจะได้อานิสงค์มาก

2. การสอนปริศนาในทางโลกและทางธรรม

2.1 ในทางโลก เนื่องด้วยลักษณะของธงทำเลียนแบบตะขาบ เพราะตะขาบ สัตว์ที่มีพิษ สามารถต่อสู้ที่จะมารุกรานได้ เปรียบเสมือนคนมอญที่ไม่เกรงกลัวข้าศึกศัตรู สามารถคุ้มครองประเทศตนเองได้

2.2 ในทางธรรม ลักษณะของธงตะขาบ คนมอญจะตีความออกมาเป็นปริศนาธรรม ทั้งสิ้น เช่น ลำตัวของธงตะขาบ 9 ช่อง มีความหมายถึง นิพพาน 1 ผล 4 มรรค 4 หรือ การเจาะช่องบนธงตะขาบ จำนวน 45 ช่อง หมายถึงพระยาของพระพุทธเจ้า 45 พระยา ไม้ขนานธง 10 คู่ หมายถึงพระเจ้าสิบชาติ

3. การแสดงออกถึงภูมิปัญญาของชาวมอญ การทำธงตะขาบเป็นงานศิลปหัตถกรรม พื้นบ้านที่เป็นการแสดงฝีมือของชาวมอญในแต่ละชุมชนตั้งแต่การตัดเย็บธง การทักประดิษฐ์ ลวดลาย การตกแต่งให้ธงตะขาบให้มีความสวยงามที่สุด เพื่อนำไปถวายวัด นอกจากการตกแต่งธงตะขาบให้มีความสวยงามแล้ว เมื่อจะนำไปถวายที่วัดได้มีการจัดริ้วขบวนแห่ธงตะขาบให้ยิ่งใหญ่ สวยงาม เช่น ประเพณีแห่ธงตะขาบ ของชาวมอญอำเภอพระประแดง จะมีนำหงส์จำลองเข้าร่วมขบวนด้วย โดยจะเลือกหญิงสาวที่สวยที่สุดมาเป็นคนถือหงส์ และจะเรียกคนถือ ว่า นางหงส์ จึงเป็นที่มาของ ประเพณี การแห่หงส์-ธงตะขาบ ที่มีชื่อเสียงของชาวมอญพระประแดง

ภาพที่ 4-50 การใช้ธงตะขาบประกอบในขบวนแห่ต่าง ๆ

ภาพที่ 4-51 การแห่ธงตะขาบ และนำขึ้นแขวนบนเสาหงส์ วัดกลางสวน พระประแดง
สมุทรปราการ (ชัยชาญ แสงฝ้าย, 2556)

ภาพที่ 4-52 เสาหงส์และธงตะขาบจำลองขนาดเล็กเพื่อเป็นสินค้าที่ระลึก

ภาพที่ 4-53 ลักษณะของธงตะขาบ (สุริย์ ปราบใหญ่, 2559)

3. เครื่องปั้นดินเผา

การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นวิชาติดตัวคนมอญมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษอพยพเข้ามาสู่เมืองไทย แรกเริ่มทำเครื่องปั้นดินเผาไว้ใช้เองในครัวเรือน เช่น โอ่ง อ่าง กระจาด ครก ชุมชนมอญที่ทำเครื่องปั้นดินเผา เช่น สามโคก เกาะเกร็ด และต่อมาเมื่อผลิตมากขึ้นจึงล่องเรือไปขายตามลำคลองต่าง ๆ แนวคิดในการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญสรุปได้ดังนี้

1. การปรับตัวกับสภาพแวดล้อม และบริบททางสังคม เมื่อชาวมอญเข้ามาพักพิงอาศัยในเมืองไทยต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมไทย นับเป็นความโชคดีที่ได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนริมน้ำเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกับบ้านเมืองตนเอง ชาวมอญจึงทำมาหากินทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นเครื่องใช้ไม้สอยเพื่อการดำรงชีวิต เช่น โอ่ง อ่าง กระจุก ไห และต่อมาได้ผลิตเพื่อค้าขาย

2. เครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญแสดงภูมิปัญญาเชิงช่าง เช่น ประยุกต์ธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัวมาตกแต่งลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผา เช่น ลายกลีบบัว ลายเครือเถา การใช้หนามทองเหลืองทำเป็นแม่พิมพ์กดลายลงบนเครื่องปั้นดินเผา การฉลุลายโปร่ง จำพวกหม้อน้ำลายวิจิตร การปั้นโอ่งดิน ที่ขึ้นชื่อ เรียกว่า ตุ่มอีเล็ง ดังที่ปรากฏในนิราศวัดเจ้าฟ้าของสุนทรภู่ตอนหนึ่งว่า “ชาวบ้านนั้นปั้นอีเล็งใส่พิงพะ กระโถนกระทะอ่างโอ่งกระโถนกระจาด”

3. เครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชาวมอญ โดยเฉพาะชาวมอญสามโคก และมอญเกาะเกร็ด ได้กลายเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการทำเครื่องปั้นดินเผา และมี

การเรียกชื่อเครื่องปั้นดินเผา ตามชื่อสถานที่ผลิต เช่น ตุ่มสามโคก หมายถึง โองน้ำที่ผลิตที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และหม้อน้ำลายวิจิตร เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากเกาะเกร็ด สะท้อนวิถีชีวิตและอาชีพของชุมชนมอญได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4-54 เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

4. สไบมอญ

สไบมอญนับเป็นสิ่งที่ปกปิดร่างกาย ที่แสดงอัตลักษณ์ร่วมใช้ของชาวมอญทั้งหญิงและชายมาตั้งแต่อดีต ตามที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมที่เก่าแก่ที่สุด คือภาพปูนปั้นนักดนตรีหญิง 5 นาง หรือที่เรียกว่า “ปัจจุตรียสตรี” จากโบราณสถานหมายเลข 10 เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี แสดงการแต่งกายของสตรีในสมัยทวารวดีที่มีการห่มสไบ และปรากฏในจิตรกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์หลาย ๆ แห่ง เช่น จิตรกรรมสาวมอญคล้องผ้าสไบ ที่วัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ผ้าสไบมอญทำจากผ้าประเภทต่าง ๆ เช่น ผ้าไหม ผ้าโทเร ผ้าลูกไม้ ผ้าขาวม้า มีรูปแบบและวิธีการใช้ของมอญแต่ละท้องถิ่น เช่น ชุมชนมอญปากลัด นิยมใช้สไบผ้าไหม และสไบอัดกลีบ ผู้สูงอายุฝ่ายหญิงจะนิยมใช้สไบผ้าลูกไม้ ผู้สูงอายุฝ่ายชายใช้ผ้าขาวม้า แต่ที่นิยมแพร่หลาย คือ สไบปักแบบมอญน้ำเค็ม หรือผ้าสไบที่ชาวมอญในแถบสมุทรสาคร และมอญบางกระดี่ปักไว้ใช้เอง

การใช้สไบมอญสามารถใช้ได้ทุกโอกาส เช่น ในงานรื่นเริง ไปวัด งานศพ วิธีการใช้แตกต่างกันออกไป เช่น ห่มเฉียง พาดบ่า คล้องคอ การใช้สไบของชาวมอญไม่มีข้อจำกัด เรื่องเพศ วัย และเมื่อวิเคราะห์ถึงความสำคัญของสไบมอญ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สไบของชาวมอญถือเป็นของสูง ด้วยพบว่าสไบใช้ประกอบในงานพิธีกรรม และประเพณีของชาวมอญเสมอ ๆ เช่น การใช้สไบปูพื้นรองกราบพระ ใช้สำหรับปูลาดทางเดินให้พระเหยียบในประเพณีล้างเท้าพระ ใช้ห่มนาคก่อนเข้าพิธีอุปสมบท การใช้สไบห่มชันหมากใน

ประเพณีแต่งงาน “ชาวมอญน้ำเค็มจะปักสไบไว้ใช้สำหรับ ออกงาน ไปวัด ลวดลายที่ปักบนสไบ จะไม่นำไปใช้กับลายผ้าถุง เพราะไม่เหมาะสม” (สุกัญญา เบนานิด, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2556)

2. การใช้สไบเป็นการแสดงอัตลักษณ์ร่วมของคนมอญทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะผู้หญิงมอญจะขาดสไบ เสียมิได้ ซึ่งมีค่านายโบราณ “แม่เงน” ที่กล่าวถึงเหตุแห่งการล่มสลายของชาติมอญ 1 ใน 10 ประการ นั่นคือ “หญิงมอญจะละทิ้งสไบ” (สุกัญญา เบนานิด, 2558, หน้า 114) สะท้อนความสำคัญสไบต่อการมีอยู่ของชาติมอญมาแต่โบราณ ซึ่งยังสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ดังเช่นนางลำควน โสมประดิษฐ์ช่างปักสไบมอญน้ำเค็ม ชาวมอญบ้านเกาะ จังหวัดสมุทรสาคร ได้กล่าวว่า เมื่อไปวัดแล้วไม่นำสไบติดตัวไป จะรู้สึกอับอาย และจะถูกมองเปรียบเหมือนควาย เช่นเดียวกับ โสภณ นิไชโยค (สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2557) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมชาวมอญโพธาราม ราชบุรี ได้กล่าวว่า เมื่อเห็นคนมอญพาดสไบรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะมาจากชุมชนไหน ๆ ก็จะได้รู้ได้ทันทีว่าเป็นคนมอญเหมือนกันและนับเป็นพี่น้องกัน สอดคล้องกับที่ สุจิตรา เปลียนรุ่ง (2553) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การรับรู้อัตลักษณ์ความเป็นมอญในสายตาของคนในมอญ โดยผู้วิจัยพบว่า การรับรู้อัตลักษณ์แห่ง “ความเป็นมอญ” ผ่านการรับรู้ของคนมอญเอง รวมถึงการเป็นอัตลักษณ์เดียวกับที่ชาวมอญสื่อสารให้สังคมภายนอกรับรู้มีทั้งสิ้น 6 อัตลักษณ์ ซึ่งมีการกล่าวถึงอัตลักษณ์เกี่ยวกับสไบไว้ว่า “ไม่มีสไบไม่ใช่มอญ” จึงเป็นการตอกย้ำความสำคัญของสไบที่มีต่อชาวมอญได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การใช้สไบแสดงถึงถิ่นฐาน เพศ และวัยของผู้ใช้ เช่น สไบผ้าลูกไม้ นิยมใช้ทั่วไปทุกชุมชน ส่วนใหญ่จะพบใช้ในผู้สูงอายุ ส่วนสไบผ้าไหมแบบเรียบและ ผ้าสไบแบบอัดกลีบ เป็นเอกลักษณ์ของมอญพระประแดง สำหรับสไบปักน้ำเค็ม เป็นสไบที่ชาวมอญแถบมอญสมุทรสาคร และชาวมอญบางกระดี่นิยมใช้ และสไบผ้าขาวม้า นิยมเฉพาะผู้ชาย

4. การแสดงถึงฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ของผู้หญิงมอญ โดยเฉพาะสไบปัก ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญน้ำเค็ม หรือชาวมอญสมุทรสาคร เพราะปักด้วยมือ มีสันสันฉูดฉาด แสดงลวดลายที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ที่พบเห็นในวิถีชีวิตคนมอญ เช่น ลายดอกจัน ลายดอกมะเขือ ลายดอกมะตาด ลายดอกกระเจี๊ยบ ลายหงส์มอญ ลายขอบสไบที่มาจากขอบพาน (หรือขอบโตก) การเลือกคู่สีตัดกันในการปักลาย ซึ่งจะใช้สีไม่ซ้ำกันในแต่ละผืน เช่น ผ้าสไบพื้นเหลือง ลวดลายจะใช้สีเขียว แดง ม่วง การปักสไบถือเป็นการอวดฝีมือกัน ของผู้หญิงมอญ ซึ่งปัจจุบันสไบปักมอญน้ำเค็มกลายเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทุกชุมชน และผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายแก่ชาวมอญ และคนที่สนใจอื่น ๆ มีการพัฒนาลวดลายเพิ่มขึ้นจากลายหลัก เช่น ลายไม้เลื้อย ลายดอกบัว ลายดอกกุหลาบ

ตารางที่ 4-14 การอธิบายรูปแบบของสไบปักมอญน้ำเค็ม

รูปแบบ	ลักษณะทั่วไป
<p>สไบแบบดั้งเดิม หรือ สไบ 4 ทบ</p> 	<p>สไบแบบดั้งเดิม กว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวประมาณ 180-250 เซนติเมตร ขอบสไบเป็นลายหยักและปักเป็นลายดอกพิกุลตลอดทั้งผืน บริเวณกลางผืนผ้านิยมปักลายดอกมะเขือ (ดอกไม้ห้ากลีบ) สอดสลับสีสวยงามตัดกับสีพื้นของผืนผ้า นิยมใช้สไต เช่น แดง ส้ม เขียวทองอ่อน เหลือง ขาว ฟ้าย ชมพู เวลาใช้พับ 4 ทบ หรือเรียกว่า “สไบแบบ 4 ทบ”</p>
<p>สไบแบบประยุกต์ 2 ทบ</p> 	<p>สไบแบบประยุกต์ 2 ทบ ความกว้าง 25 เซนติเมตร ยาว 180-250 เซนติเมตร ปักลายดั้งเดิม คือขอบสไบเป็นลายหยักและปักเป็นลายดอกพิกุลตลอดทั้งผืน บริเวณกลางผืนผ้า นิยมปักลายดอกมะเขือ (ดอกไม้ห้ากลีบ) นิยมใช้สไต เช่น แดง ส้ม เขียวทองอ่อน เหลือง</p>

ภาพที่ 4-55 สไบปักมอญน้ำเค็ม แบบประยุกต์ 2 ทบ ขอบสไบลายหยัก สร้างสรรค์ลายด้านในเป็นลายเครือเถา (สร้างสรรค์โดยคุณสุกัญญา เบาเนิด ผู้เชี่ยวชาญด้านการปักสไบมอญ)

ภาพที่ 4-56 ที่มาของลายขอบสไบหรือลายหยัก มาจากขอบโตกหรือพาน (สุกัญญา เบาเนิด, 2556)

ตารางที่ 4-15 สรุปรูปแบบสไบมอญประเภทต่าง ๆ

รูปแบบผ้าสไบ

สไบผ้าไหม

สไบผ้าไหมเป็นที่นิยมของชุมชนมอญ พระประแดง นิยมใช้คล้องคอ ในโอกาสต่าง ๆ

สไบอัดจีบ อัดพลีท

สไบอัดจีบ หรือ อัดพลีท นิยมใช้ในชุมชนมอญ ทุกชุมชนในอดีต นิยมใช้ในการแต่งกายไปวัด งานบวชนาค

สไบผ้าลูกไม้

สไบผ้าลูกไม้ นิยมใช้ทั่วไปโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ใช้เวลาไปวัด

สไบปักน้ำเต๋ม

สไบปักมอญน้ำเต๋ม (สมุทรสาคร) เป็นสไบปักด้วยมือสีสันสดใส ปักลวดลายลงบนพื้นผ้า นิยมใช้แพร่หลายมากที่สุดมากกว่าสไบประเภทอื่น ๆ

ตารางที่ 4-15 สรุปรูปแบบสไบมอญประเภทต่าง ๆ (ต่อ)

รูปแบบผ้าสไบ

สไบผ้าขาวม้า

สไบผ้าขาวม้าใช้เฉพาะผู้ชายมอญใช้ได้กับทุกวัย ใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ไปวัด งานรื่นเริง งานศพ

ตารางที่ 4-16 การใช้งานของผ้าสไบ

การใช้งานผ้าสไบของผู้ชาย

พาดบ่าทั้งสองด้าน	ห่มเฉียง	พาดบ่าด้านใดด้านหนึ่ง
ใช้ใน โอกาสงานรื่นเริงต่าง ๆ การแต่งกายประกอบ การละเล่นสะบ้า หรือ ขบวนแห่	มักใช้กับผู้สูงอายุเพศชาย ใช้โอกาสไปทำบุญที่วัด ใช้ได้ ทั้งงานมงคลและงานศพ	ใช้ได้ทุกวัย ในโอกาสงาน รื่นเริง ไปวัด
		

ตารางที่ 4-16 การใช้งานของผ้าสไบ (ต่อ)

การใช้ผ้าสไบของผู้หญิงมอญ		
ห่มเฉียง	คล้องคอ	พาดบ่า
ใช้ได้กับทุกวัยในโอกาสงานรื่นเริงต่าง ๆ ไปวัด ทำบุญ	ใช้ได้กับทุกวัย ในโอกาสงานรื่นเริงต่าง ๆ	สำหรับการแสดงทะเล่ยมอญ
		

ตารางที่ 4-17 ศิลปกรรมมอญ ประเภทงานหัตถกรรม

รูปแบบ ศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
โลงมอญ 	โลงมอญนับเป็นงานศิลปะของมอญสะท้อนแนวคิดภูมิปัญญาของช่าง ที่งดงามด้วยสัดส่วน และองค์ประกอบด้านศิลปะที่สมบูรณ์อยู่ในขั้นศิลปะต้นแบบ (Classic) โลงศพมอญ ลักษณะตัวโลงแคบ ก้นสอบปากผาย ทรงคล้ายดอกผักบุ้ง มีฝาโลงเป็นยอดปราสาทลดหลั่น ตัวโลงตกแต่งด้วยกระดาดอังกฤษ ตอกลายสอดสี ลวดลายมอญที่อ่อนช้อย เช่น ลายหน้าอุค	โลงหมายถึงบ้าน หรือ วิมานของผู้ตาย ซึ่ง ผู้ใช้ต้องเป็นผู้ตายดี คือ แก่ตาย มีอายุมาก เป็นผู้อยู่ในศีลธรรม โลงมอญจึงใช้กับเศรษฐี คหบดี แสดงสถานะภาพทางสังคม การใช้พญานาคเป็นส่วนฐาน หมายถึงพาหนะนำผู้ตายไปสวรรค์ เพื่อความงาม และ การใช้สัตว์เป็นพาหนะ สำหรับผู้ตายเช่นเดียวกับการใช้นกหัสดีลิงค์ ในพิธีศพของชาวล้านนา

ตารางที่ 4-17 ศิลปกรรมมอญ ประเภทงานหัตถกรรม (ต่อ)

รูปแบบ ศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
	<p>ลายเข้มชัด ลายบัวปากโลง ลายลูกกระหนาบ มีลักษณะ ของสกุลช่าง แบ่งเป็น 2 แบบ คือ (1) โลงมอญน้ำจืด ได้แก่ พระประแดง ปทุมธานี ปากเกร็ด (2) โลงมอญน้ำเค็ม ได้แก่ บางกระดี่ สมุทรสาคร โลงมอญในสมัยก่อนนิยมใช้ เฉพาะพระสงฆ์เท่านั้น แต่ ปัจจุบัน ชาวवासก็สามารถ ใช้ได้</p>	<p>โลงมอญนับเป็นงานหัตถศิลป์ ของชาวมอญแฝงด้วยปรัชญา ทางพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่อง สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สอดแทรก อยู่ในรูปแบบและลวดลายที่ เป็นเอกลักษณ์ของโลงมอญ</p>
<p>ธง (โหนด)</p> 	<p>ธง หรือ โหนด การทำธงเพื่อ ถวายเป็นพุทธบูชา คติ เชื่อมโยงจากพุทธประวัติ ธง ทำด้วยกระดาษ หรือผ้า ตกแต่ง ลวดลายให้สวยงามด้วย กระดาษสี และเลื่อม ชุมชน มอญพระประแดง เรียกว่า ธงตะขาบด้วยมีตำนาน เกี่ยวข้องกับตะขาบ มีประเพณี แห่หงส์ ธงตะขาบ (รูปแบบ ธงทำคล้ายตะขาบ) ไปถวายวัด ในเทศกาลสงกรานต์ โดยจะ แขวนที่เสาหงส์ ธงแบบแขวน แนวตั้ง มีขนาดแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับนำไปใช้งาน ใช้</p>	<p>มีคุณค่าในด้านจิตใจ เป็น พุทธบูชา แฝงคติธรรมทาง พระพุทธรศาสนา ความสามัคคี และความพร้อมเพรียงของ ชาวมอญ ชาวมอญจะนำ ปอยผมผูกติดกับปลาย ธงตะขาบเป็นการบูชาสูงสุด การเปรียบเทียบธงมีลักษณะ เหมือน ตะขาบ เพราะชาวมอญ มีความเชื่อว่าตะขาบเป็นสัตว์ ที่รักลูก เปรียบกับชาวมอญ ที่รักพวกพ้อง</p>

ตารางที่ 4-17 สรูปศิลปกรรมมอญ ประเภทงานหัตถกรรม (ต่อ)

รูปแบบ ศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
	<p>ตกแต่งริ้วขบวน และใช้ ประดับตกแต่งศาสนสถาน วัด เจดีย์ และใช้ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา ชงตะขาบ มีความหมายเดียวกับ “ตุง” ในวัฒนธรรมล้านนา</p>	
<p>ตุ่มสามโลก</p> 	<p>ตุ่มสามโลก หรือที่ชาวมอญ เรียกว่า “อิเล็ง” มีลักษณะ ปากโอ่งแคบ คอโอ่งติดกับ ไหล่ กลางป่องกลม รูปทรงเตี้ย ปากและก้น โอ่งมีขนาด ใกล้เคียงกัน ตุ่มสามโลกมี ลักษณะของเนื้อดินสีแดงส้ม เหมือนสีอิฐ เป็นตุ่มดินเผา ไม่เคลือบน้ำยา มีคุณสมบัติ เก็บความเย็นของน้ำได้ดี แหล่งผลิต ได้แก่ สามโลก และ เกาะเกร็ด และมีการส่งขาย ทั่วไป</p>	<p>เป็นการถ่ายทอดอาชีพและ กรรมวิธีการผลิตจาก บรรพบุรุษโดยตรง มีวิถีคิด และแก้ปัญหา ที่เกิดจาก การสั่งสมประสบการณ์ อันยาวนาน เพื่อนำมาผลิตเป็น ของใช้สอยในชีวิตประจำวัน สร้างสรรค์รูปแบบที่เป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่น</p>

ตารางที่ 4-17 ศิลปกรรมมอญ ประเภทงานหัตถกรรม (ต่อ)

รูปแบบ ศิลปกรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงรูปธรรม	ลักษณะเด่นและคุณค่า เชิงนามธรรม
<p>หม้อน้ำลายวิจิตร</p> 	<p>หม้อน้ำลายวิจิตรเป็นเครื่องปั้นดินเผาเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด มีเอกลักษณ์เฉพาะของรูปทรง ลวดลายเกิดจากการสลัก หลุดคดประทับด้วยแม่พิมพ์ เป็นลวดลายธรรมชาติ เช่น ลายเครือเถา ลายกลีบบัว มีความสวยงาม และคงทน</p>	<p>ให้ความรู้สึกถึงคุณค่า ความงาม ความประณีต วิจิตรบรรจง เป็นการแสดงฝีมือเชิงช่างปั้นเกาะเกร็ดที่เป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญของชาวมอญ</p>
<p>สไบมอญ/ สไบปักน้ำเค็ม</p> 	<p>การใช้สไบมอญเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวทั้งชายและหญิงที่ขาดไม่ได้ มีหลักฐานการใช้สไบมาตั้งแต่อดีต ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง เช่น วัดบางน้ำผึ้งนอก วัดแคใหญ่ วัดไทรอารีรักษ์ ผ้าสไบมอญมีหลายประเภท เช่น ผ้าแพรจีบ ผ้าลูกไม้ ผ้าไหม ผ้าขาวม้า ที่นิยมแพร่หลายคือผ้าสไบปักงานฝีมือของชาวมอญน้ำเค็ม หรือมอญสมุทรสาคร รูปแบบลวดลายมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นลายจากธรรมชาติ ดอกไม้ เช่น ดอกมะเขือ ดอกจัน มีการวางลายให้เกิดจังหวะ ความงามของเส้นโค้ง นิยมใช้สีดำกันหลายสี</p>	<p>ก้านายโบราณ กล่าวถึงเหตุแห่งการล่มสลายของชาติมอญคือหญิงมอญจะละทิ้งสไบ แสดงถึงความสำคัญของสไบ สไบยังถือเป็นของสูง เพราะใช้ปูพื้นสำหรับกราบพระ ใช้ปูลาดให้พระเหยียบ ในประเพณีล้างเท้าพระ นอกจากนี้สไบปักยังสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ลวดลายและสีสันสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของผู้ปักเป็นงานฝีมือของผู้หญิงมอญ</p>

สรุปผลงานด้านศิลปหัตถกรรม นับเป็นผลงานศิลปะที่บริสุทธิ์มีความเรียบง่าย และนำความงามในธรรมชาติมาปรับประยุกต์ให้เกิดรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน และใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สะสมไว้มาถ่ายทอดเป็นชิ้นงาน เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา การปักผ้าไหมมอญ นอกจากนี้ชาวมอญยังความชาญฉลาดในการเชื่อมโยงคติความเชื่อในพุทธศาสนาในเชิงนามธรรมให้ปรากฏเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะงานศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น การทำโลงมอญ ชงตะขาบ งานศิลปหัตถกรรมเหล่านี้นอกจากมีคุณค่าในเชิงประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังเป็นความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวมอญอีกด้วย

ทรัพยากรประเภทที่จับต้องไม่ได้

ประเภทของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ปรากฏออกมาในรูปแบบการปฏิบัติ และแสดงออกทางความรู้ เช่น ภาษามอญ ด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญ ประเพณีแห่ธงชงตะขาบ ประเพณีงานศพของคนมอญ ประเพณีการรำผี เป็นต้น

สำหรับองค์ความรู้ในงานฝีมือ และงานช่างมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ แบบครูพักลักจำ หรือแบบบอกต่อ ๆ กันมาและฝึกฝนจนเกิดความทักษะชำนาญ เช่น คติความเชื่อการสร้างปราสาทปลงศพพระสงฆ์ เอกลักษณ์ของลาวดลลายมอญบนโลงศพมอญ เทคนิคการวาดลาย การดอกลายกระดาษ การสอดสีกระดาษ เทคนิคการปั้นเครื่องปั้นดินเผา การตกแต่งลาวดลลาย เทคนิคการเลือกสีในการปักผ้าสไบ การสร้างสรรค์ลาวดลลายสไบจากธรรมชาติ คติธรรมและความหมายแฝงในชงตะขาบมอญ คำเรียกและภาษาเฉพาะทางด้านช่าง เป็นต้น ตัวอย่างของคติความเชื่อที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวมอญที่ยังถือปฏิบัติกันอยู่มีดังนี้

1. การเคารพยึดถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ชาวมอญให้ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ โดยยึดคติธรรมคำสอนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต ดังปรากฏในรูปแบบของการทำบุญเพื่อให้ได้อานิสงค์ ถึงชาติหน้า และแสดงออกในการปฏิบัติในรูปแบบงานประเพณีทางศาสนาตลอดทั้งปี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีบวช

2. ความรักและระลึกถึงชนชาติมอญ แม้ชาวมอญจะไม่มีผืนแผ่นดินเป็นของตนเอง แต่ก็ยังมีความระลึกถึงบรรพบุรุษอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ชาวมอญจึงแสดงออกโดยการสร้างวัตถุสิ่งของ และงานศิลปกรรม ที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เคยมีศิลปวัฒนธรรมสูงส่ง แสดงฝีมือด้านช่างแขนงต่าง ๆ เช่น การดอกลดลลายกระดาษเพื่อตกแต่งโลงมอญ การปักผ้าสไบ การปั้นโอ่ง และหม้อน้ำ การทำชงตะขาบ

3. การนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อของชาวมอญดั้งเดิมยึดโยงกับความเชื่อเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในทัศนคติของชาวมอญ การนับถือผี คือการนับถือบรรพบุรุษ ที่เป็นผู้ปกป้องรักษา ลูกหลานให้อยู่ดี มีสุข ลูกหลานชาวมอญจึงต้องมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อกราบไหว้บูชา เช่น ผีบ้านผีเรือน ผีประจำชุมชนหมู่บ้าน ผีประจำเมือง เมื่อถึงโอกาสและเทศกาลที่สำคัญในแต่ละปี เช่น สงกรานต์ หรือตามแต่วาระโอกาสของ มอญในชุมชนต่าง ๆ

สรุปด้านทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทที่จับต้องไม่ได้เป็นองค์ความรู้ที่ฝังลึก ผ่าน การสะสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาและปรากฏในรูปแบบการปฏิบัติ การแสดงออกต่าง ๆ หลายด้าน เช่น คติความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม เป็นการสะท้อนแนวคิดของ ชาวมอญที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความศรัทธาเคร่งครัดในพุทธศาสนา การรำลึกถึงบรรพบุรุษ และ การนับถือสิ่งที่เหนือธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้บ่มเพาะให้ชาวมอญเป็นผู้ที่ยกย่องให้เกียรติผู้อาวุโสและ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การอ่อนน้อมถ่อมตนเชื่อฟังครูบาอาจารย์ มีความกตัญญูรู้คุณ ประพฤติปฏิบัติ อยู่ในศีลธรรมตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวมอญ

ตารางที่ 4-18 คติความเชื่อด้านต่าง ๆ ของชาวมอญ

หัวข้อ	คติความเชื่อต่าง ๆ
เจดีย์มอญ	สิ่งแทนพระพุทธเจ้าและ แทนบ้านเกิดของชาวมอญ เมื่อชาวมอญอพยพไปอยู่ที่ใดจะต้องสร้างเจดีย์ไว้ตามวัดเพื่อสักการะบูชา
หงส์มอญ	สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ หมายถึงเมืองหงสาวดี ตัวแทนชาวมอญ พาหนะนำไปสู่ สรวงสวรรค์
เสาหงส์	การรำลึกถึงพระพุทธเจ้า และ การตั้งเสาหงส์หันหน้าไปทิศตะวันตก ซึ่งหมายถึงที่ตั้งของเมืองมอญในอดีต การกลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด
โลงมอญ	การจำลองบ้านหรือวิมานของผู้ตาย ผู้ที่ร่วมสร้างโลงมอญจะได้บุญมาก
ปราสาทปลงศพ พระสงฆ์	จำลองเขาพระสุเมรุและป่าหิมพานต์ เป็นการส่งวิญญาณพระกลับสวรรค์
ธงตะขาบ	ทางโลก ตะขาบเป็นสัตว์ล่าตัวยามมีเท้ามาก มีเขี้ยวเล็บมีพิษ สามารถต่อสู้ศัตรู ที่จะมาระราน เปรียบกับคนมอญที่ไม่หวาดกลัวต่อศัตรูที่มารุกราน ทางธรรม ชาวมอญได้นำปริศนาธรรมแทรกไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของตะขาบ เช่น การเจาะ ช่องบนธงตะขาบ 45 ช่อง หมายถึง พรรษาของพระพุทธเจ้า 45 พรรษา การผูกปอยผมไว้ที่หางธงตะขาบเพื่อจะได้อันนิสงค์มาก

ตารางที่ 4-18 คติความเชื่อด้านต่าง ๆ ของชาวมอญ (ต่อ)

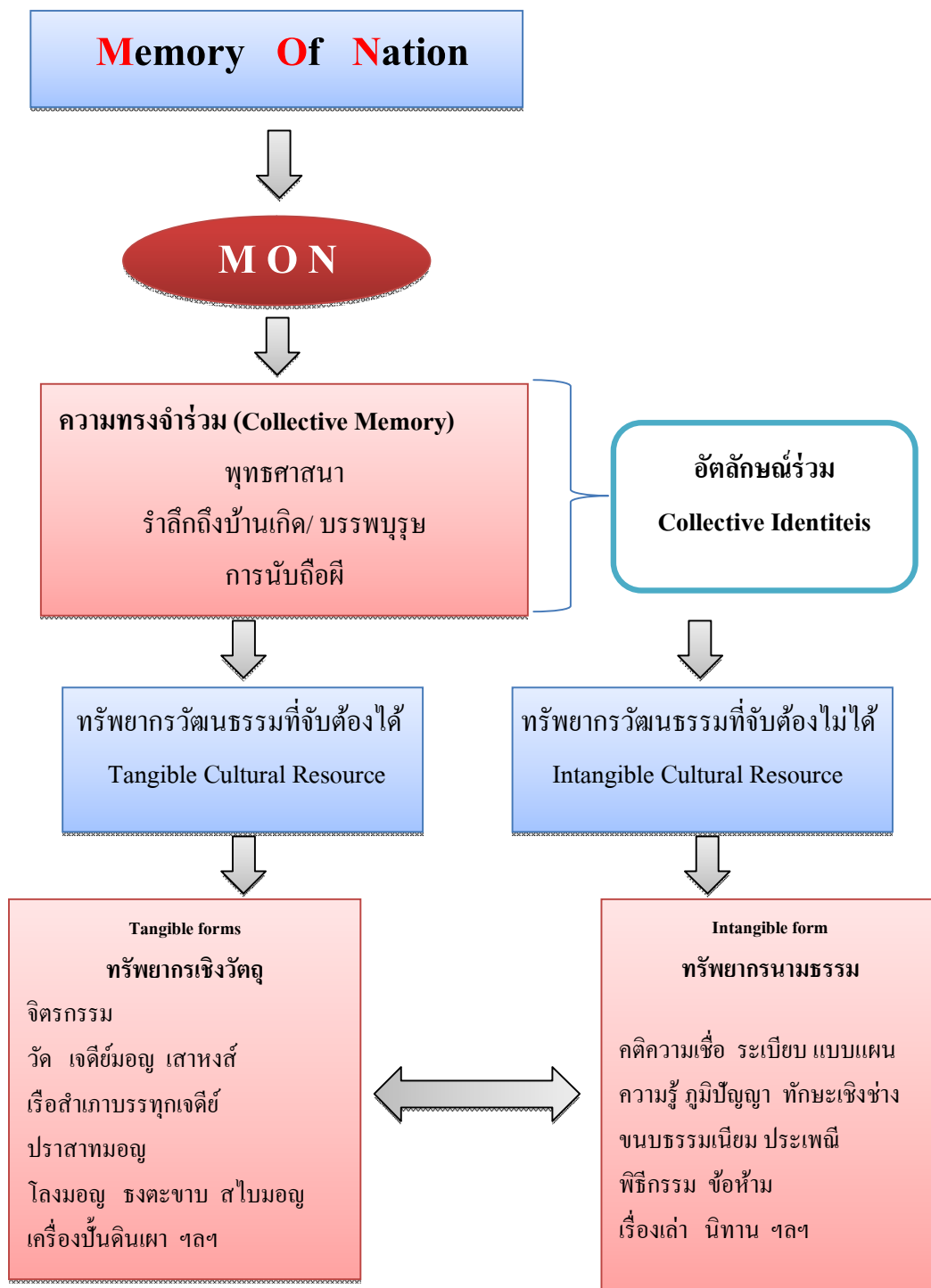
หัวข้อ	คติความเชื่อต่าง ๆ
สไบมอญ	ชาวมอญถือว่าสไบเป็นของสูง ใช้รองกราบพระ และปลุกเสกให้พระเหยียบ จึงไม่นิยมนำลายบนผ้าสไบไปปักตามชายผ้าถุง หรืออยู่ในที่ต่ำ
สีแดง	สีแดงเป็นสีสำคัญที่สุดของชาวมอญ เพราะเป็นสีของผ้าฝ้ายของบรรพบุรุษ ชาวมอญจึงใช้สีแดงเป็นสีของธงชาติ ชุดแต่งกาย สีผ้าห่มเจดีย์ ชาวมอญ บางชุมชนจะเกรงกลัวสีแดง ไม่กล้านำมาใช้หรือตกแต่งร่างกาย
มอญขวาง	หมายถึงการปลูกเรือนของชาวมอญที่นิยมสร้างบ้านหันให้หน้าจั่วไปด้านทิศตะวันออก ทั้งนี้แม่น้ำเกือบทุกสายในเมืองมอญและไทยต่างก็ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ด้วยกันทั้งสิ้น จึงเป็นที่มาของคำว่ามอญขวาง

การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ของงานศิลปกรรมมอญ

ในการวิเคราะห์ถึงกระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ของศิลปกรรมมอญนี้ ได้นำหลักการ แนวคิด ในกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ทางศิลปะของช่างพื้นบ้าน เพื่อเป็นแนวทางการวิเคราะห์ โดยสรุปได้ดังนี้ (ชุตินา เวทการ, 2551)

1. ผู้เรียน

ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ช่างพื้นบ้านมอญ ประเภท ช่างโลงมอญ ช่างทำปราสาทมอญ ช่างปั้น และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านอื่น เช่น การปักสไบ การทำธงตะขาบ พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของช่างพื้นบ้านมอญ นั้นเริ่มต้นจากความสนใจ สังเกตและซักถาม และเกิดการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ โดยการฝึกเป็นลูกมือของครูช่าง จนเกิดการทดลองฝึกด้วยตนเอง และทำเลียนแบบครูช่าง ยกตัวอย่างเช่น ช่างโลงมอญมีพระสงฆ์ เป็นครูช่าง ถ่ายทอดและฝึกฝนชี้แนะ จนกระทั่งผู้เรียนเกิดความชำนาญจนสามารถทำเอง ครูช่างโลงมอญ จะมอบลายต้นแบบ และเครื่องมือการทำงานให้กับลูกศิษย์ เพื่อนำไปเรียนรู้ต่อไป การเรียนรู้ของช่างพื้นบ้านมอญ ยังยึดขนบธรรมเนียมเดิม ได้แก่ เทคนิควิธีการ ลวดลาย รวมถึงพิธีกรรมความเชื่อในงานช่างแขนงต่าง ๆ เช่น การไหว้ครูก่อนที่จะจับเครื่องมือทำงาน

ภาพที่ 4-57 สรุปการศึกษาและวิเคราะห์งานศิลปกรรมมอญ

2. ปัจจัยด้านแวดล้อม

ปัจจัยด้านแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจ เกิดการเรียนรู้ในตัวช่างพื้นบ้าน ปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

2.1 วัด

วัดเป็นสถานที่สำคัญที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวมอญ เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่ชาวมอญเคารพศรัทธาส่งลูกหลานมาบวชเรียน เพื่อจะฝึกได้เรียนรู้ทางศิลปกรรมจรรยา และฝึกหัดวิชาความรู้ในงานอาชีพช่างทางด้านศิลปะ โดยเรียนรู้จากพระสงฆ์ และจากช่างในชุมชนที่มาร่วมกันในการเตรียมงานประเพณีต่าง ๆ ตลอดปี งานที่ฝึกทำกัน ได้แก่ การทำโลงมอญ การทำปราสาทมอญ การทำธงตะขาบ งานไม้ งานตัดกระดาษ งานวาดภาพ ทั้งนี้สกุลช่างโลงมอญสำคัญ ๆ ล้วนมีครูช่างที่เป็นพระสงฆ์ เช่น สกุลช่างโลงมอญพระประแดง ได้แก่ พระราชพัฒนสุนทร เจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหารพระครูพัชรวิราภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร พระครูสมุห์หลาย เจ้าอาวาสวัดคันลัด พระครูวินัยธรวิทยา วัดแก อาจารย์สมพิศ มงคลพันธ์ นายมงคล สมประสงค์ วัดกลาง และนายชัยชาญ แสงฝ้าย วัดกลางสวน เป็นต้น

สกุลช่างปากเกร็ด ได้แก่ พลโทชาติวัฒน์ งามนิยม วัดปรมย์ยิวาสวรวิหาร เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ช่างโลงมอญปทุม ได้แก่ นายเกรียงไกร น้อยคำลือ วัดน้ำวน บรรดาช่างมอญเหล่านี้เรียนรู้โดยการฝึกสังเกต จดจำ แบบครูพักลักจำ และลงมือปฏิบัติจนเกิดทักษะความชำนาญ

2.2 ชุมชน

บทบาทของชุมชน คือการรวมกลุ่มของคนในชุมชน โดยเฉพาะเมื่อมีกิจกรรมประเพณีสำคัญ ๆ โดยเฉพาะ ชุมชนมอญนั้นมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับประเพณีตลอดปี จึงมีโอกาสดำเนินการช่วยกันจัดเตรียมงาน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การร่วมกันทำธงตะขาบ เพื่อถวายวัดในช่วงสงกรานต์ โดยมี พระสงฆ์ หรือ ช่างพื้นบ้าน เป็นหัวหน้าคอยดูแล สั่งงานให้คนในชุมชนร่วมมือร่วมแรงกันทำ หรือ เมื่อพระสงฆ์มรณภาพลง ชาวมอญในชุมชน และจากที่อื่น ๆ จะมาร่วมกันทำโลงมอญ ทำปราสาทมอญ จัดเตรียมพิธีการและทำงานต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ เพราะถือว่าได้บุญทำให้เกิดความรักสามัคคี ความผูกพันของคนในชุมชนมอญ และส่งเสริมให้ตระหนักถึงคุณค่าของผลงานเมื่อเห็นผลสำเร็จเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์

2.3 ประเพณีและวัฒนธรรมความเชื่อ

วัฒนธรรมความเชื่อและประเพณีของชาวมอญเป็นสิ่งที่ชาวมอญปฏิบัติสืบต่อกันต่อมา ก่อเกิด เป็นงานศิลปกรรม เช่น เจดีย์มอญ โลงมอญ ปราสาทมอญ เสาหงส์ ธงตะขาบ

เป็นการกระทำเพื่ออุทิศเพื่อพุทธศาสนา ถวายเป็นพุทธบูชา สะท้อนความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับบุญกุศล ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ และความเชื่อในการเกิดใหม่ในชาติหน้า รวมถึงการรำลึกถึงบ้านเกิด เมืองนอน จึงเป็นแรงจูงใจให้ชาวมอญร่วมมือร่วมใจกันสร้างงานศิลปกรรมให้ยิ่งใหญ่ สวยงาม

2.4 ความน่าสนใจของงาน

ผลงานศิลปกรรมมอญ เป็นตัวเร้า ทางการเห็น (Visual cue) เช่น การตกแต่งลวดลาย ลีลน รูปทรง โถงมอญ ปราสาทมอญที่ความวิจิตรงดงาม จนเรียกได้ว่าเป็นความงามแบบคลาสสิก แผงด้วยปรัชญาความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ความงดงามลวดลายและลีลนที่โดดเด่นสดใสของ ผ้าสไบปักมอญที่นำลวดลายจากธรรมชาติที่พบเห็นในชีวิตประจำวันมาประยุกต์ใช้ เช่น ดอกมะเขือ ดอกจัน ลวดลายของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด เกิดจากลวดลายของพืชพันธุ์ใน ธรรมชาติ รวมถึงการทำธงตะขาบที่การตกแต่งให้สีนํ้ามีสวยงามด้วยกระดาษสีเป็นเอกลักษณ์ แผงคติธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา งานศิลปกรรมเหล่านี้จึงเป็นสิ่งท้าทายความสามารถและ ใ้ใจให้ผู้พบเห็นที่อยากจะสัมผัสและทดลองปฏิบัติให้เกิดผลงานจริง

การพัฒนาารูปแบบผลงานศิลปกรรมของช่างพื้นบ้าน

1. การทำงานตามรูปแบบเดิม

งานศิลปกรรมมอญโดยส่วนใหญ่เน้นยังรักษาขนบและจารีตแบบเดิมของครูช่างเอาไว้ ช่างมอญจะให้ความเคารพและเกรงกลัวครูช่างเพราะเมื่อไม่ปฏิบัติตามขนบแบบเดิม จะเกิดสิ่งไม่ดี ขึ้นกับตัวช่าง ข้อห้ามต่าง ๆ ของช่าง โถงมอญ เช่น การบูชายอดครู ช่างโถงมอญจะเรียกส่วนยอด ของโถง เรียกว่า “ยอดครู” เปรียบได้กับตัวแทนของครู ก่อนจะนำไปติดตั้งบนโถงมอญต้องทำ การบูชายอดครู เมื่อทำการฉาบปูนกึ่งศพที่ใช้โถงมอญจะไม่เผายอดครู และช่างโถงจะเก็บส่วนยอด เอาไว้ ห้ามข้ามห้ามเหยียบเครื่องมือในการทำโถง การประกอบตัวโถงต้องทำที่วัด ห้ามนำโถง เข้าบ้าน ปราสาทมอญต้องมีพิธียกยอดปราสาท มีการพิธีรำสามภาค เพื่อบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง เทวดา เป็นต้น

2. การพัฒนางานตามการเปลี่ยนแปลงของเทคนิควัสดุและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันเมื่อมีความเจริญในเทคโนโลยี และมีวัสดุสำเร็จรูปมากขึ้น งานศิลปกรรม มอญจึงมีการปรับเปลี่ยนไป เช่น การใช้โฟมแทนไม้ระกำเพื่อการตกแต่งโถงมอญ การใช้โครง เหล็กแทนโครงไม้สำหรับทำโครงสร้างปราสาทมอญ วัสดุสำเร็จรูปในการตกแต่งโถงมอญ และ ธงตะขาบ เช่น สติ๊กเกอร์สี กระดาษสีสะท้อนแสง ลูกปัดสี กระดาษฟิวเจอร์บอร์ด เป็นต้น

ในส่วนเครื่องมือและเทคโนโลยีทันสมัยที่ทันสมัย เช่น การใช้หุ่นมอเตอร์แทนมือหมุนสำหรับ ปั้นเครื่องปั้นดินเผา การใช้คอมพิวเตอร์ในการเขียนแบบในการวาดลายโถงมอญ การวาดลายสไบ

การถ่ายเอกสารช่วยทำสำเนาหลายได้ครั้งละหลายๆ โดยไม่ต้องวาดที่ละรูป การพัฒนาด้านเทคโนโลยีทำให้งานสำเร็จได้เร็วมากขึ้น แต่บางครั้งก็ขาดเสน่ห์ของงานฝีมือดั้งเดิมไป

3. การพัฒนางานตามการเปลี่ยนแปลงของตามค่านิยม

เมื่อยุคสมัยปรับเปลี่ยนไปค่านิยมของผู้คนย่อมเปลี่ยนแปลงไปตาม เช่น การใช้โลงมอญในสมัยโบราณจะใช้เฉพาะพระสงฆ์ หรือชนชั้นสูง ผู้สูงวัยที่เสียชีวิตและเก็บศพไว้นานเกิน 1 ปี หรือเศรษฐี คหบดี แต่ในปัจจุบันโลงมอญใช้ได้กับบุคคลทั่วไปทั้งคนมอญและคนไทย คนจีน รูปแบบของโลงมอญที่เดิมใช้ระยะเวลาในการทำค่อนข้างนานประมาณ 2-3 เดือน แต่ปัจจุบันมีการทำโลงมอญแบบประยุกต์ คือใช้ โลงตกแต่งกระดาษสติ๊กเกอร์ตกแต่งและใช้วัสดุตกแต่งสำเร็จรูปทดแทนการตกแต่งและการสอดสี ทำได้เสร็จในเวลารวดเร็วจึงใช้กับศพสดคือศพที่เพิ่งเสียชีวิตและไม่เก็บศพไว้นาน

การปรับลดขนาดและสถานะ การใช้งาน เช่น หมอน้ำลายวิจิตร ของชุมชนมอญปากเกร็ด ซึ่งเดิมทำเป็นหมอนขนาดใหญ่ มีราคาแพง แต่ปัจจุบันปรับลดขนาดลงเพื่อทำเป็นของที่ระลึก ราคาถูกลง นักท่องเที่ยวทั่วไปสามารถซื้อหาได้ เช่นเดียวกับตุ้มดินใส่น้ำหรือเรียกว่าก้นว่าตุ้มสาม โลก ซึ่งถือเป็นสินค้าที่ชาวมอญนำไปเรือล่องค้าขายจนเป็นที่รู้จัก แต่ในปัจจุบันคนไม่นิยมใช้ตุ้มหรือโอ่งดินบรรจุน้ำ การผลิตตุ้มสาม โลก และเครื่องปั้นดินเผาอื่น ๆ ก็ลดจำนวนลง นอกจากนี้นงานหัตถกรรมด้านอื่น ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนไป เช่น การปรับขนาดสไบปักน้ำเค็มจากผ้าฝ้ายใหญ่เมื่อหรือที่เรียกว่าผ้าสไบแบบ 4 ทบ และจะปักลวดลายทั้งผืน ได้ปรับเปลี่ยนลดลงให้เหลือผ้า 2 ทบ ปักลายเพียงด้านเดียว ทำให้ไม่เปลืองผ้าและประหยัดเวลาในการปักลาย การจำลองเสาหงส์และธงตะขาบขนาดเล็ก เพื่อทำเป็นของที่ระลึกขายนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ตารางที่ 4-19 การวิเคราะห์งานศิลปกรรมมอญ โดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้

ประเภทงานศิลปกรรม	องค์ความรู้แบบเดิม	การปรับเปลี่ยน	การถ่ายทอดความรู้ รูปแบบใหม่
จิตรกรรมฝาผนัง	การถ่ายทอดเรื่องราวจากเกี่ยวกับพุทธศาสนา ไปสู่ประเพณีวัฒนธรรมมอญ เช่น ประเพณีชีวิต โดยเฉพาะประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ พระสงฆ์	ภาพจิตรกรรมฝาผนังของชาวมอญมีหลักฐานหลงเหลืออยู่น้อยมาก และลบเลือนไปแล้ว การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัดมอญยังยึดคติดตามรูปแบบจิตรกรรมไทยประเพณี คือการเขียนภาพพุทธประวัติและชาดก	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุค ยูทูป 3. การเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม 4. การนำลวดลายมาประยุกต์เป็นภาพกราฟิกเพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงพานิช เช่น ภาพปกหนังสือ ลายเสื้อยืด
โลงมอญ ปราสาทปลงศพ	การใช้โลงมอญเฉพาะพระสงฆ์ และชนชั้นสูง คหบดี บุคคลสำคัญ ผู้สูงอายุที่ตายดี (เจ็บป่วยตามปกติ)	การใช้งานกับบุคคลทั่วไป และคนอื่นที่ไม่ใช่คนมอญ การปรับเปลี่ยนของการใช้วัสดุ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้โฟมแทนไม้ระกำ รวมถึงใช้วัสดุตกแต่งสำเร็จรูป เช่น กระจก สติกเกอร์ คี้น ลูกบิด และการตกแต่งด้วยไฟฟ้า ประดับประดาให้โลงมอญมีความสวยงามมากขึ้น	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุค ยูทูป

ตารางที่ 4-19 การวิเคราะห์งานศิลปกรรมมอญโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้ (ต่อ)

ประเภทงานศิลปกรรม	องค์ความรู้แบบเดิม	การปรับเปลี่ยน	การถ่ายทอดความรู้ รูปแบบใหม่
สไบมอญ น้ำเต็ม	สไบมอญเป็นอัตลักษณ์ ร่วมใช้ของทั้งชายและ หญิงชาวมอญที่ขาดไม่ได้ ส่วนใหญ่หญิงมอญจะปัก สไบใช้เอง เป็นการแสดง ฝีมือ เพื่ออวดฝีมือกัน	การลดขนาดผ้า ให้ผืนเล็ก ลง ปักลายเพียงด้านเดียว เพื่อประหยัดเวลา ใช้ผ้า อื่น ๆ เช่น ผ้าไหมอิตาลี การประยุกต์ลวดลาย เพิ่มเติมจากลายมาตรฐาน ใส่ลายที่แสดงเอกลักษณ์ ของมอญเพิ่มขึ้น เช่น ลายหงส์ ลายดอกมะตาด และผลิตเพื่อขายคน กลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ คนมอญให้ความสนใจ ซื้อไปใช้	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ค ไลน์ ยูทูป 3. จัดอบรมการปักสไบ ให้บุคคลทั่วไป
โหน่ ธงตะขาบ หางหงส์	การถวายเป็นพุทธบูชา ทำด้วยผ้าและตกแต่ง ลวดลายให้สวยงาม	การลดขนาดธงเพื่อผลิต เป็นสินค้าที่ระลึก แก่ นักท่องเที่ยว	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ค ไลน์ ยูทูป 3. การเผยแพร่การทำ ธงตะขาบในโรงเรียน
เครื่องปั้นดินเผา	ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากเมืองมอญทำใช้ใน ครอบครัว เกิดชุมชน ช่างปั้น	ผลิตจำนวนมากเพื่อเป็น สินค้าจำหน่าย การลด ขนาด เพื่อผลิตเป็นสินค้า ที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว การเอกลักษณ์ของ หม้อน้ำลายวิจิตรเพื่อ ออกแบบสัญลักษณ์ ประจำจังหวัด	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ค ไลน์ ยูทูป 3. สถานที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม

ตารางที่ 4-19 การวิเคราะห์งานศิลปกรรมมอญโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้ (ต่อ)

ประเภทงานศิลปกรรม	องค์ความรู้แบบเดิม	การปรับเปลี่ยน	การถ่ายทอดความรู้ รูปแบบใหม่
เจดีย์มอญ	การระลึกถึงพระพุทธเจ้า และการถ่ายทอดรูปแบบ เจดีย์ จากเมืองมอญ เช่น เจดีย์ชเวดากอง เจดีย์มูเตตา	รูปแบบเจดีย์ยึดตาม รูปแบบเจดีย์จากเมือง มอญ แต่ปรับลดขนาด เจดีย์ลงตามพื้นที่ใน การก่อสร้าง	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุค ไลน์ ยูทูป เว็บไซต์ 3. สถานที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม
หงส์มอญ	ตำนานการกำเนิดเมือง หงสา วดี เมืองหลวงของ มอญ และเป็นสัญลักษณ์ แสดงถึงความเป็น ชาติมอญ	นำไปตกแต่งหัวเสา เป็น ที่มาของเสาหงส์ นำไป ประดับตามอาคารหรือ สถานที่ต่าง ๆ ในวัด หรือ ใช้ตกแต่งตามบ้านเรือน	1. เอกสาร ตำรา วิจัย 2. สื่อสังคมออนไลน์ เฟสบุค ไลน์ ยูทูป เว็บไซต์ 3. สัญลักษณ์ของวัดมอญ และการนำไปผลิตเป็น ของที่ระลึก

4. การพัฒนาผลงานศิลปกรรมผ่านจากสื่อสังคมออนไลน์

ในยุคปัจจุบันที่สื่อสังคมออนไลน์มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้การเผยแพร่กิจกรรม ข่าวคราวความเคลื่อนไหวทั้งส่วนบุคคลและกลุ่มชุมชนมอญได้แพร่หลายมากขึ้นอีกด้วย เมื่อมีการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมอญต่าง ๆ มีนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น เฟสบุค ไลน์ เว็บบล็อก ยูทูป ทำให้บุคคลทั่วไปได้รับชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตของชาวมอญ ได้อย่างกว้างขวางรวดเร็ว ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา

การวิเคราะห์คุณค่าของศิลปกรรมมอญ

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ภูมิปัญญามอญด้านศิลปกรรม มีคุณค่าและความสำคัญในเชิงสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา สามารถจำแนกออกเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้ (กาญจนาแก้วเทพ, สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ และทิพย์พฐ กฤษสุนทร, 2554)

1. คุณค่าด้านจิตใจ ภูมิปัญญาทางด้านศิลปกรรมมอญ ทั้งประเภทจับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ล้วนมีความเชื่อมโยงกับ กับ ความศรัทธาและความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นหลักใหญ่ ซึ่ง

ชาวมอญให้ความเคารพนับถือ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงสร้างผลงานเพื่อเป็นสิ่งเคารพสักการะ เช่น วัด เจดีย์ เสาหงส์ ตะขบ รวมถึงการระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนของชาวมอญในอดีต

2. เป็นสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญ การสร้างตัวตน/ อัตลักษณ์ร่วม (Collective identity) เกิดความภาคภูมิใจ ความรู้สึกถึงการมีตัวตน มีอัตลักษณ์ มีศักดิ์ศรี สร้างความเป็นพวกพ้อง เกิดความสามัคคี ด้วยชาวมอญเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ในฐานะอพยพ จึงต้องมีสิ่งที่บ่งบอกถึงตัวตน และความเป็นมอญ เช่น ภาษาพูด อาหาร เครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่ม ประเพณี พิธีกรรม รวมถึงผลงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ

3. คุณค่าในเชิงสุนทรียะ ศิลปกรรมมอญ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงคุณค่าและความหมายในเชิงศิลปะ และความงามที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ แสดงถึงภูมิปัญญาของคนมอญ ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาแต่อดีต และสามารถสืบทอด ทักษะฝีมือในงานประณีตศิลป์ และงานช่างมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม งานหัตถกรรม ตอกคุณลายกระดาษ งานสอดสีกระดาษ งานปั้น แกะสลัก งานปักสไบ การทำธงตะขบ ล้วนเป็นผลงานที่มีความสวยงาม และวิจิตรบรรจง ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความประทับใจ ชื่นชม และผลงานทางด้านศิลปกรรมของมอญ เปรียบเสมือนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาวมอญอีกด้วย

ภาพที่ 4-58 คุณค่าของงานศิลปกรรมมอญ

4. คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยด้านเศรษฐกิจ ศิลปกรรมมอญเหล่านี้ เป็น “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” ตามแนวคิดของ Bourdieu (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2554, หน้า 327) ในสังคมยุคใหม่ ที่นำคุณค่าของงานศิลปกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในหลายประการ ได้แก่

4.1 ด้านการศึกษา ศิลปกรรมประเภทศิลปวัตถุ และ โบราณสถาน เช่น วัด เจดีย์มอญ เสาหงส์ นับเป็นหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นในเชิงประจักษ์ ที่มีประโยชน์ในการศึกษาในเชิง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการศึกษาในเชิงรูปแบบทางศิลปกรรม เพื่อให้เห็นการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง ของชาวมอญในเมืองไทย และยังสามารถเปรียบเทียบกับชาวมอญในเมืองมอญ ปัจจุบัน

4.2 การผลิตซ้ำ เพื่อการค้าขายในเชิงพาณิชย์ เช่น เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนมอญ เกาะแกร์ด การผลิตสไปมอญเพื่อการจำหน่าย การออกแบบและจัดทำของที่ระลึกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมมอญ

4.3 การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ชุมชนมอญเกาะแกร์ด พิพิธภัณฑ์ที่ บ้านในวัดมอญ เช่น พิพิธภัณฑ์ที่บ้านวัดม่วง จังหวัดราชบุรี พิพิธภัณฑ์ที่บ้านวัดคันลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ แหล่งเตาเผาสามโลก อำเภอสามโลก จังหวัดปทุมธานี

4.4 การสืบสานและสืบทอด เช่น การรื้อฟื้นภาษา ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี ดนตรี การละเล่นต่าง ๆ ของชาวมอญ เช่น ประเพณีสงกรานต์มอญประประแดง ประเพณีแห่หงส์ ชงตะขาบ การละเล่นสะบ้ามอญ

บทสรุป

มอญเป็นชนชาติที่มีวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องผี และด้วยเป็นชนชาติที่ไร้แผ่นดิน เมื่อเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระมหากษัตริย์ไทยจึงมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยและคนไทยมาตั้งแต่อดีต มีการถ่ายเท แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมของมอญไปสู่คนไทยจนเป็นน้ำเนื้อเดียวกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ศิลปวัฒนธรรมไทยจะขาดซึ่งความเป็นมอญไปมิได้

ชาวมอญมีอัตลักษณ์เป็นนามธรรม จึงต้องแสดงออกผ่านงานรูปธรรม เช่น ภาษา วัตถุ ทางศิลปกรรม เครื่องใช้ การแต่งกาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่แสดง ความแตกต่างไปจากคนในกลุ่มอื่น ๆ (Objects as makers of identity) เพื่อเป็นการแสดงตัวตน นั้นเอง ชาวมอญมีประวัติศาสตร์ ตำนาน ความเชื่อ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์จาก บรรพบุรุษสืบทอดสู่ชาวมอญในปัจจุบันและทำหน้าที่สร้างความทรงจำร่วมกัน (Collective memory)

ด้านงานฝีมือ ของช่างมอญ เป็น “กระบวนการ อบรมบ่มเพาะ (Socialization) เป็น การเรียนรู้ที่ผู้เรียน เรียนรู้จากบรรพบุรุษ และลงมือกระทำจนได้ข้อสรุปด้วยตนเอง ซึ่งในทาง สังคมศาสตร์ อธิบายว่า มนุษย์ที่อยู่กับกระบวนการผลิตวัตถุแบบใดแบบหนึ่ง จะซึมซับเอา กระบวนการที่ผลิตนั้นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายตน (Embodiment) จนกลายเป็นความรู้ที่

ติดอยู่ในร่างกาย (Embodied knowledge) ของครูช่าง และถ่ายทอดไปยังลูกมือช่างเพื่อสืบสานผลงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผลงานศิลปกรรมมอญคงไม่สูญหายไปตราบดีที่ลูกหลานมอญยังคงรักษา สืบทอด และเผยแพร่ต่อไป

บทที่ 5

การออกแบบสื่อการเรียนรู้จากศิลปกรรมมอญ

การออกแบบสื่อการเรียนรู้จากศิลปกรรมมอญ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการออกแบบ ดังนี้

1. สรุปการวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปกรรมมอญ
2. สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน
3. ขั้นตอนการออกแบบสื่อการเรียนรู้
4. ผลการประเมินสื่อการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้

สรุปการวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปกรรมมอญ

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปกรรมมอญสามารถสรุปอัตลักษณ์ศิลปกรรมได้ดังนี้

1. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้

1.1 จิตรกรรม แบบไทยประเพณี มีระเบียบแบบแผนของการจัดองค์ประกอบภาพ และการใช้สี เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติและชาดก ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวง แต่แทรกคติพื้นบ้าน เช่น การเขียนภาพเกี่ยวกับอดีตพุทธนิมตามวัดของชุมชนมอญ แบบช่างพื้นบ้าน เป็นธรรมชาติ กิ่งสมจริง มักสะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตผู้คน ภาพดูสนุกสนาน ไม่เคร่งครัด โดยเฉพาะ ภาพวาดสาวมอญมีความโดดเด่นและแพร่หลายมากที่สุด

1.2 ประติมากรรม ประติมากรรมรูปหงส์ได้รับความนิยมแพร่หลายมากที่สุด สะท้อนเรื่องที่ชาวมอญยังยึดถือเรื่องเล่าตามตำนานในอดีต รวมถึงการนับถือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระอุปคุต มนุษย์สิงห์ พระสุรัสวดี ควบคู่กับการนับถือพุทธศาสนา

1.3 สถาปัตยกรรมถาวร วัดในชุมชนมอญทุกแห่งนิยมสร้างเจดีย์มอญ และถ้ำทอดรูปแบบดั้งเดิมจากเมืองมอญ หรือ ประเทศพม่า เจดีย์คือสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า มีความหมายถึงการสร้างรวมใจร่วมกัน เพื่อให้ระลึกถึงร่วมกันและเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชนชาติที่มีความรุ่งเรือง มีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของตนเอง สถาปัตยกรรมชั่วคราว ปราสาทปลงศพพระสงฆ์มอญ แสดงถึงภูมิปัญญาชั้นเยี่ยมด้านงานช่าง

รวมถึงการประดับตกแต่งลวดลายด้วยกระดาษฉลุลาย เป็นการแสดงออกถึงการให้ความเคารพต่อพระสงฆ์อย่างสูงสุด

1.4 ศิลปหัตถกรรม ศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนามีความสวยงาม อลังการ มีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น การทำโลงมอญ ชงตะขาบ ส่วนงานฝีมือด้านอื่นมีความสวยงาม เรียบง่าย เช่น การปักสไบมอญ

2. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

2.1 ความศรัทธาเคร่งครัดในพุทธศาสนา การสะท้อนความคิดเรื่องโลกหน้า เชื่อเรื่องนรกสวรรค์ การทำความดี การให้ความเคารพต่อพระสงฆ์เสมือนเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า วัฒนธรรมประเพณีมอญจึงผูกโยงกับคตินิยม ทางพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตของคนมอญ เช่น ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีบวชนาค

2.2 ความรักชาติและระลึกถึงอดีตของชนชาติมอญ ความผูกพันกับอดีตและประวัติของชนชาติ ปรากฏในรูปแบบการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และวัตถุสิ่งของทางด้านศิลปกรรม รวมถึงงานฝีมือเชิงช่างที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เช่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การปักผ้าสไบ

2.3 การนับถือผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมเกี่ยวกับการสักการะบูชาบรรพบุรุษ เช่น การเซ่นไหว้ในเทศกาลและวาระสำคัญ

ผลสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนมอญ 4 ชุมชน จำนวน 8 คน เพื่อหาข้อสรุปในการกำหนดแนวคิดการออกแบบ โดยตัวแทนชุมชนส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่า ควรนำสิ่งที่เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ยังไม่แพร่หลายคือ การทำ ชงตะขาบ และสไบมอญ เพราะไม่มีข้อจำกัดในเรื่องคติความเชื่อของชาวมอญ และสามารถเผยแพร่ให้กลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายกลุ่มตั้งแต่ เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ทั้งชายและหญิง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปจากความคิดเห็นจากตัวแทนชุมชนได้ดังนี้

1. ลักษณะของสื่อควรแสดงเอกลักษณ์ของมอญไม่ขัดต่อคติความเชื่อของชาวมอญ
2. สื่อควรจะเป็นการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเผยแพร่ได้ง่าย
3. สืบทอดภูมิปัญญามอญ และเพิ่มมูลค่าให้งานศิลปหัตถกรรมมอญ

ตารางที่ 5-1 สรุปเกี่ยวกับกับการใช้งานศิลปกรรม วิธีการเรียนรู้การถ่ายทอด รูปแบบสื่อ

รายการ	การใช้งาน	วิธีการเรียนรู้/ ถ่ายทอด	รูปแบบสื่อ/ ช่องทางการเผยแพร่
ภาพจิตรกรรมตามวัด	การประดับตกแต่ง อาคารทางศาสนา และ เป็นสื่อสอนเรื่อง พระพุทธศาสนา	เลียนแบบจาก จิตรกรรมไทย ประเพณี เป็นรูปแบบ ที่สืบทอดถึงถึง ปัจจุบัน	มีการเผยแพร่ใน รูปแบบ เอกสาร ตำรา วิจัย สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ ค่อนข้างมาก
หงส์มอญ	การประดับตกแต่งใน วัด และอาคาร บ้านเรือนของที่ระลึก และงานกราฟิก เชิงพาณิชย์	จินตนาการจากตำนาน และเรื่องเล่า ถ่ายทอด เป็นรูปธรรมปัจจุบัน มีการทำซ้ำและผลิตได้ จำนวนมาก	มีการเผยแพร่ใน รูปแบบเอกสาร ตำรา วิจัย สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ บ้างพอสมควร
เจดีย์มอญ	เป็นสัญลักษณ์แทน พระพุทธเจ้าและ เป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อ กราบไหว้บูชา	เลียนแบบรูปแบบเดิม จากเมืองมอญและ ปัจจุบันพบว่ามีการก่อสร้างตาม วัดมอญทั่วไป	มีการเผยแพร่ใน เอกสาร ตำราวิจัย สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ ค่อนข้างมาก
เครื่องปั้นดินเผา	เครื่องใช้ในครัวเรือน และพัฒนาเป็นสินค้า ทางวัฒนธรรม	การถ่ายทอดภายใน ครอบครัว ปัจจุบัน ผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก	มีการเผยแพร่ใน รูปแบบของเอกสาร ตำรา งานวิจัย สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ เป็นจำนวน มาก
ธงตะขาบ	สิ่งของทำขึ้นเพื่อเป็น พุทธบูชา และสำหรับ ประดับตกแต่งสถานที่ ใช้ประกอบใน พิธีกรรม และประเพณี ของชาวมอญ	การถ่ายทอดโดย การบอกเล่า ในอดีต ชาวบ้านร่วมกันทำ ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ ไม่ค่อยรู้จัก และ ไม่สนใจ	มีการเผยแพร่ใน เอกสารตำรา วิจัย และ เว็บไซต์ค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 5-1 สรุปเกี่ยวกับกับการใช้งานศิลปกรรม วิธีการเรียนรู้การถ่ายทอด รูปแบบสื่อ (ต่อ)

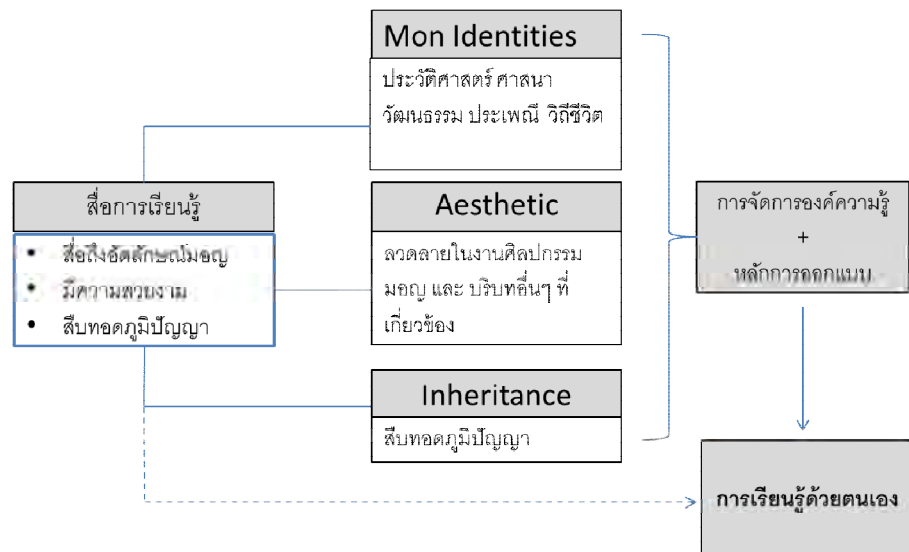
รายการ	การใช้งาน	วิธีการเรียนรู้/ ถ่ายทอด	รูปแบบสื่อ/ ช่องทางการเผยแพร่
สไลด์ปักมอญน้ำเค็ม	สไลด์ปักมอญน้ำเค็ม เป็นสไลด์ที่ใช้ แพร่หลายมากที่สุด ใช้ได้ทั้งชายและหญิง มอญในทุกโอกาส เป็นอัตลักษณ์ร่วมใช้ ของชาวมอญตั้งแต่ อดีตถึงปัจจุบัน	การถ่ายทอดใน ครอบครัวแบบครูพัก ลักจำ เป็นงานฝีมือ ของหญิงมอญ ที่ทำ เพื่ออวดฝีมือกัน	มีการเผยแพร่ใน เอกสารตำรา วิจัย และเว็บไซต์ค่อนข้าง น้อย

การออกแบบสื่อการเรียนรู้

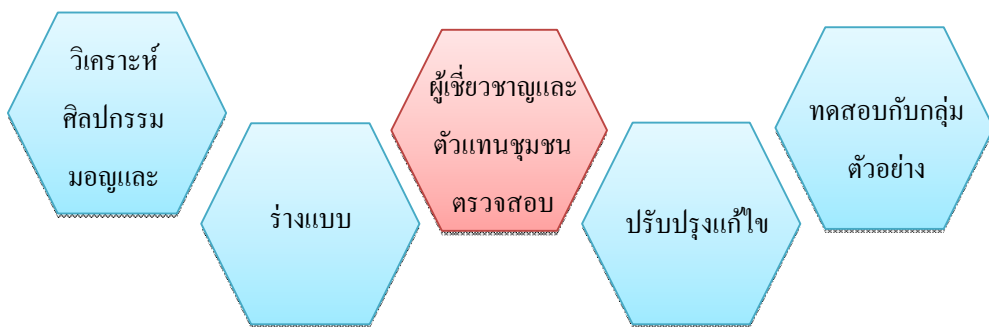
การออกแบบสื่อการเรียนรู้ได้กำหนดดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดแนวคิดในการออกแบบ

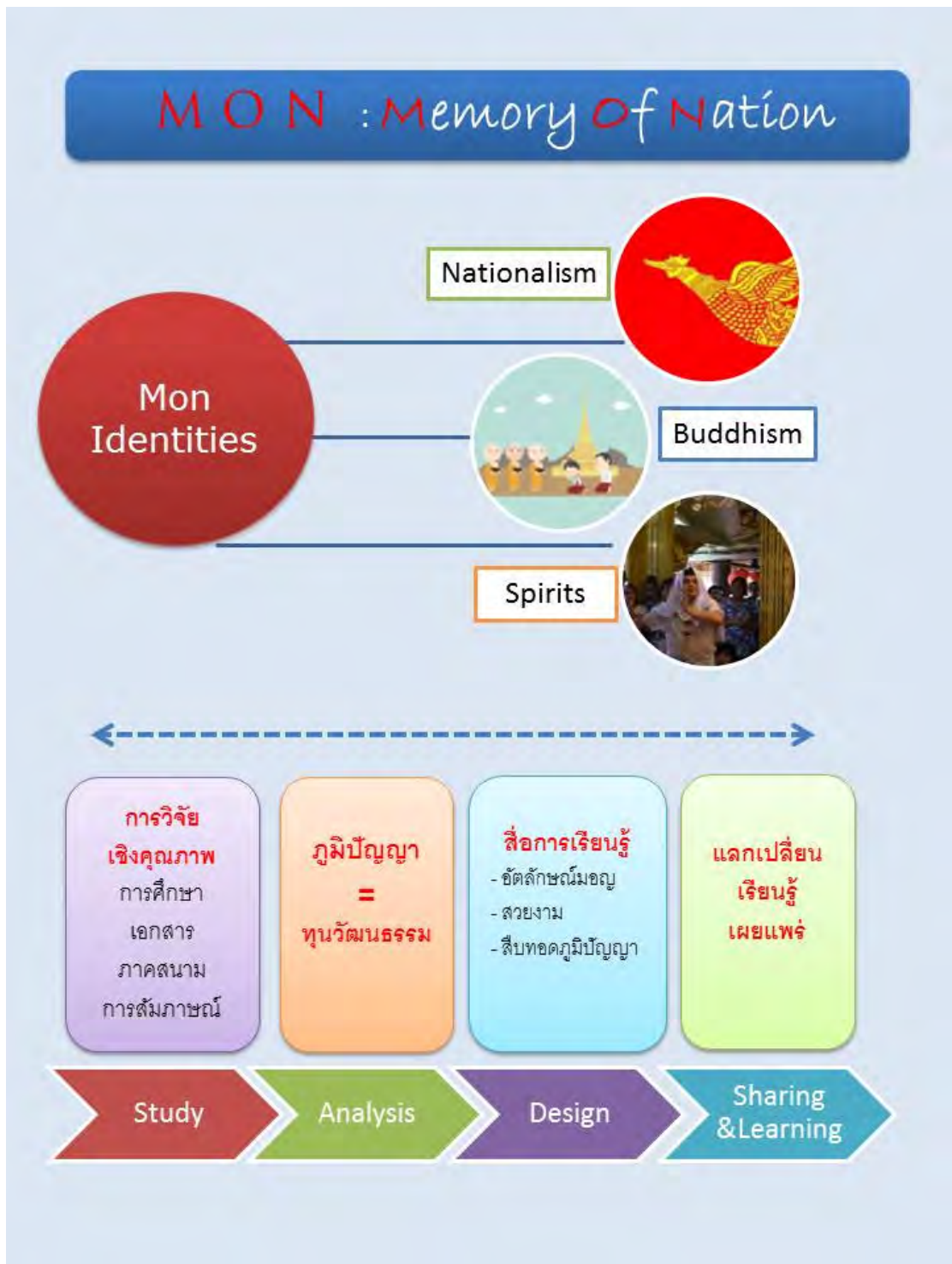
การนำเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมมอญและบริบทมาประยุกต์ รวมถึงการสัมภาษณ์
ตัวแทนชุมชนมอญ เพื่อนำไปออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่สืบสานภูมิปัญญาและส่งเสริม
การเรียนรู้ได้ด้วยตนเองได้ง่าย และเป็นการเพิ่มมูลค่าของงานหัตถกรรม ภายใต้กรอบแนวคิด
“ความทรงจำแห่งชาติมอญ” หรือ Memory of Nation” = MON

ภาพที่ 5-1 กรอบแนวคิดในการออกแบบ

ภาพที่ 5-2 ขั้นตอนการออกแบบ

ภาพที่ 5-3 โมเดลวิธีการศึกษาวิจัยภูมิปัญญามอญเพื่อการออกแบบสื่อการเรียนรู้

2. ขั้นตอนการออกแบบ

2.1 ที่มาและแนวคิดทฤษฎีในการออกแบบ

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ มีกรอบแนวคิด 3 ด้าน คือ สื่อถึงอัตลักษณ์มอญ (Mon identities) มีความสวยงาม (Aesthetic) และสืบทอดภูมิปัญญา (Inheritance) ผนวกกับทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructivism) แนวคิดหลักคือผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constant their own meaning) และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner) โดยมีแนวคิดหลัก คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การค้นพบและการแก้ปัญหา เรียกว่าการเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery approach) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้สื่อการเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่เข้าใจง่ายและให้ผู้ใช้เกิดการเรียนรู้ และเมื่อมีการใช้สื่อเพิ่มขึ้นผู้เรียนสามารถจัดหาอุปกรณ์ได้ด้วยตนเอง โดยคู่มือประกอบในสื่อสามารถนำไปเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดทำไฟล์เอกสารในรูปแบบของไฟล์เอกสารประเภท PDF โดยผู้วิจัยได้กำหนดสื่อการเรียนรู้ (Learning media) ออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ สื่อการเรียนรู้ชุดปักสไบมอญ พร้อมคู่มือและสื่อการเรียนรู้ชุดสาธิต ชงตะขาบ พร้อมคู่มือ

2.2 การกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของสื่อ

2.2.1 ด้านรูปแบบ ผู้วิจัยได้ออกแบบกล่องเพื่อสำหรับใส่อุปกรณ์การปักสไบ และกล่องอุปกรณ์การทำชงตะขาบ การสร้างสรรค์ภาพลายเส้นกราฟิกที่ใช้ในการออกแบบ เช่น เส้นรูปร่าง ลวดลาย นี้ผู้วิจัยได้นำมาจากบริบทต่าง ๆ ในชุมชนมอญ รวมถึงศิลปกรรมมอญ เช่น ภาพจิตรกรรม รูปหงส์ เสาศงกต ชงตะขาบ ลายบนผืนผ้าสไบมอญ มาประยุกต์โดยการตัดทอนองค์ประกอบ และนำจัดวางใหม่ และตกแต่งค่าน้ำหนักสี โดยเน้นอัตลักษณ์ของมอญ เพื่อความสวยงาม และให้จดจำได้ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจากการบอกเล่าสู่การปฏิบัติได้จริง โดยสื่อสามารถเคลื่อนย้ายและจัดหาเองได้สะดวก ชุดสื่อการเรียนรู้เป็นการเพิ่มมูลค่าของงานหัตถกรรมมอญอีกด้วย

ตารางที่ 5-2 ขั้นตอนการประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์การออกแบบ 2 มิติ

ลักษณะเด่นเชิงรูปธรรม	กราฟิก 2 มิติ
<p>เส้น รูปร่าง รูปทรง ลวดลาย นำมา จากบริบทต่าง ๆ ในชุมชนมอญ รวมถึงศิลปกรรมมอญ เช่น ภาพจิตรกรรม เจดีย์มอญ รูปปั้นหงส์ เสาหงส์ ชงตะขาบ เครื่องปั้นดินเผา ลายบนผืนผ้าสไบมอญ ฯลฯ</p>	<p>การนำหลักการออกแบบมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การลดทอนองค์ประกอบ และนำมาจัดวางใหม่ โดยปรับเปลี่ยนค่าน้ำหนักสี เพื่อนำไปใช้ ตกแต่งบนชุดสื่อการเรียนรู้ทั้งสองชุด</p>
	

2.2.2 ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ออกแบบคู่มือการปักสไบมอญ และคู่มือทำชงตะขาบ โดยมีภาพประกอบคำอธิบายเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถฝึกหัดทำได้ด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองและการเรียนรู้โดยการค้นพบ

3. การเลือกใช้สีในการออกแบบ

ผู้วิจัยได้เลือกใช้สีหลักคือสีโทนร้อน (Warm tone) ประกอบด้วย สี แดง เหลือง ชมพู ม่วง เพื่อให้เชื่อมโยงบริบทของชาวมอญที่นิยมสีสดใสโดยนำมาจากสีเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ฯลฯ

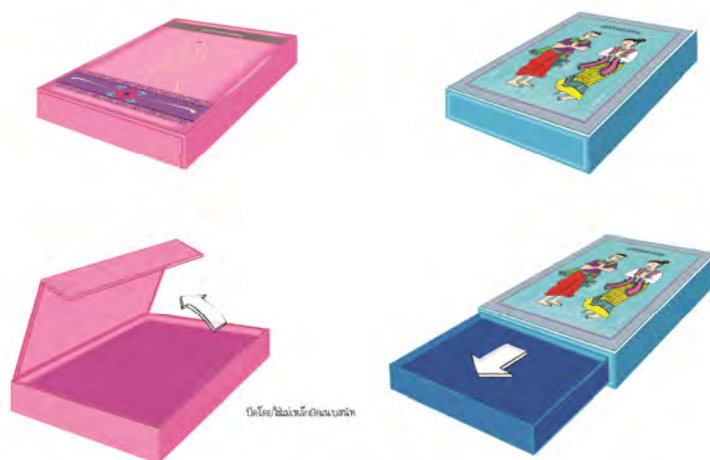
ตารางที่ 5-3 การเลือกใช้โทนสีในการออกแบบ

ลักษณะเด่นเชิงรูปธรรม	กราฟิก 2 มิติ
<p>การใช้สี ผู้วิจัยได้นำสีมาจากบริบทโดยเฉพาะเสื้อผ้าการแต่งกาย ที่เน้นสีสดฉูดฉาด เพื่อใช้ในการออกแบบ โดยใช้สีที่ตัดกัน เช่น แดง เขียว ชมพู ฟ้า</p> 	

4. การพัฒนาแบบร่าง

กล่องชุดปักสไบมอญ: แบบร่างที่ 1

กล่อง 17.5 x 25 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร ลักษณะกล่องแบบเปิดฝาด้าน ภายในบรรจุอุปกรณ์การปักสไบพร้อมกับคู่มือการปักสไบ และกล่องแบบลิ้นชัก ตกแต่งด้วยลวดลายจากงานจิตรกรรมสาวมอญใช้โทนสีสดใส เช่น ชมพู ฟ้า

ภาพที่ 5-4 แบบร่างกล่องชุดปักสไบมอญแบบที่ 1

กล่องชุดปักสไบมอญ: แบบร่างที่ 2

การนำเอกลักษณ์ของจิตรกรรมสาวมอญมาเป็นลวดลายเพื่อตกแต่งบนกล่องเพื่อสื่อเรื่องการแต่งกายของชาวมอญ ตกแต่งเพิ่มด้วยลายดอกไม้จากผ้าสไบ การใช้สีโทนน้ำตาลเป็นพื้นหลังให้คล้ายคลึงกับภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพที่ 5-5 แบบร่างกล่องชุดปักสไบมอญแบบลิ้นชักด้านหน้าหลัง

คู่มือการปักสไบ: แบบร่างที่ 1

คู่มือปักสไบมอญ เล่มขนาด 14.5 x 21 เซนติเมตร จำนวน 4 หน้า ใช้สีโทนน้ำตาล มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้าสไบ และขั้นตอนการปักสไบ

ภาพที่ 5-6 แบบร่างคู่มือปักสไบมอญ

คู่มือการปักสไบมอญ: แบบร่างที่ 2

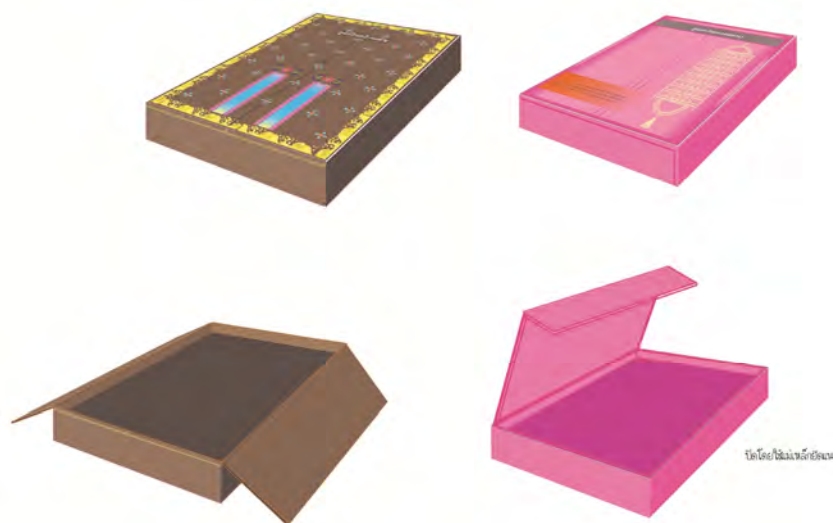
คู่มือปักสไบมอญเล่มขนาด 16 x 24 เซนติเมตร จำนวนหน้า 16 หน้า ใช้โทนสีแดงเพิ่มเนื้อหาและขยายภาพขั้นตอนการปักสไบให้ใหญ่ขึ้น

ภาพที่ 5-7 แบบร่างคู่มือปักสไบมอญ

กล่อง ชุดสาธิตธงตะขาบ: แบบร่างที่ 1

กล่องชุดสาธิตธงตะขาบขนาด 17.5 x 25 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร ออกแบบให้
ลักษณะกล่องแบบเปิดฝาด้านหน้า แบบบานประตู และลักษณะเปิดฝาด้านหน้าแบบมีสลักปิด
ตกแต่งด้วยลายธงตะขาบ ใช้โทนสีน้ำตาล และสีชมพู

ภาพที่ 5-8 แบบร่างกล่องชุดสาธิตธงตะขาบแบบที่ 1

กล่องชุดสาธิตธงตะขาบ: แบบร่างที่ 2

กล่องชุดสาธิตธงตะขาบขนาด 17.5 x 25 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร ลักษณะกล่องแบบ
 ลื่นชักเลื่อนออกด้านฝาด้าน ตกลงด้วยภาพการ์ตูน และภาพกราฟิกของเสาหงส์และธงตะขาบ
 เน้นสีสดใส เช่น สีฟ้า ชมพู เทียว

ภาพที่ 5-9 แบบร่างกล่องชุดสาธิตธงตะขาบด้านหน้าหลัง

คู่มือการทำธงตะขาบ: แบบร่างที่ 1

แบบร่างที่ 1 คู่มือการทำธงตะขาบรูปเล่มขนาด 14.5 x 21 เซนติเมตร จำนวน 4 หน้า
 ด้านหน้ากล่องใช้รูปการ์ตูน เพื่อเน้นกลุ่มเด็กนักเรียนและเยาวชน มีข้อมูลประวัติความเป็นมาของ
 ธงตะขาบ และขั้นตอนการทำธงตะขาบ ไม่เน้นภาพประกอบ

ภาพที่ 5-10 แบบร่างคู่มือธงตะขาบแบบที่ 1

คู่มือการทำธงตะขาบ: แบบร่างที่ 2

คู่มือการทำธงตะขาบรูปเล่มขนาด 16 x 24 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า หน้าที่ปกตกแต่งด้วยภาพการ์ตูน และภาพเสนาหงส์ธงตะขาบ ภายในเล่มมีข้อมูลประวัติการทำธงและภาพขั้นตอนการทำธงตะขาบ

ภาพที่ 5-11 แบบร่างคู่มือธงตะขาบแบบที่ 2

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชนมอญ

เมื่อทำการร่างแบบชุดสื่อการเรียนรู้ทั้งสองชุดแล้วผู้วิจัยจึงได้นำแบบร่างไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตัวแทนชุมชน 8 คน ได้ตรวจสอบ เนื้อหา รูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่

1. รองศาสตราจารย์ นนทภัทร ทินานนท์ กศ.ม. ศิลปศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุทธ ประวัง ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา) อาจารย์ประจำ

หลักสูตรศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิดานันท์ ชำนาญเวช ศศ.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา) ประธาน

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน ได้แก่

1. พระครูพัชรวิราภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง

จังหวัดสมุทรปราการ ช่างโลงมอญน้ำจืด และทำธงตะขาบ

2. นายประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์ ประธานโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลทรงคะนอง และประธานพิพิธภัณฑสถานบ้านมอญ วัดคันลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. นายชัยชาญ แสงฝ้าย ประธานชุมชนเค็งสะโมก และช่าง โลงมอญ และธงตะขาบ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
4. นางรานี ชื่นสุวรรณ กลุ่มปักสไบมอญ เทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี
5. นางทิพย์สุคนธ์ มหาวรรณ กลุ่มปักสไบมอญเทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี
6. นางสุนันท์ สงวนพงษ์ กลุ่มสไบมอญเทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี
7. นางสุพัตรา เกียรติเจริญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
8. นางสาวปวีณา บุตรทิม ช่างปักสไบมอญ ชุมชนศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 5-4 สรุปความคิดเห็นเกี่ยวของผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนชุมชน

หัวข้อ	กล่องชุดปักสไบมอญ/ กล่องชุดสาธิต	คู่มือปักสไบมอญ/ คู่มือสาธิตธงตะขาบ
เนื้อหา	เพิ่มข้อมูลพื้นฐานบนกล่อง ว่าเป็นกล่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง ควรทำวิดีโอสาธิตการปักสไบ และควรเพิ่มภาษามอญที่หน้ากล่องเพื่อเน้นอัตลักษณ์มอญ	เนื้อหาเหมาะสมดี แต่ควรอธิบายขั้นตอนการทำงานให้ชัดเจน และเพิ่มภาพ
รูปแบบ	ขนาดกล่องมีความเหมาะสม และใช้กล่องแบบลิ้นชัก ควรมีสลักปิดทั้ง 2 ด้านเพื่อป้องกันกล่องเลื่อนหลุด กล่องควรใช้สีสดใส เพิ่มกล่องสไบที่ปักเรียบร้อยแล้ว	สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับมอญ และเพิ่มมูลค่าของงานด้านศิลปหัตถกรรมมอญ คู่มือปรับขนาดเล่มให้พอเหมาะ และเพิ่มข้อมูลและรูปภาพให้ชัดเจน ปรับขนาดตัวอักษรให้ใหญ่ขึ้น เพิ่มจำนวนหน้า ควรใช้สีสดใส และใช้สีชุดเดียวกับกล่อง

5. ผลงานออกแบบ

1. กล่องชุดปักสไบมอญแบบลิ้นชัก ขนาด 17.5 x 25 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร
 ฝาหลักแบบเปิด-ปิด หัวท้าย ภายในบรรจุอุปกรณ์ชุดปักสไบมอญ พร้อมกับคู่มือ 1 เล่ม และ วีดีโอ
 สาธิตการปักสไบมอญ 1 ชุด

ภาพที่ 5-12 กล่องชุดปักสไบมอญด้านหน้า-หลัง

ภาพที่ 5-13 กล่องชุดปักสไบมอญ

ภาพที่ 5-14 อุปกรณ์ชุดปักสไบมอญ ประกอบด้วย ผ้า ด้าย กรรไกร เข็ม ตะดิง และลายขอบสไบ

2. คู่มือการปักสไบมอญ ขนาด 14 x 20 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้สไบในอดีต ความเชื่อและตำนานเกี่ยวกับสไบ การใช้ผ้าสไบมอญแบบต่าง ๆ วิธีห่มสไบ ขั้นตอนการปักสไบ

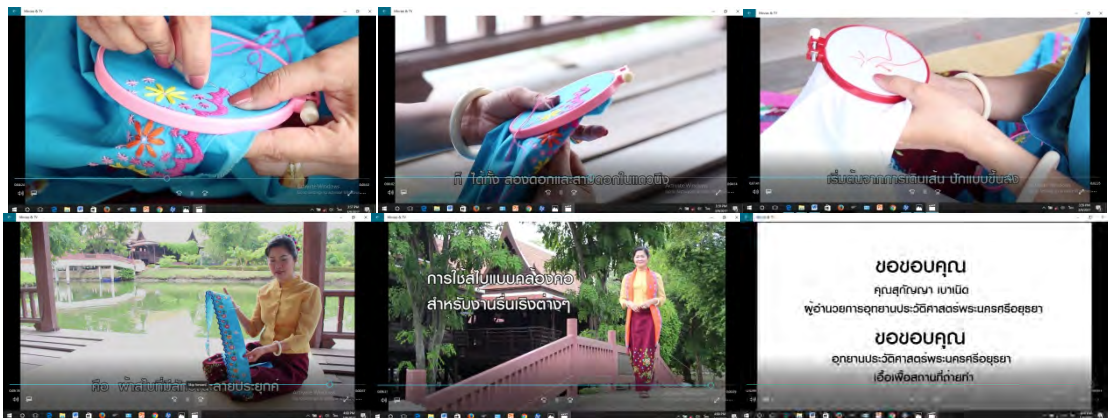

ภาพที่ 5-15 คู่มือปักสไบมอญขนาด 14 x 20 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า

3. กล่องสำหรับใส่สไบที่ปักเสร็จแล้ว กล่องใส่สไบแบบฝาครอบ สำหรับใส่สไบที่ปักเรียบร้อยแล้ว ขนาด 13 x 26 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร เจาะฝากล่องด้านหน้าเพื่อให้เห็นผ้าสไบด้านใน

ภาพที่ 5-16 กล่องฝากรอบ สำหรับใส่สไบที่ปักเสร็จเรียบร้อยแล้ว

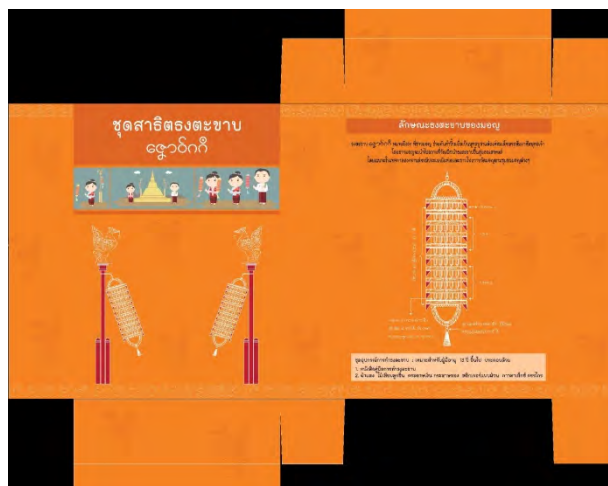
ภาพที่ 5-17 วิธีโอสาธิตขั้นตอนการปักสไบมอญ ความยาว 10 นาที

4. กล่องชุดสาธิตตรงตะขาบ

กล่องชุดสาธิตตรงตะขาบกล่องสี่เหลี่ยมขนาด 17.5 x 25 เซนติเมตร กล่องลิ้นชักแบบ ฝาพลาสติกแบบเปิด-ปิดหัวท้าย ด้านหน้ากล่องใช้ภาพการ์ตูน และด้านหลังกล่องมีคำอธิบาย ความหมายของธงตะขาบ ในกล่องบรรจุอุปกรณ์ การทำธงตะขาบ ประกอบด้วยกระดาษสี ผ้าแดง กรรไกร กาว ไม้เสียบลูกชิ้น

ภาพที่ 5-18 กล่องชุด紗চিতรางตะขา ด้านหน้า-หลัง

ภาพที่ 5-19 ชุดกล่อง紗চিতรางตะขา

ภาพที่ 5-20 อุปกรณ์ที่บรรจุภายในกล่อง

5. คู่มือสาธิตธงตะขาบ ขนาด 14 x 20 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า มีข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของธงตะขาบ ลักษณะของธงตะขาบ ขั้นตอนการทำธงตะขาบ

ภาพที่ 5-21 คู่มือชุดสาธิตธงตะขาบขนาด 14 x 20 เซนติเมตร จำนวน 16 หน้า

ผลการประเมินสื่อด้านเนื้อหาและการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน เพื่อประเมินการออกแบบ สื่อการเรียนรู้ ชุดป๊กสไปมอญ และ ชุดสาธิตธงตะขาบ โดยผลการประเมินดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5-5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ “ชุดป๊กสไปมอญ” จำนวน 3 ท่าน

รายการ	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
1. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของเนื้อหา	4.67	0.58	ดีมาก
2. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในรูปแบบไม่ขัดกับ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมมอญ	4.67	0.58	ดีมาก
3. สื่อการเรียนรู้มีความเป็นเอกลักษณ์มอญ	4.33	0.58	ดี
4. สื่อการเรียนรู้มีความสวยงามประณีตในการจัดพิมพ์	4.67	0.58	ดีมาก
5. สื่อการเรียนรู้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ	4.33	0.58	ดี
6. สื่อสิ่งพิมพ์มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้	4.67	0.58	ดีมาก
7. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของภาพประกอบ	4.33	0.58	ดี
8. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในด้านการเลือกตัวอักษร	4.67	0.58	ดีมาก
9. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการใช้สี	4.33	0.58	ดี
10. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการจัดวาง	4.67	0.58	ดีมาก
11. สื่อทำให้เกิดความภูมิใจต่อชุมชน	5.00	0.00	ดีมาก
12. สื่อสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.67	0.58	ดีมาก
13. สร้างความประทับใจเป็นที่จดจำ	4.67	0.58	ดีมาก
14. เผยแพร่ภูมิปัญญามอญสู่คนรุ่นใหม่	5.00	0.00	ดีมาก
15. นำความรู้ไปถ่ายทอด และต่อขยายภูมิปัญญามอญ	4.67	0.58	ดีมาก
16. สะดวกต่อการเผยแพร่ในสื่อประเภทอื่น ๆ ที่ หลากหลาย	4.00	0.00	ดี
เฉลี่ย	4.58	0.46	ดีมาก

จากตารางที่ 5-5 พบว่าผลการประเมินเฉลี่ยจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ มีความคิดเห็นว่าคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ “ชุดป๊ากสไปมอญ” อยู่ในระดับดีมาก โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46

ตารางที่ 5-6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” จำนวน 3 ท่าน

รายการ	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
1. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของเนื้อหา	4.33	0.58	ดี
2. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในรูปแบบไม่ขัดกับ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมมอญ	4.67	0.58	ดีมาก
3. สื่อการเรียนรู้มีความเป็นเอกลักษณ์มอญ	4.33	0.58	ดี
4. สื่อการเรียนรู้มีความสวยงามประณีตในการจัดพิมพ์	5.00	0.00	ดีมาก
5. สื่อการเรียนรู้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ	4.33	0.58	ดี
6. สื่อสิ่งพิมพ์มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้	4.33	0.58	ดี
7. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของภาพประกอบ	4.33	0.58	ดี
8. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในด้านการเลือกตัวอักษร	4.33	0.58	ดี
9. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการใช้สี	5.00	0.00	ดีมาก
10. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการจัดวาง	4.67	0.58	ดีมาก
11. สื่อทำให้เกิดความภูมิใจต่อชุมชน	4.67	0.58	ดีมาก
12. สื่อสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.33	0.58	ดี
13. สร้างความประทับใจเป็นที่จดจำ	4.67	0.58	ดีมาก
14. เผยแพร่ภูมิปัญญามอญสู่คนรุ่นใหม่	4.67	0.58	ดีมาก
15. นำความรู้ไปถ่ายทอด และต่อยอดภูมิปัญญามอญ	4.67	0.58	ดี
16. สะดวกต่อการเผยแพร่ในสื่อประเภทอื่น ๆ ที่ หลากหลาย	4.33	0.58	ดี
เฉลี่ย	4.54	0.50	ดีมาก

จากตารางที่ 5-6 พบว่าผลการประเมินเฉลี่ยจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้อ มีความคิดเห็นว่าคุณภาพของสื่อการเรียนรู้อ “ชุดสาธิตทรงตะขาบ” อยู่ในระดับดีมาก โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50

ตารางที่ 5-7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน สื่อการเรียนรู้อ “ชุดปักสไปมอญ”

รายการ	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
1. สื่อการเรียนรู้อมีความเหมาะสมของเนื้อหา	4.50	0.53	ดี
2. สื่อการเรียนรู้อมีความเหมาะสมในรูปแบบไม่ขัดกับ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมมอญ	4.75	0.46	ดีมาก
3. สื่อการเรียนรู้อมีความเป็นเอกลักษณ์มอญ	4.50	0.53	ดี
4. สื่อการเรียนรู้อมีความสวยงามประณีตในการจัดพิมพ์	4.50	0.53	ดี
5. สื่อการเรียนรู้อง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ	4.50	0.53	ดี
6. สื่อสิ่งพิมพ์มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้อ	4.50	0.53	ดี
7. สื่อการเรียนรู้อมีความเหมาะสมของภาพประกอบ	4.50	0.53	ดี
8. สื่อการเรียนรู้อมีความเหมาะสมในด้านการเลือกตัวอักษร	4.63	0.52	ดีมาก
9. สื่อการเรียนรู้อมีความเหมาะสมในการใช้สี	4.38	0.52	ดี
10. สื่อการเรียนรู้อมีความเหมาะสมในการจัดวาง	4.00	0.00	ดี
11. สื่อทำให้เกิดความภูมิใจต่อชุมชน	4.75	0.46	ดีมาก
12. สื่อสามารถส่งเสริมการเรียนรู้อด้วยตนเอง	4.63	0.52	ดีมาก
13. สร้างความประทับใจเป็นที่จดจำ	4.88	0.35	ดีมาก
14. เผยแพร่ภูมิปัญญามอญสู่คนรุ่นใหม่	4.38	0.52	ดี
15. นำความรู้ไปถ่ายทอด และต่อยอดภูมิปัญญามอญ	4.13	0.35	ดี
16. สะดวกต่อการเผยแพร่ในสื่อประเภทอื่น ๆ ที่ หลากหลาย	4.50	0.53	ดี
เฉลี่ย	4.50	0.46	ดี

จากตารางที่ 5-7 พบว่าผลการประเมินเฉลี่ยจากตัวแทนชุมชนมอญ มีความคิดเห็นว่าคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ “ชุดป๊ากสไบมอญ” อยู่ในระดับดี โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46

ตารางที่ 5-8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนมอญ 8 คน สื่อการเรียนรู้ “ชุดสาธิตธงตะขาบ”

รายการ	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
1. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของเนื้อหา	4.50	0.53	ดี
2. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในรูปแบบไม่ขัดกับ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมมอญ	4.63	0.52	ดีมาก
3. สื่อการเรียนรู้มีความเป็นเอกลักษณ์มอญ	4.50	0.53	ดี
4. สื่อการเรียนรู้มีความสวยงามประณีตในการจัดพิมพ์	4.75	0.46	ดีมาก
5. สื่อการเรียนรู้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ	4.88	0.35	ดีมาก
6. สื่อสิ่งพิมพ์มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้	4.38	0.52	ดี
7. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของภาพประกอบ	4.63	0.52	ดีมาก
8. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในด้านการเลือกตัวอักษร	4.50	0.53	ดี
9. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการใช้สี	4.25	0.46	ดี
10. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการจัดวาง	4.63	0.52	ดีมาก
11. สื่อทำให้เกิดความภูมิใจต่อชุมชน	4.63	0.52	ดีมาก
12. สื่อสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.63	0.52	ดีมาก
13. สร้างความประทับใจเป็นที่จดจำ	4.38	0.52	ดี
14. เผยแพร่ภูมิปัญญามอญสู่คนรุ่นใหม่	4.50	0.53	ดี
15. นำความรู้ไปถ่ายทอด และต่อยอดภูมิปัญญามอญ	4.00	0.00	ดี
16. สะดวกต่อการเผยแพร่ในสื่อประเภทอื่น ๆ ที่ หลากหลาย	4.00	0.00	ดี
เฉลี่ย	4.48	0.44	ดี

จากตารางที่ 5-8 พบว่าผลการประเมินเฉลี่ยจากตัวแทนชุมชนมอญ มีความคิดเห็นว่าคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” อยู่ในระดับดี โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44

การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อมูลการวิจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบ โดยนำคะแนนก่อนทดลองใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ เปรียบเทียบกับคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังการทดลองใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ ชุดปักสไบมอญ และชุดสาธิตธงตะขาบ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในชั่วโมงกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผลการทำแบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน ของนักเรียนก่อนการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้ชุดปักสไบมอญ ได้คะแนนเฉลี่ย 8.75 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 14.60 คะแนน

ตารางที่ 5-9 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้เรื่อง “สไบมอญ”

รายการ	N	ค่าเฉลี่ย	t-test
คะแนนก่อนเรียน	20	8.75	17.09*
คะแนนหลังเรียน	20	14.60	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\alpha = 0.05$, $df = 19$, $t = 1.729$)

การทดลองใช้สื่อการเรียนรู้ชุดสาธิตธงตะขาบ ได้คะแนนเฉลี่ย 8.50 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 14.50 คะแนน

ตารางที่ 5-10 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้เรื่อง “ธงตะขาบ”

รายการ	N	ค่าเฉลี่ย	t-test
คะแนนก่อนเรียน	20	8.50	18.05*
คะแนนหลังเรียน	20	14.50	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\alpha = 0.05$, $df = 19$, $t = 1.729$)

จากตารางที่ 5-9 และ 5-10 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากใช้แบบทดสอบเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ เรื่องสไบมอญ และ ชงตะขาบ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้

การประเมินชุดสื่อการเรียนรู้ โดยประเมินจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนมอญ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนมอญอำเภอเมืองพระประแดง ชุมชนมอญตำบลสามโคก อำเภอสามโคก ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนมอญบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 363 ราย โดยแบ่งออกเป็น ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ชุมชนที่อาศัย จำนวนปีที่อาศัย

ตารางที่ 5-11 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	197	54.27
ชาย	166	45.73
รวม	363	100
อายุ		
น้อยกว่า 19 ปี	36	9.92
20-29 ปี	106	29.20
30-39 ปี	55	15.15
40-49 ปี	50	13.77
50-59 ปี	64	17.63
60 ปี ขึ้นไป	52	14.33
รวม	363	100
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	208	57.30
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	136	37.47
สูงกว่าปริญญาตรี	19	5.23
รวม	363	100

ตารางที่ 5-11 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
นักเรียนนักศึกษา	84	23.14
ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	50	13.77
พนักงานบริษัทเอกชน/ ห้างร้าน	49	13.50
ธุรกิจส่วนตัว	75	20.66
พ่อบ้าน/ แม่บ้าน	85	23.42
อื่น ๆ	20	5.51
รวม	363	100
อาชีพอื่น ๆ		
เกษตรกร	10	71.43
ภิกษุ	3	21.43
ว่างงาน	1	7.14
รวม	14	100
ชุมชนที่อาศัย		
ชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	162	44.63
ชุมชนมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	55	15.15
ชุมชนมอญ อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	113	31.13
ชุมชนมอญ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	33	9.09
รวม	363	100
จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
1-10 ปี	45	12.40
11-20 ปี	73	20.11
21-30 ปี	84	23.14
31-40 ปี	48	13.22
41-50 ปี	39	10.74
51-60 ปี	40	11.02
61 ปี ขึ้นไป	34	9.37
รวม	363	100

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นด้านเนื้อหา และด้านการออกแบบ และด้านการเรียนรู้ ของกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนมอญ 4 ชุมชน

ตารางที่ 5-12 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนมอญ 4 ชุมชน

ความคิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับความคิดเห็น
ด้านเนื้อหา			
1. เนื้อหาถูกต้องเหมาะสม	4.02	0.72	มาก
2. ไม่ขัดต่อความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีมอญ	4.11	0.76	มาก
3. เข้าใจง่าย	4.08	0.78	มาก
4. เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่	4.01	0.77	มาก
เฉลี่ย	4.05	0.64	มาก
ด้านการออกแบบ			
1. แสดงเอกลักษณ์มอญ	4.30	0.76	มาก
2. ความสวยงามของรูปแบบโดยรวม	4.23	0.75	มาก
3. มีคุณค่า น่าจดจำ	4.17	0.76	มาก
4. ตัวอักษร ภาพ การจัดองค์ประกอบ สี	4.16	0.80	มาก
5. สะดวกง่ายต่อการใช้งาน	4.10	0.81	มาก
เฉลี่ย	4.19	0.65	มาก
ด้านการเรียนรู้			
1. กระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้	4.21	0.77	มาก
2. นำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดคุณค่า	4.23	0.74	มาก
3. สามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.16	0.77	มาก
4. การเข้าถึงผู้เรียนได้ง่าย	4.10	0.79	มาก
5. เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญา	4.20	0.79	มาก
เฉลี่ย	4.18	0.66	มาก
เฉลี่ยรวม	4.14	0.58	มาก

สำหรับผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายชื่อและรายด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านการเรียนรู้ จากชุมชนมอญ 4 ชุมชน จากการตอบแบบสอบถามจำนวน 363 ราย คิดเป็นร้อยละ 96.5 สามารถสรุปผลได้ดังนี้

โดยด้านเนื้อหาเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาของ สื่อการเรียนรู้ที่ไม่ขัดต่อความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีมอญมากที่สุด ด้านการออกแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ผู้ตอบแบบสอบถามมีพึงพอใจต่อสื่อการเรียนรู้นี้เพราะแสดงเอกลักษณ์มอญ และมีความสวยงามของรูปแบบโดยรวม ส่วนด้านอื่น ๆ นั้นมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน แสดงถึงความสำคัญด้านการออกแบบ เช่น การจัดตัวอักษร ภาพ สี และการจัดองค์ประกอบ รวมถึงสื่อต้องมีคุณค่า น่าจดจำ และสะดวกต่อการนำไปใช้งาน ด้านการเรียนรู้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุดในข้อที่สื่อการเรียนรู้นำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดคุณค่า และค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 4.14 หมายความว่าสื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ในครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และนำเสนอข้อเสนอแนะตามลำดับดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญามอญทางด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมอญทั้ง 4 ชุมชน มีความคล้ายคลึงกันคือ ชุมชนจะตั้งอยู่ริมน้ำ มีความยึดมั่นต่อพุทธศาสนา นิยมสร้างวัดประจำชุมชนและยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีสำคัญ ๆ ของมอญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่ธงตะขาบ ประเพณีรำผี ในด้านภูมิปัญญาทางด้านศิลปกรรมพบว่า ชุมชนมอญพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีความโดดเด่นในด้านประเพณีวัฒนธรรมมอญโดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์พระประแดงที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ ประเพณีแห่ธงตะขาบ ภายในชุมชนมีวัดมอญสำคัญ ๆ หลายวัด เช่น วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดคันลัด วันกลางวรวิหาร วัดบางน้ำผึ้งนอก เป็นต้น ภายในวัดเหล่านี้มีเจดีย์มอญ และเสาหงส์ ซึ่งเป็นหลักฐานทางศิลปกรรมมอญที่สำคัญ ในด้านงานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของมอญ พระประแดง คือการทำโลงมอญ ปราสาทมอญ และการทำธงตะขาบ ส่วนชุมชนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานีในอดีตเคยเป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผาตุ่มใส่น้ำ หรือที่มีชื่อเรียกว่า “ตุ่มสามโคก” และแหล่งทำอิฐมอญ มีวัดมอญเก่าแก่ และมีเจดีย์มอญประจำตามวัด เช่น วัดเจดีย์ทอง วัดท้ายเกาะใหญ่ วัดเมตตารังค์ วัดศาลาแดงเหนือ ด้านศิลปหัตถกรรม มีการทำโลงมอญ การทำธงตะขาบ การปักสไบ ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นชุมชนที่โดดเด่นในด้านภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา โดยเฉพาะ “หม้อน้ำลายวิจิตร” มีวัดมอญ และเจดีย์มอญตามวัดที่สำคัญ ๆ เช่น วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร วัดไผ่ล้อม วัดสนามเหนือ ในด้านศิลปหัตถกรรม มีการทำโลงมอญ ปราสาทมอญ การทำธงตะขาบ ปัจจุบันเกาะเกร็ดมีชื่อเสียงในด้านแหล่งท่องเที่ยว และอาหารมอญ ชุมชนมอญบ้านโป่ง-โพธาราม จังหวัดราชบุรี นับเป็นชุมชนมอญเก่าแก่ที่มีความเคร่งครัดในพุทธศาสนา และการนับถือผี ภาษาพูด มีวัดมอญและเจดีย์มอญสำคัญอยู่หลายวัด

เช่น วัดม่วง วัดป่าไผ่ วัดคงคาราม วัดไทรอารีรักษ์ ในด้านศิลปหัตถกรรม มีการทำขงตะขาบ และการทอผ้า

2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมมอญ นำไปสู่แนวทางการออกแบบสื่อการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมมอญ แบ่งออกเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) จิตรกรรม (2) ประติมากรรม (3) สถาปัตยกรรม รูปแบบถาวร และชั่วคราว และ (5) ศิลปหัตถกรรม อัตลักษณ์ที่สำคัญทางด้านศิลปกรรมมอญคือการนำคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เป็นนามธรรม มาถ่ายทอดเป็นงานศิลปกรรม เช่น การถ่ายทอดเรื่องราวพุทธประวัติและชาดกในตอนสำคัญเช่นตอนที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และตอนมหาปรินิพพาน ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง การสร้างเจดีย์ เสาหงส์ การสร้างเรือสำเภาในวัด การสร้างโลงมอญ การสร้างปราสาทเศษพระสงฆ์ รวมถึงถ่ายทอดทั้งในรูปแบบงานประเพณีมอญ เช่น ประเพณีศพ ประเพณีแห่ขงตะขาบ เป็นต้น การเปรียบเทียบถึงดินแดนที่ไม่เคยเห็น และไม่สามารถไปถึงได้ เช่น การถ่ายทอดคติความเชื่อเขาพระสุเมรุ และสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในเรื่องไตรภูมิไปสู่การสร้างปราสาทเศษพระสงฆ์ และโลงมอญ เพื่อสอนเรื่องคุณงามความดี ความเชื่อเรื่องสวรรค์มีจริง และชีวิตหลังความตาย การหลุดพ้น การไปสู่นิพพานให้กับคนทั่วไป การระลึกถึงผู้มีพระคุณบรรพบุรุษ เช่นการสร้างเจดีย์ การทำขงตะขาบ เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า การสร้างเสาหงส์เพื่อระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนการนับถือเทพเจ้า บุคคลสำคัญในตำนานที่มีอิทธิปาฏิหาริย์สามารถจับบิดเป่าสิ่งชั่วร้าย และคลบนันดาลความโชคศิมาสร้างเป็นงานศิลปกรรม เช่น มนุษย์สี่หะ พระสุรัสวดี พระอุปลุต เป็นต้น นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของชาวมอญในอดีตมาสู่ยุคปัจจุบัน ได้แก่ อัตลักษณ์การแต่งกายของคนมอญโดยเฉพาะผู้หญิงมอญที่เป็นที่เลื่องลือคือการใช้ผู้หญิงมอญนิยมไว้ผมมวย คล้องผ้าสไบ และนุ่งผ้าแหวกขาสูงซึ่งปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดหลาย ๆ แห่ง เช่น จิตรกรรมสาวมอญวัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ คติความเชื่อต่าง ๆ ที่สอดแทรกในงานศิลปกรรม ความรู้ในงานฝีมือ และงานช่างที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ แบบครูพักลักจำ หรือแบบบอกต่อ ๆ กันมาและฝึกฝนจนเกิดความทักษะชำนาญ เช่น คติความเชื่อการสร้างปราสาทปลงศพพระสงฆ์ เอกลักษณ์ของลวดลายมอญบนโลงศพมอญ เทคนิคการวาดลาย การตกแต่งลายกระดาษ การสอดสีกระดาษ เทคนิคการปั้นเครื่องปั้นดินเผา การตกแต่งลวดลาย เทคนิคการเลือกสีในการปักผ้าสไบ การสร้างสรรค์ลวดลายสไบจากธรรมชาติ คติธรรมและความหมายแฝงในขงตะขาบมอญ คำเรียกและภาษาเฉพาะทางด้านช่าง เป็นต้น จากอัตลักษณ์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผนวกกับการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนมอญถึงภูมิปัญญาทาง

ศิลปกรรมที่สามารถนำมาเผยแพร่แก่คนรุ่นใหม่ และคนกลุ่มอื่น ๆ ได้ง่าย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และสืบทอดภูมิปัญญามอญ ผู้วิจัยจึงได้นำมาออกแบบเป็นชุดสื่อการเรียนรู้ที่นำอัตลักษณ์มอญ ประกอบไปด้วยชุดสื่อการเรียนรู้ (1) ชุดปักสไบมอญ (2) ชุดสาธิตการทำธงตะขาบ

3. เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมมอญของกลุ่มตัวอย่าง สรุปลงได้ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ในช่วงโครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ผลการทำแบบทดสอบเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ เรื่อง “สไบมอญ” และ “ธงตะขาบ” จำนวนชุดละ 20 ข้อ 20 คะแนน ก่อนการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้ชุดปักสไบมอญ ได้คะแนนเฉลี่ย 8.75 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 14.60 คะแนน สำหรับการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้ชุดธงตะขาบ ได้คะแนนเฉลี่ย 8.50 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 14.50 คะแนน สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากใช้แบบทดสอบเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ เรื่อง “สไบมอญ” และ “ธงตะขาบ” สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้ การประเมินชุดสื่อการเรียนรู้ โดยประเมินจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนมอญ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนมอญอำเภอเมืองพระประแดง ชุมชนมอญตำบลสามโคก อำเภอสามโคก ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนมอญบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 363 ราย ผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายข้อและรายด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านการเรียนรู้ จากชุมชนมอญ 4 ชุมชน จากการตอบแบบสอบถามจำนวน 363 ราย คิดเป็นร้อยละ 96.5 สามารถสรุปผลได้ว่า

ด้านเนื้อหาเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ที่ไม่ขัดต่อความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีมอญมากที่สุด ด้านการออกแบบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ผู้ตอบแบบสอบถามมีพึงพอใจต่อสื่อการเรียนรู้นี้เพราะแสดงเอกลักษณ์มอญ และมีความสวยงามของรูปแบบโดยรวม ด้านการเรียนรู้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุดในข้อที่สื่อการเรียนรู้นำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดคุณค่า และค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 4.14 หมายความว่าสื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลจากการประเมินรูปแบบของสื่อการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านออกแบบจำนวน 3 ท่าน “ชุดปักสไบมอญ” คุณภาพของสื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีมาก โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 สำหรับสื่อการเรียนรู้ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” คุณภาพของสื่ออยู่ในระดับดีมากเช่นเดียวกัน โดยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54

2. ผลการประเมินรูปแบบสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” โดยตัวแทนชุมชน 8 คน โดยประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และ ด้านการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 คุณภาพของสื่อทั้งสองชุดอยู่ในระดับดี

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบเรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมมอญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จำนวน 20 คน โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนชุดปักสไบมอญ เท่ากับ 8.75 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 14.60 ส่วนคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดธงตะขาบ เท่ากับ 8.50 และการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 14.50 คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแบบทดสอบ ทั้ง 2 ชุด สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัย ได้พัฒนาชุดสื่อการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญามีแนวคิดหลักคือผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์และสร้างสรรคด้วยตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญชัย รอดเลิศ (2553) ซึ่งได้ทำการศึกษาและออกแบบสื่อการเรียนรู้งานศิลปหัตถกรรมปลาตะเพียนสาน โดยใช้แนวคิดในพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่กล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ อาจอยู่ในลักษณะที่ถ่ายทอดความรู้ มีส่วนช่วยเผยแพร่ และสืบทอดภูมิปัญญา เช่นเดียวกับงานวิจัย เรื่องการพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านโนนวัด ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดย ปัฐยารัช ธรรมวงษา (2555) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านโนนวัด โดยประยุกต์ข้อมูลทางโบราณคดี หลักสูตรการศึกษา และสื่อการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ มีกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนในท้องถิ่นระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สื่อการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในแหล่งโบราณคดีบ้านโนนวัด ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการสร้างสรรคทางปัญญา แนวคิดที่เชื่อว่า ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการ ใช้สื่อต่าง ๆ ช่วย สื่อต้องมีความน่าสนใจ

และเหมาะสม ซึ่งผู้เรียนจะได้ทั้งความรู้และความสนุกสนาน สื่อต้องมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักเข้าใจท้องถิ่นตนเอง เป็นต้น

4. ผลจากการประเมินความพึงพอใจของชุมชนมอญ 4 ชุมชน ที่มีต่อการท้องถิ่นเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” และ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” มีหัวข้อการประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านการเรียนรู้ ผลการประเมินความพึงพอใจพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมาก โดยค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 4.14 หัวข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านการออกแบบที่แสดงเอกลักษณ์มอญ สื่อการเรียนรู้ได้นำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดคุณค่า เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยง่าย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ชุดสื่อการเรียนรู้ ชุดปักสไบมอญ และชุดสาธิตธงตะขาบสามารถนำไปใช้กับการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนระดับอื่น ๆ หรือสำหรับบุคคลผู้สนใจทั่วไป

1.2 ผู้เรียนสามารถนำชุดสื่อการเรียนรู้ชุดปักสไบมอญ และชุดสาธิตธงตะขาบไปศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่จำกัดเวลา หรือ สถานที่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบ และการแก้ปัญหาส่งผลให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น

1.3 การใช้ประโยชน์จากชุดสื่อการเรียนรู้คู่มือการปักสไบ และคู่มือการทำธงตะขาบสามารถนำไปเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ในรูปแบบไฟล์เอกสารประเภท PDF

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการศึกษา ด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบ และความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ที่หลากหลาย เช่น เมื่อต้องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก จำเป็นต้องศึกษาเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษา เพื่อจะนำไปใช้ได้เหมาะสม หรือ เมื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมายทั่วไป สื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องเหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย เผยแพร่ได้ง่าย เช่น การเผยแพร่ในสื่อออนไลน์

2.2 สามารถนำแนวทางการออกแบบสื่อการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับการผลิตสื่อการเรียนรู้สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอื่น ๆ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ประเภทอื่น เช่น เกมการศึกษา วัตถุจำลอง ที่จับต้องได้ แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ

2.3 นอกจากงานวิจัยด้านศิลปกรรมมอญ แล้ว ยังมีภูมิปัญญามอญในด้านภาษามอญ ที่อยู่ในความเสี่ยงที่มีผู้รู้และผู้ใช้งานลดลง จึงต้องมีการฟื้นฟูเพื่อสืบทอดภาษามอญต่อไป

2.4 สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปต่อยอด ผู้บริบทอื่น ๆ เช่น ด้าน
การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบของที่ระลึก เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2544). *ความรู้เกี่ยวกับสื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญญรัตน์ เวชศาสตร์. (2534). *การศึกษาเรื่องหงส์จากศิลปกรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ:
อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป
- กาญจนา แก้วเทพ, สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ และทิพย์พชร กฤษสุนทร. (2554). *สื่อพื้นบ้านในสายตานิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2544). *สื่อการสอนและฝึกอบรมจากสื่อพื้นฐานถึงสื่อดิจิทัล*. กรุงเทพฯ:
อรุณการพิมพ์.
- เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง. (2555). *การพัฒนาสื่อ/ นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อน
วิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- เกรียงไกร น้อยคำลือ. (2555, 14 ตุลาคม). *ช่างโลงมอญ*. สัมภาษณ์.
- เกศสิรินทร์ แพทอง. (2546). *การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของ
ชาวมอญ อำเภอพระประแดง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ขนิษฐา สวัสดิกรีฑ. (2553). *จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหาร และพระอุโบสถ วัดบางน้ำผึ้งนอก
จังหวัดสมุทรปราการ: งานช่างนอกราชธานีสมัยรัชกาลที่ 4*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ,
ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ขนิษฐา ทองนพคุณ. (2551). *ความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อเทพสตรีของชาวฮินดู ศักยภาพ:
วัดพระศรีอุมา (วัดแขก)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, วิทยาลัยศาสนศึกษา,
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ข้อมูลทั่วไปเมืองปทุมธานี. (ม.ป.ป). *จังหวัดปทุมธานี*. ม.ป.ท.
- คณะกรรมการการจัดการความรู้วิทยาลัยเชียงราย. (2555). *คู่มือการจัดการความรู้ (Knowledge
Management: KM)*. เข้าถึงได้จาก http://www.crc.ac.th/k_manual.pdf
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2549). *มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น*. โครงการพัฒนาตลาด
คลองสวนในเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง.
- _____. (2538). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

- จวน เครือวิชฌยาจารย์. (2537). *วิถีชีวิตชาวมอญ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- จำลอง บุญสนอง. (2539). *ศรัทธาในอานิสงส์พิธีศพมอญอั้งการตระการตา*. *ศิลปวัฒนธรรม*, 18(2), 173-178.
- ไฉน สนสกุล. (2535). *การชำระชาติพันธุ์และผสมผสานกลมกลืนของชาวมอญ: กรณีศึกษาเฉพาะ ชุมบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชา มานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชโลมใจ กลั่นรอด. (2541). *ทะแยมอญ: วัฒนธรรมของชาวมอญชุมชนวัดบางกระดี่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทศึกษา, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยชาญ แสงฝ้าย. (2556, 21 มีนาคม). *ประธานชุมชนมอญเจียงฮอก*. สัมภาษณ์.
- ชาญชัย รอดเลิศ. (2553). *การศึกษาและออกแบบสื่อการเรียนรู้งานศิลปหัตถกรรมปลาตะเพียน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชาติวัฒน์ งามนิยม. (ม.ป.ป). *การแกะกระดาษทองอังกฤษงานทางศิลปะสถาปัตยกรรมเชิงอนุรักษ์*. เอกสารแจกเพื่อการศึกษา. ม.ป.ท.
- ชุตินา เวทการ. (2551). *ชุดวัฒนธรรมเล่มที่ 8 การจัดการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์บนพื้นฐาน วัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชษฐ ติงส์สุทธิ. (2555). *เจดีย์ในศิลปะพม่า-มอญ: พัฒนาการด้านรูปแบบตั้งแต่ศิลปะศรีเกษตรถึง ศิลปะมณฑลทะเล*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2556). *สังเวชนียสถานและสถานที่สำคัญทางพุทธประวัติในอินเดีย-เนปาล*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- _____. (2558). *วิเคราะห์พัฒนาการทางด้านรูปแบบเจดีย์มอญ*. ใน ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (บรรณาธิการ), *สองศตวรรษ วัดทรงธรรมศูนย์กลางพุทธศาสนารามัญนิกายแห่งเมือง นครเขื่อนขันธ์ที่ระลึกในวาระครบรอบ 200 ปีแห่งการสถาปนาพระอาราม* (หน้า 149-158). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2558). *ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส.
- _____. (2559). *สร้อยศิลป์ในรูปของนัต*. เข้าถึงได้จาก <http://www.sac.or.th/databases/seaarts/th/sculptureth/>

- โชติมา จตุรวงศ์. (2554). *สถาปัตยกรรมวัดมอญในพม่าตอนล่าง*. กรุงเทพฯ: อีทีพับลิชซิ่ง.
- ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์. (2537). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และการขำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมอญ: กรณีศึกษาชาวมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คาริกา ณะศักดิ์ศิริ. (2553). *ตำนานมอญที่เกี่ยวข้องกับกรทำหางหงส์ ชงตะขาบ*. ใน *องค์ความรู้การทำหางหงส์ ชงตะขาบของชาวมอญบ้านศาลาแดง อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. (หน้า 16-17). กรุงเทพฯ: ไทภูมิ พับลิชซิ่ง.
- คำรณราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2499). *เที่ยวเมืองพม่า*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- ทองย้อย ชะวาใต้. (2555, 22 ตุลาคม). *ช่างโลงมอญ*. สัมภาษณ์.
- ทิพย์สุนันท์ มหารรรณ. (2558, 3 มิถุนายน). *กลุ่มปักสไบมอญ เทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี*. สัมภาษณ์.
- ชนิก เลิศชาญฤทธ์. (2554). *การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ธรรมบุญ ศิลปสอน. (2557). *ประวัติวัดไทรอารีรักษ์*. ใน *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูไกรสรวรคุณ*. ราชบุรี: ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- น. ณ ปากน้ำ. (2534). *วัดบางแคใหญ่*. ใน *ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2537). *วัดคงคาราม*. ใน *ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2537). *ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธการพิมพ์.
- น. ณ ปากน้ำ และอภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ์. (2554). *จิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- นภสร หงสเถาะ. (2548). *เจดีย์ประธานแบบมอญ-พม่า วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. การศึกษาโดยเสรีในแขนงวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นริศรา โฉมศิริ. (2547). *การศึกษาบริบททางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมของชื่อชาวมอญ: กรณีศึกษาชาวมอญ บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2542). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร ทิศทางไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิสาพร วัฒนศัพท์. (2542). *วัดกับการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน*.
วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นื้ออ่อน ขรัวทองเขียว. (2556). *ความเข้าใจในจิตรกรรมไทยประเพณี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชู จันทร์แบบ. (2556, 16 กันยายน). *ช่าง โลงมอญ*. สัมภาษณ์.
- บุญดี บุญญากิจ, นงลักษณ์ ประสพสุข โชคชัย, ดิสพงศ์ พรชนกนาถ, ปรียวรรณ วรรณล้วน และ เจริญชัย นิมนิยม. (2547). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จริวัฒน์เอ็กซ์เพรส.
- บุญเรือง สิริรัฐเขต. (2556, 24 เมษายน). *ภูมิปัญญาด้านธงตะขาบ*. สัมภาษณ์.
- บุปผชาติ ทัพทิกรณ์, สุกรี รอดโพธิ์ทอง, ชัยเลิศ พิชิตพรชัย และ โสภภาพรรณ แสงศัพท์. (2544). *ความรู้เกี่ยวกับมัลดีมีเดียเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญยก วชิระเชียรชัย. (2552). *จิตรกรรมฝาผนังตอนถวายพระเพลิงพุทธศรีระ. ใน เกรียงไกร เกิดศิริ (บรรณาธิการ). งานพระเมรุ ศิลปะสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรม เกี่ยวเนื่อง*. (หน้า 308-312). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกัสสร เชียรปัญญา, ประเสริฐ หลวงทิพย์, นุชบา ประพาสพงศ์, สุนทร ศรีปานเงิน, และประภาศิริ คำสะอาด. (2547). *ใน ชลธิชา สัตยาวัฒนา (บรรณาธิการ). สัทธรรมชนท้องถิ่นมอญ*. กรุงเทพฯ: นิตินธรรม.
- ประพัฒน์ กองศรี. (2555, 14 ตุลาคม). *ครู*. สัมภาษณ์.
- ประพันธ์พงษ์ เทวกุปต์. (2551). *ประวัติศาสตร์และถิ่นฐานบ้านเรือนมอญปากกลัด*. ใน *หนังสือ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ สุเอ็ด คชเสนีย์* (หน้า 93-103). กรุงเทพฯ: เท็ค โปร โมชั่นแอนด์ แอ็คเวอรี่ไทเซจิ่ง.
- _____. (2556, 12 มิถุนายน). *ประธานโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลทรงคนอง*. สัมภาษณ์.

_____. (ม.ป.ป.). ประเพณีแห่งสี่-ชงตะขาบ. ใน *ประวัติเมืองนครเขื่อนขันธ์ วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายรามัญ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านมอญ วัดคันลัด ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลทรงคะนอง* (หน้า 16-23).

ปริญญา กุลปรการ. (2551). ปราสาทเผาศพพระภิกษุและโลงมอญ. ใน *องค์ บรรจุน (บรรณาธิการ). จดหมายเหตุชาวไทยเชื้อสายมอญ: บำเพ็ญกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตามลัทธิธรรมเนียมมอญ*. (หน้า 63-68). กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

ปวีณา บุตรทิม. (2558, 3 มิถุนายน). ช่างปักสไบมอญ. สัมภาษณ์.

ปัฐยารักษ์ ธรรมวงษา. (2555). *การพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านโนนนวัต ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปาริสุทธิ์ สาริกะวณิช. (2541). มหรสพหน้าไฟและการละเล่นในงานพระบรมศพพระพุทธเจ้าจากจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์. *เมืองโบราณ*, 24(1), 56-67.

ปาริณันท์ เทศทอง. (2550). *ชาวไทยเชื้อสายมอญและเชื้อสายอื่น ๆ: กรณีศึกษา เจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์, ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรรณณี ลีกิจวัฒน์. (2554). *วิธีการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

พระครูพัชรวิราภรณ์. (2556, 27 มีนาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร. สัมภาษณ์.

พระครูสุภัทรรกิจจาทร. (ม.ป.ป.). การทำโลงมอญ สะลาบ็อก. ใน *ประวัติเมือง"นครเขื่อนขันธ์" วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายรามัญ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านมอญ วัดคันลัด ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลทรงคะนอง* (หน้า 47-57).

_____. (2551). ความคิดเห็นเพิ่มเติมจากบทความของ ศ.นพ. สุเอ็ด คชเสนี เกี่ยวกับพิธีเทาะอะโงงง้าด. ใน *หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ สุเอ็ด คชเสนีย์* (หน้า 177-182). กรุงเทพฯ: เท็ค โปรโมชันแอนด์ แอ็ดเวอ์ไทซซิ่ง.

_____. (2556, 27 มีนาคม). เจ้าอาวาสวัดคันลัด. สัมภาษณ์.

- พระมหาจรรยา ญาณจาโร. (2554). *เสาธงมอญ-ตำนาน ความเชื่อ สร้างถวายพระพุทธเจ้า*. เข้าถึงได้จาก <http://www.openbase.in.th/node/10035>
- พระมหาช่วง อุ่เจริญ. (2539). *รามัญจิตนุสรณ์*. กรุงเทพฯ: เท็ก โปร โมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง. _____ (2540). *พงศาวดารชนชาติมอญ*. ม.ป.ท.
- พระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ. (2552). *ภูมิปัญญาการทำโลงมอญ: การอนุรักษ์ การสืบสาน และ การพัฒนา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. (2542). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ของชาวมอญ: กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ เนื่องภิรมย์. (ม.ป.ป.). *สื่อการเรียนการสอน*. เข้าถึงได้จาก http://elec.pnt.rmutl.ac.th/attachments/094_006_Theory_lesson3.pdf
- พิริยะ ไกรฤกษ์ และเทียมจิตร พ่วงสมจิตร. (2548). *ผ้าบรรพบุรุษมอญ ใน พลิกภาพอัตลักษณ์ไทย ไม่โดดเด่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิศาล บุญผูก. (2553). *วัดในอำเภอปากเกร็ด*. นนทบุรี: โครงการเผยแพร่ผลงานบริการวิชาการแก่ สังคม สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. _____ (2553). *ประเพณีสงกรานต์กับการทำหางหงส์ ชงตะขาบของชาวมอญ. ใน องค์ความรู้ การทำหางหงส์ ชงตะขาบของชาวมอญบ้านศาลาแดง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. (หน้า 18-26). กรุงเทพฯ: ไทภูมิ พับลิชชิ่ง.
- ไพฑูริย์ พงสะบุตร. (2548). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน. ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดย พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 3* หน้า 147-149.
- ไพโรจน์ โพธิ์ไทร, เศรษฐชัย ชัยสนิท, นิชาภา เนตรศิริ, และกาญจนา รัตสาร. (2555). *ภูมิหลัง ชนชาติพยู มอญ พม่า*. กรุงเทพฯ: วังอักษร.
- มงคล สมประสงค์. (2555, 30 พฤศจิกายน). *ช่างโลงมอญ*. สัมภาษณ์. มานุษยวิทยา. (ม.ป.ป.). *แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยา*. เข้าถึงได้จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/anthropolog/09.html

- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัมภา สาลีการิน. (2548). *จิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี “ฉากงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า” : ขนบประเพณีทางสังคม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์, ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ระริน สุวัฒน์นนท์. (2551). *ทุนทางสังคมในชุมชนชาติพันธุ์: ศึกษากรณีชุมชนมอญในกรุงเทพมหานคร*. คุษฎีนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์คุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รานี ชื่นสุวรรณ. (2558, 3 มิถุนายน). *กลุ่มปึกสไบมอญ เทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี*. สัมภาษณ์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วาโร เฟื่องสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วีรวัฒน์ วงศ์ศุภไทย. (2553). *ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี เอกลักษณะและวัฒนธรรม*. ใน *องค์ความรู้การทำหางหงส์ ชงตะขาบของชาวมอญบ้านศาลาแดง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. (หน้า 12-15). กรุงเทพฯ: ไทภูมิ พับลิชชิ่ง.
- _____. (2555). *ตุ่มสามโคก*. ใน *ปทุมรามัญญธานี*. (หน้า 9-13). นนทบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2557). *ศิลปะพม่า*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สถาบัน กศน. ภาคเหนือ. สำนักงานกศน. (ม.ป.ป.). *ประเภทของสื่อ (การศึกษา) การเรียนรู้*. เข้าถึงได้จาก <http://teacher80std.blogspot.com/2012/05/84.html>
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จริวัฒน์ เอ็กซ์เพรส.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, สุจิตต์ลักษณ์ ศีผดุง, สุมิตรา สุรรัตน์เดชา, ปัทมา พัฒน์พงษ์, ณรงค์ อาจสมิติ และพิเชษฐ สีตะพงศ์. (2552). *การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบัติ พลายน้อย. (2544). *เล่าเรื่องพม่ารามัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- _____. (2552). *สัตว์หิมพานต์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- สมพิศ มงคลพันธ์. (2556, 21 มีนาคม). *ประชาชนชมรมไทยมอญปากลัด*. สัมภาษณ์.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2551). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม*. ขอนแก่น:
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรัชชา เวชพฤจิ. (2538). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการ
 ผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.
 วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สันติ เล็กสุขุม และกมล ฉายาวัฒนะ. (2524) *จิตรกรรมสมัยอยุธยา*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
 _____. (2536). บางวัดในชุมชนมอญและชุมชนลาว. ใน *ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง: พัฒนาการ
 ทางสังคมและวัฒนธรรม* (หน้า 154-163). กรุงเทพฯ: พินเนศพรีนติ้ง เซนเตอร์.
 _____. (2548). *จิตรกรรมไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว: ความคิดเปลี่ยน
 การแสดงออกก็เปลี่ยนตาม*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
 _____. (2548). *ศิลปะรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
 _____. (2553). *งานช่าง คำช่างโบราณ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- สิโรตม์ ถิ่นนันทรัชต์ธร. (2552). มหรสพสมโภช และการละเล่นในงานพระเมรุ สู่งานจิตรกรรม
 ฝาผนังพระบรมศพพระพุทธเจ้าในจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์. ใน *เกรียงไกร เกิดศิริ
 (บรรณาธิการ), งานพระเมรุ ศิลปะสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม
 เกี่ยวเนื่อง* (หน้า 282-288). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา เบนนิค. (2549). *การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติใน
 จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา,
 ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 _____. (2552). *เจดีย์ทรงมอญเมืองปากกัณฑ์*. ใน *จามรี คชเสนี และ ปริญญา กุลปรการ
 (บรรณาธิการ), ที่ระลึก งานประเพณีแห่หงส์-ชงตะขาบครั้งที่ 22
 วัดจวนคำราษฎร์ราชพลจันทร์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ* (หน้า 47-52).
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
 _____. (2552). *การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติใน
 จังหวัดสมุทรสาคร*. ใน *มนธิรา ราโท และชนิษฐา คันธะวิชัย (บรรณาธิการ),
 มอญในแผ่นดินสยาม* (หน้า 161-213). กรุงเทพฯ: ศรีบุรณค้อมพิวเตอร์-การพิมพ์.
 _____. (2556, 14 เมษายน). *ผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา*. สัมภาษณ์.

- _____ (2558). สไลม์มอญอัตลักษณ์ร่วมและการแลกรับปรับใช้. ใน องค์ บรรจุน (บรรณาธิการ), 40 ปี ชมรมเยาวชนมอญ วิถีไทยมอญในสังคมร่วมสมัย (หน้า 112-121). กรุงเทพฯ: แทนคุณแอดวานซ์.
- สุกรี รอดโพธิ์ทอง. (2544). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน. ใน ความรู้เกี่ยวกับสื่อ มัลติมีเดียเพื่อการศึกษา (เยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง, นันทวรรณ กฤตวิทย์, บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสะอาด. (2542). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ มอญ. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. (2553). การสื่อสารเพื่อสร้าง ชำรงรักษา และต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญ ของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่น ในประเทศไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. คุยฎีนิพนธ์นิเทศศาสตรคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ สงวนพงษ์. (2558, 3 มิถุนายน). กลุ่มปักสไลม์มอญ เทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี. สัมภาษณ์.
- สุพัตรา เกียรติเจริญ. (2558, 3 เมษายน). ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบล เกาะเกร็ด นนทบุรี. สัมภาษณ์.
- สุพิศวง ธรรมพันทา และกฤษ เจริญน้ำทองคำ. (2546). รายงานการวิจัยวัฒนธรรมมอญ พระประแดง: กรณีศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำโลงมอญ พระประแดง สมุทรปราการ. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2519). ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่ สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____ (2541). มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____ (2551). “ชาวมอญในประเทศไทย”. ใน หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ สุเี๊ด คชเสนีย์ (หน้า 84-92). กรุงเทพฯ: เท็ค โปรโมชันแอนด์ แอ็คเวอร์ไทซซิง.
- _____ (2552). มอญในเมืองไทย: การอพยพ ฐานะ และการผสมกลมกลืน. ใน มนชิรา ราโท และขนิษฐา คันชะวิชัย (บรรณาธิการ), มอญในแผ่นดินสยาม, หน้า 3-4. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. (2549). *ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทยใกล้เคียง* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มติชน.

สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (2554). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำแม่กลองความหลากหลายของผู้คน ชุมชน และวัฒนธรรม บ้านโป่ง-บ้านเจ็ดเสมียน*. ราชบุรี: พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดม่วง.
_____. (2554). *ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนลุ่มน้ำท่าจีน*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. (2554). *ศิลปะในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สายธาร

สุระ พิริยะสงวนพงศ์. (2557). *พระมหามัณเฑียรและเจดีย์สำคัญในพม่า*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.

สุรินทร์ ทับรอด. (2541). *พิธีราผีเนื่องในงานศพของชาวมอญ พระประแดง*.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุเอ็ด คชเสนี. (2551). วัฒนธรรมประเพณีมอญ. ใน *หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนีย์* (หน้า 59-73). กรุงเทพฯ: เท็ค โปรโมชันแอนด์ แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง.

สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป

สายันต์ ไพเราะญจิตร. (2550). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (2548). *ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (ม.ป.ป.). *การจัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=23&chap=1&page=t23-1-infodetail03.html>

สารานุกรมวิกิพีเดีย. (2559). *การจัดการความรู้*. เข้าถึงได้จาก <http://th.m.wikipedia.org>

สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process)*. เข้าถึงได้จาก http://203.157.19.120/km_ict/wp-content/uploads/2010/04/kmprocess.gif 7/3/57

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *ภูมิปัญญาไทยในการดำเนินชีวิตของชาวกองศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

โสภณ นิไชโยค. (2557, 9 มีนาคม). *ข้าราชการครูบ้านาญ*. สัมภาษณ์.

- องค์ บรรจุน. (2551). ประวัติศาสตร์และถิ่นฐานชาวมอญสมุทรสาคร. ใน *หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนีย์* (หน้า 109-130). กรุงเทพฯ: เท็ค โปรโมชันแอนด์ แอ็คเวอร์ไทซซิ่ง.
- _____. (2555). *ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร ตำนานชนชาติ*. โปสการ์ดตราเวลบายบัดเจ็ต. เล่มที่ 31, หน้า 14-26.
- _____. (2557, 10 สิงหาคม). นักวิชาการอิสระ. สัมภาษณ์.
- _____. (2558). *ตำนานเสาหงส์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.monstudies.com/>
- _____. (2559). *พระอุปคุตกับศรัทธาของมอญ*. เข้าถึงได้จาก <https://m.facebook.com/oneMononeGoal/>
- องค์ บรรจุน. (ม.ป.ป.). *ตำนานเสาหงส์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.monstudies.com/>
- อมวสี ยิ้มอำนวย. (2536). ประเพณีความเชื่อของชาวมอญบ้านม่วง. ใน *ลุ่มน้ำแม่กลองพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม*. (หน้า 220-236). กรุงเทพฯ: พิมพ์พรินติ้ง เซนเตอร์
- อรศิริ ปาณินท์. (2542). *เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อลิสรา รามโกมุท. (2542). *เกาะเกร็ด: วิถีชีวิตชุมชนชาวมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- อระระโท โอจิมา. (2535). *ชีวิต พิธีกรรม และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนมอญในเมืองไทย: กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกวิทย์ ฌ กลาง. (2544). *ภาพรวมภูมิปัญญาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- แอ๊ด ภริมย์. (2542). *เกาะเกร็ด*. กรุงเทพฯ: เอ็น พี สกินพรีนติ้ง

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการ

ที่ ศธ ๖๖๒๐.๑/ ๑.๕๖๓๗

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
เรียน รองศาสตราจารย์อรรถพร ฤทธิเกิด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย, แบบสัมภาษณ์, แบบสังเกต

ด้วยนางสาววราดา พุ่มผลา รหัส ๕๔๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเดิม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาของแบบสอบถามและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้มีผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ (๐๓๘) ๑๐๒๒๒๒ ต่อ ๒๕๑๐ ๒๕๑๑

โทรสาร (๐๓๘) ๓๙๑๐๔๒

ที่ ศธ ๖๒๑๗.๑/ ๐๒๑

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต. แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน รองศาสตราจารย์จันทร์พร นวลแพ่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ด้วยนางสาววารดา พุ่มผกา รหัส ๕๔๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำคุณภินิหารเรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเติม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้ผลิตใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบกลุ่มตัวอย่างต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๕๑๙

โทรสาร ๐-๓๘๓๙-๑๐๔๒

มือถือ ๐๘๙ ๑๔๒ ๙๕๕๕

ที่ ศธ ๖๖๒๐.๑/๑.๕๙๓๓

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย, แบบสัมภาษณ์, แบบสังเกต

ด้วยนางสาววารดา พุ่มผกา รหัส ๕๕๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเดิม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาของแบบสอบถามและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้บัณฑิตใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ (๐๓๘) ๑๐๒๒๒๒ ต่อ ๒๕๑๐ ๒๕๑๑
โทรสาร (๐๓๘) ๓๙๑๐๔๒

ที่ ศธ ๖๒๑๗.๑/ว.๑๖๕

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้

เรียน รองศาสตราจารย์นันทิพร ทินานนท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินรูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้

ด้วยนางสาววราดา พุ่มผกา รหัส ๕๔๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเต็ม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินการออกแบบสื่อการเรียนรู้เพื่อให้มีสื่อนี้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาในสวนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทห์ศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ ๐๓๘ ๑๐๒ ๕๑๐
โทรสาร ๐๓๘ ๓๕๑ ๐๔๒

ที่ ศธ ๖๒๑๗.๑/ว.๑๖๖

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุทร ประวัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินรูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้

ด้วยนางสาววรรดา พุ่มผกา รหัส ๕๕๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำ ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมิ่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเต็ม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินการออกแบบสื่อการเรียนรู้เพื่อให้นิสิตใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาในส่วนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๓๘ ๑๐๒ ๕๑๐

โทรสาร ๐๓๘ ๓๙๑ ๐๔๒

ที่ ศธ ๖๒๑๗.๑/๑.๑๖ ๕

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตานันท์ ชำนาญเวช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินรูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้

ด้วยนางสาววรรดา พุ่มผกา รหัส ๕๔๔๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเต็ม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินการออกแบบสื่อการเรียนรู้เพื่อให้มีทิศทางเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาในส่วนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๓๘ ๑๐๒ ๕๑๐

โทรสาร ๐๓๘ ๓๙๑ ๐๔๒

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 3 ท่าน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว
ค.บ. (ศิลปศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ค.ม. (วิชาศิลปศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร
อ.ค. (ประวัติศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สังกัดหลักสูตรศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
2. รองศาสตราจารย์ จันทร์พร นวลแพ่ง
ค.บ. (ดนตรีศึกษา) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ศศ.ม. (วัฒนธรรมการดนตรี) มหาวิทยาลัยมหิดล
ประธานสาขาวิชาดนตรีไทย สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
3. รองศาสตราจารย์ อรรถพร ฤทธิเกิด
ค.อ.ม. (เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
สังกัดคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ประเมินด้านออกแบบ 3 ท่าน

1. รองศาสตราจารย์ นนทภัทร ทินานนท์
กศ.ม. ศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ข้าราชการบำนาญ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัชฎา ประวัง
ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิดานันท์ ชำนาญเวช
ศศ.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

รายนามตัวแทนชุมชนมอญ ประเมินด้านการออกแบบ 8 คน

1. พระครูพัชรวิราภรณ์
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
ช่างโลงมอญน้ำจืด และทำธงตะขาบ
2. นายประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์
ประธานโครงการ วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลทรงคนอง และประธาน
พิพิธภัณฑสถานบ้านมอญ วัดคันลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. นายชัยชาญ แสงฝ้าย ประธานชุมชนเค็งชะโมก และช่างโลงมอญ และธงตะขาบ
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
4. นางรานี ชื่นสุวรรณ กลุ่มปักสไบมอญ เทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี
5. นางทิพย์สุคนธ์ มหาวรรณ กลุ่มปักสไบมอญ เทศบาลตำบลบางหลวง
จังหวัดปทุมธานี
6. นางสุนันท์ สงวนพงษ์ กลุ่มสไบมอญ เทศบาลตำบลบางหลวง จังหวัดปทุมธานี
7. นางสุพัตรา เกียรติเจริญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี
8. นางสาวปวีณา บุตรทิม ช่างปักสไบมอญ ชุมชนศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก
จังหวัดปทุมธานี

ที่ ๒๕/๒๕๕๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเค้าโครงวิทยานิพนธ์

เรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ของชุมชนไทย เชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้

หัวหน้าโครงการวิจัย นางสาววราดา พุ่มผกา

หลักสูตร/สาขาวิชา ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เค้าโครงวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเป็นตามหลักการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัย เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ สวัสดิภาพ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ ตัวอย่างการวิจัยกลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออก เอกสารรับรองผลการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้จนถึงวันที่ ๑๙ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ออกให้ ณ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗

ลงนาม

(ศาสตราจารย์สุชาติ เกาทอง)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ที่ ศธ 0524.04/1044

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เลขที่ 1 ซอยฉลองกรุง 1 แขวงลาดกระบัง
เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒1 สิงหาคม 2559

เรื่อง รับรองผลการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล.

เรียน นางสาววราดา พุ่มผกา

ตามที่ท่านได้ส่งบทความ ประเภทบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ทางกองบรรณาธิการวารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม และผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาแล้ว บทความของท่านสามารถตีพิมพ์ในวารสารดังกล่าวได้ในปีที่ 15 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2559 โดยมีชื่อเรื่อง และรายชื่อผู้เขียนบทความตามรายละเอียดนี้

ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้
Artistic Wisdom of Mon Community to Create Learning Media Design

วราดา พุ่มผกา¹ เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง² บุญเดิม พันรอบ³Warada Pumpaka, Kriangsak Khiaomang, and Boondeom Panrob³¹นักศึกษาลัทธิสุตร ปร.ด. (สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ³รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

fatcatth@gmail.com, kraingsak_k@yahoo.com, Boondoem@gmail.com

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ เคนพันค้อ)

บรรณาธิการ

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0 2329 8000 ต่อ 3720

โทรสาร. 0 2329 8435

(ใบรับรองผลการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. ฉบับนี้เป็นฉบับจริง ไม่มีการถ่ายสำเนา)

ที่ ศธ ๖๖๒๐.๑/๒๕๒

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต. แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตมาทดสอบสื่อการเรียนรู้ “ชุดสาธิตธงตะขาบ”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว (สาครกิจโกศล)

ด้วย นางสาววราดา พุ่มผกา รหัส ๕๔๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเดิม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้วิจัยได้ออกแบบสื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญามอญ ได้แก่ ชุดปักสไบมอญ และชุดสาธิตธงตะขาบ

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว (สาครกิจโกศล) มีการเรียนการสอนที่เน้นในด้านศิลปวัฒนธรรมมอญและงานทักษะอาชีพ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการเข้ามาทดสอบสื่อการเรียนรู้ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ จำนวน ๑๕ คน ในวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เวลา ๑๓.๐๐ น. – ๑๖.๐๐ น. เพื่อประเมินการใช้งานของชุดดังกล่าว และเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงงานวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ ๐๓๘ ๑๐๒ ๕๑๐ โทรสาร ๐๓๘ ๓๙๑ ๐๔๒
มือถือ นิสิต ๐๘๙ ๑๔๒ ๙๕๕๕

ที่ ศธ ๖๒๑๗.๑/๐๕๖๕

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตไปทดสอบสื่อการเรียนรู้ “ชุดปกสไบมอญ”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเจ็ทรีว (สาครกิจโกศล)

ด้วยนางสาววรรดา พุ่มพกา รหัส ๕๔๘๑๐๐๙๖ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ บุญเดิม พันรอบ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้วิจัยได้ออกแบบสื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญามอญ ได้แก่ ชุดปกสไบมอญ และชุดสาธิตธงตะขาบ

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนวัดเจ็ทรีว (สาครกิจโกศล) มีการเรียนการสอนที่เน้นในด้านศิลปวัฒนธรรมมอญและงานทักษะอาชีพ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการเข้าไปทดสอบสื่อการเรียนรู้ “ชุดปกสไบมอญ” กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๒๐ คน ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๓.๐๐ น - ๑๖.๐๐ น. เพื่อประเมินการใช้งานของสื่อชุดดังกล่าว และเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงงานวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๕๑๙
โทรสาร ๐-๓๘๓๙-๑๐๔๒
มือถือนิติ ๐๘๙ ๑๔๒ ๙๕๕๕

ที่ ศธ ๖๖๒๐.๑/ ๐๕๙

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต. แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่จัดนิทรรศการศิลปะนิพนธ์

เรียน คุณอลงกรณ์ สุนทรชิน ประธานชมรมเยาวชนชมมอญ กรุงเทพฯ

ด้วย นางสาว วารดา พุ่มผกา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาทัศนศิลป์ และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ **“ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้”** โดยการออกแบบสื่อการเรียนรู้ เกี่ยวกับการปักสไบมอญ และการทำธงตะขาบมอญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดลองการใช้สื่อดังกล่าว และเป็นการเผยแพร่นิทรรศการศิลปะนิพนธ์ให้กับชาวอมญ และ บุคคลทั่วไป จึงขออนุญาตเข้าร่วมจัดนิทรรศการร่วมกับชมรมเยาวชนชมมอญกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดงานวันชาติมอญ โดยได้ดำเนินการจัดงานวันชาติมอญทุกปี หมุนเวียนไปจัดงานตามชุมชนมอญต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์การจัดงานวันชาติมอญเพื่อรำลึกถึงบรรพชนมอญ และเผยแพร่นิทรรศการความรู้เกี่ยวกับมอญ ทางด้านศิลปวัฒนธรรมมอญแขนงต่างๆ แก่ชาวอมญและประชาชนทั่วไป โดยในปีนี้เป็นครั้งที่ ๖๙ ในวันที่ ๒๐-๒๑ กุมภาพันธ์ ณ วัดบางกระดี เขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยฯ จึงหวังว่าจะได้รับความกรุณาจากประธานชมรมเยาวชนชมมอญในการเข้าร่วมกิจกรรมตามวันเวลาดังกล่าว จึงขอพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๕๑๐ โทรสาร ๐-๓๘๓๙-๑๐๕๒
มือถือ ๐๘๖ ๔๐๓ ๐๑๓๘

ชมรมเยาวชนชมรมกรุงเทพ ก้าวด้วยหัวใจด้วยพลัง จุดประกาย

เลขที่ ๗๗/๑๒ ซอยบางกระเจี่๓๒ ถนนพระราม๒ แขวงสามด้า เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐
โทร. ๐๙๐ - ๕๙๙ - ๐๐๒๑

ที่ ชมรม ๐๐๗/ ๒๕๕๙

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง อนุญาตให้จัดนิทรรศการ

เรียน นางสาววารดา พุ่มผกา

ตามที่ นางสาววารดา พุ่มผกา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ในระหว่างการทำคหุขฎีนิพนธ์ในหัวข้อ “ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้” ได้มีการออกแบบสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการปักสโอมมอญ และการทำธงตะขาบมอญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดลองการใช้สื่อดังกล่าว และเป็นการเผยแพร่กิจกรรมคหุขฎีนิพนธ์ให้กับชาวมอญ และ บุคคลทั่วไป จึงได้ขออนุญาตร่วมจัดนิทรรศการ ภายในงานวันรำลึกบรรพชนมอญ ครั้งที่ ๖๙ วันที่ ๒๐-๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ วัดบางกระเจี่ เขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ชมรมเยาวชนชมรมกรุงเทพ ในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดงานวันรำลึกบรรพชนมอญ มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ท่านจะมาร่วมจัดนิทรรศการ ตามวันเวลา ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายอลงกรณ์ สุนทรชื่น)

ประธานชมรมเยาวชนชมรมกรุงเทพฯ

 คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ การประดิษฐ์ ☒ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ☒ อนุสิทธิบัตร ข้าพเจ้าผู้ลงลายมือชื่อในคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542	สำหรับเจ้าหน้าที่	
	วันรับคำขอ	เลขที่คำขอ
	วันยื่นคำขอ	1602003621
	สัญลักษณ์จำแนกการประดิษฐ์ระหว่างประเทศ	
	ใช้กับแบบผลิตภัณฑ์	
	ประเภทผลิตภัณฑ์	
วันประกาศโฆษณา	เลขที่ประกาศโฆษณา	
วันออกสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร	เลขที่สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร	
ลายมือชื่อเจ้าหน้าที่		
1. ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่องบรรจุสไปมอญ		
2. คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์นี้เป็นคำขอสำหรับแบบผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันและเป็นคำขอลำดับที่ ในจำนวน คำขอ ที่ยื่นในคราวเดียวกัน		
3. ผู้รับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร และที่อยู่ (เลขที่ ถนน ประเทศ) มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131	3.1 สัญชาติ ไทย 3.2 โทรศัพท์ 038-102287 3.3 โทรสาร 038-102287 3.4 อีเมลล์ -	
4. สิทธิในการขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบ ☒ ผู้รับโอน ☐ ผู้ขอรับสิทธิโดยเหตุอื่น		
5. ตัวแทน(ถ้ามี)ที่อยู่ (เลขที่ ถนน จังหวัด รหัสไปรษณีย์) -	5.1 ตัวแทนเลขที่ - 5.2 โทรศัพท์ - 5.3 โทรสาร - 5.4 อีเมลล์ -	

6. ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ และที่อยู่ (เลขที่ ถนน ประเทศ)

นางสาว วารดา พุ่มผลา

ที่อยู่ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

7. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้แยกจากหรือเกี่ยวข้องกับคำขอเดิม

ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอให้ถือว่าได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ในวันเดียวกับคำขอรับสิทธิบัตร
เลขที่ วันยื่น เพราะคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้แยกจากหรือเกี่ยวข้องกับคำขอเดิมเพราะ

คำขอเดิมมีการประดิษฐ์หลายอย่าง ถูกคัดค้านเนื่องจากผู้ขอไม่มีสิทธิ ขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสิทธิ

หมายเหตุในกรณีที่ไม้อาจะบรรยายละเอียดได้ครบถ้วน ให้จัดทำเป็นเอกสารแนบท้ายแบบพิมพ์นี้โดยระบุหมายเลขกำกับข้อและหัวข้อที่แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมดังกล่าวด้วย

8. การยื่นคำขออนุสิทธิบัตร				
วันยื่นคำขอ	เลขที่คำขอ	ประเทศ	สัญลักษณ์จำแนกการประดิษฐ์ระหว่างประเทศ	สถานะคำขอ
8.1				
8.2				
8.3				
8.4 ☐ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรขอสิทธิให้ถือว่าได้ยื่นคำขอนี้ในวันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรในต่างประเทศเป็นครั้งแรกโดย ☐ ได้ยื่นเอกสารหลักฐานพร้อมคำขอนี้ ☐ ขอยื่นเอกสารหลักฐานหลังจากวันยื่นคำขอนี้				
9. การแสดงการประดิษฐ์ หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรได้แสดงการประดิษฐ์ที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัด วันแสดง วันเปิดงานแสดง ผู้จัด				
10. การประดิษฐ์เกี่ยวกับจุลชีพ				
10.1 เลขทะเบียนฝากเก็บ	10.2 วันที่ฝากเก็บ	10.3 สถาบันฝากเก็บ/ประเทศ		
11. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอยื่นเอกสารภาษาต่างประเทศก่อนในวันยื่นคำขอนี้ และจะจัดยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ที่จัดทำเป็นภาษาไทยภายใน 90 วัน นับจากวันยื่นคำขอนี้ โดยขอยื่นเป็นภาษา ☐ อังกฤษ ☐ ฝรั่งเศส ☐ เยอรมัน ☐ ญี่ปุ่น ☐ อื่นๆ				
12. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอให้อธิบดีประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตร หรือรับจดทะเบียน และประกาศโฆษณาอนุสิทธิบัตร นี้				

หลังจากวันที่	เดือน	พ.ศ
☐ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรขอให้ใช้รูปเขียนหมายเลข		ในการประกาศโฆษณา
13. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ประกอบด้วย		14. เอกสารประกอบคำขอ
ก. แบบพิมพ์คำขอ 2 หน้า		☒ เอกสารแสดงสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร
ข. รายละเอียดการประดิษฐ์ หรือคำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์ หน้า		☐ หนังสือรับรองการแสดงผลการประดิษฐ์/การออกแบบ ผลิตภัณฑ์
ค. ข้อถ้อยสิทธิ 1 หน้า		☐ หนังสือมอบอำนาจ
ง. รูปเขียน รูป หน้า		☐ เอกสารรายละเอียดเกี่ยวกับจุดชีพ
จ. ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์		☐ เอกสารการขอเน้นวันยื่นคำขอในต่างประเทศเป็นวันยื่น คำขอในประเทศไทย
☐ รูปเขียน รูป หน้า		☐ เอกสารขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสิทธิ
☒ ภาพถ่าย 6 รูป 3 หน้า		☒ เอกสารอื่น ๆ
ฉ. บทสรุปการประดิษฐ์ หน้า		
15. ข้าพเจ้าขอรับรองว่า		
☒ การประดิษฐ์นี้ไม่เคยยื่นขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรมาก่อน		
☐ การประดิษฐ์นี้ได้พัฒนาปรับปรุงมาจาก.....		
16. ลายมือชื่อ (☒ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร; ☐ ตัวแทน)		
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมพล พงศ์ไทย)		

หมายเหตุ บุคคลใดยื่นขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรืออนุสิทธิบัตร โดยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ได้ไปซึ่งสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ใส่รูปภาพทั้งหมด 7 รูป

รูปที่ 1 ด้านล่าง

รูปที่ 2 ด้านบน

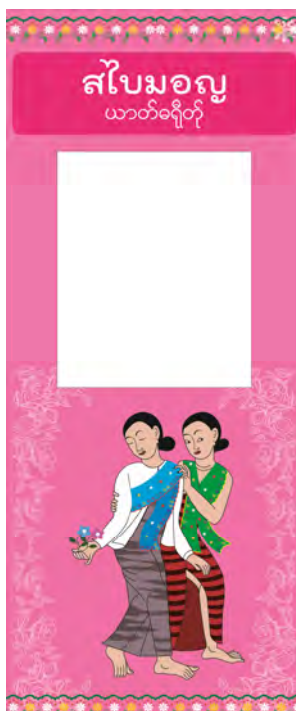
รูปที่ 3 ด้านซ้าย

รูปที่ 4 ด้านขวา

รูปที่ 5 ด้านหน้า

รูปที่ 6 ด้านหลัง

รูปที่ 7 รูป 3 มิติ

 คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ การประดิษฐ์ ☒ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ☒ อนุสิทธิบัตร ข้าพเจ้าผู้ลงลายมือชื่อในคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542	สำหรับเจ้าหน้าที่	
	วันรับคำขอ	เลขที่คำขอ
	วันยื่นคำขอ	1602003622
	สัญลักษณ์จำแนกการประดิษฐ์ระหว่างประเทศ	
	ใช้กับแบบผลิตภัณฑ์	
	ประเภทผลิตภัณฑ์	
วันประกาศโฆษณา	เลขที่ประกาศโฆษณา	
วันออกสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร	เลขที่สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร	
ลายมือชื่อเจ้าหน้าที่		
1. ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่องบรรจุชุดปีกสไลมมอญ		
2. คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์นี้เป็นคำขอสำหรับแบบผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันและเป็นคำขอลำดับที่ ในจำนวน คำขอ ที่ยื่นในคราวเดียวกัน		
3. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร และที่อยู่ (เลขที่ ถนน ประเทศ) มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131	3.1 สัญชาติ ไทย 3.2 โทรศัพท์ 038-102287 3.3 โทรสาร 038-102287 3.4 อีเมลล์ -	
4. สิทธิในการขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบ ☒ ผู้รับโอน ☐ ผู้ขอรับสิทธิโดยเหตุอื่น		
5. ตัวแทน(ถ้ามี)/ที่อยู่ (เลขที่ ถนน จังหวัด รหัสไปรษณีย์) -	5.1 ตัวแทนเลขที่ - 5.2 โทรศัพท์ - 5.3 โทรสาร - 5.4 อีเมลล์ -	

6. ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ และที่อยู่ (เลขที่ ถนน ประเทศ)

นางสาว วารดา พุ่มผลา

ที่อยู่ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

7. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้แยกจากหรือเกี่ยวข้องกับคำขอเดิม

ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอให้ถือว่าได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ในวันเดียวกับคำขอรับสิทธิบัตร
เลขที่ วันยื่น เพราะคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้แยกจากหรือเกี่ยวข้องกับคำขอเดิมเพราะ

คำขอเดิมมีการประดิษฐ์หลายอย่าง ถูกคัดค้านเนื่องจากผู้ขอไม่มีสิทธิ ขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสิทธิ

หมายเหตุในกรณีที่ไม้อาจะบรรยายละเอียดได้ครบถ้วน ให้จัดทำเป็นเอกสารแนบท้ายแบบพิมพ์นี้โดยระบุหมายเลขกำกับข้อและหัวข้อที่แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมดังกล่าวด้วย

8. การยื่นคำขออนุสิทธิบัตร				
วันยื่นคำขอ	เลขที่คำขอ	ประเทศ	สัญลักษณ์จำแนกการประดิษฐ์ระหว่างประเทศ	สถานะคำขอ
8.1				
8.2				
8.3				
8.5 ☐ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรขอสิทธิให้ถือว่าได้ยื่นคำขอนี้ในวันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรในต่างประเทศเป็นครั้งแรกโดย				
☐ ได้ยื่นเอกสารหลักฐานพร้อมคำขอนี้ ☐ ขอยื่นเอกสารหลักฐานหลังจากวันยื่นคำขอนี้				
9. การแสดงการประดิษฐ์ หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรได้แสดงการประดิษฐ์ที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดวันแสดง วันเปิดงานแสดง ผู้จัด				
10. การประดิษฐ์เกี่ยวกับจุลชีพ				
10.1 เลขทะเบียนฝากเก็บ	10.2 วันที่ฝากเก็บ	10.3 สถาบันฝากเก็บ/ประเทศ		
11. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอยื่นเอกสารภาษาต่างประเทศก่อนในวันยื่นคำขอนี้ และจะจัดยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ที่จัดทำเป็นภาษาไทยภายใน 90 วัน นับจากวันยื่นคำขอนี้ โดยขอยื่นเป็นภาษา				
☐ อังกฤษ ☐ ฝรั่งเศส ☐ เยอรมัน ☐ ญี่ปุ่น ☐ อื่นๆ				
12. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอให้อธิบดีประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตร หรือรับจดทะเบียน และประกาศโฆษณาอนุสิทธิบัตรนี้				

หลังจากวันที่	เดือน	พ.ศ
☐ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรขอให้ใช้รูปเขียนหมายเลข		ในการประกาศโฆษณา
13. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ประกอบด้วย ก. แบบพิมพ์คำขอ 2 หน้า ข. รายละเอียดการประดิษฐ์ หรือคำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์ หน้า ค. ข้อถ้อยสิทธิ 1 หน้า ง. รูปเขียน รูป หน้า จ. ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ ☐ รูปเขียน รูป หน้า ☒ ภาพถ่าย 6 รูป 3 หน้า ฉ. บทสรุปการประดิษฐ์ หน้า		14. เอกสารประกอบคำขอ ☒ เอกสารแสดงสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ หนังสือรับรองการแสดงผลการประดิษฐ์/การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ☐ หนังสือมอบอำนาจ ☐ เอกสารรายละเอียดเกี่ยวกับจุดชีพ ☐ เอกสารการขอรับวันยื่นคำขอในต่างประเทศเป็นวันยื่น คำขอในประเทศไทย ☐ เอกสารขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสิทธิ ☒ เอกสารอื่น ๆ
15. ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ☒ การประดิษฐ์นี้ไม่เคยยื่นขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรมาก่อน ☐ การประดิษฐ์นี้ได้พัฒนาปรับปรุงมาจาก.....		
16. ลายมือชื่อ (☒ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร; ☐ ตัวแทน) <p style="text-align: center;">(ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมพล พงศ์ไทย)</p>		

หมายเหตุ บุคคลใดยื่นขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรืออนุสิทธิบัตร โดยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ได้ไปซึ่งสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ใส่รูปภาพทั้งหมด 7 รูป

รูปที่ 1 ด้านล่าง

รูปที่ 2 ด้านบน

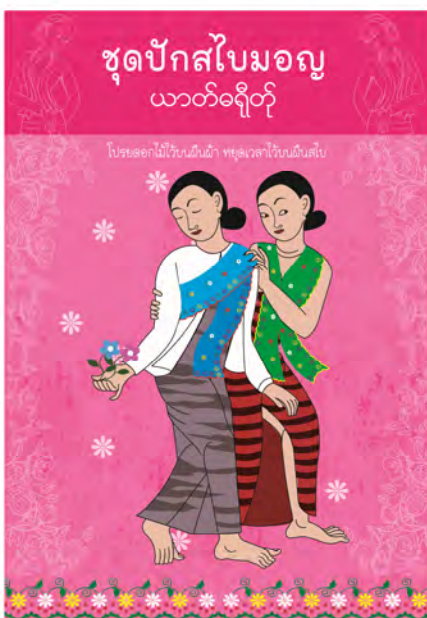
รูปที่ 3 ด้านซ้าย

รูปที่ 4 ด้านขวา

รูปที่ 5 ด้านหน้า

รูปที่ 6 ด้านหลัง

รูปที่ 7 รูป 3 มิติ

 คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ การประดิษฐ์ ☒ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ☒ อนุสิทธิบัตร ข้าพเจ้าผู้ลงลายมือชื่อในคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ 2542	สำหรับเจ้าหน้าที่	
	วันรับคำขอ	เลขที่คำขอ
	วันยื่นคำขอ	1602003623
	สัญลักษณ์จำแนกการประดิษฐ์ระหว่างประเทศ	
	ใช้กับแบบผลิตภัณฑ์	
	ประเภทผลิตภัณฑ์	
วันประกาศโฆษณา	เลขที่ประกาศโฆษณา	
วันออกสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร	เลขที่สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร	
ลายมือชื่อเจ้าหน้าที่		
1. ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่องบรรจุชุดสาริตชงตะขาม		
2. คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์นี้เป็นคำขอสำหรับแบบผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันและเป็นคำขอลำดับที่ ในจำนวน คำขอ ที่ยื่นในคราวเดียวกัน		
3. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร และที่อยู่ (เลขที่ ถนน ประเทศ) มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131	3.1 สัญชาติ ไทย 3.2 โทรศัพท์ 038-102287 3.3 โทรสาร 038-102287 3.4 อีเมลล์ -	
4. สิทธิในการขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ☐ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบ ☒ ผู้รับโอน ☐ ผู้ขอรับสิทธิโดยเหตุอื่น		
5. ตัวแทน(ถ้ามี)ที่อยู่ (เลขที่ ถนน จังหวัด รหัสไปรษณีย์) -	5.1 ตัวแทนเลขที่ - 5.2 โทรศัพท์ - 5.3 โทรสาร - 5.4 อีเมลล์ -	

<p>6. ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ และที่อยู่ (เลขที่ ถนน ประเทศ)</p> <p>นางสาว วารดา พุ่มผกา</p> <p>ที่อยู่ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา</p> <p>169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131</p>
<p>7. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้แยกจากหรือเกี่ยวข้องกับคำขอเดิม</p> <p>ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอให้ถือว่าได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ ในวันเดียวกับคำขอรับสิทธิบัตรเลขที่ _____ วันยื่น _____ เพราะคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้แยกจากหรือเกี่ยวข้องกับคำขอเดิมเพราะ</p> <p>☐ คำขอเดิมมีการประดิษฐ์หลายอย่าง ☐ ถูกคัดค้านเนื่องจากผู้ขอไม่มีสิทธิ ☐ ขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสิทธิ</p>

หมายเหตุในกรณีที่ไม่อาจระบุรายละเอียดได้ครบถ้วน ให้จัดทำเป็นเอกสารแนบท้ายแบบพิมพ์นี้โดยระบุหมายเลขกำกับข้อและหัวข้อที่แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมดังกล่าวด้วย

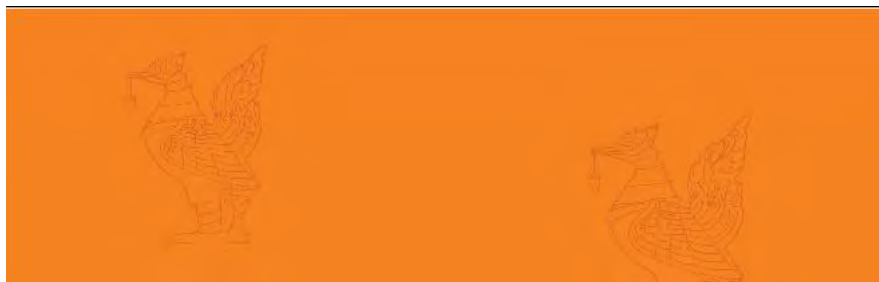
8. การยื่นคำขออนุสิทธิบัตร				
วันยื่นคำขอ	เลขที่คำขอ	ประเทศ	สัญลักษณ์จำแนกการประดิษฐ์ระหว่างประเทศ	สถานะคำขอ
8.1				
8.2				
8.3				
<p>8.6 ☐ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรขอสิทธิให้ถือว่าได้ยื่นคำขอนี้ในวันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรในต่างประเทศเป็นครั้งแรกโดย</p> <p>☐ ได้ยื่นเอกสารหลักฐานพร้อมคำขอนี้ ☐ ขอยื่นเอกสารหลักฐานหลังจากวันยื่นคำขอนี้</p>				
<p>9. การแสดงการประดิษฐ์ หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรได้แสดงการประดิษฐ์ที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัด</p> <p>วันแสดง _____ วันเปิดงานแสดง _____ ผู้จัด _____</p>				
10. การประดิษฐ์เกี่ยวกับจุลชีพ				
10.1 เลขทะเบียนฝากเก็บ	10.2 วันที่ฝากเก็บ	10.3 สถาบันฝากเก็บ/ประเทศ		
<p>11. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอยื่นเอกสารภาษาต่างประเทศก่อนในวันยื่นคำขอนี้ และจะจัดยื่นคำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ที่จัดทำเป็นภาษาไทยภายใน 90 วัน นับจากวันยื่นคำขอนี้ โดยขอยื่นเป็นภาษา</p> <p>☐ อังกฤษ ☐ ฝรั่งเศส ☐ เยอรมัน ☐ ญี่ปุ่น ☐ อื่นๆ</p>				
12. ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ขอให้อธิบดีประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตร หรือรับจดทะเบียน และประกาศโฆษณาอนุ				

สิทธิบัตรนี้		
หลังจากวันที่	เดือน	พ.ศ
☐ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรขอให้ใช้รูปเขียนหมายเลข		
ในการประกาศโฆษณา		
13. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ประกอบด้วย		14. เอกสารประกอบคำขอ
ก. แบบพิมพ์คำขอ 2 หน้า		☒ เอกสารแสดงสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร
ข. รายละเอียดการประดิษฐ์		☐ หนังสือรับรองการแสดงผลการประดิษฐ์/การออกแบบ
หรือคำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์ หน้า		ผลิตภัณฑ์
ค. ข้อถ้อยสิทธิ 1 หน้า		☐ หนังสือมอบอำนาจ
ง. รูปเขียน รูป หน้า		☐ เอกสารรายละเอียดเกี่ยวกับจุดชีพ
จ. ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์		☐ เอกสารการขอนับวันอื่นคำขอในต่างประเทศเป็นวันอื่น
☐ รูปเขียน รูป หน้า		คำขอในประเทศไทย
☒ ภาพถ่าย 6 รูป 3 หน้า		☐ เอกสารขอเปลี่ยนแปลงประเภทของสิทธิ
ฉ. บทสรุปการประดิษฐ์ หน้า		☒ เอกสารอื่น ๆ
15. ข้าพเจ้าขอรับรองว่า		
☒ การประดิษฐ์นี้ไม่เคยยื่นขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรมาก่อน		
☐ การประดิษฐ์นี้ได้พัฒนาปรับปรุงมาจาก.....		
16. ลายมือชื่อ (☒ ผู้ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร; ☐ ตัวแทน)		
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมพล พงศ์ไทย)		

หมายเหตุ บุคคลใดยื่นขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรืออนุสิทธิบัตร โดยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ได้ไปซึ่งสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ใส่รูปภาพทั้งหมด 7 รูป

รูปที่ 1 ด้านล่าง

รูปที่ 2 ด้านบน

รูปที่ 3 ด้านซ้าย

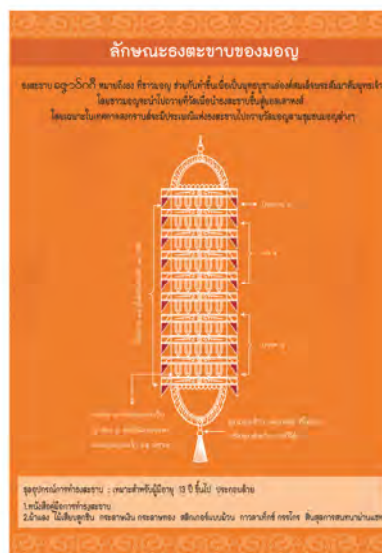
รูปที่ 4 ด้านขวา

รูปที่ 5 ด้านหน้า

รูปที่ 6 ด้านหลัง

รูปที่ 7 รูป 3 มิติ

ภาคผนวก ข
เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic survey) เพื่อการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ทำการวิจัย

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมมอญ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ..... นามสกุล..... เกิดวันที่.....เดือน.....
 พ.ศ..... เกิดที่บ้านเลขที่.....บ้าน..... หมู่ที่.....
 ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่.....บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....โทรศัพท์บ้าน.....
 มือถือ.....ประวัติการศึกษาระดับ..... จาก.....
 อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่และศิลปกรรมมอญในพื้นที่ศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์ ชื่อ นามสกุล..... วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

2. แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept interview)

สำหรับใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปกรรมมอญ มีเนื้อหาทั้งหมด 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....เกิดวันที่.....เดือน.....
 พ.ศ.....เกิดที่บ้านเลขที่.....บ้าน.....หมู่ที่.....
 ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่....
 บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....โทรศัพท์บ้าน.....มือถือ.....
 ประวัติการศึกษา.....จาก.....
 อาชีพ.....

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศิลปกรรมมอญ

2.1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อหมู่บ้าน/ ชุมชน.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....จำนวนครัวเรือน.....จำนวนประชากร.....
 สภาพภูมิอากาศ/ ภูมิประเทศ.....
 การคมนาคม/ การสื่อสาร.....
 สภาพเศรษฐกิจ (อาชีพหลัก/ รอง/ รายได้/ การศึกษา).....
 แหล่งศิลปกรรม (วัด พิพิธภัณฑสถานอื่น ๆ ในชุมชน.....
 ความเป็นมาของชุมชน.....

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา และผลงานศิลปกรรม

- 1) ภูมิปัญญาศิลปกรรมมอญในอดีตมีความเป็นมาอย่างไร
- 2) ความหมายของศิลปกรรมมอญเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง
- 3) ผลงานศิลปกรรมสะท้อนคติความเชื่อในด้านใดบ้าง และสะท้อนอย่างไร
- 4) ผลงานศิลปกรรมมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไรบ้าง
- 5) ความสำคัญของผลงานศิลปกรรมต่อชุมชนมอญมีมากน้อยเพียงใด
- 6) ผลงานศิลปกรรมมีวิธีการอนุรักษ์แบบดั้งเดิม หรือแบบเก๋อย่างไรบ้าง

7) ผลงานศิลปกรรมมีการสร้างแบบสมัยใหม่อย่างไรบ้าง

8) ผลงานศิลปกรรมมีคุณค่าต่อชุมชนและสังคมอย่างไร

2.3 ข้อมูลด้านสื่อการเรียนรู้

1) การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดำเนินการอย่างไร

2) สื่อประเภทใดที่เหมาะสมในการสืบทอดภูมิปัญญา

3) ภูมิปัญญามอญด้านใดที่ใกล้จะสูญหายและควรจะสืบทอดต่อไป

4) มีแผนการหรือโครงการอะไรที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญามอญ

5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญามอญ

3. แนวทางการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

สังเกตกระบวนการผลิตผลงานด้านศิลปกรรมได้ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ การถ่ายทอด

วัน/เวลา/สถานที่.....

ผู้ผลิตผลงาน.....

เนื้อหาที่ทำการสังเกต

ขั้นตอน.....

.....

วัตถุประสงค์.....

กระบวนการผลิต.....

.....

การนำไปใช้งาน.....

.....

การมีส่วนร่วมของชุมชน.....

กิจกรรมประกอบการสังเกต (ถ่ายภาพ, ถ่ายวิดีโอ, สัมภาษณ์, จดบันทึก)

ผู้สัมภาษณ์ ชื่อ..... นามสกุล.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์..... สถานที่สัมภาษณ์.....

แบบประเมินการออกแบบ

ชื่อนิติธิต นางสาว วารดา พุ่มผกา รหัสประจำตัว 54810096

หลักสูตร ปรัชญาคุณศึกษบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

หัวข้อคุณศึกษนิพนธ์ : ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้

The Design Application of Ethnic Mons Artistic Wisdom for Learning Media

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน

รายการ	ระดับความเห็น				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
1. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของเนื้อหา					
2. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในรูปแบบไม่ขัดกับความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมมอญ					
3. สื่อการเรียนรู้มีความเป็นเอกลักษณ์มอญ					
4. สื่อการเรียนรู้มีความสวยงามปราณีตในการจัดพิมพ์					
5. สื่อการเรียนรู้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ					
6. สื่อสิ่งพิมพ์มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้					
7. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมของภาพประกอบ					
8. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในด้านการเลือกตัวอักษร					
9. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการใช้สี					
10. สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการจัดวาง					
11. สื่อทำให้เกิดความภูมิใจต่อชุมชน					

แบบประเมินการออกแบบ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเห็น				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
12. สื่อสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
13. สร้างความประทับใจเป็นที่จดจำ					
14. เผยแพร่ภูมิปัญญามอญสู่คนรุ่นใหม่					
15.. นำความรู้ไปถ่ายทอด และต่อยอดภูมิปัญญามอญ					
16. สะดวกต่อการเผยแพร่ในสื่อประเภทอื่นๆ ที่หลากหลาย					

ลงชื่อผู้ประเมิน.....

(.....)

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้
 ชื่อนิติธิต นางสาว วารดา พุ่มผกา รหัสประจำตัว 54810096
 หลักสูตร ปรัชญาคุณศึกษบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
 หัวข้อคุณศึกษนิพนธ์: ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อ
 การเรียนรู้

The Design Application of Ethnic Mons Artistic Wisdom for Learning Media

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ () หญิง () ชาย
2. อายุ () น้อยกว่า 19 ปี () 20-29 ปี () 30- 39 ปี () 40- 49 ปี
() 50 – 59 ปี () 60 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา
() ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า () สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพหลัก
() นักเรียนนักศึกษา () ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ () พนักงานบริษัทเอกชน/ห้างร้าน
() ธุรกิจส่วนตัว () พ่อบ้าน/แม่บ้าน () อื่นๆ(โปรดระบุ).....
5. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนใด
() ชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
() ชุมชนมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
() ชุมชนมอญอำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
() ชุมชนมอญอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
6. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนกี่ปี
() 1-10 ปี () 11-20 ปี () 21-30 ปี () 31-40 ปี () 41- 50 ปี
() 51- 60 ปี () 61 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ (ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์)

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	ดีมาก (5)	ดี (4)	ปานกลาง (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
ด้านเนื้อหา					
1. เนื้อหาถูกต้องเหมาะสม					
2. ไม่ขัดต่อความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี มอญ					
3. เข้าใจง่าย					
4. เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่					
ด้านการออกแบบ					
1. แสดงเอกลักษณ์มอญ					
2. ความสวยงามของรูปแบบโดยรวม					
3. มีคุณค่า น่าจดจำ					
4. ตัวอักษร ภาพ การจัดองค์ประกอบ สี					
5. สะดวก ง่ายต่อการใช้งาน					
ด้านการเรียนรู้					
1. กระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้					
2. นำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดคุณค่า					
3. สามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
4. การเข้าถึงผู้เรียนได้ง่าย					
5. เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญา					

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เนื้อหาเรื่อง “สไบมอญ”

คำชี้แจง : ข้อสอบเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยใช้
 ดินสอกากบาท X เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด บนตัวเลือกข้อ ก,ข,ค,ง กำหนดให้การให้คะแนน
 ข้อที่ตอบถูกเป็น 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดเป็น 0 คะแนน โดยมีข้อสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ

1. “ชุมชนมอญน้ำเค็ม” หมายถึงมอญในชุมชนใด
 - ก. หมายถึงมอญที่ตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกับทะเล
 - ข. หมายถึงชุมชนมอญที่ทำนาเกลือ
 - ค. หมายถึงชุมชนมอญที่ประกอบอาชีพชาวประมง
 - ง. หมายถึงชุมชนมอญในประเทศพม่า

2. ชาวมอญใช้สไบในโอกาสใดบ้าง

ก. ไปวัด	ข. ไปงานรื่นเริง
ค. ไปงานศพ	ง. ถูกทุกข้อ

3. ในอดีตชาวมอญนิยมใช้ผ้าประเภทใดสำหรับทำสไบปักมากที่สุด

ก. ผ้าลินิน	ข. ผ้าฝ้าย
ค. ผ้าโทเร	ง. ผ้าดิบ

4. ผู้หญิงมอญเมื่อห่มสไบเข้าวัดทำบุญต้องห่มสไบลักษณะใดที่เหมาะสมที่สุด

ก. พาดบ่า	ข. ห่มเฉียง
ค. คล้องคอ	ง. คาดเอว

5. สไบมอญทั่วไป มีความยาวประมาณเท่าใด

ก. 100-150 เซนติเมตร	ข. 120 -180 เซนติเมตร
ค. 180-250 เซนติเมตร	ง. 200 เซนติเมตรขึ้นไป

13. การใช้สไบของชาวมอญหญิงและชายมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่ออะไร
- เพื่อแสดงเอกลักษณ์การแต่งกายของชาวมอญ
 - เพื่อตกแต่งร่างกายให้สวยงาม
 - เพื่อแบ่งแยกเพศชาย-หญิง
 - เพื่อใช้เป็นสิ่งป้องกันตัว
14. การปักลวดลายและสีสันของสไบมอญแสดงถึงความสามารถด้านใดของคนมอญมากที่สุด
- ความคิดสร้างสรรค์
 - ความอดทน
 - ความซื่อสัตย์
 - ความประหยัด
15. ลวดลายที่ปักบนสไบมอญ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานประเภทใดจึงจะเหมาะสมที่สุด
- ลายตกแต่งบนผ้าถุง
 - ลายบนผ้าเช็ดตัว
 - ลายบนตัวเสื้อ
 - ลายบนเบาะนั่ง
16. ขอบหยักของสไบมอญมีที่มาจากสิ่งใด
- จากรูปทรงของใบไม้
 - จากรูปทรงขอบพาน
 - จากรูปทรงของพื้นเลื่อย
 - จากลวดลายบนเปลือกก
17. หลังจากที่ใช้สไบมอญเสร็จแล้ว ควรมีวิธีการเก็บรักษาอย่างไรจึงจะเหมาะสม
- พับเก็บเข้าสู่ตู้เสื้อผ้าโดยไม่ซัก
 - แขวนไว้ที่ราวในตู้เสื้อผ้า
 - นำมาซักและตากในร่ม ก่อนพับเก็บให้เรียบร้อย
 - นำไปตากแดดก่อนนำไปซัก
18. นอกจากสไบมอญแบบปักแล้ว ชาวมอญยังนิยมผ้าสไบอื่น ๆ ประเภทใดบ้าง
- สไบแบบอัดกลีบ
 - สไบผ้าลูกไม้
 - สไบผ้าไหม
 - ถูกทุกข้อ

19. ภาพวาดจิตรกรรมสาวมอญคล้องสไบที่มีชื่อเสียงว่าสวยงามที่สุดอยู่ที่วัดใด
- ก. วัดบางน้ำผึ้งนอก จังหวัดสมุทรปราการ
 - ข. วัดเจ็ดยี่สิบ จังหวัดสมุทรสาคร
 - ค. วัดเจ็ดยี่สิบ จังหวัดปทุมธานี
 - ง. วัดม่วง จังหวัดราชบุรี
20. วิธีการใดที่จะสืบทอดภูมิปัญญาการปักสไบมอญได้เหมาะสมที่สุด
- ก. จัดอบรมการปักสไบมอญให้แก่เยาวชนมอญและบุคคลทั่วไป
 - ข. ปักสไบไปขายให้คนทั่วไป
 - ค. จัดประกวดการแต่งกายด้วยสไบมอญ
 - ง. ถ่ายภาพสไบมอญเพื่อโชว์เพื่อนในเฟสบุค

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เนื้อหาเรื่อง “ธงตะขาบ”

คำชี้แจง: ข้อสอบเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยใช้
 ดินสอกากบาท X เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด บนตัวเลือกข้อ ก, ข, ค, ง กำหนดให้การให้คะแนนข้อ
 ที่ตอบถูกเป็น 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดเป็น 0 คะแนน โดยมีข้อสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ

1. ข้อใดต่อไปนี้ไม่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมมอญ

ก. เส้าหงส์	ข. เจดีย์มอญ
ค. บั้งไฟ	ง. ธงตะขาบ

2. ตำนานที่มาของธงตะขาบของชาวมอญ มีวัตถุประสงค์ทำขึ้นเพื่ออะไร

ก. ตกแต่งสถานที่เพื่อความสวยงาม
ข. การต้อนรับและบูชาพระพุทธเจ้า
ค. ประกอบขบวนแห่นาคมอญ
ง. ใช้แขวนไว้ตามบ้านเพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายต่างๆ

3. การที่ชาวมอญทำธงให้มีรูปร่างเหมือนธงตะขาบเพราะเหตุใด

ก. ชาวมอญนับถือตะขาบเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์
ข. เพราะตะขาบเป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำชาติมอญ
ค. เพราะคนมอญนำตะขาบมาเปรียบเทียบกับปริศนาธรรมเพื่อสั่งสอนแก่ลูกหลานมอญ
ง. เพราะตะขาบเป็นสัตว์ที่หายาก

4. ข้อใดต่อไปนี้คือสัญลักษณ์สำคัญของวัดมอญ

ก. โบสถ์	ข. ศาลาการเปรียญ
ค. เส้าหงส์	ง. ชุ่มประตู่วัด

5. เมื่อนำธงตะขาบไปถวายวัด ชาวมอญนิยมนำธงตะขาบไปแขวนที่ใด

ก. เจดีย์	ข. โบสถ์วิหาร
ค. เส้าหงส์	ง. ถูกทุกข้อ

6. เหตุใดชาวมอญจึงสร้างเสาหงส์ไว้ที่วัด

- ก. เพื่อความสวยงาม ข. เพื่อเป็นการระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอน
 ค. เพื่อตกแต่งสถานที่ ง. ถูกทุกข้อ

7. สัตว์ในข้อใดที่คนมอญเคารพนับถือว่าเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ประจำชาติมอญ

- ก. ช้าง ข. เสือ
 ค. หงส์ ง. กินรี

8. ข้อใดคือสีประจำชาติมอญ

- ก. สีแดง ข. สีเหลือง
 ค. สีน้ำเงิน ง. สีเหลือง

9. เหตุใดชาวมอญจึงนิยมนำผ้ามาทำผืนธงตะขาบ

- ก. เพราะหาซื้อง่าย ราคาถูก
 ข. เพราะผ้ามีน้ำหนักเบา เหมาะที่จะแขวนบนเสาหงส์
 ค. เพราะผ้านำมาตัดเย็บและตกแต่งได้ง่าย
 ง. ถูกทั้งข้อ ข และ ข้อ ค

10. ประเพณีแห่ธงตะขาบ นิยมจัดขึ้นในเทศกาลใด

- ก. เทศกาลออกพรรษา ข. เทศกาลสงกรานต์
 ค. เทศกาลลอยกระทง ง. เทศกาลกินเจ

11. เหตุใดชาวมอญจึงนิยมใช้ผ้าสีแดงในการทำธงตะขาบ

- ก. เพราะสีสวยสะดุดตา
 ข. สีแดงเป็นสีแห่งความโชคดี
 ค. สีแดงเป็นสีประจำของชนชาติมอญ
 ง. สีแดงเป็นสีที่มีพลัง

12. วัสดุอะไรที่เหมาะสมกับการทำธงตะขาบมากที่สุด
- ก. กระดาษแข็ง ข. ผ้า
ค. พลาสติก ง. ไม้
13. ชาวมอญนิยมตัดผมผูกไว้ที่ปลายคิ้วของธงตะขาบ เพื่ออะไร
- ก. เพื่อต่ออายุให้ยืนยาว ข. เพื่อขอพรให้มีผมสวยงามในชาติหน้า
ค. เพื่อถวายผมเป็นพุทธบูชา ง. ถูกทุกข้อ
14. ข้อใดเป็นขั้นตอนแรกของการทำธงตะขาบ
- ก. ตัดไม้เพื่อทำขาตะขาบ ข. ตัดผ้าและแบ่งช่อง 9 ช่อง ขนาด เท่า ๆ กัน
ค. ตัดส่วนหัวและหางตะขาบ ง. ตกแต่งด้วยสติ๊กเกอร์สี
15. การเจาะช่องบนผ้าที่เป็นตัวตะขาบจำนวน 45 ช่อง เป็นปริศนาธรรมเกี่ยวข้องกับสิ่งใด
- ก. จำนวนพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า 45 รูป
ข. จำนวนพรรษาของพระพุทธเจ้า 45 พรรษา
ค. จำนวนวันที่พระพุทธเจ้าออกบวช
ง. จำนวนวันที่พระพุทธเจ้าจำพรรษาที่วัดเชตวัน
16. ส่วนหัวและส่วนหางของธงตะขาบในสมัยโบราณชาวมอญใช้วัสดุอะไรทำ
- ก. ไม้ไผ่สาน ข. ไม้อัด
ค. พลาสติก ง. กระดาษแข็ง
17. วัสดุในข้อใดต่อไปนี้ ไม่เกี่ยวข้องกับการทำธงตะขาบ
- ก. กระดาษสติ๊กเกอร์ ข. กระดาษเงินกระดาษทอง
ค. ผ้า ง. พลาสติกใส

18. ประโยชน์ของการเรียนรู้การทำทรงตะขาบมอญข้อใดมีความสำคัญมากที่สุด
- ก. เพื่อสำหรับประกอบอาชีพทำทรงตะขาบขายในอนาคต
 - ข. เพื่อรู้จักการทำทรงตะขาบแบบต่างๆ ได้
 - ค. เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาชาวมอญให้ยู่ต่อไป
 - ง. เพื่อจะได้คะแนนเพิ่มในรายวิชา
19. การเรียนรู้การทำทรงตะขาบ นักเรียนได้ฝึกทักษะในข้อใดมากที่สุด
- ก. ความจำ
 - ข. ความคิดสร้างสรรค์
 - ค. ความอดทน
 - ง. ความว่องไว
20. ข้อใดคือการนำทรงตะขาบไปประยุกต์ใช้งานอื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมที่สุด
- ก. ทำที่คั่นหนังสือ
 - ข. ทำเป็นโมบายแขวนตกแต่งห้องเรียน
 - ค. ใช้แขวนกั้นผนังห้องนอน
 - ง. ใช้เป็นธงโบกกรรหน้าโรงเรียน

ภาคผนวก ค**การเปรียบเทียบหาผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน และหลังเรียน**

ตารางที่ ค-1 ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (D) ของแบบทดสอบเรื่องสไปมอญ

ข้อที่	ผู้ตอบถูกใน กลุ่มเก่ง (RU)	ผู้ตอบถูก ในกลุ่ม อ่อน (RL)	ผู้ตอบถูก ทั้งหมด	ค่าความ ยากง่าย	การแปล ความหมาย	ผลต่างของ ผู้ตอบถูก (RU-RL)	ค่าอำนาจ จำแนก (D)	การแปล ความหมาย
1	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
2	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
3	8	5	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	3	0.30	พอใช้
4	9	5	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	4	0.40	พอใช้
5	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
6	9	5	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	4	0.40	พอใช้
7	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
8	8	3	11	0.55	ยากง่าย พอเหมาะ	5	0.50	พอใช้
9	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
10	8	5	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	3	0.30	พอใช้
11	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
12	8	5	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	3	0.30	พอใช้
13	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
14	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
15	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
16	10	3	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	7	0.70	พอใช้
17	8	4	12	0.60	ค่อนข้างง่าย	4	0.40	พอใช้
18	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
19	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
20	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้

ตารางที่ ค-2 ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (D) ของแบบทดสอบเรื่องธงชาติ

ข้อที่	ผู้ตอบถูกใน กลุ่มเก่ง (RU)	ผู้ตอบถูก ในกลุ่ม อ่อน (RL)	ผู้ตอบถูก ทั้งหมด	ค่าความ ยากง่าย	การแปล ความหมาย	ผลต่างของ ผู้ตอบถูก (RU-RL)	ค่าอำนาจ จำแนก (D)	การแปล ความหมาย
1	9	3	12	0.60	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
2	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
3	10	3	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	7	0.70	พอใช้
4	9	3	12	0.60	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
5	10	3	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	7	0.70	พอใช้
6	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
7	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
8	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
9	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
10	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
11	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
12	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
13	9	5	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	4	0.40	พอใช้
14	10	3	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	7	0.70	พอใช้
15	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
16	9	3	12	0.60	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
17	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
18	10	4	14	0.70	ค่อนข้างง่าย	6	0.60	พอใช้
19	10	5	15	0.75	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้
20	9	4	13	0.65	ค่อนข้างง่าย	5	0.50	พอใช้

ตารางที่ ค-3 การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเรื่องสไปมอย

ข้อที่	p	q=1-p	pq
1	0.65	0.35	0.23
2	0.75	0.25	0.20
3	0.65	0.35	0.23
4	0.70	0.30	0.21
5	0.75	0.25	0.20
6	0.70	0.30	0.21
7	0.70	0.30	0.21
8	0.55	0.45	0.25
9	0.75	0.25	0.20
10	0.65	0.35	0.23
11	0.75	0.25	0.20
12	0.65	0.35	0.23
13	0.65	0.35	0.23
14	0.70	0.30	0.21
15	0.65	0.35	0.23
16	0.65	0.35	0.23
17	0.60	0.40	0.24
18	0.75	0.25	0.20
19	0.75	0.25	0.20
20	0.65	0.35	0.23

ตารางที่ ค-4 การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเรื่องธงตะขาบ

ข้อที่	p	q=1-p	pq
1	0.60	0.40	0.24
2	0.70	0.30	0.21
3	0.65	0.35	0.23
4	0.60	0.4	0.24
5	0.65	0.35	0.23
6	0.65	0.35	0.23
7	0.70	0.30	0.21
8	0.65	0.35	0.23
9	0.70	0.30	0.21
10	0.75	0.25	0.20
11	0.75	0.25	0.20
12	0.75	0.25	0.20
13	0.70	0.30	0.21
14	0.65	0.35	0.23
15	0.70	0.30	0.21
16	0.60	0.40	0.24
17	0.65	0.35	0.23
18	0.70	0.30	0.21
19	0.75	0.25	0.20
20	0.65	0.35	0.23

ตารางที่ ค-5 คะแนนในการทำแบบทดสอบของนักศึกษา 20 คน เรื่องสไปมอญ

คนที่	คะแนน (X)	X ²
1	17	289
2	15	225
3	12	144
4	10	100
5	11	121
6	18	324
7	13	163
8	5	25
9	14	169
10	15	225
11	12	144
12	6	36
13	5	25
14	5	25
15	6	36
16	7	49
17	5	25
18	6	36
19	11	121
20	6	36
	Σx 199	Σx^2 2318

ตารางที่ ค-6 คะแนนในการทำแบบทดสอบของนักศึกษา 20 คน เรื่องธงตะขาบ

คนที่	คะแนน X	X ²
1	12	144
2	15	225
3	15	225
4	11	121
5	12	144
6	13	169
7	17	289
8	6	36
9	5	25
10	5	25
11	6	36
12	7	49
13	6	36
14	6	36
15	10	100
16	13	169
17	15	225
18	12	144
19	6	36
20	5	25
	Σx 197	Σx^2 2259

ตารางที่ ค-7 คะแนนของนักเรียน 20 คน ที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน
ด้วย แบบทดสอบเรื่องสไปมอญ จำนวน 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 20 คะแนน

คนที่	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน
1	12	18
2	8	17
3	10	16
4	7	16
5	11	18
6	10	17
7	9	18
8	8	16
9	10	17
10	11	19
11	8	17
12	10	18
13	10	17
14	9	16
15	8	17
16	7	16
17	10	18
18	8	18
19	8	17
20	11	18
รวม	185	344
ค่าเฉลี่ย	9.25	17.2

ตารางที่ ค-8 คะแนนของนักเรียน 20 คน ที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนด้วย
แบบทดสอบเรื่องธงตะขาบ จำนวน 20 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 20 คะแนน

คนที่	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน
1	11	18
2	7	16
3	8	16
4	7	17
5	9	17
6	10	18
7	10	18
8	9	17
9	9	16
10	10	18
11	9	18
12	10	17
13	8	17
14	10	18
15	9	18
16	11	18
17	10	18
18	9	18
19	10	17
20	10	17
รวม	186	347
ค่าเฉลี่ย	9.3	18.7

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายการสอบป้องกันคุณสมบัติ การจัดนิทรรศการคุณสมบัติ การทดสอบสื่อการเรียนรู้ที่
โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และการเผยแพร่ชุดสื่อการเรียนรู้ในรายการกลางเมือง

การสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2560
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รายนามคณะกรรมการ

1. รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล ประธานสอบวิทยานิพนธ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศลยะวัฒน์ คณะกรรมการ
3. รองศาสตราจารย์ ลัดดา สุขปรีดี คณะกรรมการ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
5. รองศาสตราจารย์ บุญเดิม พันรอบ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ภาพที่ ง-1 คณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

ภาพที่ ง-2 การสอบป้องกันคุษฎีนิพนธ์

ภาพที่ ง-3 การสอบป้องกันคุษฎีนิพนธ์

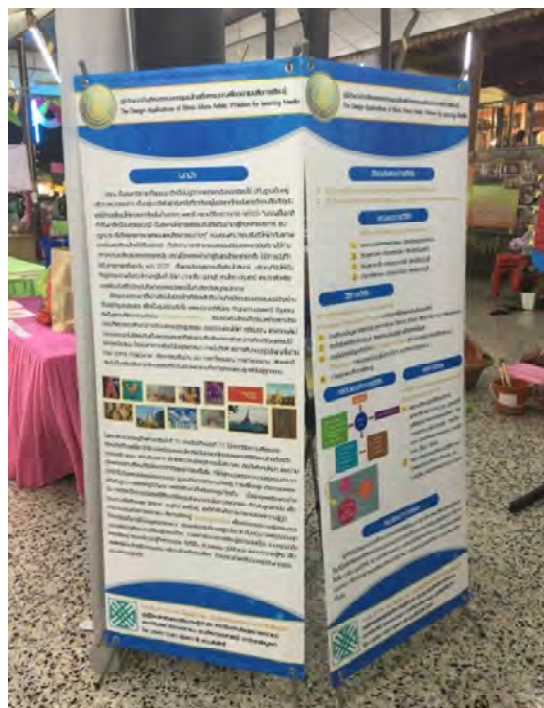
รูปแสดงงานนิทรรศการคุณฐิณีพนธ์ ในงานวันชาติมอญครั้งที่ 69
ที่วัดบางกระดี่ อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร วันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

ภาพที่ ง-4 การจัดงานวันชาติมอญครั้งที่ 69 ที่วัดบางกระดี่ บางขุนเทียน กรุงเทพฯ

ภาพที่ ง-5 นิทรรศการสื่อการเรียนรู้ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69 /2559

ภาพที่ ง-6 แผ่นป้ายแสดงนิทรรศการคุณฐิณีพนธ์ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69

ภาพที่ ง-7 แผ่นป้ายแสดงนิทรรศการคุณฐิณีพนธ์ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69

ภาพที่ ง-8 นิทรรศการชุมชนนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69 /2559

ภาพที่ ง-9 นิทรรศการชุมชนนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559

ภาพที่ ง-10 นิทรรศการคุณฐิณีพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559

ภาพที่ ง-11 นิทรรศการคุณฐิณีพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559

ภาพที่ ง-12 นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559

ภาพที่ ง-13 นิทรรศการคุษฎีนิพนธ์ ในงานวัดชาติมอญครั้งที่ 69/2559

ภาพที่ ง-14 การสอบ PRETEST-POSTTEST ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัด สมุทรสาคร

ภาพที่ ง-15 การสอบ PRETEST-POSTTEST ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัด สมุทรสาคร

ภาพที่ ง-16 การทดสอบสื่อ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-17 การทดสอบสื่อ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-18 การทดสอบสื่อ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-19 การทดสอบสื่อ “ชุดสาธิตธงตะขาบ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-20 การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

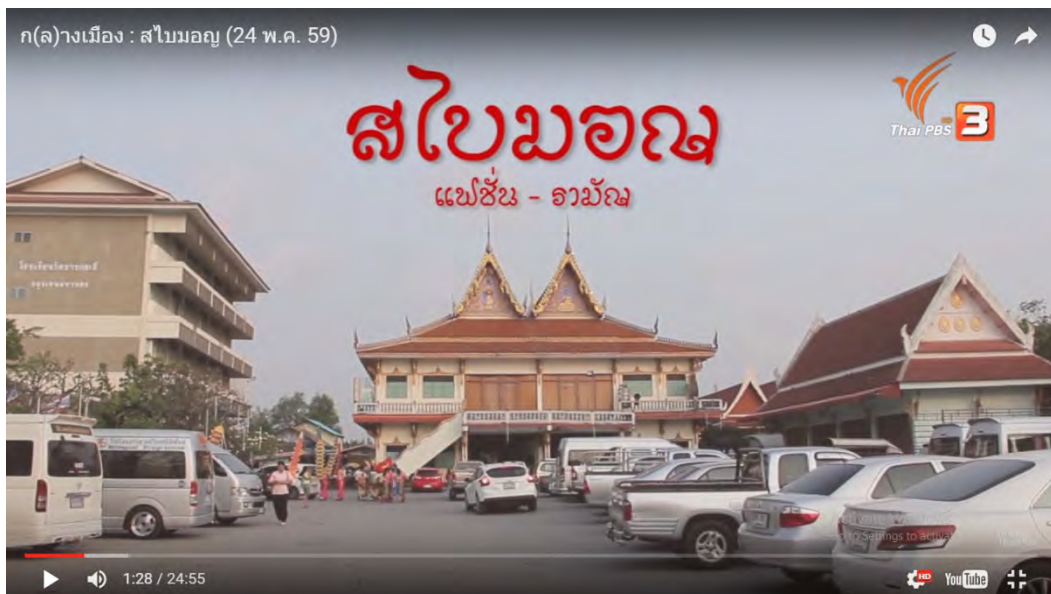
ภาพที่ ง-21 การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-22 การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดรีว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-23 การทดสอบสื่อ “ชุดปักสไบมอญ” ที่ โรงเรียนวัดเจ็ดรีว จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพที่ ง-24 การเผยแพร่ชุดสื่อการเรียนรู้ “ชุดปักสไบมอญ” ในรายการ “กลางเมือง: ตอน สไบมอญ แซ่ซัง-งามณ์ “ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559

ภาพที่ ง-25 นางสาวสุกัญญา เบนนิค ผู้เชี่ยวชาญด้านการปักสไบมอญ แนะนำเกี่ยวกับ “ชุดปักสไบมอญ” ในรายการ “กลางเมือง: ตอน สไบมอญ แซ่ซัง-งามณ์ “ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559

ภาคผนวก จ

งานออกแบบกราฟิกอัตลักษณ์มอญเพื่องานออกแบบเชิงพาณิชย์

ภาพที่ จ-1 การออกแบบกราฟิกอัตลักษณ์มอญบนของที่ระลึก

ภาพที่ จ-2 การออกแบบกราฟิกอัตลักษณ์มอญบนของที่ระลึก

ภาพที่ จ-3 การออกแบบการ์ตูนสำหรับสติ๊กเกอร์ไลน์

ภาพที่ จ-4 การออกแบบปฏิทินแสดงการแต่งกายของชาวมอญ และสถานที่สำคัญของชุมชนมอญ

ศูนย์ศิลปะแห่งความตาย

โลงมอญ
กุ่มลวอ์

ภาพที่ จ-5 ปกหนังสือโลงมอญ ขนาด 23.5 x 23.5 เซนติเมตร จำนวน 104 หน้า